

แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
ทางวัฒนธรรม อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

วิทยานิพนธ์
ของ
สมัชชา เจียรณัย

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์

ตุลาคม 2551

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
ทางวัฒนธรรม อำเภอโซคชัย จังหวัดนครราชสีมา

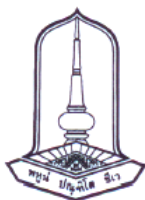
วิทยานิพนธ์
ของ
สมัชชา เจียรณัย

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์

ตุลาคม 2551

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนายสมัชชา เจียรณชัย
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(ผศ.ดร.ทรงคุณ จันทจร) (ประธานกรรมการ
(กรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะ)

.....
(ร.ต.อ.ดร.คทาร์ตัน เฮงตระกูล) (กรรมการ
(ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

.....
(อาจารย์ ดร.อ่างทอง บุญเสริม) (กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

.....
(อาจารย์ ดร.บุญสม ยอดมาลี) (อาจารย์บัณฑิตศึกษาประจำคณะ)

.....
(ว่าที่ พ.ต.ดร.เทอดชัย พันระไชย) (ผู้ทรงคุณวุฒิ)

มหาวิทยาลัยขอนแก่นให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....
(ผศ.ดร.ทรงคุณ จันทจร)
ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน

.....
(รศ.ดร.ไพฑูริย์ สุขศรีงาม)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
วันที่ 29 เดือน ตุลาคม พ.ศ 2551

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้รับทุนอุดหนุนโครงการวิจัยของนิสิตระดับปริญญาโท
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีการศึกษา 2551

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก ร้อยตำรวจเอก ดร.คทาร์ตน์ เสงตระกุล ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดร.อังกุทอง บุญเสริม กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงคุณ จันทจร ประธานกรรมการสอบ ดร.บุญสม ยอดมาลี กรรมการสอบ และ ว่าที่พันตรี ดร.เทอดชัย พันระไชย กรรมการสอบ ที่กรุณาให้ความรู้ คำปรึกษา และแนะนำช่วยเหลือในการแก้ไขข้อบกพร่องอย่างดียิ่ง จนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลงได้อย่างเรียบร้อย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านความความเคารพอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิสิฏฐ์ บุญไชย และอาจารย์ ดร.สุเนตร โพธิสาร ที่ได้สั่งสอนการจัดทำและตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณ ดร.จันทิรา เจียรณัย ที่ได้ให้คำแนะนำการจัดทำบทคัดย่องานวิจัยอย่างดียิ่ง

ขอขอบพระคุณ นางปาลิดา เจียรณัย มารดา ที่ได้ให้การสนับสนุนการในศึกษาครั้งนี้เป็นอย่างดี ขอกราบนมัสการพระมหาอุทัย ไชยะพันธุ์ พระมหาภัคตยาณมิตร ที่คอยให้คำปรึกษา และกำลังใจตลอดการศึกษาในระดับมหาบัณฑิตในครั้งนี้ ขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่น เพื่อนร่วมงาน ที่เป็นกำลังใจเสมอมา ขอขอบคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้ด้วย

สมัชชา เจียรณัย

ชื่อเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
ทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา

ผู้วิจัย นายสมัชชา เกียรติชัย

กรรมการควบคุม อาจารย์ ร.ต.อ.ดร. คทาร์ตัน เสงตระกุล และอาจารย์ ดร.อ่างทอง บุญเสริม

ปริญญา ศศ.ม. สาขาวิชา วัฒนธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่พิมพ์ 2551

บทคัดย่อ

ประเพณีแห่เทียนพรรษา นับเป็นงานประเพณีที่สำคัญชาวอีสาน ด้วยเป็นงาน
ที่แสดงออกถึงความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว
ในการชื่นชมผลงานการสร้างสรรค์ขบวนต้นเทียนพรรษา ของช่างฝีมือในท้องถิ่นอีสานอีกด้วย
งานวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาของงานประเพณีแห่เทียนพรรษา
อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา 2) ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการประเพณี
แห่เทียนพรรษา อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา และ 3) ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประเพณี
แห่เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา
โดยการศึกษาจากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 95 คน
ประกอบด้วย ช่างเทียน ผู้อาวุโสในชุมชน กรรมการชุมชน กลุ่มแม่บ้าน เจ้าหน้าที่ส่วนราชการ
และนักท่องเที่ยว เก็บข้อมูลจากการสังเกต และการสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม
และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามประเด็นที่ศึกษา การตรวจสอบข้อมูล
ใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า แล้วนำเสนอผลการศึกษาโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโขกษัย มีมานานไม่ต่ำกว่า 145 ปี
โดยพบหลักฐานว่าเริ่มมีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2506 ในอดีตนั้นขบวนต้นเทียนพรรษา มีรูปแบบอย่างเรียบ
ง่าย ใช้วัวเทียมเกวียนบรรทุกต้นเทียนที่หลอมจากขี้ผึ้ง โดยชาวบ้านนำมาบริจาค เพื่อเป็นพุทธบูชา
ในการหลอมต้นเทียนพรรษา มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้จุดในการศึกษาพระธรรมวินัยของพระสงฆ์
ในระยะเวลาช่วงเข้าพรรษา ต่อมาจึงมีการพัฒนารูปแบบจากต้นเทียนขี้ผึ้ง มาเป็นท่อนไม้ติดด้วย
กระดาษที่ตัดเป็นลวดลาย วัตถุประสงค์ของงานเปลี่ยนไป เป็นการประกวดแข่งขันเพื่อหวังผลรางวัล
มาถึงในปัจจุบันที่รูปแบบการจัดงาน และขบวนต้นเทียนพรรษาของอำเภอโขกษัย มีการพัฒนามาก
ขึ้น จนกล่าวได้ว่า เป็นขบวนต้นเทียนพรรษาที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของประเทศ

สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการ พบว่า วัดมีการดำเนินการตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่แสดงการละเล่น เข้าร่วมประกวดแข่งขัน จำนวน 5 วัด ส่วนสำนักงานเทศบาลตำบลโชคชัย เป็นองค์กรหลักในการดำเนินการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโชคชัย ส่วนปัญหาที่พบ ได้แก่ ด้านบุคคล ผู้นำในชุมชนขาดการประสานงานกับสมาชิกในชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรม ขาดการประสานงานระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการร่วมกันงบประมาณที่ใช้เป็นเงินสนับสนุน และเงินรางวัลมีจำนวนไม่เพียงพอต่อรายจ่ายของวัดในร่วมกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ด้านการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ยังไม่ประสบความสำเร็จในระดับนอกพื้นที่ ยังไม่มีการจัดการที่พัก และร้านอาหารเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างพื้นที่ โดยรวมการดำเนินการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโชคชัย เป็นการจัดงานเพื่อให้ชุมชนในพื้นที่เขตเทศบาลได้มีส่วนร่วมในงานประเพณี จึงยังขาดการวางแผนเพื่อส่งเสริมเป็นการท่องเที่ยวในระดับต่างพื้นที่

แนวทางในการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พบว่า ควรมีการประสานงานจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานกิจกรรมประเพณีแห่เทียนพรรษา ทั้งในส่วนของวัด และสำนักงานเทศบาลตำบลโชคชัย เพื่อวางแผนให้เป็นระบบในการจัดการด้านบุคคล และการจัดหางบประมาณ เพื่อให้เพียงพอต่อการดำเนินงาน ด้านการท่องเที่ยว ควรมีการจัดการในด้านต่าง ๆ ทั้งการประชาสัมพันธ์ ที่พัก ร้านอาหาร การจัดการด้านความปลอดภัย ด้านสุขอนามัย และด้านศิลปวัฒนธรรม เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างพื้นที่ ที่จะเข้ามาเที่ยวชมงานซึ่งงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโชคชัย มีเอกลักษณ์ของขบวนต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่แสดงการละเล่นที่แสดงออกถึงภูมิปัญญาในท้องถิ่น และประเพณี วิถีชีวิตของคนอำเภอโชคชัย จึงสามารถที่จะพัฒนาให้เป็นจุดขายสำคัญ ในส่งเสริมเพื่อเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

โดยสรุป ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่เทียนพรรษา สภาพปัจจุบันและปัญหาในการบริหารจัดการ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ให้มีรูปแบบที่เหมาะสมกับชุมชน และองค์กรที่ดำเนินงาน ทั้งยังเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่สามารถรักษาและสืบสานงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของท้องถิ่นให้ดำรงคงอยู่ต่อไป

TITLE The Guideline for Management of Chok Chai Buddhist Lent Candle Festival for Cultural Tourism Promotion, Nakhon Ratchasima, Thailand

AUTHOR Mr. Samudcha Chiaranai

ADVISORS Pol. Capt. Dr.Khatarat Hengtragoon and Dr.Angthong Boonserm

DEGREE M.A. **MAJOR** Cultural Science

UNIVERSITY Mahasarakham University **DATE** 2008

ABSTRACT

The candle festival is one of the most important festivals for people in the northeastern region of Thailand. It demonstrates the belief of people in Buddhism. The candle festival is like a proving ground for them to show their prowess in each area through the magnificent wax candles. The festival becomes a tourist magnet for the fine craftsmanship of local artist. Visitors have the opportunity to appreciate these works and learn about local culture and production of candles.

The purposes of this study were 1) to study the historical background of the candle festival at Nakhon Ratchasima ,Thailand from the past to present ; 2) to study current state and problems in managing the candle festival ; and 3) to study the management guideline of the candle festival in order to promote cultural tourism, Nakhon Ratchasima, Thailand.

The sample of this study composed of 95 participants including candle craftsmen, the elders, community committee , housewife farmer’s group, government officers, and tourists. Data were collected by interviewing and observing. The research instruments used in this study included the structural interview, unstructural interview, the participant observation, and non-participant observation. Data then were analyzed by using content analysis method and were presented descriptively.

The findings of this study revealed that the candle festival has long been established for more than 145 years. Evidently, the evidences were found on B.E. 2506. In the past, the shape of the candle was ordinary. Cows were used to carry the waxed candle. People contributed their money for the production of candle and pledged their allegiance to Buddhism by donating the candle to monks. Apparently, candle provided comfortable bright light for monks to study the Dharma (the teaching of Buddha) during Buddhist Lent period. Presently, the candle festival displays the

evolution of art. The shape of the candle evolves into a big stick of candle wrapped with cut piece of elegance designed papers. The purpose of the festival has changed to compete for awards. Interestingly, Chok Chai's candle festival is one of a kind in Thailand.

The current state and problems of candle festival were discovered.

The government organization responsible for managing the candle festival was the office of Chokchai sub-district municipality. Five candles and 5 parades from 5 temples in Chokchai sub-district municipality areas were sent for the competition. The problems found include: 1) the lack of cooperation among leaders, members of community, and local ruling organizations in terms of the participatory management; 2) the limitation of budgetary and awards; 3) lack of successful public relations, especially in the remote areas; 4) the hospitality was not adequate for visitors. Overall, in order to promote cultural tourism, needs a proper management of the candle festival.

Candle festival uniquely demonstrates tradition, local wisdom, and people's way of life. Artists continue to produce high quality work, whether it is contemporary art, local handicrafts or architecture of temples. Findings from this study suggest that there should be an operational committee specifically running the candle festival. Committee should be the delegations from temples and local governments. These delegations are expected to work collaboratively to design and manage the proper system to function well. In addition, it is recommended that to be successful in promoting the candle festival as a cultural tourism, proper management should be implemented immediately. Should personnel, budget, public relations, hospitality, safety environment, and health be well managed, there is no doubt that visitors would be increased dramatically.

In conclusion, this study revealed the history of candle festival, current state and its management problems. These provide the useful management guideline to promote cultural tourism. Having management plan that suites the community will help conserve and carry-on local tradition and culture, endlessly.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายการวิจัย	5
คำถามการวิจัย	6
ความสำคัญของการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
ความรู้เกี่ยวกับสังคมไทยและวัฒนธรรมประเพณี	10
ความรู้เกี่ยวกับประเพณีแห่เทียนพรรษาในภาคอีสาน	25
ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วม	36
บริบทของพื้นที่อำเภอโพนชัย จังหวัดนครราชสีมา	60
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	65
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	77
งานวิจัยในประเทศ	77
งานวิจัยต่างประเทศ	94
3 วิธีดำเนินการวิจัย	99
ขอบเขตของการวิจัย	100
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	101
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	103
การเก็บรวบรวมข้อมูล	104
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล	105
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	106

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	107
ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา	107
ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา ...	131
ตอนที่ 3 แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา	197
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	219
ความมุ่งหมายของการวิจัย	219
สรุปผล	219
อภิปรายผล	230
ข้อเสนอแนะ	244
บรรณานุกรม	246
ภาคผนวก	255
ภาคผนวก ก รายนามผู้ให้สัมภาษณ์	256
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต	265
ประวัติย่อของผู้วิจัย	284

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 สถิติผลการแข่งขันขบวนรดต้นเทียนพรรษา ของทั้ง 5 วัด ของอำเภอไชคชัย ในระดับอำเภอ และระดับจังหวัดนครราชสีมา ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2542 – พ.ศ. 2551	127
2 รายรับเงินในการจัดทำต้นเทียน งานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551 วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์ อำเภอไชคชัย จังหวัดนครราชสีมา	134
3 รายจ่ายเงินในการจัดทำต้นเทียน งานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551 วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์ อำเภอไชคชัย จังหวัดนครราชสีมา	135
4 รายรับเงินในการจัดทำต้นเทียน งานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551 วัดศรีพุทธาราม อำเภอไชคชัย จังหวัดนครราชสีมา	140
5 รายจ่ายเงินในการจัดทำต้นเทียน งานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551 วัดศรีพุทธาราม อำเภอไชคชัย จังหวัดนครราชสีมา	141
6 รายรับเงินในการจัดทำต้นเทียน งานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551 วัดใหม่สระประทุม อำเภอไชคชัย จังหวัดนครราชสีมา	146
7 รายจ่ายเงินในการจัดทำต้นเทียน งานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551 วัดใหม่สระประทุม อำเภอไชคชัย จังหวัดนครราชสีมา	147
8 รายรับเงินในการจัดทำต้นเทียน งานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551 วัดโบสถ์คงคาล้อม อำเภอไชคชัย จังหวัดนครราชสีมา	154
9 รายจ่ายเงินในการจัดทำต้นเทียน งานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551 วัดโบสถ์คงคาล้อม อำเภอไชคชัย จังหวัดนครราชสีมา	155
10 รายรับเงินในการจัดทำต้นเทียน งานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551 วัดบึง อำเภอไชคชัย จังหวัดนครราชสีมา	160
11 รายจ่ายเงินในการจัดทำต้นเทียน งานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551 วัดบึง อำเภอไชคชัย จังหวัดนครราชสีมา	161
12 การเปรียบเทียบการบริหารจัดการทรัพยากรด้านบุคคลของวัดต่าง ๆ ในงาน ประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอไชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ประจำปี 2551	164

13	การเปรียบเทียบการบริหารจัดการทรัพยากรด้านงบประมาณของวัดต่าง ๆ ในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา ประจำปี 2551	165
14	การเปรียบเทียบรายรับ – จ่ายเงิน และส่วนต่างรายได้ในการจัดทำต้นเทียน ของวัดต่าง ๆ ในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา ประจำปี 2551	166
15	การเปรียบเทียบรายรับ – จ่ายเงิน และส่วนต่างรายได้ในการจัดทำต้นเทียน ของวัดต่าง ๆ ในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดนครราชสีมา ประจำปี 2551	166
16	รายการการแสดงของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ	194

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แผนภาพกรอบแนวคิด	9
2 รูปแบบเทียนโบราณ	32
3 แผนภูมิรูปแบบการบริหารดำเนินงาน	41
4 แผนภูมิรูปแบบการจัดตั้งองค์การบริหาร	43
5 แผนที่อำเภอโชคชัย	62
6 รูป “พวนทาม”	120
7 รูปขบวนเทียนพรรษา และนางเทพี วัดบึง ปี พ.ศ. 2510	121
8 รูปขบวนเทียนพรรษาวัดใหม่สระประทุม ปี พ.ศ. 2518	121
9 รูปนางเทพี วัดโบสถ์คงศาล้อม ปี พ.ศ. 2521 และรูปน้ำปลาไหลซึ่งเป็นรางวัล	122
10 รูปขบวนการเล่นชาวบ้านวัดโบสถ์คงศาล้อม ปี พ.ศ. 2525	122
11 รูปต้นเทียนพรรษา วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์ ปี พ.ศ. 2538	124
12 ขบวนเทียนพรรษาวัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์ พ.ศ. 2549	126
13 ขบวนเทียนพรรษาวัดใหม่สระประทุม ปี พ.ศ. 2550	126
14 รถขบวนแห่วิถีชีวิตคนกระโทก วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์ พ.ศ. 2549	129
15 รถขบวนแห่เรื่อง พระอภัยมณี วัดศรีพุทธาราม ปี พ.ศ. 2549	129
16 รถขบวนต้นเทียนพรรษาวัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์ ปี พ.ศ. 2551	138
17 ขบวนแห่วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์ ปี พ.ศ. 2551	138
18 รถขบวนต้นเทียนพรรษาวัดศรีพุทธาราม ปี พ.ศ. 2551	143
19 รถขบวนต้นเทียนพรรษาวัดใหม่สระประทุม ปี พ.ศ. 2551	150
20 รถขบวนแห่การเล่นวัดใหม่สระประทุม ปี พ.ศ. 2551	150
21 รถขบวนต้นเทียนพรรษาวัดโบสถ์คงศาล้อม ปี พ.ศ. 2551	157
22 ขบวนแห่การเล่นวัดโบสถ์คงศาล้อม ปี พ.ศ. 2551	157
23 รถขบวนต้นเทียนพรรษาวัดบึง ปี พ.ศ. 2551	162
24 ขบวนแห่การเล่นวัดบึง ปี พ.ศ. 2551	162
25 การประชุมก่อนการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา	167
26 ป้ายประชาสัมพันธ์การจัดงาน	175
27 การให้บริการด้านการจราจรของหน่วย อปพร.	178

28 การให้บริการด้านการจราจรของเจ้าหน้าที่ตำรวจ	178
29 แผนที่ผังจุดบริการจราจร	179
30 แผนผังการเคลื่อนขบวนต้นเทียน และขบวนแห่ ของวัดต่าง ๆ	181
31 แผนผังการจอดขบวนต้นเทียน และขบวนแห่ ของวัดต่าง ๆ ในบริเวณงาน	182
32 การเคลื่อนขบวนแห่ของวัดโบสถ์คงคาล้อมร่วมกับรถที่สัญจร	185
33 การให้บริการ ตั้งจุดหน่วยปฐมพยาบาล	186
34 การให้บริการรถสุขาเคลื่อนที่	188
35 การฟ้อนรำของนักเรียน กลุ่มแม่บ้าน ในขบวนแห่ของวัดบึง	191
36 การฟ้อนของนักเรียน ในขบวนแห่ วัดนอกวิเวกไวฤทธิ	192
37 การรำของกลุ่มแม่บ้าน ในขบวนแห่วัดศรีพุทธาราม	192
38 การรำของกลุ่มแม่บ้าน ในขบวนแห่ วัดใหม่สระประทุม	193
39 การฟ้อนรำของนักเรียน และกลุ่มแม่บ้านในขบวนแห่ วัดโบสถ์คงคาล้อม	193
40 การแสดงบนเวทีของนักเรียนจากสถาบันการศึกษาต่างๆ	194
41 การแสดงมหรสพลิเกหลังจากประกาศผลการตัดสินรางวัลต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่	195
42 รูปแบบการจัดองค์กรการบริหารงานด้านบุคคลในวัด	200
43 รูปแบบการจัดองค์กรการบริหารงานด้านบุคคลของเทศบาล	205
44 รูปแบบการจัดองค์กรการบริหารงานประเพณีแห่เทียนพรรษา	206
45 ขั้นตอนกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว	211
46 ความตระหนัก 3 จ ในการดำเนินกิจกรรม	218

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในโลกยุคปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ได้ตระหนักและให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ซึ่งส่งผลให้อุตสาหกรรมด้านท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว และได้กลายเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่ได้นำรายได้จำนวนมหาศาลเข้าสู่ประเทศ จากตัวเลขรายได้ขององค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) ระบุว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวโลกก่อให้เกิดรายได้ประมาณ 372 พันล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. 2538 และภายในปี พ.ศ. 2543 รายได้จากการท่องเที่ยวจะเพิ่มขึ้นเป็น 572 ล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา ซึ่งส่งผลให้เห็นความสำคัญและมีการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบมากขึ้น โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกที่มีอัตราการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากสถิติขององค์การท่องเที่ยวโลก (WTO) ในช่วงปี พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2538 ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกยังคงมีอัตราการขยายตัวด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่สูงขึ้นประมาณร้อยละ 7 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าอัตราการเติบโตเฉลี่ยของจำนวนนักท่องเที่ยวโลกและคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2543 จะมีจำนวนนักท่องเที่ยวประมาณ 101 ล้านคน ส่วนในปี พ.ศ. 2553 จะเพิ่มขึ้นเป็น 190 ล้านคน (รัฐทิติยา หิรัญยหาต. 2544 : 1)

การท่องเที่ยวจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นยุทธศาสตร์หลักในการสร้างรายได้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุผลดังกล่าวการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงได้จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว โดยได้กล่าวถึงการดำเนินงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในช่วง 10 ปี คือ ในระหว่างปี 2544 - 2553 ที่จะมุ่งเน้นในการดำเนินงานตามแผนงานหลักทั้ง 8 แผนงาน ได้แก่ การปรับยุทธศาสตร์การส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยว เน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ ชะลอการเดินทางออกนอกประเทศของคนไทย เน้นการพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว รวมถึงการยกระดับมาตรฐานการบริการให้ประเทศของคนไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวในระดับ World Class (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2548 : 5-6) ทั้งนี้ได้ดำเนินการวางแผนและจัดการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในเรื่องปัจจัยพื้นฐานต่าง ๆ ทางด้านการท่องเที่ยว สนับสนุน

ให้ท้องถิ่นต่าง ๆ อนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม เพื่อนำมาใช้เป็นฐานปัจจัยในการดึงดูดนักท่องเที่ยว

กระแสของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในปัจจุบันนี้กำลังเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ทั้งในและต่างประเทศ เนื่องจากการที่เห็นมิติทางวัฒนธรรมที่แตกต่างจากวัฒนธรรมเดิมของนักท่องเที่ยว ทำให้เป็นที่สนใจในการรับรู้ อาทิ เช่น วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ศิลปหัตถกรรม พิธีกรรมและประเพณีท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดขายอย่างดีในการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้เหมาะสม ควรดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยพยายามไม่ให้เกิดผลกระทบต่อวัฒนธรรมเดิมหรือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อจะได้เป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กุลธิดา สามะพุทธิ (2540 : 36-38) ที่ว่า “การพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จะต้องทำให้เห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิม คนภายนอกไม่ควรเข้าไปปรับเปลี่ยนอะไร ควรเข้าไปอย่างผู้มาเยือน รักษาสัดส่วนระหว่างจำนวนนักท่องเที่ยวกับการรักษาความเป็นตัวของตัวเองของคนในท้องถิ่น และจะต้องให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการทั้งในแง่ของการจัดรูปแบบการท่องเที่ยว และเรื่องราวได้ที่คนในท้องถิ่นจะได้รับเพื่อนำกลับไปบำรุงรักษาต้นทุนทางวัฒนธรรมนั้นให้คงอยู่ต่อไป” การบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงถือเป็นการดำเนินงานที่สำคัญ และสนองความต้องการที่หลากหลาย ของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยคาดว่าจะมีนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างน้อย 59 ล้านคนต่อปี ส่วนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจะมีจำนวนน้อยกว่า 14 ล้านคนต่อปี คิดเป็นอัตราเฉลี่ยการขยายตัวของนักท่องเที่ยวร้อยละ 7 ต่อปี นอกจากนี้ องค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) ยังได้ประมาณอัตราการเจริญเติบโตของการท่องเที่ยวไทยไว้ที่ร้อยละ 7.80 นอกจากนี้การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมยังถือเป็นการนำวัฒนธรรมซึ่งมีอยู่แล้วในชุมชนมาใช้ ในฐานะเป็นทรัพยากรที่ก่อให้เกิดรายได้เข้าไปในประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2548 : 27)

ประเพณีในสังคมไทย ในภูมิภาคต่าง ๆ มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ที่น่าสนใจ แสดงออกซึ่งวิถีชีวิตตามสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง ตกทอดเป็นสมบัติอันมีค่าของแผ่นดิน ที่ดึงดูดคนไทยมาช้านานเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาใช้เป็นต้นทุนในการท่องเที่ยว ทำให้ได้มาซึ่งรายได้มหาศาลจากการท่องเที่ยวในรูปแบบของการศึกษาวัฒนธรรมชุมชนในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ พวงพกา ประเสริฐศิลป์ (2542 : 43) ที่กล่าวว่า “ประเพณี เทศกาลต่าง ๆ ในสังคมไทยสามารถดึงดูด คนในชาติให้เข้ามามีบทบาท ร่วมร่วมในพิธีกรรมของประเพณีที่สังคมได้จัดขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถดึงดูดคนต่างชาติให้มาดู ศึกษาและท่องเที่ยวในเมืองไทยได้อีกด้วย ซึ่งในปัจจุบันนี้

จะเห็นได้ว่าแต่ละจังหวัดของไทยจึงมีการรณรงค์ส่งเสริมประเพณีของไทยแต่โบราณแล้วปรับเปลี่ยนใหม่ให้เหมาะสมสวยงาม เพื่อดึงดูดความสนใจของชาวต่างชาติให้มาเที่ยวชมจังหวัดของตนเอง ขณะเดียวกันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ก็ให้การส่งเสริมสนับสนุนด้วย รัฐบาลไทยเองก็ให้ความสำคัญในเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรม และส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรม”

ประเพณีในสังคมอีสาน ยังคงรูปแบบถือเป็นเอกลักษณ์ที่เด่นชัดไม่น้อยไปกว่าภูมิภาคอื่น ๆ ในประเทศไทย เพราะคนอีสานนั้น ยังยึดถือเอาแบบอย่างทางวัฒนธรรมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สั่งสมมาเป็นเวลานานับร้อย ๆ ปี ด้วยวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ความยึดมั่นและความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า ดัง เอกวิทย์ ณ ถลาง (2542 : 148) ที่กล่าวว่า สังคมอีสานยังคงรูปแบบและสาระของสังคมประเพณีที่สืบทอดกันมานานหลายชั่วอายุคนได้เด่นชัดกว่าสังคมอื่น ๆ ก็เพราะคนอีสานโดยเฉพาะกลุ่มไท-ลาว ยังยึดมั่นอยู่กับการประกอบพิธีกรรมและการมีวัตรปฏิบัติตามธรรมเนียมที่กำหนดไว้เป็นฮีตสิบสอง – คองสิบสี่ ดังที่กล่าวมา ประเพณีของคนอีสานส่วนใหญ่ นั้น มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา อาทิ เช่น ประเพณีไหลเรือไฟที่จังหวัดนครพนม ประเพณีแห่ปราสาทผึ้งที่จังหวัดสกลนคร ประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งต่างก็เป็นประเพณีที่แสดงออกซึ่งการเคารพบูชาต่อองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า นอกจากนี้ยังมีประเพณีที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตท้องถิ่นของคนอีสานในจังหวัดต่าง ๆ สามารถนำมาเป็นจุดขายในการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้อีกด้วย เช่น ประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธร ประเพณีผีตาโขนจังหวัดเลย เป็นต้น ส่งผลให้ภาคอีสานมีศักยภาพสามารถจัดการจัดการท่องเที่ยว ที่เน้นการท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรมประเพณีเป็นจุดขาย สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศให้มาเที่ยวชมงานประเพณีในจังหวัดต่าง ๆ ของภาคอีสาน ทำให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้จำนวนมหาศาล

จังหวัดนครราชสีมา ได้ชื่อว่าเป็นประตูสู่อีสาน ด้วยเป็นจังหวัดหน้าด่านของภาคอีสานที่เชื่อมต่อกับภาคกลาง โดยมีถนนมิตรภาพสาย 2 เป็นเส้นทางคมนาคมหลัก และยังมีกรมคมนาคมติดต่อกับภาคต่าง ๆ ได้แก่ ภาคเหนือ ใช้เส้นทางหมายเลข 2243 และ 2275 ผ่านไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัด และภาคตะวันออกก็สามารถใช้เส้นทางเดินทางติดต่อโดยใช้เส้นทางหมายเลข 304 ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัด นอกจากนี้ยังสามารถเดินทางติดต่อกับภาคอีสานตอนบนโดยใช้ถนนมิตรภาพหนองคาย เส้นทางหมายเลข 201 และภาคอีสานตอนใต้โดยใช้เส้นทางหมายเลข 24 และ 2226 โดยผ่านไปทางทิศตะวันออกของจังหวัด ด้วยขนาดของพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศ อาณาเขตที่กว้างใหญ่ครอบคลุมลักษณะภูมิประเทศที่มีความหลากหลายทางกายภาพ ประกอบกับมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์สวยงาม (ประมวลเหมพงศ์พันธุ์. 2546 : 353) นอกจากนี้จากการศึกษาสำรวจการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปยังภาคต่าง ๆ ของประเทศ โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นักท่องเที่ยวนิยมเข้ามาท่องเที่ยว

จังหวัดนครราชสีมา เป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา คือ ขอนแก่น หนองคาย และอุบลราชธานี ตามลำดับ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2542 : 52) นอกจากนี้ นครราชสีมายังเป็นแหล่งอารยธรรมเก่าแก่ที่มีความสำคัญ ปรากฏเป็นหลักฐานทางโบราณสถานและโบราณวัตถุมากมาย อีกทั้งยังมีศิลปหัตถกรรม วัฒนธรรมประเพณี งานเทศกาลที่โดดเด่น อาทิ งานเทศกาลไหว่ย่าโม งานเทศกาลผ้าไหมปักธงชัย งานแสดงแสง สี เสียง มินิไลท์แอนด์ซาวด์เทศกาลเที่ยวพิมาย ประเพณีแข่งเรืออำเภอพิมาย และประเพณีแห่เทียนพรรษา นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วนั้น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนที่ยังรักษาวัฒนธรรมของตนเองอย่างเหนียวแน่น ก็ยังเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สามารถ เป็นจุดขาย ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดได้ตลอดทั้งปีเช่นกัน

อำเภอโชคชัย เป็นอีกหนึ่งอำเภอ ของจังหวัดนครราชสีมา ที่มีความสำคัญมากในด้านที่มีทรัพยากรที่เอื้อต่อการจัดการการท่องเที่ยว โดยมีศิลปหัตถกรรมที่โดดเด่น มีชื่อเสียงระดับจังหวัด จนถึงระดับประเทศ อันได้แก่ หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียน ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งของจังหวัดที่สามารถเป็นสินค้าที่นำรายได้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของจังหวัดและอำเภอโชคชัย มาเป็นเวลานาน และในปัจจุบันนี้อำเภอโชคชัยยังส่งเสริมให้ชุมชน แต่ละแห่งผลิต และพัฒนาสินค้าที่เป็นภูมิปัญญาในท้องถิ่น ให้สามารถนำออกมาจำหน่าย ให้แก่นักท่องเที่ยว อาทิ เช่น ผลิตภัณฑ์ประติมากรรมเครื่องทองเหลือง ประติมากรรมหินทราย ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมของกลุ่มนักท่องเที่ยวทัศนอาจร นอกเหนือจากสินค้าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวแล้ว วัฒนธรรมประเพณีที่น่าสนใจในท้องถิ่น ที่เป็นจุดขายสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวในอำเภอได้จำนวนไม่น้อยในแต่ละปี นั่นคือ ประเพณีแห่เทียนพรรษา โดยมีชุมชนจากวัดต่าง ๆ ได้ช่วยกันตกแต่งเทียนและส่งขบวนแห่เข้าประกวดแข่งขัน ณ บริเวณสนามกีฬาากลางอำเภอโชคชัย ซึ่งขบวนเทียนพรรษาของอำเภอโชคชัย นั้น ได้ชื่อว่าจัดได้ยิ่งใหญ่ สวยงาม (พิพัฒน์ พรพรรณนุกูล และคณะ, 2544 : 41) โดยขบวนแห่เทียนพรรษาของอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ได้เป็นที่ยอมรับว่า เป็นขบวนรถเทียนพรรษาที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของประเทศไทย ซึ่งมีการจัดงานในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือนแปด หรือตรงกับเดือนกรกฎาคม เป็นประจำทุกปี รถเทียนพรรษาของคุ้มวัดต่าง ๆ ได้แกะสลักตกแต่งต้นเทียน มีความยาวโดยประมาณถึง 18.55 เมตร ความกว้าง 3.75 เมตร และความสูงถึง 5.15 เมตร ใช้เทียนในการทำทั้งหมดประมาณ 10 ตัน (เอกสารประกอบการบรรยายขบวนเทียนพรรษาวัดใหม่สระประทุม, 2550 : 2) โดยแต่ละวัดใช้เงินลงทุนในการตกแต่งขบวนรถเทียนพรรษาในแต่ละปี เป็นจำนวนเงินประมาณ 150,000 บาท รวมทั้งห้าวัดที่เข้าร่วมแข่งขันเป็นประจำทุกปี เป็นจำนวนเงินถึง 750,000 บาท หากแต่รายรับหลังจากการประกวดแข่งขันในแต่ละปี ทางวัดต้องประสบปัญหาขาดทุน เนื่องจากการจัดสรรงบประมาณเงินรางวัลจากทางหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารจัดการงานประเพณีมีไม่เพียงพอ โดยเงินที่สนับสนุนรางวัลที่ 1 มีเงินรางวัลเพียง 65,000 บาท รวมเงินสนับสนุนพื้นฐานวัดละ 20,000 บาท สรุปแล้ววัดที่ได้รับรางวัลชนะเลิศจะได้รับเงินรางวัลทั้งสิ้น

เพียง 85,000 บาท ซึ่งทำเกิดส่วนต่างระหว่างรายรับ กับรายจ่ายในการทำรถเทียนพรรษาในแต่ละปี ถึง 70,000 บาท และมากกว่านี้ตามลำดับ แต่ทางวัดได้มีการขอบริจาคจากผู้ที่มาเที่ยวชมงาน ประเพณีแห่เทียนพรรษา ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ประมาณ 10,000 บาท ซึ่งเป็นการช่วยลดต้นทุน ลงมาได้ แต่ก็ไม่เพียงพอ ด้วยนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโขกษัย ส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชนคุ้มวัดที่ส่งขบวนเข้าประกวด หรือชุมชนใกล้เคียง มีจำนวนในแต่ละปี เพียงประมาณ 5,000 คน ด้วยเหตุที่ขาดการจัดการด้านการท่องเที่ยวที่ไม่เอื้อต่อการรองรับ นักท่องเที่ยวต่างถิ่น ทั้งในด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการให้บริการที่พัก ด้านความปลอดภัย การจราจร ดังนั้นถ้ามีการศึกษาถึงแนวทางในการบริหารจัดการที่สามารถนำเอาทุนทางวัฒนธรรม ประเพณีที่มีอยู่ มาใช้ ประกอบการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวที่สามารถรองรับ อำนาจ ความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างถิ่นให้เข้ามาเที่ยวในช่วงงานประเพณี แห่เทียนพรรษา ก็จะส่งผลให้ทำให้วัดมีรายได้จากนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เป็นการช่วยลดปัญหา การขาดทุนในการตกแต่งขบวนเทียนพรรษาได้ทางหนึ่ง รวมทั้งได้แนวทางในการส่งเสริม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายวัฒนธรรมเดิมของชุมชน

ดังนั้น จึงทำให้ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาในเรื่องการบริหารจัดการประเพณี แห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นแนวทางการศึกษาที่น่าสนใจ เพราะสามารถตอบสนองความต้องการของหน่วยงานราชการ ในท้องถิ่น และตรงตามนโยบายการท่องเที่ยวของประเทศไทย นอกจากนี้ยังสามารถทราบ แนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่เข้าใจถึงฐานชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชน ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการงานประเพณีของท้องถิ่น ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนน้อยที่สุด โดยผู้วิจัยมุ่งเน้นให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของประเพณี เทียนพรรษาของอำเภอโขกษัย รูปแบบลักษณะการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาในปัจจุบัน และเพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยชุมชนมีส่วนร่วม ในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

ความมุ่งหมายการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา

3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา

คำถามการวิจัย

1. ประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา มีประวัติความเป็นมาอย่างไร
2. สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นอย่างไร
3. การบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา มีแนวทางอย่างไร

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา
2. ได้ทราบสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา
3. ได้แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา

นิยามศัพท์เฉพาะ

แนวทาง หมายถึง การหาวิธีการเพื่อใช้จัดงานประเพณีแห่เทียนอำเภอโขกษัย
 การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการ วิธีการบริหารที่ทำให้วัด ชุมชน และองค์กร
 บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล โดยผ่านการวางแผน ด้านบุคคล
 ด้านงบประมาณ

การประชาสัมพันธ์ วางระบบการบริหารจัดการ ในด้านสุขภาพอนามัย ด้านความปลอดภัย
 ด้านการให้บริการ ด้านศิลปะการแสดง

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเรียนรู้ และเข้าใจถึงวัฒนธรรมที่ตกทอดมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายความเป็นวัฒนธรรมเดิมในท้องถิ่นนั้น ๆ

ส่งเสริมการท่องเที่ยว หมายถึง การทำให้การท่องเที่ยวในอำเภอโขกษัย ในช่วงประเพณีแห่เทียนพรรษาประจำปีให้เป็นที่น่าสนใจ ทำให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในช่วงงานเทศกาลมากขึ้น และทำให้มีรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยว

ประเพณีแห่เทียนพรรษา หมายถึง การแห่รถเทียนพรรษาที่ตกแต่ง ด้วยต้นเทียนพรรษา ประกอบด้วยขบวนการเล่นพื้นบ้าน การแสดงออกซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทำเส้นหมี่ การทำเครื่องปั้นดินเผา การทำไร่นา ทอดจวนประเพณีต่าง ๆ ของท้องถิ่น เช่น การบวชนาค การแต่งงาน รวมถึงการฟ้อนรำในขบวนอย่างสวยงาม จากชุมชนต่าง ๆ

อำเภอโขกษัย หมายถึง เขตการปกครองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโขกษัย องค์การบริหารส่วนตำบลโขกษัยและองค์การบริหารส่วนตำบลกระโทก ประกอบด้วยชุมชนจากวัดที่เข้าร่วมประเพณีแห่เทียนพรรษาประจำปี ได้แก่

1. ชุมชนวัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์
2. ชุมชนวัดศรีพุทธาราม
3. ชุมชนวัดใหม่สระประทุม
4. ชุมชนวัดโบสถ์คงคาส้อม
5. ชุมชนวัดบึง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัย แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นการศึกษาประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่เทียนพรรษา ของอำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา การศึกษาลักษณะการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาในสภาพปัจจุบัน และศึกษาถึงแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษาวิจัยสร้างองค์ความรู้ในเรื่องดังกล่าว ได้ใช้ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและจำเป็นมาใช้ในการมองปัญหา เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งจากจุดมุ่งหมายและคำถามในการวิจัย มีกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ผลการวิจัยให้ไปอย่างมีระเบียบแบบแผน ดังนี้

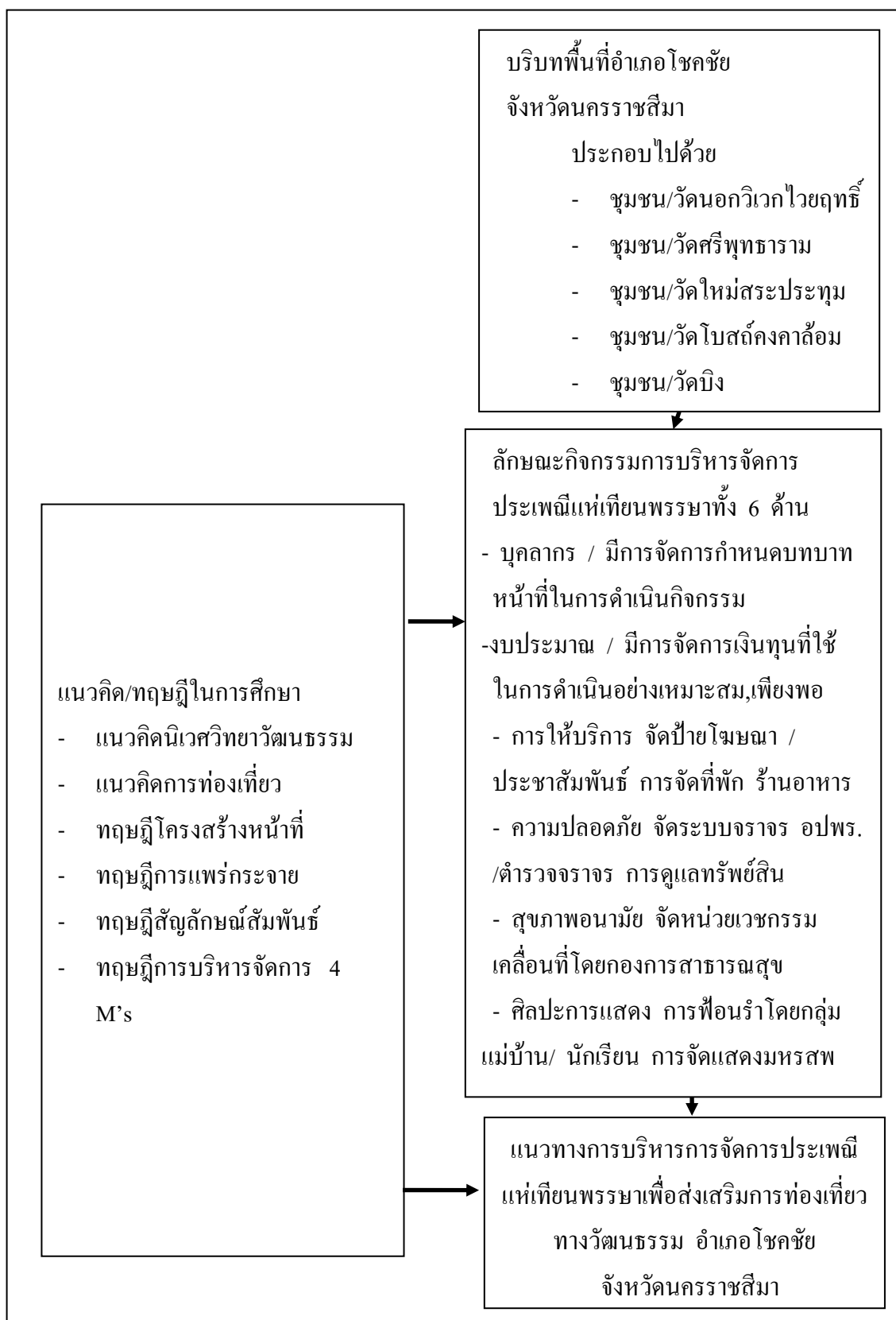

ในคำถามการวิจัยข้อ 1 ที่ว่า ประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโขกษัย จังหวัด นครราชสีมา มีประวัติความเป็นมาอย่างไร ผู้วิจัยได้นำเอาทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ทฤษฎี การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม และทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ เป็นแนวทางในการอธิบาย

ในคำถามการวิจัยข้อ 2 ที่ว่า การบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา มีลักษณะอย่างไร ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรม และทฤษฎี การบริหารจัดการเป็นแนวทางในการอธิบาย

ในคำถามการวิจัยข้อ 3 ที่ว่า การบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา มีลักษณะอย่างไร ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎี นิเวศวิทยาทางวัฒนธรรม และทฤษฎีการบริหารจัดการ และแนวคิดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นแนวทางในการอธิบาย เพื่อเป็นแนวทางการบริหารจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

ภาพประกอบ 1 แผนภาพกรอบแนวคิด

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับสังคมไทยและวัฒนธรรมประเพณี
2. ความรู้เกี่ยวกับประเพณีแห่เทียนพรรษาในอีสาน
3. ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วม
4. บริบทของพื้นที่อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา
5. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ความรู้เกี่ยวกับสังคมไทยและวัฒนธรรมประเพณี

1. ลักษณะสังคมไทย

พวงผกา ประเสริฐศิลป์ (2542 : 43-44) กล่าวว่า วิถีชีวิตของสังคมไทยในอดีตส่วนใหญ่จะยึดมั่นปฏิบัติตามบรรพบุรุษ พ่อ แม่ และญาติผู้ใหญ่เสมอ จนสืบทอดกันมาเป็นช่วงอายุคน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสุขสบายไม่ยากได้รับความเดือนร้อน จึงไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงอะไร มีความเป็นอยู่เรียบง่าย ตามแบบชาวบ้าน ส่วนสภาพสังคมไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปมากตามสภาพแวดล้อมและกาลเวลา มีการติดต่อค้าขายมีความสัมพันธ์ทางการทูตและวัฒนธรรมกับต่างประเทศทั้งประเทศทางตะวันตกและประเทศทางตะวันออก จนกระทั่งประเทศไทยได้มีการพัฒนาความเจริญรุ่งเรืองกว่าเดิมมาก โดยเฉพาะความเจริญทางด้านวัตถุ เช่น อาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้างที่เป็นถาวรวัตถุใหญ่โตสวยงาม ส่วนความเจริญทางด้านจิตใจ บางทีดูเหมือนจะลดลงด้วยเหตุนี้ค่านิยมและวัฒนธรรมของสังคมไทยจึงเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคมเพื่อความเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตของสังคมไทย จึงได้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม แนวคิด จึงทำให้เกิดค่านิยมของสังคมไทยในปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะดังนี้

1. ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา

คนส่วนใหญ่ในอดีตจะนับถือยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญ ให้ทาน การบวช เป็นต้น เมื่อทำแล้วเกิดความสุขสบาย มีความสุข จากการที่ได้ ทำบุญไปแล้ว และยังเป็น การสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยืนยาวต่อไปอีก ทำให้คนเป็นคนดี มีจิตใจ อ่อนโยน มีเมตตา กรุณาต่อผู้ด้อยโอกาส ส่วนในปัจจุบัน ก็เช่นเดียวกับในอดีต มีการศึกษา พระธรรมวินัยอย่างลึกซึ้งมากขึ้น มีทั้งศึกษาหลักธรรม และฝึกปฏิบัติ

2. เชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม

ซึ่งเป็นแนวทางให้คนในสังคมไทยในอดีตเกิดความกลัว ละอายต่อการทำบาป ทำความชั่ว กล่าวว่าจะตายไปจะตกนรก ทำให้เกิดการแสวงบุญ หรือการทำความดีนั่นเอง เพื่อที่จะ ได้ไปเกิดบนสวรรค์ในชาติหน้า

3. เชื่อในเรื่องของวิญญูณ

คนไทยมีความเชื่อว่าเป็นอำนาจลึกลับนี้ จะสามารถบันดาลให้สิ่งที่ดีและสิ่งที่ เลวได้ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้นมากมาย เพื่อขอให้ตนเองประสบแต่สิ่งที่ดี เป็นมงคลแก่ชีวิต การงาน และครอบครัว และป้องกันเหตุร้ายที่ตามมาอีกทั้งยังมีความเชื่อว่า วิญญูณของบรรพบุรุษ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะช่วยคุ้มครองตนเองได้ โดยเฉพาะวิญญูณของปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่หรือวิญญูณของคนที่เรารัก จากความเชื่อในสิ่งเหล่านี้ก็จะทำให้ผู้นำของสังคม ได้ศึกษาและเอามาเป็นกลยุทธ์ในการบริหารหรือการปกครองเพื่อความสงบสุข และเป็นระเบียบ ของสังคม เป็นการสร้างความศรัทธาให้กับตนเองได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นฐานของความมั่นคง ในการบริหารหรือปกครองสมาชิกของสังคม เช่น บูชาผีฟ้า พิธีลงช่วง ทางภาคอีสาน การตั้ง หอคำหอคูณ ของบรรพบุรุษที่เป็นเจ้าของเมือง ตลอดทั้งผีบ้าน ผีเรือน เพราะจะเชื่อว่าบริเวณ ทุกแห่งย่อมมีเจ้าของ ก่อนที่คนเราจะจับจองเป็นเจ้าของด้วยเหตุนี้จึงมีการปฏิบัติที่ว่า ไป ลา มา ไหว้ เจ้าของที่ด้วย เพื่อความร่มเย็นเป็นสุข

4. เคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

สังคมไทยไม่เหมือนสังคมของชาติอื่น ในเรื่องการเคารพเทิดทูน พระมหากษัตริย์ที่เป็นประมุขของประเทศ กษัตริย์ไทยจะเปรียบเสมือนสมมุติเทพ คอยดูแลเอาใจใส่ ทุกข์สุขของประชาชน ทะนุบำรุงประเทศชาติในทุก ๆ ด้าน ให้เจริญรุ่งเรือง จนเป็นที่ยอมรับ ของชาวต่างชาติ ดังนั้นพระมหากษัตริย์จึงเป็นศูนย์รวมใจของคนไทยทั้งประเทศ เป็นที่ยึดเหนี่ยว จิตใจของคนไทยทุกคนให้สามัคคีกัน มีความผูกพันประดุจพ่อกับลูก พระองค์จึงเป็นทุกสิ่งทุกอย่าง ในชีวิตของคนไทย

5. เคารพผู้อาวุโส

อาจหมายถึงผู้มีอายุมากทั่วไป หรือ ปู่ย่า ตายาย ครูอาจารย์ ผู้สูงด้วยคุณวุฒิ และวัยวุฒิ เชื่อว่าผู้อาวุโสย่อมมีความคิดที่ดีกว่า ความสามารถเหนือกว่า และย่อมทำถูกกว่า โอกาสที่จะทำผิดพลาดนั้นก็น้อยมาก เพราะเป็นผู้มีประสบการณ์มามาก

6. ยึดมั่นในวัฒนธรรมและจารีตประเพณี

เพราะในสังคมต่างยอมรับกฎเกณฑ์ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม และต้องรักษาแบบแผนไว้สืบต่อไป ครอบครัวยุคที่ไม่ปฏิบัติตามย่อมจะถูกตำหนิและเป็นที่ยกย่องของสมาชิกในสังคม

สรุปได้ว่าลักษณะของสังคมไทยในอดีตนั้นยังยึดมั่นในแนววิถีของบรรพบุรุษที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา จึงทำให้มีการดำรงชีวิตแบบเรียบง่าย จนกระทั่งความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญ ทำให้สังคมไทยในปัจจุบันได้แปรเปลี่ยนไปบ้าง แต่ถึงอย่างไรก็ยังคงมีความเชื่อและยังยึดมั่นในพระพุทธศาสนา

2. ลักษณะสังคมอีสาน

สังคมอีสานคงรูปแบบและสาระของสังคมประเพณีที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ได้เด่นชัดกว่าสังคมในภูมิภาคอื่น ๆ ก็เพราะคนอีสานกลุ่มไท-ลาว ยังยึดมั่นอยู่กับการประกอบพิธีกรรมและการมีวัตรปฏิบัติตามธรรมเนียมที่กำหนดไว้เด่นชัดหรือที่เรียกว่า ฮีตสิบสอง-คองสิบสี่ หรือพิธีกรรมตามปฏิทิน (Cyclic Group Rites or Ceremonial Calendar) ซึ่งเป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหมุนเวียนเป็นประจำ กำหนดไว้แน่นอนแต่ละเดือนในรอบปี เพราะเหตุการณ์เหล่านั้นมีความสำคัญต่อหมู่คณะในแต่ละสังคมจึงเป็นพิธีกรรมปฏิบัติในกลุ่มชนที่แสดงลักษณะเฉพาะของกลุ่ม ซึ่งเป็นเบ้าหลอมให้คนอีสาน มีโครงสร้างทางความคิด ความเชื่อ และความผูกพัน มีจิตสำนึกแน่นแฟ้นอยู่กับสังคม เครือญาติ (เอกวิทย์ ณ ถลาง. 2540 : 148-150)

พ่อจารย์ บัวศรี ศรีสูง (เอกวิทย์ ณ ถลาง. 2540 : 150) ได้กล่าวไว้ว่า

“...วัฒนธรรมของคนอีสานเป็นวัฒนธรรมที่มีความเชื่อมั่นว่าดีที่สุดในสำหรับอีสานเราในแคว้นสุวรรณภูมิเป็นวัฒนธรรมแต่โบราณมา วัฒนธรรมของคนอีสานสร้างคนให้เป็นคน สร้างให้คนละจากความโลภ ความโกรธ ความหลง ให้คนทำคุณงามความดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีฮีตมีคองอยู่ เรียกว่า ฮีตสิบสองคองสิบสี่ ฮีตยี่คองเกียง ฮีตบ้านคองเมือง ฮีตพ่อคองแม่ ฮีตเหล่าคองเขย...”

ถึงเดือนอ้าย ให้เสียนเฮ็ดป่าแดก ให้ลงแขกเกี่ยวข้าว มนต์พระเจ้า เข้ากรรม

เดือนยี่ ให้เอาคันทลาวขนเงินข้าว โสมลานรวมใหญ่ บ้างแล้วตีฟาดฟุ้ง เป็นกุ่มก่อนบุญ เหลือจากนั้นให้ชนใส่เสียด

เดือนสาม ให้เอาบุญเฮือน ให้เอาบุญใส่ขวัญข้าว บุญประทายข้าวเปลือก เฟ็งมาจะก็ข้าว บูรณาว่าฮีตคอง

เดือนสี่ ให้เอาบุญพระเวส ตั้งศาลอุปลุครเพียงตา ทำบุญให้คนตาย ย้ายให้ถึงท่าน
เดือนห้า ยามสงกรานต์เดือนห้าให้รดสงพ่อแม่ แหนางสงกรานต์สร้างน้ำ
พระประธาน บายศรีพระผู้เฒ่า โบราณเจ้าฮิตคง
เดือนหก วิสาขบอไว้ บั้งไฟใหญ่ถวายเป็นแห่บวช แห่พระ หม่อมขนั้น
สำเร็จเจ้า บำชา ยาคุณเฒ่า ใต้หนือยาคุณใหญ่ ยาคุณพระ ลูกแก้ว พระหลักคำ
เดือนเจ็ด ให้เอาบุญเบิกบาน ปิดเป่าภัยพิบัติ ตอกหลักปี หลักเดือน บวงสรวง
มเหศักดิ์ หลักเมือง ท้าวแดน พาคุ่ม เตรียมตกล้ำ ไถहुคณา เฮ็ดไฮ้
เดือนแปด เตรียมเอาผ้ากาสาเทียนรูปไปฟังธรรมทุกคำเช้า เอาผ้าอาบน้ำฝน
ไปถวายพระ
เดือนเก้า อันว่าปฐมพีพื้น มีคุณอนเนก ประดับดิน บอกเบื่องบุญให้ส่งถึงเอาบุญ
ข้าวประดับดิน แผ่นดินมีคุณอนันต์อนเนก ถึงเดือนเก้าปลูกข้าวก็ได้กิน ปลูกหญ้าก็ได้กิน เลยทำบุญ
ข้าวประดับดิน ทำแล้วเอาข้าวไปฝังให้อาหารแก่ดิน พุดทุกวันนี้คือ เอาปุ๋ยใส่ดิน
เดือนสิบ ถึงเดือนสิบมาซอดแล้ว ให้เอาบุญข้าวสาก ฟิงเทศน์ ลำพรั้า พร้อมถวาย
ผ้าหมู่สงฆ์ ลำกาคำ ลำสินชัย ลำสังข์ทอง ลำหอมฮู ลำกาลเกษ เทศน์ลำ เดือนสิบบุญข้าวสาก
เดือนสิบเอ็ด ให้สานกระเปียด กรอกน้ำมัน ฝั้นฝ้าย ช่วยดินกา บูชาพระยา
กาเผือก ตักบาตรเทโว กวนข้าวทิพย์ พริ้งพร้อมถวายผ้าห่มหนาว
เดือนสิบสอง ให้เอาบุญข้าวเฒ่า นำกฐินไปทาน ทอด ฮิตสิบสอง กองโบราณ
กล่าวเว้า ตัวเจ้าให้ลำน้า
นอกจากฮิตสิบสอง ดังกล่าวแล้ว จาริตควบคู่กันที่ชาวอีสานยึดถือปฏิบัติเช่นกัน คือ
กองสิบสี่ กล่าวคือ
หนึ่ง ผลผลิตได้ให้เอาทานก่อน เอาไปวัดก่อน
สอง ล้อมรั้วบ้าน หมายถึง หมูบ้านไม่ใช่เรือน ล้อมรั้วบ้าน หมายถึง ความสามัคคี
กลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่ให้ต่างคนต่างอยู่
สาม ล้างดินแล้วจึงขึ้นเฮือน
สี่ ตาสั่งเจ้า อย่าได้โลภ ให้อยู่ในปัจฉยสี่ให้พอดีอย่าได้โลภ
ห้า สมมา ผัวเมีย ถึงวันศีลห้า เหมือนที่พระผู้เฒ่าไปขอขมาพระผู้ใหญ่ คือ
การขอขมากันและกัน ระหว่างผัวเมีย ลูก
หก สมมา ก้อนเส้าผิงไฟ ให้ออโทษ ไฟเปรียบเหมือนสิ่งที่เป็นสุทธิ
เจ็ด ทำสะอาดเรียบร้อยจึงเข้าบ่อนนอน ทำความสะอาดด้วยขาม ทาแป้ง แต่งตัว
หัวผม แล้วจึงเข้านอน
แปด ลูกแต่เช้าเตรียมตักบาตรจังหัน

เก้า ยามพระสงฆ์เดินมา อย่าเหยียบเงา ให้หนีเว้น
 สิบ ขอทานนั้นอย่าเป็นเคนหรือเศษ เงินกินให้หลีกเว้น
 สิบเอ็ด ให้เจ้าเก็บดอกไม้ มาลาและเทียนรูปไปฟังธรรมทุกค่ำเช้ายาม
 สิบสอง อย่าร่วมเพศเมื่อวันศีล วันสำคัญ ให้หลีกไกล ละเว้น
 สิบสาม สอดเดือนทำให้สมมาพ่อแม่ ทั้งเฒ่าแก่ เพื่อนบ้าน มารฮ้ายสิหลีกไกล
 สิบสี่ ให้เจ้าได้สมมาหมู่เทวดา ในครัวเรือน ให้สูงเฮือง เหลืองเรือง ไผ่ผู้ทำตน

ได้ตามฮิตสิบสองคองสิบสี่ บุญหากมีมากล้นเพราะคนฮู้ฮิตคอง

สรุปได้ว่าลักษณะของสังคมอีสานนั้น ยังคงยึดมั่นอยู่ในระเบียบ พิธีกรรม ในทางพระพุทธศาสนาได้เด่นชัดกว่าสังคมอื่น ๆ เนื่องจากสังคมอีสานมีกรอบเป็นแนวทาง ในการดำเนินชีวิตที่เรียกว่า ฮิตสิบสอง – คองสิบสี่ เป็นแนวปฏิบัติให้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม จรรยา คุณงามความดีจนกลายเป็นประเพณีสิบสองเดือนที่แสดงออกอย่างชัดเจน

3. ความหมายของวัฒนธรรม

ศาสตราจารย์พระยาอนุมานราชชน กล่าวถึงวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์ เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้นเพื่อความเจริญของงามในวิถีชีวิตของมนุษย์ ในส่วนรวม ที่ถ่ายทอด เลียนแบบ และนำเอาอย่างกันได้ วัฒนธรรมจึงเป็นทั้งความคิดหรือการกระทำของมนุษย์ ในส่วนรวมที่เป็นลักษณะเดียวกัน และแสดงออกมาเป็นกฎ เป็นภาษา ความเชื่อ ระเบียบ ประเพณี (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. มปป : 23)

บุญสม ยอดมาลี (ม.ป.ป. : 1-9) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรม ใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ ความหมายด้านวิชาการ หมายถึง การแสดงออกของมนุษย์ทุกอย่าง ที่ได้มีการสืบทอด ทางสังคม ได้แก่ ลักษณะทางศิลปหัตถกรรม สังคม อุดมการณ์ และศาสนา ทักษะหรือวิธีการ ที่มนุษย์กระทำเพื่อเอาชนะและควบคุมสภาพแวดล้อม หรือวัฒนธรรมแสดงการอยู่ร่วมกันของคน ในสังคม มีขอบเขตน้อยกว่า อารยธรรม วัฒนธรรมเป็นขนบธรรมเนียมที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยใช้ภาษาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อประโยชน์หรือแก้ปัญหาในการดำรงชีวิต ซึ่งอาจต้องมาปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับ สถานการณ์อยู่ตลอดเวลาส่วนความหมายโดยทั่วไป หมายถึง วัฒนธรรมเป็นศิลปะการแสดง ทั้งระดับชาติและท้องถิ่น เป็นสิ่งของที่มีมาแต่โบราณ การแสดงศิลปะดนตรี การปฏิบัติ ทางความเชื่อ ภูมิปัญญา ประเพณีต่างๆ การเมือง การปกครอง การกระทำต่อธรรมชาติ การแสดงออกของมนุษย์กับอำนาจธรรมชาติ การหิบบิบบันแนวคิดจากสังคมภายนอก

นิคม มุสิกคามะ (2545 : 4) วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตของคน เกิดจากกระบวนการ อันซับซ้อนทางสังคมหรือกลุ่มชนโดยรวมเอามิติทางด้านจิตใจ วัตถุ ภูมิปัญญาและอารมณ์เข้าไว้ด้วยกันจนเป็นรูปแบบเอกลักษณ์ของสังคมนั้น มิใช่เพียงเรื่องของศิลปะและวรรณกรรม หากแต่

รวมถึงรูปแบบวิถีชีวิตวิถีวัฒนธรรมชนชั้นพื้นฐาน ระบบค่านิยมตลอดจนขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ

วัฒนธรรม ตามความหมายของ คณีย์ ไชโยธา (2550 : 102-103) กล่าวว่า วัฒนธรรมตามความหมายทางวิชาการ หมายถึง แบบอย่างพฤติกรรมทั้งหลายอันเกิดด้วยการเรียนรู้ ผู้คนในสังคมมนุษย์แต่ละแห่งย่อมมีพฤติกรรมเป็นแบบเดียวกันเช่นนั้น นอกจากพฤติกรรมต่าง ๆ แล้ว ยังรวมถึงผลแห่งพฤติกรรมเหล่านั้นด้วย สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีการถ่ายทอดกันได้ในบรรดาผู้คนของสังคมมนุษย์แต่ละแห่ง วัฒนธรรมของผู้คนแต่ละพวกไม่ใช่เป็นสิ่งคงรูปตายตัวเช่นนั้นตลอดไป แต่มีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยได้ ผลของพฤติกรรม หมายถึง วัสดุข้าวของต่าง ๆ ที่ผู้คนนำมาใช้ในการดำรงชีวิต เช่น เสื้อผ้า ภาชนะเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นต้น ผลของพฤติกรรมนั้นยังหมายรวมไปถึงสิ่งที่ไม่ใช่วัตถุอีกด้วย เช่น ทักษะคติ คุณธรรม และความรู้ต่าง ๆ ดังนั้น วัฒนธรรมจึงมีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใด กลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง มนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์ วิธีในการปฏิบัติและจัดระเบียบ ตลอดจนระบบความเชื่อ ค่านิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ วัฒนธรรมตามความหมายของสังคมวิทยามีจุดเด่น ๆ ดังต่อไปนี้

1. วัฒนธรรมเป็นแบบฉบับในการดำรงชีวิตของบุคคลในสังคม
2. วัฒนธรรมเป็นลักษณะเฉพาะในการดำรงชีวิตของแต่ละสังคม
3. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความเจริญ
4. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงศีลธรรมอันดีงามของคนในชาติ

โดยสรุป วัฒนธรรมจึงหมายถึง วิถีของมนุษย์ที่สั่งสมมาเป็นเวลาช้านาน โดยมีการปรับเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมของแต่ละถิ่น โดยเชื่อว่าการกระทำหรือลักษณะเฉพาะที่แสดงออกมานั้นเป็นวัฒนธรรมที่ตนยอมรับ ในกลุ่มคน และสมาชิกในกลุ่มชนนั้นต้องยอมรับและปฏิบัติตามสืบทอดกันไป อาจอยู่ในรูปของการแสดงออกเป็นภาษา ท่าทาง เป็นกฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือเป็นโครงสร้างวัตถุ เช่น สิ่งก่อสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เครื่องมือ เครื่องใช้ เสื้อผ้า โดยมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพภูมิศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่นนั้น ๆ ก่อให้เกิดเป็น วัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย และเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการเรียนรู้วัฒนธรรมของท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อให้ทราบและเข้าใจในวัฒนธรรมเฉพาะในท้องถิ่นนั้น ๆ อันเป็นการไม่เข้าไปทำลาย หรือละเมิด วัฒนธรรมของสังคมอื่น

4. ลักษณะของวัฒนธรรม

ยศ สันติสมบัติ (2540 : 11-13) ได้สรุปเกี่ยวกับลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของ วัฒนธรรมไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. วัฒนธรรมเป็นความคิดร่วมกัน (Shared Ideas) และค่านิยมทางสังคมซึ่งเป็นตัวกำหนดมาตรฐานของพฤติกรรมคนในวัฒนธรรมเดียวกันจะสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของผู้อื่นในสังคมต่าง ๆ ซึ่งทำให้พฤติกรรมสอดคล้องกับผู้อื่น เช่น การยกมือไหว้ เป็นต้น

2. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ (Culture is Learned) วัฒนธรรมเปรียบเสมือน มรดกทางสังคม ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง โดยการผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม (Enculturation) ซึ่งรวมถึงการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ หรือครูอาจารย์ และจากประสบการณ์ที่ได้รับจากการเป็นสมาชิกของสังคม

3. วัฒนธรรมใช้พื้นฐานของการใช้สัญลักษณ์ (Symbol) พฤติกรรมของมนุษย์กำเนิดมาจากการใช้สัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการใช้เงินตรา สัญลักษณ์ไฟจราจร หรือสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูป

4. วัฒนธรรมเป็นองค์ความรู้และปัญญา มีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ เช่น สอนวิธีการทำอาหารเพิ่มคุณภาพ หรือแม้แต่กระทั่งการวางระเบียบแบบแผนให้สังคมอยู่อย่างมีระเบียบ ระบบ ที่เป็นพื้นฐานในการอยู่รอดของมนุษย์

5. วัฒนธรรม คือ กระบวนการที่มนุษย์กำหนดนิยามความหมายให้กับชีวิตและสิ่งที่อยู่รอบตัวเรา เช่น ความเชื่อ พิธีกรรม เป็นต้น มนุษย์พยายามกำหนดความหมายของอำนาจแล้วกลายมาเป็น แนวความคิด อันเป็นพื้นฐานเรื่องการปกครองสังคมและการกำหนดความหมายให้กับชีวิตต่าง ๆ

6. วัฒนธรรมเป็นเรื่องไม่หยุดนิ่ง มีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมีสาเหตุหลายประการ เป็นต้นว่า เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusion) เช่น ความคิด ค่านิยมที่มาจากวัฒนธรรมอื่น และมีอิทธิพลในด้านการเปลี่ยนแปลงและยอมรับในวัฒนธรรมของเรา การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมยังเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี ถ้าหากเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจนวัฒนธรรมและประเพณีปรับตัวไม่ทันก็จะเกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า วัฒนธรรมล่า (Culture Lag) จะทำให้มนุษย์ในสังคมคิดว่าเป็นแปลกแยก (Alienation)

วรวุฑ สุวรรณฤทธิ์ และคณะ (2547 : 47) ได้อธิบายลักษณะที่สำคัญของวัฒนธรรมไว้ 6 ลักษณะดังนี้ คือ

1. วัฒนธรรมเกิดจากการเรียนรู้ วัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด และไม่ใช่สิ่งที่อาจถ่ายทอดทางพันธุกรรมได้ เช่น การสร้างที่อยู่อาศัยของมนุษย์ย่อมแตกต่างกันไปจากรังของผึ้ง เพราะผึ้งสร้างรังขึ้นโดยสัญชาตญาณที่เป็นไปเองตามธรรมชาติ โดยไม่ต้องมีการเรียนรู้หรือสั่งสอน แต่การสร้างที่อยู่อาศัยของมนุษย์เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ของสมาชิกในสังคมเท่านั้น

2. วัฒนธรรมเป็นมรดกของสังคม วัฒนธรรมเป็นผลของการถ่ายทอดและการเรียนรู้จากสมาชิกรุ่นหนึ่งไปสู่สมาชิกรุ่นต่อไป การถ่ายทอดวัฒนธรรมไปสู่สมาชิกรุ่นนั้น จะต้องใช้ระยะเวลายาวนาน เครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดวัฒนธรรมก็คือ การที่มนุษย์มีภาษา เป็นสื่อกลาง ภาษาจึงช่วยให้มนุษย์ได้แสดงความรู้สึกลงและสามารถเข้าใจผู้อื่นได้ ช่วยให้การถ่ายทอดวัฒนธรรมสืบต่อมาเป็นมรดกทางสังคม

3. วัฒนธรรมเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต บุคคลที่เกิดในสังคมก็จะเรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมนั้น วัฒนธรรมของแต่ละสังคมมีความแตกต่างกัน ซึ่งไม่อาจนำมาเปรียบเทียบกันได้ว่าวัฒนธรรมใดดีกว่ากัน เพราะวัฒนธรรมแต่ละวัฒนธรรมย่อมมีความเหมาะสมตามสภาพแวดล้อมของสังคม เช่น วัฒนธรรมไทยก็มีแบบแผนการดำเนินชีวิตในลักษณะหนึ่งไม่ว่าในด้านการแต่งกาย อาหารการกิน ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมของชาวญี่ปุ่นก็มีแบบแผนการดำเนินชีวิตในอีกลักษณะหนึ่งที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมไทย จึงกล่าวได้ว่า วิถีชีวิตของคนไทย คนญี่ปุ่นหรือชาติอื่น ๆ จะมีวิถีชีวิตที่เป็นลักษณะของตน

4. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ จากการที่มนุษย์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ หรือปรับปรุงของเดิมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่น การประดิษฐ์รถยนต์ทำให้ระยะเวลาในการติดต่อรวดเร็วขึ้น การขนย้ายและการให้บริการรวดเร็วขึ้น อันมีผลทำให้เกิดการสร้างถนนหนทางมากมาย และยังก่อให้เกิดผลต่อสังคมในด้านอื่น ๆ ตามมาอีกด้วย

5. วัฒนธรรมมีลักษณะเป็นการแสดงถึงรูปแบบของความคิด ในการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ วัฒนธรรมเป็นผลมาจากการช่วยกันกำหนดรูปแบบความคิดในการแสดงพฤติกรรมของสมาชิก โดยสมาชิกรับรู้ร่วมกัน และประพฤติปฏิบัติตามแนวความคิดนั้น เช่น คนไทยพบหน้ากัน จะยกมือไหว้เป็นการทักทายซึ่งกันและกัน ส่วนชาวตะวันตกทักทายด้วยการจับมือ

6. วัฒนธรรมมิใช่เป็นของผู้ใดผู้หนึ่งโดยเฉพาะ แต่วัฒนธรรมเป็นของส่วนรวม ซึ่งเกิดจากการที่มนุษย์อยู่ร่วมกัน และสร้างรูปแบบในการดำเนินชีวิตในสังคมร่วมกัน วัฒนธรรมจึงไม่ใช่สิ่งที่สมาชิกในสังคมใดสังคมหนึ่งยอมรับและถือปฏิบัติมาเท่านั้น

คณัฏ ไขโยธา (2550 : 88) ได้อธิบายถึงลักษณะที่สำคัญของวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

1. วัฒนธรรมเป็นวิถีทางในการดำรงชีวิตของมนุษย์
2. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ได้มาจากการเรียนรู้
3. วัฒนธรรมตั้งอยู่บนรากฐานธรรมเนียมประเพณีที่แน่นอน และเป็นที่ยอมรับนับถือของสมาชิกในสังคมนั้น
4. วัฒนธรรมเป็นเสมือนมาตรการในการประเมินค่าของวัตถุและพฤติกรรมของมนุษย์ว่ามีคุณค่าเพียงใด

5. วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม ผลของการเรียนรู้หรือการถ่ายทอดด้านภาษาพูด และภาษาเขียน ทำให้วัฒนธรรมต่าง ๆ สามารถสืบทอดจากคนรุ่นก่อนมาจนถึงคนในปัจจุบันได้

6. วัฒนธรรมเป็นที่รวมของบรรทัดฐาน ค่านิยม ความเชื่อ ทักษะ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี และอุดมการณ์

7. วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอ

ดังนั้น จากที่กล่าวมา ลักษณะของวัฒนธรรม จึงเป็น วิถีชีวิตของบุคคลในสังคม หรือ กิจกรรมทุกอย่างที่มนุษย์ได้กระทำในสังคม แต่มิได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือติดตัวมนุษย์ มาตั้งแต่แรกเกิด และมีได้รับการถ่ายทอดมาทางพันธุกรรม หากแต่เกิดจากการเรียนรู้ของมนุษย์ แล้วสั่งสมประสบการณ์ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับตนเอง โดยมีพื้นฐานจาก สภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ แล้วถ่ายทอดมายังรุ่นสู่รุ่นโดยกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม (Enculturation) ด้วยวิธีการทางภาษาพูด เขียน จนเป็นที่ยอมรับของกลุ่มคนในสังคม วัฒนธรรม แต่ละแห่งอาจมีความแตกต่างกันไม่สามารถกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมใดดีกว่ากัน หากอยู่ที่การยอมรับ ของกลุ่มคนในสังคมแต่ละวัฒนธรรมนั้น ๆ อีกประการหนึ่งวัฒนธรรมไม่มีการหยุดนิ่งตายตัว หากแต่ยังปรับเปลี่ยนตามสภาพของสังคมอยู่เสมอ

5. ประเภทของวัฒนธรรม

งามพิศ สัตย์สงวน (2538 : 53-54) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) เป็นวัฒนธรรมที่จับต้องสัมผัสได้ กล่าวคือ สิ่งของเครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มีรูปร่าง ลักษณะ ขนาด และน้ำหนักแตกต่างกัน มนุษย์ไม่สามารถอยู่ได้โดยปราศจากสิ่งของเครื่องใช้บางอย่างได้ เช่น เสื้อผ้า ยารักษาโรค เป็นต้น

2. วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non – Material Culture) หมายถึงส่วนของวัฒนธรรม ที่จับต้องไม่ได้ เพราะไม่มีรูปร่าง ขนาด หรือน้ำหนักแต่มีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์มาก แบ่งย่อยออกเป็น 5 ประเภท คือ

2.1 สถาบันสังคม คือ ส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรมที่เข้าจัดการแก้ปัญหาพื้นฐาน ของสังคม สถาบันสังคม ได้แบ่งประเภทอีก เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการปกครอง การศึกษา ศาสนา การแพทย์ เป็นต้น

2.2 วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการควบคุมทางสังคม คือ วัฒนธรรมที่ช่วยให้เกิดระเบียบทางสังคม ซึ่งบางอย่างจะเป็นการควบคุมอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ แบ่งย่อย ออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

2.2.1 หลักของทางศาสนา เช่น ศีล และข้อห้าม

2.2.2 ความเชื่อทางสังคม คือ ระบบความคิดเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคนจำนวนมากในสังคม เช่น สังคมไทยเชื่อ นรก สวรรค์ บาป บุญ ความเชื่อถือต่าง ๆ จะช่วย

ควบคุมความประพฤติของคนที่อยู่ในระเบียบ ได้ค่านิยม คือ มาตรฐานที่ใช้วัดว่าสิ่งใดมีค่า
ในสังคมบ้าง ความเชื่อในสังคมก็สามารถสร้างระเบียบในสังคมได้

2.2.3 ประเพณีต่างๆ ที่ปฏิบัติต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน เช่น สงกรานต์
ลอยกระทง เข้าพรรษา บวชนาค เป็นต้น

2.2.4 กฎหมาย คือ การควบคุมทางสังคมโดยตรง กฎหมายมีความสำคัญ
ในสมัยใหม่ เพราะทำให้เกิดระเบียบทางสังคมได้เป็นอย่างดี

2.3 ศิลปะ หมายถึง การสร้างสรรค์ผลงานในด้านต่างๆ เช่น จิตรกรรม
ประติมากรรม สถาปัตยกรรม หัตถกรรม ดนตรี การละคร นาฏศิลป์ และวรรณกรรม เป็นต้น

2.4 ภาษา คือ ระบบสัญลักษณ์ที่ใช้สื่อสารติดต่อกัน รวมถึงภาษาท่าทางที่ใช้
สื่อความหมายด้วย

2.5 พิธีกรรม เน้นเฉพาะพิธีที่จะต้องทำในแต่ละขั้นตอนของพิธีกรรมนั้น ๆ เช่น
การอาบน้ำศพ แต่งตัวมาก่อนรดน้ำศพ

ณรงค์ เส็งประชา (2542 : 7) แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material - Having) ได้แก่ สิ่งประดิษฐ์ซึ่งมนุษย์ได้คิด
สร้างขึ้น เช่น รถยนต์ อาคารบ้านเรือน โต๊ะ และเก้าอี้ เป็นต้น

2. วัฒนธรรมทางด้านความคิด (Ideas - Thinking) ตัวอย่างของวัฒนธรรม
ทางด้านนี้ ได้แก่ ความเจริญทางวิทยาศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนา วรรณคดี และสุภาษิต เป็นต้น

3. วัฒนธรรมทางบรรทัดฐาน (Norms - Doing) ได้แก่ ระเบียบแบบแผน หรือ
ประเพณีที่บุคคลในสังคมยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งประกอบด้วย

3.1 วิถีประชา (Folkway) ได้แก่ การบวชลูกชายเมื่ออายุครบ 20 ปี
เพื่อทดแทนบุญคุณบิดา มารดา ถ้าใครไม่ปฏิบัติตามอาจได้รับการตักเตือน

3.2 จารีต (Mores) ได้แก่ ระเบียบแบบแผนที่บุคคลในสังคมจะต้องปฏิบัติตาม
หากฝ่าฝืนเป็นการกระทำที่ผิดทางศีลธรรม สังคมอาจรังเกียจ และอาจถูกตัดจากสังคม ตัวอย่าง เช่น
การเลี้ยงดูพ่อแม่ ทอบทนเมื่อยามท่านแก่เฒ่า และเราอยู่ในภาวะที่รับผิดชอบได้

3.3 กฎหมาย (Laws) ได้แก่ ระเบียบที่ทุกคนในสังคมต้องปฏิบัติตาม
หากฝ่าฝืน จะถูกลงโทษตามตัวบทกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับ

สรุปแล้ว ประเภทของวัฒนธรรม อาจแบ่งออกเป็นสองประเภทใหญ่ ๆ ได้
2 ประเภท คือ วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ หมายถึง วัฒนธรรมที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นและแสดงออก
ในรูปของสิ่งของ สามารถจับต้องสัมผัสได้ อาทิ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ บ้านอาคาร สิ่งก่อสร้าง
ต่างๆ อันเกิดจากความสามารรถและวิวัฒนาการที่สั่งสมประสบการณ์มาเป็นเวลานาน
ส่วนวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ หมายถึง ส่วนของวัฒนธรรมที่ไม่สามารถจับต้องสัมผัสได้ด้วย

อวัยวะรับสัมผัสภายนอก หากแต่อาจสัมผัสด้วยความรู้สึกทางใจ ตัวอย่างวัฒนธรรมประเภทนี้ ได้แก่ ภาษา กฎระเบียบ ข้อบังคับ ซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญมากต่อสังคมมนุษย์ เพราะถือว่าเป็นการควบคุมทางสังคม ให้สามารถดำรงอยู่ได้โดยเป็นไปในทางที่สังคมยอมรับร่วมกัน ก่อให้เกิดความสงบสุขของสังคมนั้น ๆ

6. ประเพณี พิธีกรรม

ประเพณี หมายถึง ความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทศนคติ ศิลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผนและวิธีการกระทำหรือการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งถือและปฏิบัติสืบต่อกันมา จนกลายเป็นแบบอย่างของความคิด ความเชื่อ และการกระทำนั้น ๆ บางประเพณียังมีอิทธิพลอยู่จนถึงปัจจุบัน บางประเพณีมีการเปลี่ยนแปลง (ภารดี มหาจันทร์. 2532 : 162)

ประเพณีพิธีกรรมมีความสำคัญกับความเชื่อ เพราะพิธีกรรมจะต้องมีความเชื่อเป็นพื้นฐานของการกระทำ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อต่อสิ่งใด ๆ พิธีกรรมในประเทศไทยมี 2 ประเภท คือ พิธีกรรมส่วนรวม มีแบบแผนการกระทำคล้ายกันทั่วประเทศ และพิธีกรรมเฉพาะถิ่น ซึ่งมีแบบแผนการกระทำเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นใดถิ่นหนึ่ง ทั้งผู้ประกอบพิธี อุปกรณ์ในพิธี วิธีดำเนินการและผู้ร่วมพิธี (จารุวรรณ ธรรมวัตร. 2530 : 190-192)

สุพัตรา สุภาพ (2536 : 114) กล่าวถึง สังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับประเพณีไทย สรุปสาระได้ว่า ประเพณี หมายถึง ความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทศนคติ ศิลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผน และวิธีการกระทำสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนถึงการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่าง ๆ ที่กระทำกันมาแต่ในอดีต ลักษณะสำคัญของประเพณี คือ เป็นสิ่งปฏิบัติเชื่อถือกันมานาน จนกลายเป็นแบบอย่างความคิดหรือการกระทำ มีอิทธิพลอยู่ในปัจจุบัน ประเพณีเกิดจากความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจของดินฟ้าอากาศ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ทราบสาเหตุต่าง ๆ ฉะนั้น ประเพณี คือ ความประพฤติของคนส่วนรวมที่ถือกันเป็นธรรมเนียม หรือเป็นระเบียบแบบแผน และสืบต่อกันมาจนเป็นพิมพ์เดียวกัน และยังคงอยู่ได้ เพราะมีสิ่งใหม่เข้ามาช่วยสิ่งเก่าอยู่เสมอ สามารถกลมกลืนเข้ากันได้ดี จึงทำให้ประเพณีเดิมยังคงรูปมีชีวิตต่อไปได้ โดยคนสังคมผู้เป็นเจ้าของประเพณีไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีอยู่ทุกยุคทุกสมัย เพราะเป็นการค่อยเป็นค่อยไปที่ละน้อยโดยไม่รู้ตัว แต่จะเปลี่ยนแปลงมากหรือน้อยก็แล้วแต่ความเป็นไปทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม หรืออาจสรุปได้ว่า ประเพณี คือ ระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติ ที่เห็นว่าดีถูกต้องแล้ว หรือเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ในสังคม และมีการปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมา เช่น เกิด หมั้นหมาย สมรส ดาย บวช ปลูกบ้าน ขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น

เสถียร โกเศศ (เขวภา เจริญรัตน์. 2549 : 23) ได้เขียนหนังสือเรื่อง ประเพณี พิธีกรรม ได้กล่าวถึงประเพณีของสังคม สรุปได้ว่า เมื่อเกิดประเพณีของสังคมขึ้นมาแล้ว จะอยู่ได้นานหรือไม่ได้นานนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ว่าประเพณีนั้นจะสนองตอบความต้องการ

ขั้นพื้นฐานของมนุษย์หรือไม่ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงของสังคมมากน้อยเพียงใด ตามปกติประเพณีนั้นจะหายไปจากสังคมยาก เพราะถ้าไม่มีเหตุจำเป็นที่จะเลิกหรือเปลี่ยนแปลงก็จะไม่สูญหายเด็ดขาด ยกเว้นประเพณีใดที่ล้าหลัง ถ่วงความเจริญหรือเป็นประเพณีที่เสียหายแก่ส่วนรวมประเพณีนั้นก็จะเลิกและหมดไปเองซึ่งคนในสังคมจะต้องเห็นด้วย

การละเล่นส่วนใหญ่ที่มีอยู่ในสังคมไทยทั้งในอดีต และปัจจุบัน มีรากฐานและความสัมพันธ์อย่างแยกไม่ออกกับพิธีกรรมความเชื่อทั้งสิ้น การละเล่นจึงเป็นขั้นตอนหนึ่งของพิธีกรรม ซึ่งมักจะเริ่มต้นด้วยการเช่นสรวง บูชา หรือการทำบุญการกินเลี้ยง การละเล่นรื่นเริงประเพณีพิธีกรรมและการละเล่นนี้มีความหมายต่อบุคคลและชุมชน โดยเกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน ความสมบูรณ์และความสงบสุขของสังคม เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (ปราณี วงษ์เทศ. 2542 : 225-234)

ประภาศรี สีอำไพ (2534 : 6) ได้กล่าวถึงการจำแนกประเภทประเพณีตามลักษณะของการดำเนินชีวิตของคนในสังคมว่า ประเพณีคือระเบียบแบบแผนที่กำหนดพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สังคมยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ถ้าใครฝ่าฝืนมักจะถูกตำหนิจากสังคม หรือถึงกับเลิกคบหาสมาคมด้วย ลักษณะประเพณีในสังคมระดับชาติมีทั้งผสมกลมกลืนเป็นอย่างเดียวกัน และมีที่ผิดแผกกันไปบ้างตามความนิยมเฉพาะในแต่ละท้องถิ่น แต่ย่อมจะมีจุดประสงค์และวิธีปฏิบัติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยสามารถจำแนกประเภทของประเพณีตามลักษณะของการดำเนินชีวิตของคนในสังคมนั้น มีประเภทใหญ่ ๆ 3 ประเภท คือ

1. ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เช่น ประเพณีการเกิด การแต่งงาน การบวช การทำศพ อันเกี่ยวเนื่องด้วยศาสนพิธี
2. ประเพณีและพระราชพิธีในเทศกาลต่าง ๆ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ประเพณีลอยกระทง พิธีตรียัมปวาย เป็นต้น
3. ประเพณีเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น ประเพณีวันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีเทศน์มหาชาติหลวง ประเพณีตักบาตรเทโว เป็นต้น

วิมล จิโรจพันธุ์ (2548 : 83-84) ได้อธิบายถึงความสำคัญของประเพณีและพิธีกรรมไว้ว่าประเพณีและพิธีกรรมเป็นสมบัติของสังคมที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตและสังคมมาโดยตลอด ประเพณีและพิธีกรรมจึงมีบทบาทต่อมนุษย์หลายประการ เช่น

1. เป็นสัญลักษณ์ชี้แนะให้เข้าใจสาระของชีวิต ประเพณีและพิธีกรรมแต่ละอย่างย่อมมีแนวคิดหรือแบบแผนการปฏิบัติที่แฝงอยู่ในพิธีกรรม โดยเฉพาะประเพณีและพิธีกรรมส่วนบุคคลจะแฝงแนวคิดที่เป็นสัญลักษณ์เกี่ยวกับสถานภาพของบุคคลในแต่ละช่วงอย่างน่าสนใจ

เช่น พิธีทำขวัญเดือนเป็นสัญลักษณ์แสดงให้เห็นว่าเด็กพ้นอันตรายจากโรคภัยไข้เจ็บอย่างแน่นอน จึงได้จัดพิธีทำขวัญและตั้งชื่อเด็กขึ้น

2. เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ คนเราเมื่อประสบปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ จะเกิดความเครียดและเกิดความกังวล สภาวะจิตใจที่ไม่มั่นคงเช่นนี้ โดยมากจะมีผลต่อร่างกาย บั่นทอนสุขภาพที่อาจทำให้เกิดความเจ็บป่วยทางกายหรือทางจิตประสาทได้ การทำพิธีกรรมหรือ “พิธี” เป็นการแก้ไขเรื่องร้ายให้กลายเป็นดี ทำให้จิตใจสบายขึ้น รู้สึกผ่อนคลายและสร้างความมั่นคงเข้มแข็งขึ้น เช่น การทำขวัญ 3 วัน ทำให้พ่อแม่สบายใจว่าเด็กอยู่ในความปลอดภัยแล้ว

3. เป็นความผูกพันความเป็นพวกเดียวกัน การประพาศปฏิบัติ การกระทำกิจกรรมร่วมกันเป็นแบบแผนเดียวกัน เป็นสิ่งที่ผูกพันให้คนในกลุ่มหรือสังคมมีความผูกพันใกล้ชิดกัน และรู้สึกว่าเป็นพวกพ้องเดียวกัน

4. เป็นสิ่งควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม การอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเรียบร้อยและเป็นปกติ มีสันติสุขได้นั้น สังคมนั้น ๆ ต้องมีข้อตกลง มีระเบียบแบบแผนที่ทุกคนยอมรับและประพฤติดำตาม

5. เป็นเครื่องมือผสมผสานความเชื่อต่าง ๆ เข้าด้วยกัน จากอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ชนชาติไทยมีวัฒนธรรมที่ได้วิวัฒนาการต่อเนื่องกันมาตลอด ในแง่ของความเชื่อก็เช่นเดียวกัน แต่เดิมคนไทยมีความเชื่อ เรื่องผีสาร และวิญญาณต่าง ๆ และเมื่อมีลัทธิ พราหมณ์ แพร่ขยายเข้ามา รวมกับความเชื่ออันเนื่องมาจากศาสนาที่รับมาใหม่ ความเชื่อเหล่านี้ถูกผสมผสานกลมกลืนด้วยประเพณีและพิธีกรรม จะเห็นได้จากพิธีโกนจุก เป็นพิธีที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับ “ขวัญ” มีพราหมณ์เป็นเจ้าพิธี รวมทั้งมีการทำบุญเลี้ยงพระ เจริญพระพุทธมนต์ พิธีโกนจุก จึงเป็นตัวอย่างของประเพณีที่รวมพิธีกรรมอันเนื่องมาจากความเชื่อหลายประการ และผสมผสานได้อย่างเหมาะสมกับชีวิตของคนไทย

ประเพณีไทย เป็นวัฒนธรรมส่วนหนึ่งของคนไทยนิยมยึดถือประพฤติดำปฏิบัติ สืบทอดกันมาตามลำดับ โดยแสดงให้เห็นความเจริญรุ่งเรืองของชาติ ประเพณีไทยอาจแบ่งได้ดังต่อไปนี้ (ดนัย ไชยโยธา. 2550 : 92-93)

1. ประเพณีเกี่ยวกับความเป็นอยู่ เช่น การแต่งกาย การแสดงความเคารพ เป็นต้น
2. ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เช่น พิธีกรรมที่ทำในการเกิด การแต่งงาน งานอุปสมบท การทำศพ เป็นต้น
3. ประเพณีเกี่ยวกับศาสนา เช่น การไหว้พระสวดมนต์ การทำบุญตักบาตร การทอดผ้าป่า การทอดกฐิน การแห่เทียน การตักบาตรเทโว
4. ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันลอยกระทง เป็นต้น

5. ประเพณีทางราชการ เช่น พระราชพิธีฉัตรมงคล พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

6. ประเพณีท้องถิ่น ในแต่ละท้องถิ่น ย่อมมีประเพณีแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม เช่น ภาคเหนือ มีประเพณีรดน้ำดำหัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีประเพณีบุญบั้งไฟ ภาคใต้ มีประเพณีชักพระ เป็นต้น

ทิตลิตา นากเกษม (2550 : 72-76) ได้ยกตัวอย่างและอธิบายประเพณีไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไว้ดังนี้

1. ประเพณีผูกเสี่ยว คือ “พิธีบายศรีสู่ขวัญ” เป็นประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของชาวอีสาน คำว่า “ผูกเสี่ยว” หมายถึง “ผูกมิตรภาพ” เป็นการต้อนรับอาคันตุกะผู้มาเยือนซึ่งในภาคอีสานนั้นเมื่อมีการจัดงานอะไรก็ตามมักจะมีพิธีบายศรีสู่ขวัญหรือพิธีผูกเสี่ยวควบคู่กันไปด้วย เป็นการรับขวัญของผู้ที่มาเยือน

2. ประเพณีกินดอง หมายถึง ประเพณีแต่งงาน ภาษาพื้นบ้านของชาวอีสานเรียกกันว่า “กินดอง” มีความหมายว่า จะต้องเป็นวงศาคณาญาติต่อไปในกาลข้างหน้า หรือเรียกกันง่าย ๆ อีกอย่างหนึ่งว่า พิธี “พิธีเอาผ้าเอาเมีย” เป็นวัฒนธรรมของคนรุ่นเก่า เริ่มตั้งแต่งการสู่ขอ การหมั้น และการแต่งงาน

3. ประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ คำว่า “ฮีตสิบสอง” หมายถึง งานประเพณีสิบสองเดือน เช่น งานบุญเดือนอ้าย คือ บุญเข้ากรรม เดือนยี่ คือบุญคูณลาน เดือนสาม คือบุญข้าวจี เดือนสี่ คือ บุญพระเวส เดือนห้า คือบุญสงกรานต์ เดือนหก คืองานบุญบั้งไฟ เป็นต้น ส่วน “คองสิบสี่” หมายถึง หลักทำนองคลองธรรมที่คนในสังคมพึงปฏิบัติต่อกันมาเพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข งานประเพณีเทศกาลต่าง ๆ ตามฮีตสิบสองนี้เป็นงานบุญที่ถือปฏิบัติกันทั่วไปในภาคอีสาน แต่ละท้องถิ่นอาจมีรายละเอียดปลีกย่อยหรือพิธีกรรมเฉพาะถิ่นแตกต่างกันออกไป

4. ประเพณีไหลเรือไฟ หรือ “ไหลเฮือไฟ” ในภาษาอีสาน เป็นประเพณีลอยกระทงตามแบบอีสานจะจัดในเทศกาลออกพรรษาของชาวจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดที่ตั้งริมแม่น้ำโขง โดยจะจัดขึ้นในวันเพ็ญ ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 เพื่อเป็นการบูชาพระพุทธเจ้าในวันที่เสด็จมาจากเทวโลก

5. ประเพณีบุญผะเหวด หรือ งานบุญเทศมหาชาติ เป็นงานบุญที่สำคัญสำหรับชาวพุทธทั่วประเทศ ทั้งในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ จะจัดขึ้นในประมาณเดือน 11-12 หลังจากออกพรรษาทุกปี นอกจากนั้นจะมีการฟังเทศน์มหาเวสสันดรชาดกเพื่อสืบศาสนาแล้ว ชาวอีสานยังถือเป็นประเพณีแห่งความอุดมสมบูรณ์ ในวันนี้จึงจัดให้มีพิธีกรรมขอฝนด้วย

6. ประเพณีแห่ศิลาโชน จัดเป็นส่วนหนึ่งในงานบุญประเพณีใหญ่ หรือที่เรียกว่า “งานบุญหลวง” ซึ่งตรงกับ เดือน 7 มีขึ้นที่ อำเภอคำชะอีและอำเภอนาหว้า จังหวัดเลย ซึ่งจัดเป็นการละเล่นที่ถือเป็นประเพณีทุกปีโดยเกี่ยวโยงกับงานบุญพระเวสหรือเทศน์มหาชาติ ประจำปี และพระธาตุเจดีย์ศรีสองรักซึ่งเป็นปูชนียสถานที่สำคัญของท้องถิ่น

7. งานประเพณีบุญบั้งไฟ เป็นประเพณีประจำปีของชาวภาคอีสาน ที่สืบเนื่องมาจากพิธีกรรมขอฝนของพญาแถนหรือเทวดา โดยจัดพิธีจุดบั้งไฟเพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล เพาะปลูก เมื่อหลังเทศกาลสงกรานต์ประมาณ กลางเดือน 6 ของทุกปี

8. ประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง จัดขึ้นทุกวันเพ็ญเดือน 5 หรือในเดือนเมษายนของทุกปี ในจังหวัดบุรีรัมย์ กล่าวกันว่า จะเป็นวันที่พระอาทิตย์จะขึ้นตรงกับ 12 ช่องประตูของปราสาท โดยชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงจะขึ้นไปทำบุญตักบาตร ปิดทอง นมัสการรอยพระพุทธรูป เนื่องในเทศกาลสงกรานต์ที่ปราสาทหินพนมรุ้ง นอกจากนั้นยังมีการแห่ 12 นักษัตร และการละเล่นพื้นบ้าน

9. ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง ในช่วงวันออกพรรษา นอกจากจะมีการทำบุญแล้ว ชาวอีสานในบางท้องถิ่นตั้งแต่ครั้งโบราณ จะช่วยกันทำปราสาทเพื่อนำไปถวายวัดในคุ้มของตน จนกลายมาเป็นงานบุญประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง โดยมีการจัดตกแต่งเครื่องสักการะเป็นรูปปราสาท ทำด้วยขี้ผึ้งเป็นส่วนประกอบสำคัญ มีการออกแบบลวดลาย และประดับประดาอย่างวิจิตรพิสดาร เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

10. ประเพณีแห่เทียนพรรษา เป็นงานประเพณีที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของจังหวัด อุบลราชธานี ซึ่งจัดขึ้นในช่วงวันเข้าพรรษา และถือเป็นประเพณีปฏิบัติมาเป็นประจำทุกปีเพื่อเป็นการเชิดชูพระพุทธศาสนา และส่งเสริมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น โดยเฉพาะการถวายเทียนพรรษา ซึ่งชาวพุทธถือว่าการทำบุญด้วยเทียนจะทำให้ชีวิตของผู้ที่ถวายรุ่งโรจน์เช่นเดียวกับแสงสว่างของเปลวเทียน

กล่าวได้ว่า ประเพณี เป็นสิ่งที่สำคัญมากต่อสังคมมนุษย์ เพราะประเพณีเป็นสิ่งที่แสดงออกถึง ความรู้สึก นึกคิด ความเชื่อ ตลอดจนวิถีชีวิตต่าง ๆ ในสังคมของแต่ละถิ่น โดยยึดฐาน รูปแบบลักษณะของประเพณีตามปัจจัยที่เอื้อต่อการแสดงออกของประเพณี นั่นคือ สภาพแวดล้อม ภูมิประเทศในท้องถิ่น ดังนั้น ประเพณีจึงถือได้ว่า เป็นตัวสำคัญในการขับเคลื่อนผลักดันสังคมมนุษย์ให้ดำเนินตามวัฒนธรรมของตนเอง โดยสรุปในการศึกษาเอกสารองค์ความรู้ เรื่องลักษณะของสังคมไทย ลักษณะสังคมอีสาน ตลอดจนความรู้เรื่องวัฒนธรรมประเพณีไทย เพื่อที่จะนำเอาความรู้ที่ได้มาใช้เป็นกรอบในการอธิบายผลการศึกษา ประวัติประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา ตามความมุ่งหมายข้อที่หนึ่งของงานวิจัยเรื่อง แนวทาง

การบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย
จังหวัดนครราชสีมา

ความรู้เกี่ยวกับประเพณีแห่เทียนพรรษาในภาคอีสาน

1. ประวัติความเป็นมาของงานประเพณีแห่เทียนพรรษาในภาคอีสาน

ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้ายังมีผู้มีพุทธบญญิตีให้ภิกษุอยู่จำพรรษา ภิกษุทั้งหลาย จึงเที่ยวสัญจรไปตามท้องทุ่งนาอันเป็นที่เพาะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหารของชาวบ้านและเป็นภาระแก่ญาติโยมที่ติดตามอุปถัมภ์ และมีเหตุอื่นซึ่งปรากฏตามคัมภีร์ว่า มีชาวบ้านกล่าวตำหนิติเตียนพระภิกษุสงฆ์ว่า บรรดาภิกษุศากยบุตร พวกนั้นจาริกไปตามท้องนาเหยียบย่ำข้าวกล้าและสัตว์เล็ก สัตว์ตายเป็นการอันไม่สมควร เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้สดับรับฟังคำตำหนิอันนี้ จึงเป็นมูลเหตุให้มีการประชุมคณะสงฆ์ แล้วบัญญัติข้อตกลงให้พระสงฆ์หยุดจำพรรษาเป็นเวลา 3 เดือน เป็นหลักแหล่งในช่วงฤดูฝน โดยเริ่มนับแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ไปจนถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 นับตั้งแต่นั้นมา โดยมีนัยความมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อให้ภิกษุสามเณรได้มีเวลาศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติศาสนกิจได้เต็มที่
2. เพื่อเปิดโอกาสให้ทายกทายิกา ได้บำเพ็ญกุศลตลอดระยะเวลาเข้าพรรษา
3. เพื่อให้ภิกษุสงฆ์หยุดจาริก และมีเวลาเทศนาสั่งสอนชาวบ้าน ประชาชนทั่วไป
4. เพื่อปฏิบัติตามพุทธบัญญัติที่ได้ให้มีการกำหนดเข้าพรรษา

ดังความมุ่งหมายสำคัญประการหนึ่งของการเข้าพรรษา คือ เพื่อให้ภิกษุสามเณร ได้มีเวลาศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติศาสนกิจได้เต็มที่ ในการศึกษาเล่าเรียนจำเป็นต้องศึกษาทั้งในเวลา กลางวันและกลางคืน ซึ่งในเวลากลางวันมักมีปัญหาในเรื่องแสงสว่าง ครั้นจะอาศัยแสงสว่างจาก กองไฟก็มีปัญหาเกี่ยวกับการเก็บฝุ่นใส่กองไฟ บางครั้งมีควันรบกวนทำลายสมาธิของผู้ศึกษา เล่าเรียนได้อีกวิธีหนึ่งที่ใช้คืออาศัยแสงสว่างจากแสงใต้ (ภาษาอีสานเรียกว่ากะบอง) แต่มีปัญหา เรื่องกลิ่นและควันการลุกไหม้ไม่สม่ำเสมอ ต้องเขี่ยจี้ได้ออกบ่อยๆ ทำให้เสียสมาธิได้ ดังนั้น แสงไฟจากใต้ จึงสู้แสงเทียนไม่ได้ เพราะแสงเทียนลุกไหม้ต่อเนื่องและสม่ำเสมอทั้งกลิ่นและ ควันก็ไม่แรง ภิกษุสามเณรจึงนิยมจุดเทียนอ่านหนังสือในเวลากลางคืน

ดังนั้น พุทธศาสนิกชนจึงนิยมนำเทียนไปถวายวัดในเทศกาลเข้าพรรษา เพื่อให้ พระสงฆ์จะได้ใช้เทียนในการศึกษาพระธรรมวินัยแล้วได้จะได้นำความรู้มาอบรมสั่งสอน พุทธศาสนิกชน ความนิยมดังกล่าวยังหาหลักฐานมายืนยันไม่ได้ว่ามีมาตั้งแต่สมัยใด แต่พอ สันนิษฐานได้ว่า ตั้งแต่คนรู้จักนำขี้ผึ้งมาปั้นเป็นเทียน ซึ่งเรียกว่า “เทียนขี้ผึ้ง” จากจุดนี้ถือได้ว่าเป็นจุดกำเนิดของเทียนพรรษาโดยแท้จริง (ทวีศักดิ์ บุญสุ. 2533 : 2-4)

ในตอนต้นที่มีผู้เข้าใจถึงประโยชน์ของการให้แสงสว่างเป็นทาน โดยเริ่มรู้จักทำเทียนขี้ผึ้งไปถวายวัด แล้วต่อมาสามารถทำเทียนไขได้ แต่ก็ยังไม่เป็นที่พอใจที่ได้แสดงศรัทธาเพียงเท่านั้น จึงคิดทำเทียนที่ใหญ่ขึ้นในลักษณะเป็นพุ่มเทียน ซึ่งยังไม่เป็นที่พอใจ จึงได้คิดทำต้นเทียนขนาดใหญ่แล้วนำไปถวายวัดในเทศกาลเข้าพรรษา และในการนำไปถวายวัด มีการแห่เป็นขบวน เรียกว่า “การแห่เทียนพรรษา” การนำเทียน และการแห่เทียนพรรษานิยมทำกันในหลายจังหวัด ที่ทำกันเป็นงานใหญ่โต มีเพียงบางจังหวัดเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การแห่เทียนพรรษาเป็นประเพณีที่สำคัญเป็นพิเศษ ถือเป็นโอกาสหนึ่งที่จะได้สร้างกุศลผลบุญ ทั้งถือเป็นการฟื้นฟู และการสืบต่อวัฒนธรรมอันดีงามให้มั่นคงต่อไป อีกทั้งถือว่า เป็นสิ่งที่ส่งเสริมและปลูกฝังความกลมเกลียวก้ำวหน้าของบ้านเมืองอีกด้วย (สุทิน คลังแสง. 2533 : 26)

ในการเข้าพรรษานี้ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติใช้เป็นระยะ คือ วันเข้าพรรษาแรก เรียกเข้าพรรษาปฐมพรรษา นับเริ่มตั้งแต่วันแรม หนึ่งค่ำ เดือน 8 ถึงกลางเดือน 11 แต่ถ้าพระภิกษุใดไม่อาจเข้าพรรษาแรกได้ทัน ก็อนุญาตให้เข้าพรรษา หลังเรียกว่า ปัจฉิมพรรษาได้ ซึ่งกำหนดเริ่มตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 9 ถึงกลางเดือน 2 แต่การเข้าพรรษาจะทำให้พระสงฆ์รับกฐินไม่ทัน เพราะหมดเวลา ดังนั้น พระสงฆ์ในปัจจุบันจึงนิยม เข้าปฐมพรรษามากกว่า จะเว้นก็แต่ปีใดที่มีเดือน 8 สองหน ก็ให้ถือเอา วันแรม 1 ค่ำ เดือนหลัง เป็นวันเข้าพรรษาแรก ในเวลานี้เองที่พุทธศาสนิกชน จะพากันจัดหาดอกไม้ธูปเทียน กับผ้าอาบน้ำฝนตลอดจนเครื่องปัจจัยไทยทานบรรดามี พร้อมใจกันไปถวายพระภิกษุตามอารามวัดใกล้บ้านและสิ่งหนึ่งที่จะเน้นเป็นพิเศษก็คือเทียนสำหรับจุดให้แสงในการบำเพ็ญเพียรศึกษาหาความรู้

บ้านโน้นก็ทำ บ้านนี้ก็ทำ ยาวบ้าง สั้นบ้าง เล็กใหญ่ไม่เท่ากัน ขาดระเบียบแบบแผนไม่งดงาม ดังนั้นจึงมีการรวบรวมทำเทียนกันขึ้นเป็นหมู่เป็นเหล่า แต่ละคุ้ม แต่ละหมู่บ้าน โดยใช้บ้องไม้ไผ่หรือต้นหมากเป็นแกนกลาง ทำขาตั้งโดยใช้ไม้ขบเข้าเป็นรูปตีนกา แล้วเอาต้นเทียนขี้ผึ้งตั้งยึดให้แน่น ประดับติดด้วยกระดาษสีสวยงามเป็นงานที่ชาวบ้านจะได้มาออกแรงร่วมกัน และนำไปถวายพระ ก็มีการประโคมฆ้อง กลอง ฉาบฉิ่ง และแคน กันเอิกเกริกสนุกสนานตามด้วยขบวนฟ้อนแห่ อันถือได้ว่า เป็นต้นแบบของการแห่เทียนในปัจจุบัน (สุวคนธ์ รัชฎถาวร. 2533 : 18)

2. ความเป็นมาของประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี

ก่อนสมัยพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ เป็นผู้สำเร็จราชการเมืองอุบล ชาวอุบลไม่มีการหล่อเทียนแห่เทียนเช่นปัจจุบัน ชาวบ้านจะพันเทียนยาวรอบศีรษะไปถวายพระเพื่ออุทิศบูชาจำพรรษา ครั้นในสมัยกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ได้เป็นผู้สำเร็จราชการที่เมืองอุบล คราวหนึ่งมีการแห่ขบวนไฟที่วัดกลาง มีคนไปดูมาก ในการแห่ขบวนไฟมีการตีกัน

ในขบวนแห่จนถึงแก่ความตาย เสด็จในกรมเห็นว่าไม่ดี จึงให้เลิกการแห่บั้งไฟและเปลี่ยนเป็นการแห่เทียนแทน

การแห่เทียนแต่เดิมไม่ได้จัดใหญ่โตเช่นปัจจุบัน เพียงแต่ชาวบ้านร่วมกันบริจาคเทียน แล้วนำมาเทียนมาติดกับลำไม้ไผ่ที่เตรียมไว้ ตามรอยต่อหากระดาษจิงโก (กระดาษสีเงินสีทอง) ตัดเป็นลายฟันปลาปิดรอยต่อ เสร็จแล้วนำต้นเทียนไปมัดติดกับบั้งน้ำมันก๊าด ฐานของต้นเทียนใช้ไม้ดี เป็นแผ่นเรียบ หรือทำสูงขึ้นเป็นชั้น ๆ ติดกระดาษ เสร็จแล้วมีการแห่นำไปถวายวัด พาหนะที่ใช้นิยมใช้เกวียน หรือล้อเลื่อนที่ใช้วัวหรือคนลากจูง การแห่ของชาวบ้านก็จะมีฆ้อง กลอง กรับ และการฟ้อนรำด้วยความสนุกสนาน

ในระยะเวลาประมาณ พ.ศ. 2480 การทำต้นเทียนได้พัฒนาขึ้น ถึงขั้นใช้การหล่อออกจากเบ้าพิมพ์ที่เป็นลายง่าย ๆ เช่น ประจายาม กระจัง ตาอ้อย บัวคว่ำบัวหงายก้ามปู ฯลฯ แล้วนำไปติดที่ลำต้นเทียน ช่างผู้มีชื่อเสียงในทางนี้คือ นายโพธิ์ ส่งศรี ลายที่พ่อใหญ่โพธิ์ทำขึ้นเป็นลายง่าย ๆ เช่น ลายประจายาม กระจังตาอ้อย ใบเทศ บัวคว่ำบัวหงายพ่อใหญ่โพธิ์เป็นช่างทำต้นเทียน ให้กับวัดทุ่งศรีเมือง ต่อมา นายสวน คุณผล ได้นำวิธีการดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ และปรับระดับฐานต้นเทียนด้วยรูปปั้นสัตว์และลายไม้ฉลุ ทำให้ดูสวยงามมากขึ้น ผลงานทำต้นเทียนของนายสวน คุณผล จึงมักจะได้รับรางวัลชนะเลิศอยู่เป็นประจำ

ในช่วงปี พ.ศ. 2494 ประชาชนเริ่มให้ความสนใจและเห็นความสำคัญ ในการทำและแห่เทียนพรรษามากขึ้น เมื่อทางจังหวัดได้ส่งเสริมให้งานเข้าพรรษาเป็นงานประเพณีประจำปี แต่ต้นเทียนในขณะนั้นยังมีการจัดทำอยู่เพียง 2 ประเภท คือ ประเภทมัดเทียนรวมกันแล้ว ติดกระดาษสีและประเภทพิมพ์ลายติดลำต้น

ใน พ.ศ. 2495 ได้มีการฟื้นฟูศิลปะการทำต้นเทียน และการแห่เทียนพรรษา ของจังหวัดอุบลราชธานี มีการประกวดเทียนพรรษา 2 ประเภท คือ ประเภทมัดรวมติดลาย และ ประเภท ติดพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2497 ช่างฝีมือรุ่นเยาว์ อันได้แก่ นายอารีย์ ลินสวัสดิ์ นายประดับ ก้อนแก้ว ได้พัฒนาวิธีทำขึ้นใหม่ โดยใช้ปูนปลาสเตอร์แกะเป็นแม่พิมพ์ลายต่าง ๆ แล้วหล่อด้วยเทียนออกมาเป็นดอก ๆ สิ่งที่ใช้หล่อดอกไม้คนละสีกับลำต้น จึงทำให้มองเห็นเป็นส่วนลึกของลายอย่างชัดเจน นายประดับ ก้อนแก้ว ได้ทำต้นเทียนติดพิมพ์ และตกแต่งขบวนต้นเทียนของวัดมหานารามได้อย่างสวยงาม จนได้รับรางวัลชนะเลิศ

ประมาณปี พ.ศ. 2500 มีการจัดงานกึ่งพุทธกาลทั่วประเทศ งานด้านศาสนาจึงเฟื่องฟูมาก การแห่เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี ได้รับการสนับสนุนให้ยิ่งใหญ่มากขึ้น ทั้งด้านการจัดขบวนแห่ และการจัดหาสาวงามสำหรับต้นเทียน

พ.ศ. 2502 นายคำหมา แสงงาม ช่างสูงอายุนคนหนึ่งได้คิดและแกะสลักต้นเทียน โดยไม่ต้องพิมพ์ดอกไม้ติด เหมือนเช่นที่ช่างรุ่นก่อนทำมา ทำให้ต้นเทียนแกะสลักที่นายคำหมาทำ

ให้กับบ้านกุศเป่ง อำเภวารินชำราบ มีความแปลกใหม่สวยงาม ดังนั้น ในปีต่อมา จึงได้มีการเสนอให้จัดประกวดต้นเทียน 3 ประเภท คือ ประเภทมัดรวมติดลาย ประเภทติดพิมพ์ และประเภทแกะสลัก ระยะเวลาต่อมา จึงคัดต้นเทียนประเภทมัดรวมติดลายที่เป็นต้นเทียนแบบเก่า ออกจากการประกวด ช่างแกะสลักต้นเทียนที่มีฝีมือในรุ่นต่อมา ได้แก่ นายอุตสาห์ จันทรวิจิตร และนายสมัย จันทรวิจิตร ซึ่งเป็นพี่น้องกัน

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 จังหวัดอุบลราชธานี ได้จัดงานสัปดาห์ประเพณีแห่เทียนพรรษา ให้เป็นงานประเพณีที่ยิ่งใหญ่และมโหฬาร มีการประกวดต้นเทียนประเภทต่าง ๆ ประกวดขบวนแห่ และนางฟ้า โดยมีหลักเกณฑ์และวิธีการให้คะแนนอย่างรัดกุม มีการประชาสัมพันธ์งานกันอย่างกว้างขวาง ทำให้มีผู้คนที่ชาวไทยและต่างชาตินิยมเที่ยวและชมงานเป็นจำนวนมาก งานประเพณีแห่เทียนพรรษา เป็นประเพณีทางพุทธศาสนา ของชาวอุบลฯ ซึ่งมีความเจริญในพุทธศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีมาเป็นเวลายาวนาน ถือเป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของจังหวัดอุบลราชธานี โดยได้กำหนดจัดงานขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 8 และแรม 1 ค่ำเดือน 8 หรือวันอาสาฬหบูชาและวันเข้าพรรษา จัดให้มีขึ้นทุกปี จากการสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ ได้ความว่าชาวอุบลราชธานี ได้ทำต้นเทียนประกวดประชันความวิจิตรบรรจงกัน ตั้งแต่ พ.ศ. 2470 จนเมื่อปี พ.ศ. 2520 จังหวัดอุบลราชธานี ได้จัดงานสัปดาห์ประเพณีแห่เทียนพรรษา ให้เป็นงานประเพณีที่ยิ่งใหญ่และมโหฬาร สถานที่จัดงาน คือ บริเวณทุ่งศรีเมืองและศาลาจตุรมุข มีการประกวดต้นเทียน 2 ประเภท คือ ประเภทติดพิมพ์ และประเภทแกะสลัก โดยขบวนแห่จากคุ้มวัดต่าง ๆ พร้อมนางฟ้าประจำต้นเทียน จะเคลื่อนขบวนจาก หน้าวัดศรีอุบลรัตนาราม ไปตามถนน มาสิ้นสุดขบวนที่ทุ่งศรีเมือง และการแสดงสมโภชต้นเทียน เป็นแสงไฟต้องลำเทียนงามอร่ามไปทั้งงาน ซึ่งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา งานประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี มีชื่องานแต่ละปีดังนี้

ปี พ.ศ. 2542 มีชื่องานว่า "งานแห่เทียนพรรษา เถลิงพระเกียรติ 72 พรรษามหาราช" เนื่องจากเป็นปีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นที่มาของ "เทียนเฉลิมพระเกียรติฯ" ที่ทุ่งศรีเมือง

ปี พ.ศ. 2543 มีชื่องานว่า "หลอมบุญบูชา ถวายไถ่ นวมินทร์" มีความหมายว่าการหล่อเทียนพรรษาของชาวอุบลฯ เพื่อบำเพ็ญกุศลร่วมกัน การหล่อหลอมจิตศรัทธาให้เป็นหนึ่งเดียว เปรียบประดุจการหลอมบุญบูชา เพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายแด่องค์พระมหากษัตริย์

ปี พ.ศ. 2544 มีชื่องานว่า "งามล้ำเทียนพรรษา ภูมิปัญญาชาวอุบลฯ" เนื่องจากเทียนพรรษาได้วิวัฒนาการไปจาก "ภูมิปัญญาดั้งเดิม" จนแทบจะจำเค้าโครงแต่โบราณไม่ได้ จึงได้มีการหันกลับมาทบทวนการจัดงานแห่เทียนพรรษา ตามภูมิปัญญาของชาวอุบลฯ ตั้งแต่เดิมมา

ปี พ.ศ. 2545 มีชื่องานว่า "โรจน์เรื่อง เมืองศิลป์" ด้วยเหตุที่ ททท. ได้เลือกงานแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี เป็นงานที่โดดเด่นที่สุดของประเทศในเดือนกรกฎาคม ตามโครงการ "เที่ยวทั่วไทย ไปได้ทุกเดือน" จึงจัดให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวตลอดเดือน อาทิ ได้เชิญช่างศิลป์นานาชาติประมาณ 15 ประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ จีน ญี่ปุ่น มาร่วมแข่งขันการแกะสลักขี้ผึ้งตามสไตล์งานศิลปะแต่ละชาติ มีนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก มาชมงานตลอดทั้งเดือนกรกฎาคม 2545 ชื่องาน "โรจน์เรื่อง เมืองศิลป์" เป็นคำย่อมาจากคำเต็มที่ว่า "อุบลฯ เมืองนักปราชญ์ รุ่งโรจน์ศาสตร์ เรื่องรองศิลป์ ถิ่นไทยดี"

ปี พ.ศ. 2546 มีชื่องานว่า "สืบศาสตร์ สานศิลป์" เนื่องจากงานประเพณีแห่เทียนพรรษาเป็นการ "สืบทอดศาสนาและสืบสานงานศิลปะ" ดังคำกล่าวที่ว่า "เทียนพรรษา คือภูมิศิลปะแห่งศรัทธา" เพื่อความกระชับ จึงใช้ชื่อว่า "สืบศาสตร์ สานศิลป์" แต่โดยเหตุที่มีผู้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า คำว่า "ศาสตร์" มีความหมายกว้างกว่า ชื่องานจึงเป็น "สืบศาสตร์ สานศิลป์" ด้วยเหตุนี้

ปี พ.ศ. 2547 มีชื่องานว่า "ทวยราษฎร์ไฝ้ธรรม งามล้ำเทียนพรรษา เทิดไท้ 72 พรรษา มหาราชนี" เนื่องจากเป็นปีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พระแม่-แม่พระ ของแผ่นดิน

ปี พ.ศ. 2548 มีชื่องานว่า "น้อมรำลึก 50 ปี พระบารมีแผ่คุ้มเกล้าฯ ชาวอุบลฯ" เนื่องจากเมื่อวันที่ 16-17 พฤศจิกายน 2498 ล้นเกล้าทั้งสองพระองค์ ได้เสด็จเยือนอุบลราชธานี ยังความปลาบปลื้มปิติแก่ชาวอุบลฯ เป็นล้นพ้น เพราะตั้งแต่สร้างบ้านเมืองมาเกือบ 200 ปี ยังไม่เคยมีพระมหากษัตริย์พระองค์ใดเสด็จเยี่ยม หรือทรงใกล้ชิดกับราษฎรอย่างไม่ถือพระองค์เช่นนี้ ชาวอุบลฯ ทุกหมู่เหล่า ต่างพร้อมน้อมรำลึกด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อม พระบารมีแผ่คุ้มเกล้าฯ ชาวอุบลฯ ปิติล้นพ้น ตลอดระยะเวลา 50 ปี ที่ผ่านมาและตลอดไป

ปี พ.ศ. 2549 มีชื่องานว่า "60 ปี พระบารมีแผ่ไพศาล งามตระการเทียนพรรษา เทิดราชัน" เพื่อแสดงความจงรักภักดี ต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี

ปี พ.ศ. 2550 มีชื่องานว่า "สูงเฮืองเมืองธรรม เลิศล้ำเทียนพรรษา ปวงประชาพอเพียง" เนื่องจากเป็นปีมหามงคล เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระชนมพรรษา 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 เพื่อแสดงออกถึงความจงรักภักดี และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อพสกนิกรปวงชนชาวไทย และการน้อมนำแนวพระราชดำรัส มาใช้ดำรงชีวิต <http://www.Guideubon.com.com> (7 พฤษภาคม 2551)

การประดิษฐ์ต้นเทียนพรรษา

1. การทำต้นเทียนประเภทแกะสลัก

ต้นเทียนประเภทแกะสลัก เป็นต้นเทียนสมัยใหม่ ทำเป็นครั้งแรก

เมื่อพ.ศ. 2502 โดยนายคำหมา แสงงาม ต้นเทียนต้นหนึ่งจะใช้ขี้ผึ้งประมาณ 70-100 กิโลกรัม โดยใช้ขี้ผึ้งดีผสมกับขี้ผึ้งชนิดไม่ดี ในอัตราส่วน 5 ต่อ 1 หลังจากหล่อและกลึงต้นเทียนแล้ว จะเริ่มแกะสลักต้นเทียนด้วยขั้นตอน ดังนี้

ออกแบบลายที่จะแกะสลัก โดยการร่างทั้งส่วนฐานลำต้นและยอดเทียน ใช้เครื่องมือแกะสลักซึ่งจะมีการเซาะ เจาะ จีด และขุด ให้เป็นรูปสามมิติ เหมือนของจริง หรือรูปที่ร่างไว้ตามจินตนาการ แกะไขส่วนที่บกร่องในระหว่างการแกะสลัก อาจมีการผิดพลาดได้ เช่น รูปที่แกะมีขนาดเล็กหรือใหญ่เกินไป หรือบางส่วนแตกหัก ก็ต้องแก้ไขปรับปรุงให้เรียบร้อย เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักต้นเทียน

1. มีด มีรูปแบบและขนาดต่าง ๆ กันตามความต้องการใช้งานของช่างทำต้นเทียน เช่น มีดปลายแหลมชนิดคมเดียว มีดปลายแหลมชนิดสองคม มีดปลายแหลมชนิดคมเดียวและโค้งงอ มีดอีโต้ปลายแหลมคมเดียว
2. สว่า เช่น สว่าใบใหญ่ปลายตัดตรง สว่าใบใหญ่ปลายตัดเฉียง สว่าใบใหญ่ปลายปากโค้ง สว่าใบเล็กปลายตัดตรง สว่าใบเล็กปลายตัดเฉียง สว่าใบเล็กปลายปากโค้ง
3. ตะขอเหล็กและเหล็กขุด เช่น ตะขอเหล็กมีคมคล้ายเคียวแต่ปลายงอน ตะขอเหล็กเป็นห่วง โค้งเป็นวงรีหรือรูปน้ำเต้า และเหล็กขุดมีคมทั้งสองด้าน
4. แปรงทาสีชนิดดี

2. การทำต้นเทียนประเภทติดพิมพ์

การหล่อต้นเทียนประเภทติดพิมพ์ มีขั้นตอนและวิธีการคล้ายกันกับการหล่อต้นเทียนประเภทแกะสลักทุกขั้นตอน แต่มีความแตกต่างกัน 2 ประการ คือ

การหล่อต้นเทียนประเภทติดพิมพ์ ใช้ขี้ผึ้งคุณภาพพอใช้ได้ซึ่งมีราคาถูก แต่การหล่อต้นเทียนประเภทแกะสลัก ใช้ขี้ผึ้งคุณภาพดี และราคาแพงกว่า ทั้งนี้ ก็เพราะว่าหากขี้ผึ้งคุณภาพไม่ดี เมื่อแกะสลักลึกลงและซับซ้อนหลายชั้น ขี้ผึ้งจะแตกหัก

ต้นเทียนประเภทติดพิมพ์ มักหล่อให้มีขนาดเล็กกว่าต้นเทียนประเภทแกะสลัก เพราะการหล่อต้นเทียนประเภทติดพิมพ์ จะต้องนำไปกลึงให้เป็นรูปและขนาดเล็กลงบางส่วน แล้วจึงติดดอกเสริมโดยรอบให้หนาขึ้น ส่วนต้นเทียนประเภทแกะสลัก ต้องทำให้มีขนาดใหญ่เอาไว้ เพื่อที่จะแกะสลักหรือขุดออก

3. เทียนโบราณ

3.1 เทียนมณฑป ถือว่าทำมาตั้งแต่สมัยก่อน ๆ ซึ่งเรียกว่าสมัยโบราณ ได้คิดค้นมา ความหมายคือ ทำเป็นที่วางเครื่องบริวารในการทอดกฐิน มณฑปนี้ถ้าจะเรียกชื่ออีกอย่าง ก็ดูเหมือนว่าบุษบก เพราะรูปแบบคล้ายคลึงกัน ไม่มีแตกต่างกันเลย มณฑปนี้ ทำแทนหอคือ ที่ตั้งที่วาง เพื่อให้เครื่องบริวารและบริวารที่จะนำไปทอดถวายพระสงฆ์ อยู่เป็นที่มิชอบเขตเป็นสัดส่วน เป็นเอกเทศ ไม่กระจัดกระจาย ส่วนเทียนนั้น จะตั้งไว้บนแผ่นโลหะที่เป็นจานเป็นถาด หรือพาน เทียนนี้จะไม่จุดไฟ ทำตั้งไว้เพื่อบูชาเป็นเครื่องบริวาร ที่ทำเป็นรูปมณฑปนั้น เพื่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ เกิดความสวยงาม รวมความหมายถึงฐานะของเจ้าของศรัทธาผู้ทำบุญกฐินด้วย แต่บางครั้งก็ใช้ในการทอดผ้าป่า ส่วนมณฑปนี้ เจ้าศรัทธาก็ได้นำถวายให้วัด จะไม่นำกลับคืนมา

3.2 เทียนปราสาทผึ้ง ถือว่าเป็นเทียนโบราณอีกแบบหนึ่ง ความหมาย ทำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ส่วนความหมายอีกอย่าง ทำเพื่อแก้บน ซึ่งผู้ทำได้บนบานไว้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น เรื่องเจ็บป่วย มีเรื่องไม่ดีไม่งาม เรื่องการไปทางไกล ฯลฯ พอสิ้นเรื่องราวแล้ว เจ้าตัวก็จะทำคั่นดอกผึ้งไปเช่นสรวงถวายเทพเจ้าเพื่อเป็นการแก้บนไว้ แต่การทำเทียนแบบนี้ เขาจะใช้กากกล้วย ซึ่งแกะแคะออกจากลำต้นมาทำ หักพับเป็นรูปสามเหลี่ยม หรือเอาต้นกล้วยยังเล็กอยู่มาทำ โดยใช้ดอกพิมพ์จากแบบพิมพ์ แม่พิมพ์ก็อาศัยแบบจากตัดเอาก้านกล้วยบ้าง เผือกบ้าง มันแกว มันเทศบ้าง มาแกะเป็นรูปดอกไม้ ใช้ไม้เสียบ จุ่มลงในขี้ผึ้งที่ต้มให้ละลาย แล้วนำมาจุ่มลงในน้ำเย็น ดอกจะหลุดอยู่ในน้ำเย็น เมื่อแข็งตัวแล้ว นำดอกไปกลัดติดกับลำต้นกล้วยที่นำมาเตรียมไว้ หรือกากกล้วย ให้เกิดความสวยงาม ปัจจุบัน เจ้าศรัทธาที่ร่ำรวยก็พัฒนาทำเป็นเค้าโครงด้วยไม้ เป็นรูปร่างเหมือนปราสาทจริง ๆ ก็มี เทียนปราสาทผึ้ง หรือคั่นดอกผึ้ง (ชาวบ้านเรียก ผึ้ง) ยังทำให้เห็นอยู่โดยตลอดปัจจุบัน โดยเฉพาะในท้องถิ่นชนบท

3.3 เทียนพุ่ม ความมุ่งหมาย จัดทำเพื่อให้เกิดความสวยงาม ประกอบกับเป็นเทียนที่มีขนาดเล็กและสั้น เจ้าศรัทธาจะนำเทียนก่อนจะถวายมัดรวมไว้ ส่วนมากเป็นเทียนที่พื้นเสร็จตั้งในขันหรือพานไม้ที่มีอยู่ ให้ได้เทียนอยู่เบื้องบน ดู ๆ ก็เป็นเรื่องธรรมดา แต่สมัยโบราณ คงยกย่องและสรรเสริญในแนวความคิดที่จัดทำแบบแปลก ๆ ความมุ่งหมายที่แท้จริงก็เพื่อถวายพระสงฆ์เท่านั้น ถือว่าได้กุศล

3.4 เทียนมัดรวม ความมุ่งหมายที่แท้จริง ก็หมายถึง เอาไปถวายพระสงฆ์ในสำนักสงฆ์ หรือวัด เทียนมัดรวม ก็เหมือนเทียนพุ่ม แต่ในกาลต่อมา ได้มีการประดิษฐ์ประดิษฐ์ตกแต่งต้นเทียนสั้น ยาว ปานกลาง ตั้งขึ้น นำเชือกปอ ตัดกระดาษสีมารัดเป็นเปลว ๆ ให้แปลกตาเกิดความสวยงาม ถึงกับระยะเวลาต่อมา ได้มีการทำทนายของชาวคุ้มวัดต่าง ๆ เพื่อประกวดประชันว่า

ของใครจะทำดี ทำสวย ทำแปลก มีการแห่แห่นด้วยหมอลำ หมอขับ หมอร้อง มีเครื่องดนตรี ดิดสีตีเป่า ตามแต่จะหาได้ (Web Site : 2551)

ภาพประกอบ 2 รูปแบบเทียนโบราณ

สรุป วิวัฒนาการของการแห่เทียนพรรษา โดยเริ่มจากมูลเหตุที่การที่พระสงฆ์ ต้องจำพรรษาเป็นระยะเวลา 3 เดือน ระหว่างนี้เองที่พระสงฆ์ต้องศึกษาพระธรรมวินัย และ จำเป็นต้องใช้เทียนเป็นสิ่งสำคัญในการให้แสงสว่างในยามกลางคืน ดังนั้นการถวายเทียนแด่พระสงฆ์ จึงถือเป็นกุศลที่ยิ่งใหญ่ จึงเกิดเป็นประเพณีการถวายเทียนพรรษามาจนถึงปัจจุบัน ในความรู้นี้ ผู้วิจัยได้นำไปใช้ในการศึกษาประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโชคชัย ตามความมุ่งหมายข้อที่ 1

3. ประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุดรธานี

สุทิน คลังแสง (2533 : 28) ได้ศึกษาการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุดรธานี สรุปและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานประเพณีแห่เทียนพรรษาไว้ว่า “ชาวจังหวัด อุดรธานี มีการจัดงานแห่เทียนพรรษาขึ้นเพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามไว้เท่านั้น มิได้ส่งเสริมให้เป็นงานเด่นและดังเหมือนบางจังหวัด แต่ทางคณะผู้จัดทำเทียนก็ตั้งใจทำ อย่างประณีต นายช่างแต่ละคนต่างก็ตั้งใจทำงานของตนเพื่อให้เป็นที่สวยงาม แต่น่าเสียดายว่า ไม่มีการตัดสินใจประกวดขบวนแห่เทียนพรรษา หรือตั้งเทียนแต่อย่างใดลักษณะของต้นเทียน ที่นายช่างแต่ละคนทำออกมา ก็จัดว่าเลิศแล้วสำหรับชาวอุดร แต่อาจยังขาดความชำนาญในฝีมือ และ

ความประณีตอยู่มาก ส่วนมากใช้เทียน คือ ลำเทียนและลวดลายคนละสี ทำให้ดูประณีต คือ ดูแล้วหลอกตา” นอกจากนี้ยังได้เสนอแนะเกี่ยวกับงานประเพณีการแห่เทียนเข้าพรรษาไว้ดังนี้

1. ควรจัดหาเงินสมทบให้กับทุกวัดเพื่อจะได้มีงบประมาณในการจัดทำต้นเทียน
2. ควรจัดให้มีช่างทำเทียนที่มีความรู้ความสามารถ ความชำนาญ ให้รายละเอียดเกี่ยวกับลวดลาย วิธีการ
3. ควรจัดให้มีการแต่งกายพื้นเมืองในขบวนแห่ แม้แต่นางฟ้าประจำต้นเทียน ก็ควรแต่งกายพื้นเมือง

4. ควรจัดรถขบวนให้สอดคล้องกับประเพณีวันเข้าพรรษา
4. ประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดบุรีรัมย์

สุวคนธ์ ธัญธาวร (2533 : 26) ได้ศึกษางานประเพณีแห่เทียนพรรษา

จังหวัดบุรีรัมย์ สรุปลักษณะและเสนอแนะไว้ว่า “ประเพณีแห่เทียนพรรษาของชาวบุรีรัมย์นี้ดีมาก บ่งบอกถึงความเป็นผู้ที่มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาของประชาชน เพราะทุกคนมีความสนใจ และศรัทธาที่จะร่วมงานประเพณีนี้ เพราะเวลามรรคทายกเดินบอญญให้บริจาคเงินสมทบ เราชาวพุทธต่างก็มีจิตศรัทธาร่วมด้วย และการที่วัดต่างทำการหล่อเทียนเพื่อเข้าร่วมประเพณี จึงเป็นเรื่องที่ดีมาก นายช่างเทียนของแต่ละวัดต่างก็เต็มใจทำเพราะงานแกะสลักเทียนเป็นงานที่ละเอียดอ่อนมาก ต้องใช้ความรู้ความสามารถตลอดจนความอดทนอย่างสูง การคิดลวดลายและการแกะสลักลวดลาย เพราะลายแต่ละวัดนั้นแกะเป็นลายไทยที่มีความละเอียดอ่อนและสวยงาม นายช่างประจำของแต่ละวัดจะทำงานด้วย ใจรัก เพราะต้องเสียเวลา แต่ทุกคนก็ทำงานด้วยใจ คือ มีความตั้งใจและศรัทธาอย่างแรงกล้าในการแกะสลักเทียน” ข้อเสนอแนะในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดบุรีรัมย์

1. ควรให้เจ้าหน้าที่จัดไฟให้สว่างกว่านี้ เพื่อเป็นการดูความสวยงามของเทียนพรรษา
2. ควรจัดหาเงินสมทบทุนให้กับวัดทุกวัดเพื่อจะได้มีเงินทุนในการจัดทำต้นเทียนพรรษาใหม่ทุกปี
3. ควรจัดให้มีช่างประจำต้นเทียนพรรษาเพื่อให้ความรู้ อธิบายรายละเอียดแก่ผู้ที่สนใจเรื่องลวดลายของต้นเทียนพรรษา
4. ควรให้วัดที่ทำต้นเทียน ทำส่วนยอดของต้นเทียนโดยการใส่ไส้เทียนด้วย เพื่อให้สวยงามกว่าต้นเทียนอื่น ๆ
5. การจัดรถเทียน ควรใช้อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับวันเข้าพรรษา เช่น ผ้าอาบน้ำฝน รูปและปัจจัยอื่น ๆ
6. ควรมีการเปลี่ยนแปลงเรื่องการแต่งกายของเทพีประจำต้นเทียนให้ใช้เสื้อผ้าพื้นเมืองบ้าง

5. ประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดเลย

จังหวัดเลยได้จัดให้มีประเพณีหล่อเทียนพรรษาขึ้นเป็นประจำของทุกปีในช่วงเทศกาลประเพณีเข้าพรรษาโดยแบ่งให้หน่วยงานส่วนราชการ หน่วยงานเอกชน หมู่บ้าน และชุมชนต่าง ๆ รวม 12 กลุ่มวัด เพื่อจัดหล่อต้นเทียนไปถวายตามวัดต่าง ๆ เพื่อเป็นพุทธบูชาตามประเพณีอันดีงามที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาดังต่อไปนี้

1. กลุ่มวัดศรีสุทธาราม
2. กลุ่มวัดศรีบุญเรือง
3. กลุ่มวัดศรีภูมิ
4. กลุ่มศรีวิชัยนาราม
5. กลุ่มวัดสันตยาวาส
6. กลุ่มวัดศรีสว่าง
7. กลุ่มวัดวิเวกธรรมคุณ
8. กลุ่มวัดประชนานิมิตร
9. กลุ่มวัดสุขชัยมิการาม
10. กลุ่มวัดภักทธาราม
11. กลุ่มวัดชลธาราราม
12. กลุ่มวัดวัดกกม่วงชี

กลุ่มวัดดังกล่าวนี้ จะจัดทำต้นเทียนในลักษณะการแกะสลักต้นเทียนบ้างติดลายต้นเทียนบ้างมารวมขบวนแห่ เพื่อประกวดแข่งขันอันเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของประเทศชาติ โดยมีการกำหนดข้อตกลงในการจัดตกแต่งริ้วขบวน ดังนี้

1. รูปแบบ
2. ความหมาย

รูปแบบ คณะกรรมการได้กำหนดให้แต่ละกลุ่มวัดได้จัดตกแต่งต้นเทียนพรรษาในลักษณะรูปแบบที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญ 5 ด้าน ด้วยกัน คือ

1. ความสวยงามของภาพรวมของต้นเทียนและการตกแต่งรถเทียน
2. ความประณีตในการจัดทำต้นเทียน
3. ความริเริ่มสร้างสรรค์ในการออกแบบและตกแต่งให้สวยงาม
4. รูปทรงของต้นเทียน
5. สัดส่วนของต้นเทียน

ความหมาย คณะกรรมการได้กำหนดให้แต่ละกลุ่มวัด ได้จัดตกแต่งต้นเทียนโดยมุ่งเน้น ให้มีความหมายอยู่ 2 ลักษณะ คือ

1. การส่งเสริมความหมายศาสนา
2. การส่งเสริมความหมายทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม

นอกจากนี้แล้วยังกำหนดให้มีการประกวดขบวนแห่เทียนพรรษาของแต่ละคุ้มวัดอีกด้วย โดยกรรมการ จะพิจารณาให้คะแนนจากหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

1. ความพร้อมเพียงความสวยงาม
2. ศิลปะการแสดง
3. การจัดรูปขบวนแห่
4. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

โดยหลังจากที่ทุกขบวน ได้ผ่านการพิจารณาจากกรรมการซึ่งประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีผลงานที่ดีเด่นทางวัฒนธรรมและกรรมการจากศูนย์ศิลปวัฒนธรรมประจำจังหวัดเลย ทุกคุ้มวัดต่าง ๆ ก็จะนำเอาต้นเทียนพรรษาไปถวายตามคุ้มวัดของตนเอง เพื่อเป็นพุทธบูชาต่อไป (สุทัศน์ กุลบุตร. 2533 : 18-20)

6. ประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดนครราชสีมา

ต้นเทียนพรรษา

การจัดทำเทียนพรรษาส่งเข้าประกวดตามประเพณีแห่เทียนพรรษานั้นมี 3 ประเภท คือ

1. ประเภทบุลอย มีวิธีการทำ คือ นำเทียนที่มีขายตามท้องตลาดมามัดรวมกันเป็นชั้น ต่อกันด้วยแกนไม้ เป็นหลาย ๆ ชั้น ตามแต่ขนาดที่จะทำขึ้น แล้วนำกระดาษเงิน กระดาษทอง หรือกระดาษสีต่าง ๆ มาฉลุแล้วติดตามรอยต่อ ต้นเทียน ทำง่าย ๆ ไม่สิ้นเปลืองเทียนประเภทนี้ไม่นิยมส่งเข้าประกวด

2. ประเภทติดพิมพ์ มีกรรมวิธี คือ การนำต้นเทียนที่หล่อเสร็จแล้วมาขัดเกลามาให้เรียบร้อย หรือกลึงให้ได้ขนาดตามที่ต้องการ เอาขี้ผึ้งผสมสีต่าง ๆ ต้มเหลวแล้วเทลงในแม่พิมพ์ เมื่อเย็นแล้วแกะออก นำแผ่นพิมพ์ที่ต้องการไปตกแต่งต้นเทียน ต้องอาศัยผู้ที่ชำนาญมากประเภทติดพิมพ์เป็นประเภทที่ทำยากมาก มีหลายขั้นตอน และต้องใช้แรงงานมาก ชาวบ้านมีโอกาสร่วมในการสร้างมากกว่าเทียนประเภทอื่น

3. ประเภทแกะสลัก มีกรรมวิธี 5 ขั้นตอน คือ

- 3.1 ชั้นออกแบบ
- 3.2 การทำโครงร่าง
- 3.3 การหล่อต้นเทียน
- 3.4 การแกะสลัก
- 3.5 การตกแต่ง

ต้นเทียนประเภทนี้ต้องอาศัยผู้ที่มีความสามารถสูงในทางศิลปะ และต้องใช้ความอดทนเป็นอย่างมาก

ขบวนแห่เทียนพรรษา

องค์ประกอบของขบวนแห่เทียนพรรษา จะประกอบด้วย องค์ประกอบ ดังนี้

ขบวนกลอง

ขบวนพ็อนรำ

ขบวนเครื่องอัฐบริวาร

ขบวนตัวตลก (หรืออาจร่วมกับขบวนกลอง)

ขบวนต้นเทียนพรรษา ในขบวนนี้มีนางฟ้าประจำต้นเทียนด้วย

โดยเริ่มตั้งแต่การมีการจัดประเพณีแห่เทียนพรรษาของจังหวัดนครราชสีมา แทนที่จะมีจุดมุ่งหมายเดิม เพื่อเป็นพุทธบูชา แต่จุดมุ่งหมายโดยทั่วไปนั้น เป็นลักษณะเพื่อการท่องเที่ยว บันเทิงหรือการแข่งขัน เป็นส่วนใหญ่ เพราะมีการลงทุนอย่างสูงในการจัดทำ (อร่ามศักดิ์ ชัยชิต. 2533 : 5-6)

สรุปจากการศึกษาเอกสาร งานจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาในจังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสาน ผู้วิจัยได้พบองค์ความรู้ทั้งประวัติการแห่เทียนพรรษา และรูปแบบการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา รวมถึงได้ข้อเสนอแนะในการจัดงานของแต่ละจังหวัด ทั้งนี้ เพื่อจะนำเอาองค์ความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายทั้ง 3 ข้อ นั่นคือ ประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโชคชัย ขบวนแห่เทียน ขบวนการละเล่น ลักษณะการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาในรูปแบบต่าง ๆ

ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการจัดการ การบริหารจัดการและการท่องเที่ยว

1. กระบวนการจัดการ การบริหารจัดการ

ชนงกรณ์ กุณฑลบุตร (2549 : 2-5) กล่าวว่า การจัดการต้องประกอบด้วยคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน และกล่าวถึงกระบวนการจัดการ (Management Process) ว่า กระบวนการจัดการประกอบด้วยหน้าที่ทางการจัดการ (Managerial Function) ดังต่อไปนี้

1. การวางแผน (Planning)
2. การจัดองค์การ (Organizing)
3. การอำนวยการ (Directing)
4. การควบคุม (Controlling)

การวางแผน เป็นการพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน รวมทั้งพิจารณาข้อจำกัดต่าง ๆ และทำการกำหนดล่วงหน้าถึงวิธีการปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติ ทรัพยากรที่ต้องการเวลาที่แล้วเสร็จ และผลที่ได้

การจัดองค์การ เป็นการกำหนดระบบการทำงานของหน้าที่ต่าง ๆ ในองค์การ เพื่อให้เกิดการประสานงานที่ดี ในการจัดองค์การนั้น รวมถึงแต่การกำหนดหมวดหมู่ของงาน กำหนดวิธีการสื่อสารระหว่างฝ่ายต่าง ๆ การวางแผนทางด้านทรัพยากรมนุษย์เพื่อปฏิบัติงานในตำแหน่งต่าง ๆ

การอำนวยการ หมายถึง การมีผู้รับผิดชอบในงานด้านต่าง ๆ ขององค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ

การควบคุม หมายถึงการติดตามผลการปฏิบัติงานเมื่อระยะเวลาผ่านไป เพื่อให้ทราบว่างานที่ได้ดำเนินไปตรงตามระยะเวลาที่กำหนดในแผนหรือไม่ พิจารณารายงานต่าง ๆ และปรึกษากับผู้เกี่ยวข้องเพื่อหาทางปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นไปตามแผน หรือดีกว่าที่แผนการกำหนด

ยุพิน ศรีหรั่ง (2549 : 219-220) กล่าวว่าการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการ ดังนี้

1. ปัจจัยพื้นฐานในการจัดการประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1.1 คน (Man) หมายถึง ทรัพยากรบุคคลที่ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จของปริมาณงานและคุณภาพงาน โดยเฉพาะการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวต้องอาศัยบุคคลที่มีคุณภาพที่มีความรู้ความสามารถและมีจิตสำนึกในการดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว

1.2 เครื่องจักร (Machine) หมายถึง อุปกรณ์เครื่องจักรที่จัดหามาเพื่อใช้ปฏิบัติงานในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า

1.3 เงินทุน (Money) หมายถึง เงินทุนระยะสั้นหรือระยะยาวที่เป็นปัจจัยสำคัญในการให้การสนับสนุนในการจัดหาทรัพยากรต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้การดำเนินกิจกรรมขององค์กรเป็นไปอย่างราบรื่นและประสบผลสำเร็จ

1.4 วัสดุสิ่งของ (Material) หมายถึงวัตถุดิบ วัสดุสิ่งของที่ต้องจัดหามาใช้ในการดำเนินกิจกรรมขององค์กรไม่ว่าจะเป็นการผลิตหรือการสร้างบริการที่ดีแก่ลูกค้า

2. ปัจจัยด้านตลาด (Market) หมายถึงตลาดที่ประกอบด้วยลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวที่ธุรกิจมุ่งที่จะเสนอขายสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว การจัดการด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวซึ่งถือเป็นสินค้าและสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวจึงต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มแตกต่างกันในการดำเนินจึงต้องมีการศึกษาถึงลักษณะความเป็นไปของตลาด วิเคราะห์กลุ่มนักท่องเที่ยว เช่น นักท่องเที่ยวที่นิยมรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องเน้น

แนวทางการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมระบบนิเวศ ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมเพื่อให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวคงสภาพสมบูรณ์ที่สุดในระยะยาว

3. ปัจจัยด้านวิธีการปฏิบัติงาน (Method) หมายถึงการกำหนดระบบงาน ระเบียบขั้นตอน วิธีปฏิบัติงานในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวต้องกำหนดให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด สามารถกำหนดตัวบุคคลและเลือกเครื่องมือในการจัดการได้อย่างเหมาะสมซึ่งจะก่อให้เกิดการประหยัดต้นทุนได้ผลงานตรงตามวัตถุประสงค์และมีมาตรฐานที่ดี

4. ปัจจัยด้านการจูงใจผู้ปฏิบัติงาน (Motivation) ในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ประสบผลสำเร็จ คนเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง การจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องยินดีที่จะปฏิบัติงานอย่างเต็มประสิทธิภาพและมีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานจึงเป็นศิลปะของหัวหน้างานในการใช้ความสามารถ การเป็นผู้นำทาง ทำการจูงใจและส่งเสริมขวัญกำลังใจต่อผู้ปฏิบัติงานให้ปฏิบัติงานให้ดีที่สุด กำเนียงถึงการประสานประโยชน์ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

5. วิธีการจัดการ (Management) หมายถึงกระบวนการหรือมาตรการในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายขององค์กรซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญมากต่อความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป โดยมีกระบวนการในการจัดการโดยทั่วไปประกอบด้วย หน้าที่ 5 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ และการควบคุม การจัดการ หรือ การบริหาร นั้น มีผู้นิยามไว้หลายอย่าง ในที่นี้ หมายถึง การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งหมดในการบริหาร อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ (Material) และวิธีการจัดการ (Management) หรือ 4 M's ให้มีประสิทธิภาพและได้ผลผลิตสูงที่สุด (จินตนา บุญบงการ และกรองแก้ว อยู่สุข. 2531 : 5-6)

1. Man หมายถึง ปัจจัยที่เป็นคน หรือการจัดหากำลังคนให้เพียงพอในการประกอบธุรกิจ เพราะการผลิตจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการใช้กำลังคนฉะนั้น จึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องมีการคัดเลือก บุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการประกอบธุรกิจมาช่วยในการดำเนินงาน เพื่อให้ได้ผลงานที่ดี

2. Money หมายถึง ปัจจัยที่เป็นเงินและแหล่งเครดิต หรือสินเชื่อซึ่งเป็นปัจจัยอันสำคัญที่จะช่วยให้ธุรกิจดำเนินไปได้โดยราบรื่น

3. Material หมายถึง วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต วัตถุดิบต่าง ๆ นั้นได้มาจากพื้นดิน อากาศ และมหาสมุทร เช่น น้ำ แร่ธาตุต่าง ๆ และไม้ในป่า เป็นต้น

4. Management หมายถึง ปัจจัยการจัดการ การเลือกสรรบุคคลที่จะเป็นผู้ประกอบการในธุรกิจใด ๆ จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญ จะต้องรู้จักการวางแผนนโยบายและมีความรับผิดชอบสูงทั้งยังต้องเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ

สรุปองค์ความรู้เรื่องกระบวนการจัดการ และการบริหารจัดการต้องประกอบไปด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การอำนวยการ (Directing) การควบคุม (Controlling) นอกจากนี้การจัดการยังต้องอาศัยหลัก 4 M's ได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ (Material) และวิธีการจัดการ (Management) เพื่อใช้ในการประกอบการบริหารจัดการ ในที่นี้ผู้วิจัยได้ใช้เป็นหลัก และกรอบในการอธิบายการบริหารจัดการ ประเพณีแห่งเทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา

2. การบริหารจัดการการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545 : 13-14) ได้กล่าวถึงรูปแบบการท่องเที่ยว ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้กำหนดองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรม และด้านองค์กร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้รวมถึง แหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ของแหล่งนั้น ดังนั้น องค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษและควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยว อย่างมีขอบเขตดังนั้นองค์ประกอบด้านการจัดการจึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนัก และปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้ง ต่อนักท่องเที่ยว ประชาชน ท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น องค์ประกอบ ด้านกิจกรรมจึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา

4. องค์ประกอบด้านองค์กร เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน และประชาชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมเกือบลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่ท้องถิ่น โดยประโยชน์ต่อท้องถิ่นที่ได้ หมายรวมถึง การกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย

สรุปแล้ว การบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้กำหนดองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรม และด้านองค์กร ซึ่งผู้วิจัยนำไปใช้ในการวิเคราะห์ตามความมุ่งหมายในข้อที่ 2 และ 3 ในการศึกษาสภาพปัญหา และลักษณะ การบริหารจัดการประเพณีแห่งเทียนพรรษาอำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมาในปัจจุบัน และ

ใช้ เป็นแนวในการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต่อไป

2. รูปแบบการบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2541 : 21) กล่าวว่า ในการบริหารการจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวสามารถดำเนินการบริหารจัดการได้ ทั้งในรูปแบบทางราชการ หรือรูปแบบทางราชการกึ่งเอกชน ทั้งนี้เพื่อให้มีความสอดคล้องกับแนวทางในการดำเนินการบริหารจัดการในแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ในรูปแบบของการจัดการบริหารในรูปแบบของราชการจะเสนอรูปแบบให้องค์กรรับผิดชอบที่ชัดเจนส่วนในรูปแบบของราชการกึ่งเอกชน จะเสนอรูปแบบให้มีการพัฒนาองค์กรที่มีทิศทางรวมทั้งมีบทบาทในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วยตนเอง

ลุนเบอร์ก (นิคม จารุณี. 2544 : 33 ; อ้างอิงมาจาก Lundberg. 1976 : 9) กล่าวว่า การเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศถึงแม้จะลำบากในการจำแนกเมื่อเปรียบเทียบกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ทั้งนี้เพราะว่าไม่มีพรมแดนระหว่างประเทศที่จะข้ามหรือผ่านแดนเพื่อการนับจำนวน เป็นที่คาดคะเนว่าประมาณ 75-80% ของกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่เกิดจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ นักท่องเที่ยวภายในประเทศเกือบทั้งหมดล้วนเป็นผู้ที่โดยธรรมชาติแล้วเป็นผู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตอยู่ตลอดเวลา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้รถยนต์เป็นพาหนะในการขนส่งและการเดินทาง

3. รูปแบบของการจัดองค์กรในการบริหารจัดการ

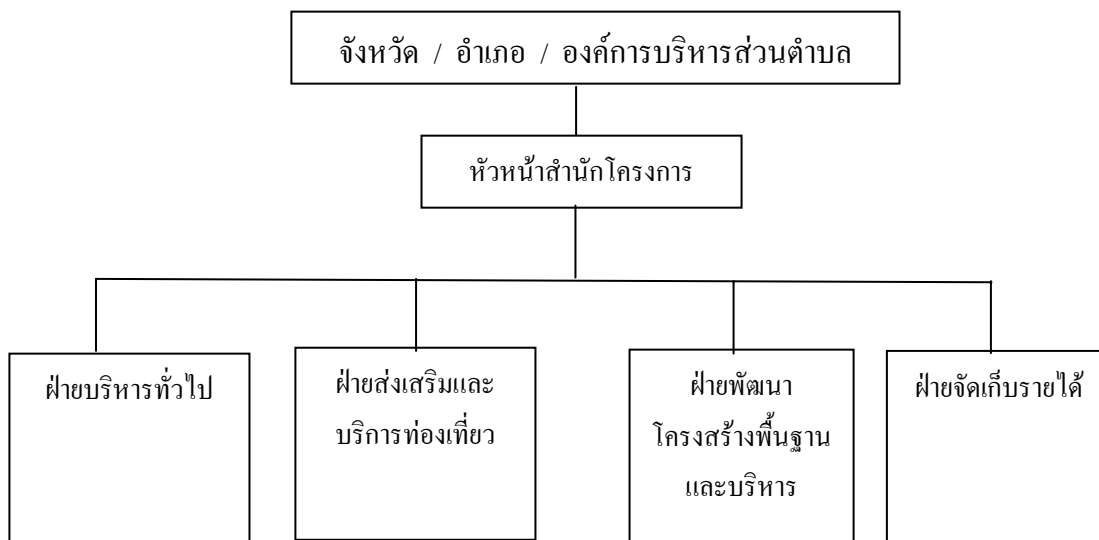
ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2541 : 21-24) กล่าวถึงรูปแบบขององค์กรที่พิจารณาว่ามีความเหมาะสมสำหรับดำเนินการบริหารจัดการในแต่ละพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวควรมีหน้าที่ในระบบการท่องเที่ยวที่ประกอบด้วย

1. การจัดระบบบริหาร อำนาจการและควบคุม
2. การจัดระบบการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
3. การจัดระบบการดำเนินการในการพัฒนาโดยสร้างพื้นฐาน

ในแนวทางการจัดให้มีองค์กรเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการพื้นที่สามารถกำหนดทางเลือกในการดำเนินการได้ 2 แนวทาง ทั้งนี้เพื่อให้สามารถนำมาพิจารณาความเหมาะสมให้มีความสอดคล้องกับความต้องการดำเนินการในแต่ละพื้นที่ได้ คือ

ทางเลือกที่ 1 การปรับปรุงการบริหารองค์กรในปัจจุบัน เป็นการบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวโดยการนำหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น ได้แก่ จังหวัด อำเภอ องค์กรบริหารส่วนตำบล เป็นต้น มาเพื่อเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยมีรูปแบบการบริหารดำเนินงานตามแผนภูมิดังนี้ คือ

ภาพประกอบ 3 แผนภูมิรูปแบบการบริหารดำเนินงาน

ทางเลือกที่ 2 การจัดตั้งองค์กรบริหารจัดการใหม่ เป็นการจัดตั้งองค์กรการบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวขึ้นมาใหม่ เพื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นไปในลักษณะของรูปแบบองค์กรบริหารราชการกึ่งเอกชน โดยเป็นการดำเนินการร่วมในลักษณะของหน่วยงานท้องถิ่น คือ อำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบลร่วมกับสหกรณ์หรือสมาคมผู้ประกอบการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยมีการจัดแบ่งส่วนบริหารจัดการพื้นที่จำแนกตามความรับผิดชอบ คือ

1. การกำหนดนโยบายกำกับและตรวจสอบจะอยู่ในรูปแบบการกำกับดูแลของคณะกรรมการอำนวยการโดยมีสมาชิกรวม 7 คน ประกอบด้วย ตำแหน่งประธาน 1 คน รองประธาน 1 คน และกรรมการ 5 คน โดยทั้งหมดจะเป็นผู้แทนจากส่วนของหน่วยงานท้องถิ่นกับสหกรณ์หรือผู้ประกอบการงานท่องเที่ยวในท้องถิ่น

2. กำหนดให้มีตำแหน่งผู้จัดการโครงการ 1 ตำแหน่ง และผู้ช่วยผู้จัดการโครงการ 1 ตำแหน่ง เพื่อรับนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการจากคณะกรรมการอำนวยการ โดยทั้งนี้จะมีหน้าที่ในการกำหนดขั้นตอนและวิธีการให้แก่ฝ่ายปฏิบัติต่าง ๆ ได้แก่

2.1 งานบริหารทั่วไป จึงทำหน้าที่ในการดูแลรับผิดชอบในด้านบุคคล งานสารบัญญและงานประชาสัมพันธ์

2.2 งานบัญชีและงานการเงิน จะทำหน้าที่บริหารรายรับรายจ่ายของโครงการ ทั้งนี้ การบริหารจัดการในฝ่ายควรที่จะแยกงานการเงิน และงานบัญชีออกจากกัน โดยมีผู้รับผิดชอบ

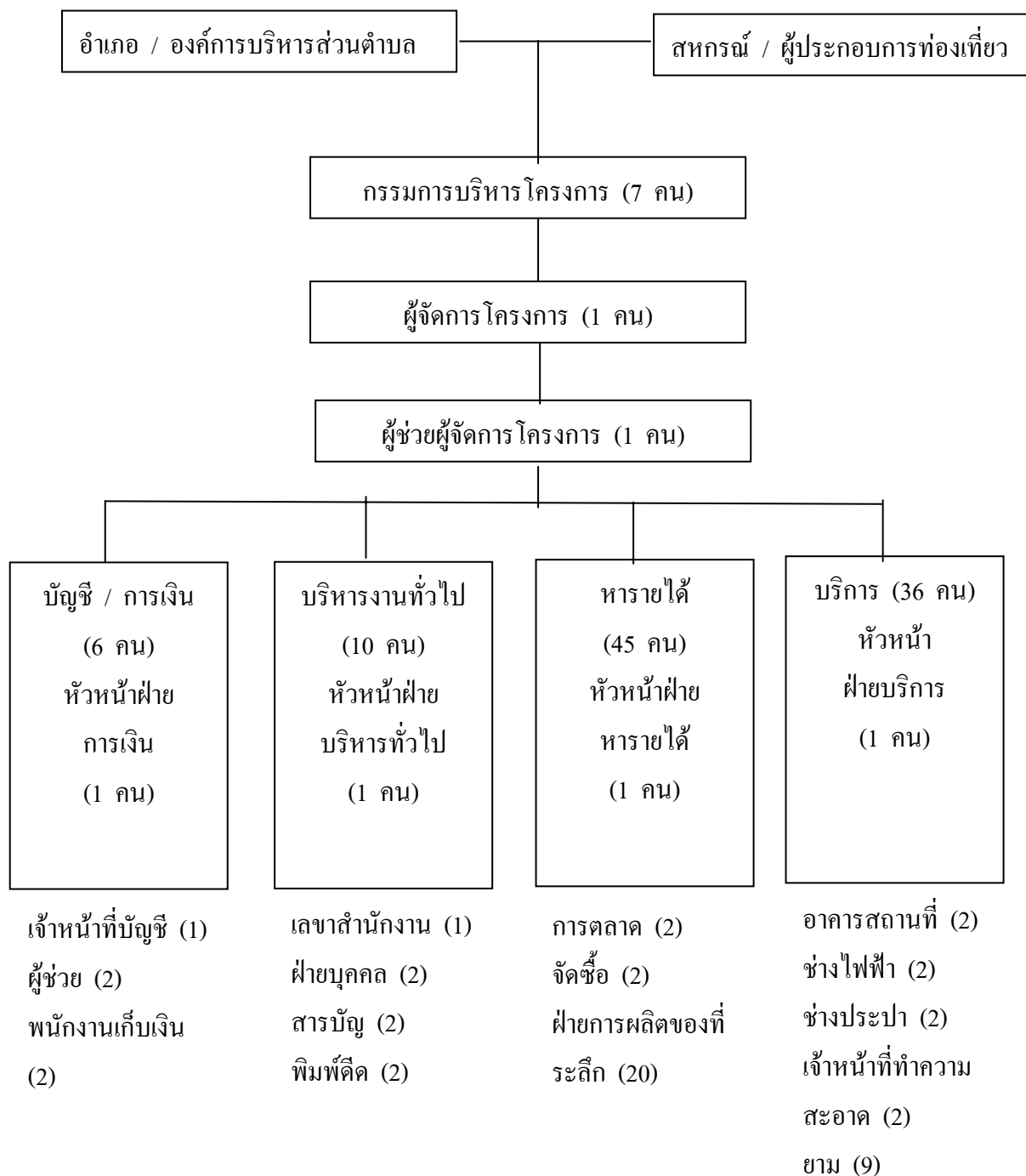

แยกกัน เพื่อการตรวจสอบเอกสาร และยอดรายจ่ายการเบิกจ่าย ให้มีการตรวจสอบเพื่อป้องกันความผิดพลาดได้ ทั้งนี้การจัดทำบัญชี/การเงิน รวมถึงการดูแลรายรับรายจ่าย ของการผลิต การจำหน่ายของที่ระลึก ร้านอาหารและค่าผ่านประตู รวมทั้งการจัดทำแผนการเงินเพื่อการประมาณการ ค่าใช้จ่ายและรายรับเพื่อการวางแผนจัดการดำเนินการ

2.3 งานบริการ จะทำหน้าที่ในงานบำรุงรักษาอาคาร สถานที่ งานบำรุงรักษาสาธารณูปโภค สาธารณูปการ งานรักษาความสะอาด งานสวนและงานโสตทัศนูปกรณ์

2.4 งานจัดหารายได้ จะมีหน้าที่ดำเนินการในเรื่องของการผลิตของที่ระลึก และขายของที่ระลึกต่าง ๆ รวมทั้งการจัดหารายได้จากการขายเอกสาร หนังสือของที่ระลึก ร้านอาหาร ที่พัก รวมทั้งการหารายได้จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีการจัดขึ้นในพื้นที่โครงการ ทั้งนี้รูปแบบการจัดตั้งองค์การบริหารจะมีรูปแบบตามแผนภูมิข้างล่าง คือ

ภาพประกอบ 4 แผนภูมิรูปแบบการจัดตั้งองค์การบริหาร

สรุปแล้ว รูปแบบของการจัดองค์กรในการบริหารจัดการ ต้องคำนึงถึงรูปแบบขององค์กรที่พิจารณาว่ามีความเหมาะสมสำหรับดำเนินการบริหารจัดการในแต่ละพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวควรมีหน้าที่ในระบบการท่องเที่ยวที่ประกอบด้วย 1) การจัดระบบบริหาร อำนาจการ และควบคุม 2) การจัดระบบการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และ 3) การจัดระบบการดำเนินการในการพัฒนาโดยสร้างพื้นฐาน โดยผู้วิจัยนำความรู้มาเป็นกรอบในการศึกษาตามความมุ่งหมายของการวิจัยในข้อที่ 2 และ 3 ในการศึกษาสภาพปัญหา และลักษณะการบริหารจัดการประเพณีแห่งเทียนพรรษาอำเภอโขกษชัย จังหวัดนครราชสีมาในปัจจุบัน และใช้เป็นแนวในการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่งเทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต่อไป

4. ความหมายของการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2533 : 10) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยว (Tourism) ว่าเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางครอบคลุมการเดินทางเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ การกีฬา การติดต่อธุรกิจ ตลอดจนการเยี่ยมญาติพี่น้อง โดยใช้เงื่อนไข 3 ประการเป็นตัวกำหนด ดังนี้

1. การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. เดินทางด้วยความสมัครใจ
3. เดินทางด้วยจุดประสงค์ใด ๆ ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

Mc Intosh and Goeldner (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2542 : 5)

ได้สรุปว่า การท่องเที่ยว (Tourism) หมายถึง ผลรวมของปรากฏการณ์ต่าง ๆ และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับธุรกิจและบริการต่าง ๆ รวมทั้งกับรัฐบาลประเทศเจ้าภาพ และประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมหรือกระบวนการในการดึงดูด ด้วยการให้การต้อนรับที่อบอุ่นเปี่ยมไมตรีจิตแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนการเดินทางของผู้คนไปท่องเที่ยวในที่แห่งหนึ่ง มักไปเกี่ยวข้องกับหน้าที่การงานของผู้อื่นนี้เอง จึงเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ผูกพันโยงใยกันขึ้น การเดินทางไปในสถานที่ใหม่ ได้มีการใช้สถานที่นั้น ๆ ใช้สิ่งอำนวยความสะดวก และสิ่งอำนวยความสะดวก และบริการที่มีอยู่มากบ้างน้อยบ้าง ตามศักยภาพของบุคคล การเดินทางของแต่ละคนต่างมีจุดมุ่งหมาย วิธีการ และความพึงพอใจที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงเกิดรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย และมีการเรียกขานต่าง ๆ แต่ละรูปแบบ ตามมุมมองหรือมิติต่าง ๆ จำแนกได้ดังนี้

มิติด้านทรัพยากร

Natural Tourism

Cultural Tourism

Historical Tourism

Event Tourism

Rural Tourism

Endemic Tourism

มิติด้านกิจกรรม

Wilderness Tourism

Adventure Travel

Natural History Tourism

Alternation Tourism

Experience Travel

Cultural Travel

Value-added Travel

Entertainment

Sport

Recreation

มิติด้านการตลาด

Mass Market

Elite Market

Back Packing Market

Individual Market

International Market

Domestic Market

มิติด้านการจัดการ

Sustainable Tourism

Conservation Tourism

Ecotourism

ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ (2537 : 3-4) กล่าวว่า การเดินทางที่จัดเป็นการท่องเที่ยววันนี้ จำเป็นต้องมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว ต้องมีใช้เพื่อการประกอบอาชีพ หรือ การหารายได้ซึ่งปกติจะประกอบไปด้วย

1.1 การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพทางกายและจิตใจ เช่น การไปพักผ่อนที่สถานตากอากาศ การไปอาบน้ำแร่เป็นต้น

1.2 การเดินทางเพื่อตอบสนองความอยากรู้อยากเห็น เช่น เดินทางไปดูไปเห็นสังคัม วัฒนธรรม การเมือง และภูมิประเทศที่แตกต่างไปจากสิ่งแวดล้อมของตน

1.3 การเดินทางเพื่อการแข่งขันหรือการแข่งขันกีฬา

1.4 การเดินทางเพื่อการันทนาการ เช่น การไปชมการแสดง การไปชมศิลปวัตถุ เป็นต้น

2. เป็นการเดินทางที่ผู้เดินทางนั้น ไม่ได้ถูกบังคับหากแต่เป็นไปด้วยความสมัครใจ

3. เป็นการเดินทางที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นชั่วคราว อาจมีระยะเวลาสั้นกว่า 24 ชั่วโมง หรือมากกว่าจนเป็นปีก็ได้ แต่ไม่ว่าจะเป็นระยะเวลาสั้นเท่าใด ผู้เดินทางจะต้องมีความต้องการที่จะเดินทางกลับภูมิลำเนาของตน

จากที่กล่าวมาแล้ว ยังไม่มีความหมายที่เป็นมาตรฐานสากลที่เป็นข้อสรุปให้ทุกคนพอใจได้แต่พอจะสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจจากที่อยู่อาศัยของตน เพื่อไปเที่ยวชมทัศนศึกษา หรือร่วมกิจกรรม ณ สถานที่ต่างๆ โดยมีระยะเวลาไปกลับที่ค่อนข้างแน่นอนซึ่งแม้ว่าจะไปเพื่อทำธุรกิจหรือหารายได้ด้วย น่าจะนับได้ว่าเป็นการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน เพราะเหตุผลสนับสนุนที่ว่า นักธุรกิจหรือผู้หารายได้ที่แวะเที่ยวชมหรือร่วมกิจกรรม ณ สถานที่ท่องเที่ยวในขณะนั้น เขาย่อมที่จะต้องไปเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวไปโดยปริยาย

สำหรับนักท่องเที่ยวที่องค์การการท่องเที่ยวโลกของสหประชาชาติ (WTO) ได้เสนอลำนิยามไว้โดยใช้คำว่า ผู้มาเยือน (Visitors) โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. นักท่องเที่ยวที่ค้างคืน (Tourist) ได้แก่ ผู้มาเยือนชั่วคราว โดยพำนักอยู่ในประเทศที่มาเยือนเป็นเวลาอย่างน้อย 24 ชั่วโมง

2. นักท่องเที่ยวไม่ค้างคืน (Excursionists) หรือโดยทั่วไปใช้คำว่า นักทัศนอาจร ได้แก่ ผู้มาเยือนชั่วคราว โดยใช้เวลาอยู่ในประเทศที่มาเยือนเป็นเวลาอย่างน้อย 24 ชั่วโมง ทั้งนี้รวมถึงผู้โดยสารที่มากับเรือเดินสมุทรด้วย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2542 : 4)

จากคำจำกัดความที่กำหนดโดยองค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) ดังกล่าว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ให้คำนิยามของนักท่องเที่ยว ไว้ดังนี้

1. นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ หมายถึง ชาวต่างประเทศที่เดินเข้ามาในประเทศไทยและพำนักอยู่ในประเทศไทยครั้งหนึ่งๆ ไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง และไม่เกิน 90 วัน โดยเดินทางมาเพื่อวัตถุประสงค์อะไรก็ได้ ไม่ใช่มาหางานทำหรือหารายได้ในประเทศไทย นักท่องเที่ยวเหล่านี้มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเข้ามา เพื่อวัตถุประสงค์กรณีใดกรณีหนึ่ง ดังนี้เพื่อการท่องเที่ยว

เยี่ยมญาติ / เพื่อน ๆ พักผ่อน การศาสนา การกีฬา การประชุม สัมมนา การทูต การติดต่อธุรกิจ การค้าขายหรือเดินทางมากับเรือเดินสมุทรและพักค้างคืนและเดินทางออกไป แต่สำหรับผู้เดินทางที่แวะเพื่อต่อเครื่องบิน เดินทางผ่านหรือผู้ที่อาศัยอยู่ติดชายแดน มาเข้า เย็นกลับ จะไม่นับรวมเป็นนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนประเทศไทยนั้น ประกอบด้วยนักท่องเที่ยวที่ถือหนังสือสำคัญ 2 ประเภทคือ

1.1 นักท่องเที่ยวถือหนังสือเดินทาง (Passport) คือ นักท่องเที่ยวทั่ว ๆ ไป

1.2 นักท่องเที่ยวที่ถือหนังสือผ่านแดน (Border Pass) คือ นักท่องเที่ยวที่อยู่ติดเขตแดนประเทศไทย ซึ่งเข้ามาเยือนประเทศไทยได้นาน 15 วัน

2. นักท่องเที่ยวภายในประเทศ หมายถึง บุคคลที่เดินทางออกจากท้องถิ่นที่ตนพำนักอยู่จากจังหวัดหนึ่งไปยังอีกจังหวัดหนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทค้างแรม และประเภทเข้าไป เย็นกลับ นักท่องเที่ยวเหล่านี้จะประกอบไปด้วยคนไทย (Thai National) คนต่างด้าวที่อยู่ในประเทศไทย (Thailand Residence) และนักท่องเที่ยวต่างชาติ (International Tourists) ที่เข้ามาเยือนประเทศไทย แล้วเดินทางท่องเที่ยวอยู่ในประเทศไทย

3. นักท่องเที่ยวคนไทย หมายถึง กลุ่มคนไทยที่เดินทางออกนอกประเทศไทย และไปพำนักอยู่ต่างประเทศไม่เกิน 90 วัน โดยมีวัตถุประสงค์เดียวกันกับนักท่องเที่ยวประเภทที่ 1 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2542 : 5-8)

โดยสรุปความรู้เรื่องการท่องเที่ยว ต้องมีลักษณะสำคัญกล่าวคือต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ มิได้ถูกบังคับ โดยเป็นการไปพักผ่อนหย่อนใจ ทั้งทางกายและทางใจ ส่วนความหมายของนักท่องเที่ยวนั้น สรุปได้ว่าหมายถึง บุคคลที่เดินทางไปต่างถิ่นพำนักเดิมของตนเอง โดยแบ่งเป็น 2 ประเภทง่าย ๆ คือ 1) นักท่องเที่ยวที่ค้างคืน (Tourist) ได้แก่ ผู้มาเยือนชั่วคราว โดยพำนักอยู่ในประเทศที่มาเยือนเป็นเวลาอย่างน้อย 24 ชั่วโมง และ 2) นักท่องเที่ยวไม่ค้างคืน (Excursionists) หรือโดยทั่วไปใช้คำว่า นักทัศนจร ได้แก่ ผู้มาเยือนชั่วคราว โดยใช้เวลาอยู่ในประเทศที่มาเยือนเป็นเวลาน้อยกว่า 24 ชั่วโมง ทั้งนี้รวมถึงผู้โดยสารที่มาขึ้นเรือเดินสมุทรด้วย ผู้วิจัยได้นำเอาองค์ความรู้นี้มาใช้ศึกษาถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโชคชัย เพื่อให้เข้าใจถึงลักษณะของกลุ่มนักท่องเที่ยว และจุดหมายของการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

5. ปัจจัยทรัพยากรที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยว

ปกติของการประกอบกิจกรรมใด ๆ นั้น ย่อมจะต้องประกอบด้วยปัจจัยร่วมกันหลายสิ่ง การท่องเที่ยวก็เช่นกัน ความต้องการการท่องเที่ยวของแต่ละบุคคลย่อมเป็นไปด้วยเหตุผล

ส่วนตัวหลาย ๆ ประการ ฉลองศรี พิมลสมพงษ์ (2542 : 88-90) กล่าวว่า ปัจจัยที่ทำให้บุคคล ตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว ประกอบไปด้วย

1. เงินหรือค่าใช้จ่าย ซึ่งเป็นสิ่งแรกที่ผู้เดินทางท่องเที่ยวจะต้องคิดทันที เพราะ การเดินทางท่องเที่ยว ไม่ว่าจะใกล้หรือไกล จำเป็นต้องมีเงินหรืองบประมาณเพื่อใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ เช่น ค่าพาหนะ ค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าบริการสำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกและการใช้จ่ายซื้อของ

2. เวลา เป็นสิ่งที่มีความหมายสำคัญสำหรับผู้เดินทางท่องเที่ยว เพราะแต่ละบุคคล ย่อมอยู่ในสถานภาพทางการประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน บางคนอาจใช้เวลาวันหยุดสุดสัปดาห์ เพื่อการท่องเที่ยว แต่บางคนอาจจะต้องรอถึงปิดเทอมภาคเรียน หรือบางคนอาจใช้เวลาหลังช่วงชีวิต ทำงาน เพื่อการท่องเที่ยว เป็นต้น

3. ความตั้งใจที่จะไป ปัจจัยข้อนี้เกิดจากเหตุผลและความรู้สึกนึกคิดส่วนตัวอย่าง แท้จริง การมีเงินและมีเวลา คงไม่สามารถกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวได้ ถ้าไม่ตั้งใจที่จะไป นักท่องเที่ยวแต่ละคน มีความตั้งใจในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้งไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ความตั้งใจ ในการเดินทางท่องเที่ยว อาจถูกกระตุ้นได้จากสิ่งต่าง ๆ เช่น ความต้องการที่จะเดินทางท่องเที่ยว การเก็บรวบรวมข้อมูลการท่องเที่ยว การเสริมสร้างทัศนคติที่ดีให้เห็นคุณค่าของการท่องเที่ยว ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม เสถียรภาพทางการเมือง ฤดูกาล สิ่งอำนวยความสะดวกความปลอดภัย และภาพพจน์ทางการท่องเที่ยว เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้ความตั้งใจที่จะเดินทางท่องเที่ยวของ นักท่องเที่ยว เปลี่ยนแปลงได้อย่างตลอดเวลา

จากการที่ฉลองศรี พิมลสมพงษ์ ได้กล่าวว่า ความตั้งใจในการเดินทางท่องเที่ยว มีสิ่งต่าง ๆ เป็นตัวกระตุ้น ซึ่งมีหลายประการประกอบด้วยกัน จากการศึกษาของแมคอินทอชและ เกลด์เนอร์ พบว่า ตัวกระตุ้น (Motivator) ให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวเกิดขึ้นมี 4 ประการ คือ

1. ตัวกระตุ้นทางกายภาพ (Physical Motivators) เป็นตัวกระตุ้น เพื่อผ่อนคลาย ทางกายภาพ หรือเพื่อร่างกาย เช่น การไปพักผ่อนร่างกาย กิจกรรมทางการกีฬา การไปตากอากาศ ชายทะเล การบำบัดรักษาตามคำแนะนำของแพทย์เพื่อรักษาสุขภาพ เป็นต้น

2. ตัวกระตุ้นทางวัฒนธรรม (Culture Motivators) เป็นตัวกระตุ้นที่ทำให้เกิด การเดินทางเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของคนในประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะอยู่ในลักษณะ ของดุริยางค์ศิลป์ นาฏศิลป์ เป็นต้น

3. ตัวกระตุ้นทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Motivators) เป็นตัวกระตุ้นที่ทำให้เกิดความต้องการ เพื่อเยี่ยมเยือนญาติ เพื่อน เพื่อพบปะกับคนแปลกหน้า ใหม่ ๆ หรือคนที่มีความคิดใหม่ ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงจากงานประจำที่จำเจ เป็นต้น

4. ตัวกระตุ้นทางด้านฐานะและชื่อเสียง (Status and Prestige Motivators)

เป็นตัวกระตุ้นที่ต้องการยกฐานะของตนเองให้สูงขึ้น เพื่อเกียรติยศและชื่อเสียง เป็นการเดินทางในการประกอบธุรกิจในประเทศ การไปประชุม การศึกษา ฯลฯ เพื่อให้เป็นคนที่มีเกียรติยศและความสำเร็จในการทำงานของตนเอง (ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์. 2531 : 88-90 ; อ้างอิงมาจาก Mcinotsh and Goeldner. 1980 : 124-125)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2546 : 5-7) กล่าวว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยดึงดูดที่สำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้น นอกจากนี้ยังมีปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ ที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีความเห็นว่ามีส่วนที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจและตัดสินใจเลือกซื้อบริการ ซึ่งมีดังนี้

1. การคมนาคม เมื่อผู้ซื้อเดินทางมาซื้อบริการถึงที่ผลิต การคมนาคมขนส่งทั้งจากต่างประเทศและภายในประเทศจะต้องสะดวกรวดเร็วและปลอดภัยทั้ง 3 ทาง คือ ทางบก มีสถานที่พำนักต่าง ๆ ผ่านเข้า-ออกได้สะดวก หรือมีบริการรถไฟ ทางน้ำมีท่าเทียบเรือและอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทางอากาศมีท่าอากาศยานที่ทันสมัย มีสายการบินมาลงมาก
2. พิธีการเข้าเมืองและการบริหารข่าวสาร มีการผ่อนคลากระเบียบพิธีการเข้าเมืองได้สะดวกรวดเร็วมีการให้บริการข่าวสาร บริการจองที่พัก บริการขนส่งผู้ที่พัก เป็นต้น
3. ที่พักแรม มีโรงแรมระดับต่าง ๆ ให้เลือก มีอัตราเหมาะสมกับคุณภาพ สะอาดและบริการตามมาตรฐานสากล
4. ร้านอาหาร นอกจากจะมีอาหารให้เลือกหลายชนิดแล้ว จะต้องถูกสุขลักษณะ มีบริการที่สุภาพ และมีการกำหนดราคาอาหารให้แน่นอน
5. บริการนำเที่ยว มีบริการจัดนำเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ โดยมีมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง มีอัตราค่ามัคคุเทศก์ และมีความรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยว
6. สินค้าของที่ระลึก ต้องมีการควบคุมคุณภาพ กำหนดราคา รวมทั้งการส่งเสริมการใช้วัสดุพื้นบ้าน การออกแบบสินค้าให้มีเอกลักษณ์ รวมทั้งการบรรจุหีบห่อที่สวยงาม
7. ความปลอดภัย ในการตัดสินใจเลือกจุดหมายการเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะคำนึงถึงความปลอดภัยและทรัพย์สินเป็นประการสำคัญ มาตรฐานการรักษาความปลอดภัยจึงต้องมีประสิทธิภาพและทั่วถึงทุกแหล่งท่องเที่ยว
8. การโฆษณาเผยแพร่ เป็นปัจจัยสำคัญต่อการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นกรรมวิธีที่จะทำให้แหล่งท่องเที่ยว เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งจากต่างประเทศและภายในประเทศ

สรุปแล้วปัจจัยหรือทรัพยากรที่จะสามารถทำให้เกิดการท่องเที่ยวได้นั้น ต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบ คือ เงิน เวลา และความตั้งใจในการท่องเที่ยว ซึ่งถือว่า

เป็นปัจจัยหลักของตัวนักท่องเที่ยวเองในการพานักท่องเที่ยวไปเที่ยวในที่ต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้แล้ว ยังมีปัจจัยสนับสนุนที่เป็นตัวเสริมบริบทในการท่องเที่ยว อันได้แก่ การบริการด้านการท่องเที่ยว ทั้งด้านความสะดวกสบาย ที่พักร้านอาหาร ความปลอดภัยด้านทรัพย์สินและชีวิต ความมีชื่อเสียงของสถานที่ท่องเที่ยวเอง การประชาสัมพันธ์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว

6. ประเภทของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2546 : 15-18) ได้สรุปว่าประเภทของการท่องเที่ยว หมายถึง ประสบการณ์ในการท่องเที่ยวที่จำแนกจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยว สามารถจำแนกประเภทการท่องเที่ยวออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่แสดงออกทางวัฒนธรรม และแบบแผนการใช้ชีวิตประชากรต่างเผ่าพันธุ์ ซึ่งรวมไปถึงการไปเยือนบ้านเกิด เมืองนอน การเข้าร่วมพิธีกรรมรำฟ้อน เข้าร่วมศาสนพิธีต่าง ๆ

2. การท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างแดนเข้ามาเที่ยว แต่ข้อนี้จะเน้นที่ดึงดูดจิตใจ (Attraction) ที่เป็นธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงการเดินทางไกล การปีนเขา การล่องเรือ เป็นต้น

3. การท่องเที่ยวเพื่อวัฒนธรรม (Culture Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่สัมผัสวิถีชีวิตแบบเก่า ๆ ที่กำลังสูญหายไป เพื่อให้เข้าใจลึกซึ้งถึงประวัติความเป็นมาจนถึงการดำเนินชีวิตของตนเอง

4. การท่องเที่ยวเพื่อประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานโบราณวัตถุเก่า ๆ เน้นความรู้เรื่องในอดีตที่ผ่านมาของยุคสมัยโบราณ

5. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business Tourism) ลักษณะเด่น คือ มีการประชุม พบปะกัน หรือสัมมนา ส่วนมากแล้วเป็นการเอาแหล่งท่องเที่ยวหลายประเภทมารวมกันไว้เมื่อเกิดธุรกิจ

6. การท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ (Recreational Tourism) เป็นการเข้าร่วมการแข่งขันกีฬา การอาบแดด และการสมาคมกันเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ผ่อนคลายจิตใจ

7. การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Incentive Tourism) เป็นการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้พนักงาน หรือเป็นสวัสดิการแก่หน่วยงานและบริษัทห้างร้าน ไปประชุม หรือหาประสบการณ์เพิ่มเติม

7. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism)

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) นับเป็นอีกแขนงหนึ่งของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ประกอบด้วยการท่องเที่ยวแบบมวลชนและการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ทั้งนี้ตามความหมายของการท่องเที่ยวแบบมวลชนแล้ว คำประกาศยุทธศาสตร์การพัฒนา

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทางตรง (Setting a Strategic Tourism The Development of Cultural Tourism) ในปี ค.ศ. 2001 ของคณะกรรมการอำนวยการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประจำเมืองบลูมมิงตัน (Position Bloomington for Cultural Tourism Steering Committee) ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นวิธีการหนึ่งในการเผยแพร่ศิลปะ วัฒนธรรม มรดก สิ่งแวดล้อม และประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น อันเป็นส่วนเติมเต็มให้กับประชาชนภายใต้ความกลมเกลียวของคนในพื้นที่นั้น ๆ ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงจำเป็นต้องผนวกศิลปะท้องถิ่น การนันทนาการ และทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นจุดขายไว้ด้วย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2546 : 19-22) ได้ให้ความหมาย การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นการเรียนรู้ความแตกต่างในแต่ละพื้นที่ของประเทศที่ไม่มีในตำราแนะนำ การท่องเที่ยวเพื่อให้เห็นความเป็นหนึ่งเดียวภายใต้ความหลากหลายของการดำเนินชีวิตของคนไทย นอกจากนี้ยังได้จำแนกประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทยเอาไว้ดังนี้

1. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (กรุงเทพฯ) เป็นการท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมที่หลากหลายในเมืองหลวงที่พบว่าเป็นสยามเมืองยิ้ม
2. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (ภาคเหนือ) เป็นการท่องเที่ยวเมืองที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานถึง 700 ปี อุดมไปด้วยตำนานและเรื่องเล่าต่าง ๆ ของล้านนา
3. ชาวเขา (Hill Tribes) พบได้ในเขตพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงราย เชียงใหม่ และตาก ที่รวมกลุ่มเป็นชนเผ่าต่าง ๆ และมีวัฒนธรรมประเพณีเป็นของตนเอง อันเป็นสิ่งที่ชวนหลงใหลมาหลายทศวรรษ
4. การล่องแม่น้ำ (River Cruises) เป็นการล่องเรือตามแม่น้ำลำคลองซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตของคนไทยในอดีต เที่ยวชมตลาดน้ำ การตัดบาตรพระสงฆ์ที่พายเรือบิณฑบาต การเล่นน้ำของเด็ก ๆ

อาจกล่าวได้ว่า การนิยามความหมายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตามความหมายของการท่องเที่ยวแบบมวลชน นอกเหนือจากความสัมพันธ์ระหว่างการใช้วัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพื่อผลผลิตทางเศรษฐกิจแล้ว การใช้วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวยังนำมาเพื่อการรื้อยธรรคความเป็นชาติ ผ่านวัตถุประสงค์ของรัฐอีกด้วย นอกจากนี้สำหรับประเทศไทยเอง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามความหมายของการท่องเที่ยวแบบมวลชน ยังครอบคลุมไปถึงการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ และการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ อันชี้ให้เห็นการซ้อนทับของนิยามการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นได้อย่างดี

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization : UNASCO. 2003 : 29) ซึ่งเป็นหน่วยงาน

ทางด้านวัฒนธรรมของโลก ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในลักษณะ ประนีประนอมระหว่างการท่องเที่ยวแบบมวลชนและการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่ค่อนข้างตระหนักถึงผลกระทบทางลบควบคู่กับการสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจ ไว้ว่า เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่สามารถสร้างรายรับให้กับคนที่มีวัฒนธรรมหลากหลายแตกต่างกันได้ นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งที่สร้างมิตรภาพและหลักประกันในการพัฒนาได้อีกเช่นกัน อย่างไรก็ตามก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืน ไม่ว่าจะเป็นยุทธศาสตร์ การให้ความเคารพต่อเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การปกป้องและเพิ่มพูนมรดกและเพิ่มพูนความสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่น ตลอดจนการฝึกอบรมคนในท้องถิ่นเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจและสนับสนุนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอันจะนำไปสู่ความร่วมมือระดับนานาชาติในอนาคต

วาเลน แอล สมิธ (Valen L .Smith. 1989 : 37) อธิบายความหมายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีการ “แต่งแต้ม (Picturesque)” หรือ “ละเลงสีสันท้องถิ่น (Local Culture)” ที่การดำเนินชีวิตแบบเก่า ๆ ได้สูญหายจากความทรงจำของมนุษย์ไปแล้ว ไม่ว่าจะเป็นบ้านเรือน การมุงหลังคาด้วยใบไม้ การใช้ผ้าหรือวัวไถนา ตลอดจนการประดิษฐ์ของใช้ด้วยมือ มากกว่าเครื่องจักร กิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นเห็นได้จากการรับประทานอาหารและการพักผ่อนในบ้านแบบชนบท การชมการแสดงท้องถิ่น การร่วมการแสดงด้วยการแต่งกายหรือตี๋มสุราท้องถิ่น กระทั่งการทำปศุสัตว์กลางป่าด้วยตนเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือวัฒนธรรมชนบทที่ถูกสร้างขึ้น

สมิธได้ยกตัวอย่างการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่บาฮาลี และสเปน ซึ่งคนในท้องถิ่นในฐานะเจ้าของวัฒนธรรมได้รับความลำบากมากขึ้นจากการที่ต้องใช้ที่ดินในชนบทของตนเป็นที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมาก เพื่ออาศัยในชนบทและถ่ายรูปแบบบรรยากาศชนบทโดยตรง

นอกจากนี้สมิธยังได้กล่าวถึงความเกี่ยวพันระหว่างการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ว่าแท้ที่จริงแล้วเกิดขึ้นมาจากรากเหง้าของการท่องเที่ยวสองประเภท ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Ethnic Tourism) กับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ทั้งนี้การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนับเป็นต้นกำเนิดของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) ในมิติของการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ในสังคม ขณะที่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมซึ่งสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ กระทั่งเป็นต้นกำเนิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในมิติที่เกี่ยวกับนิเวศวิทยาวัฒนธรรมนั่นเอง

อาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเช่นเดียวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ในประเด็นของการคาบเกี่ยวระหว่างกันเป็นนักท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอยู่ตรงที่การใช้วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว และจะสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวอย่างไร

โดยมิให้กระทบกับวัฒนธรรม ของคนในท้องถิ่นมากที่สุด นอกจากนี้ที่ความหมายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สามารถอธิบายได้ถึงความคล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ในมิติของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติอันเป็นสิ่งหนึ่งของวัฒนธรรม เช่นเดียวกัน โดยนัยนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมก็คือ การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ในมิติความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งต่าง ๆ นั่นเอง

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดย วรรณภา วงษ์วานิช (2546 : 146) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวรูปแบบนี้จัดขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวชมงานเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น เนื่องในเทศกาลต่าง ๆ เป็นการสืบทอดและรักษามรดกทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นไว้ โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น ซึ่งมีหลักเกณฑ์สำคัญคือ

1. เป็นประเพณี หรือวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ที่เด่นของแต่ละท้องถิ่น และสมควรที่จะดำรงรักษาให้คงอยู่ไว้สืบต่อไป
2. เจ้าของพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งด้านการวางแผน การจัดการ และการอนุรักษ์
3. มีวิทยากรและมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่น
4. มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้รับทั้งความรู้ ความสนุกเพลิดเพลิน ความประทับใจ และประสบการณ์ในการดำรงชีวิตในสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากเดิม

โดยสรุป การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถาน ศาสนสถาน รวมถึงการเดินทางเพื่อชื่นชมวิถีชีวิต เทศกาล งานประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อบุคคลในชุมชนนั้น ๆ โดยให้เกิดขึ้นน้อยที่สุดหรือไม่ให้เกิดขึ้นเลยหากเป็นไปได้ ทางบ้านเจ้าบ้านหรือชุมชนท้องถิ่นก็สมควรที่จะรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ ไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือตัดแปลงศิลปวัฒนธรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว แต่ถ้าหากมีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย และเพื่อไม่ให้เกิดความยึดเชื้อ ก็สามารทำได้แต่ต้องไม่ทำให้เสียรูปแบบดั้งเดิมหรือความหมายที่เป็นหัวใจสำคัญของวัฒนธรรมนั้น ๆ ซึ่งหากไม่รักษาไว้จะก่อให้เกิดการสูญเสียคุณค่าทางวัฒนธรรมในที่สุด

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีรูปแบบที่หลากหลาย และสามารถปรับรูปแบบกิจกรรมเพื่อสร้างแรงดึงดูดทางการท่องเที่ยวได้มาก เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น มีการยอมรับในสังคม มีการถ่ายทอดสืบรุ่นต่อรุ่น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงเป็นเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ ในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งการเดินทางท่องเที่ยวเกือบทั้งหมดเป็นการท่องเที่ยวในชุมชนที่มักอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ผู้คนมีวิถีชีวิตผูกพันใกล้ชิดอยู่กับธรรมชาติ

มีความเคารพศรัทธาในพุทธศาสนา และความเชื่อดั้งเดิม ดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา ยาวนาน จนเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยว ดังนั้นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงอาจมีความหมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวทุกประเภทที่แวดล้อมชุมชนอยู่นั่นเอง

8. การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542 : 11-12) ได้สรุปรูปแบบของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) ไว้ดังนี้

1. Using Resource Sustain ably

การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญ และเป็นแนวทางการทำธุรกิจระยะยาว

2. Reducing Over-consumption and Waste

การลดการบริโภคที่มากเกินไป และลดของเสีย จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว

3. Maintaining Diversity

การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

4. Integrating Tourism into Planning

การประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์ การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว

5. Supporting Local Economics

การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาด้านราคา และคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลายอีกด้วย

6. Involving Local Communities

การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยว ไม่เพียงแต่สร้างผลตอบแทนแก่ประชากรและสิ่งแวดล้อมโดยรวม แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวอีกด้วย

7. Consulting Stakeholders and the Public

การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ ระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นในการที่จะร่วมงานไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งร่วมแก้ปัญหา และลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน

8. Training Staff

การฝึกอบรมบุคลากร โดยสอดแทรกแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ จะช่วยยกระดับการบริการการท่องเที่ยว

9. Marketing Tourism Responsibly

การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว และจะช่วยยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย

10. Undertaking Research

การวิจัยและการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหา และเพิ่มผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และนักลงทุน

สรุปแล้วการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นการจัดการท่องเที่ยวโดย จัดการบริหารทรัพยากรทางการท่องเที่ยวอย่างพอดี ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญ และเพื่อใช้เป็นแนวทางการทำธุรกิจระยะยาวนอกจากนี้สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยว ไม่เพียงแต่สร้างผลตอบแทนแก่ประชากรและสิ่งแวดล้อมโดยรวม แต่จะยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวอีกด้วย ผู้วิจัยได้ใช้ความรู้ที่ไปวิเคราะห์เพื่อศึกษาหาแนวทางในการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา โดยเป็นกรอบในการศึกษาเพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด กระนั้นก็นำมาซึ่งการอนุรักษ์เพื่อรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อใช้ประโยชน์ได้ในระยะยาวอีกด้วย

9. การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วม คือ การให้ชุมชนในท้องถิ่นผู้ใช้ประโยชน์จากงานนั้น ได้เข้ามา ร่วมทำ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจด้วย ซึ่งการที่ชุมชนในท้องถิ่นจะมีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการจัดการบริการการท่องเที่ยว ควรจะมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการแสดงความคิดเห็น การปรึกษาหารือ การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ รวมถึงการเข้าร่วมการประชุมในชุมชน การร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และการได้รับผลประโยชน์ร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวนิยามศัพท์ของคำว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” มีผู้ให้ความหมายดังนี้

สุพรรณิ ไชยอำพร และสนธิ สมักรการ (2535 : 37) ได้สรุปไว้ว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมสามารถแยกออกเป็นประเภทได้ คือ ลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Genuine Participation) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ถ้าหากไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทุกขั้นตอนของการดำเนินโครงการ ส่วนการมีส่วนร่วมไม่แท้จริง เช่น ร่วมลงแรงในการทำ

โครงการร่วมบริจาคเงิน หรือ สิ่งอื่น ๆ เป็นบางส่วน หรือร่วมบำรุงรักษาโดยไม่ได้ตัดสินใจ ดังนั้น อาจสรุปได้ว่ารูปแบบของการมีส่วนร่วม คือ ลักษณะการเกี่ยวข้องที่สามารถกระทำกิจกรรมร่วมกัน ในลักษณะที่ร่วมกันอย่างแท้จริงและไม่แท้จริง คือ ร่วมศึกษาสาเหตุของปัญหาและความต้องการ ของกลุ่ม ร่วมคิดและตัดสินใจสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม กำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมบริการงาน ใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดอย่างคุ้มค่าลงทุนหรือเสียสละ ปฏิบัติ ติดตามประเมินผลงานและรักษากิจกรรมให้คงอยู่ยาวนานและร่วมรับผลประโยชน์

แนวคิดของการมีส่วนร่วม (Participation Concept) คือ แนวคิดเกี่ยวกับการที่ ประชาชนมีส่วนร่วมกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนนั้น ซึ่งได้บังเกิดขึ้นในชุมชนต่าง ๆ ทั่วโลก ทั้งซีกโลกตะวันตกและซีกโลกตะวันออก ดังจะเห็นได้จาก “ประเพณีลงแขก” (Cooperative Work) ซึ่งการปฏิบัติในหมู่เกษตรกรทั่วโลก (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. 2543 : 182-190)

การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ ความสนใจและความห่วงกังวล ร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลส่วนบุคคล ซึ่งบังเอิญสอดคล้องกัน กลายเป็น ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน ที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้น ผลักดันให้พุ่งไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผน และลงมือกระทำร่วมกัน การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้ จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มกระทำที่สนองต่อความเห็นชอบของ คนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น ความศรัทธาที่มีความเชื่อถือนุคคลสำคัญ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์ วิหาร เป็นต้น

วิลเลียม เออร์วิน (William Erwin. 1976 : 138) หมายถึง การที่บุคคลเข้ามา มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหาด้วยตนเองในการดำเนินงาน โดยการ มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันในการใช้ความคิดสร้างสรรค์ร่วมกับการใช้วิทยาการอย่างชำนาญ และเหมาะสมเพื่อแก้ปัญหาสนับสนุนให้สัมฤทธิ์ผลในการพัฒนาพร้อมกับการติดตามงาน ขององค์กรและผู้ที่เกี่ยวข้อง

อลาสแตร์ ที. ไวท์ (Alaetair T. White. 1982 : 18) ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วม คือ พฤติกรรมที่แบ่งออกเป็น 4 มิติ ได้แก่

- มิติที่ 1 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะไร ควรทำอย่างไร
- มิติที่ 2 มีส่วนร่วมเสียสละและลงมือปฏิบัติการตามที่ตัดสินใจ
- มิติที่ 3 มีส่วนร่วมให้ผลประโยชน์จากการดำเนินงาน
- มิติที่ 4 มีส่วนร่วมในการประเมินผล

ปีเตอร์ อี. เมอร์ฟี (Peter E . Murphy. 1988 : 96) ได้เสนอว่าขั้นตอนสำคัญของการดำเนินการ คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการตามที่สามารถจะนำสมาชิกและผู้ที่เกี่ยวข้องจากมวลชนสาขาต่าง ๆ มารวมกันเพื่อพิจารณาค่านิยมของชุมชน โดยนำความต้องการของสังคม ชุมชนและธุรกิจอื่น ๆ มาอภิปรายให้เกิดความเหมาะสมและหาข้อยุติให้ได้

เจลิม เกดโมลี (2547 : 85) ได้สรุปแนวคิดการมีส่วนร่วมในมิติความลึกทั้งในเชิงกว้างและในที่เฉพาะไว้ว่า

1. การมีส่วนร่วม คือ การพิจารณาถึงการมีส่วนช่วยเหลือโดยสมัครใจ โดยประชาชนต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่าง ๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาชาติ แต่ไม่ได้หวังว่าจะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการ หรือวิจารณ์เนื้อหาของโครงการ
2. การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้าง หมายถึง การให้ประชาชนในชนบทรู้สึกตื่นตัวเพื่อที่จะทราบถึงการรับความช่วยเหลือและตอบสนองต่อโครงการพัฒนาเฉพาะเดียวกัน ก็สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น
3. ในเรื่องของการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนานอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินโครงการนั้น ๆ ด้วย
4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้น อาจเข้าใจอย่างกว้าง ๆ ได้ว่า คือ การที่ประชาชนได้เข้าร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ ในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อเขา
5. การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนมีทั้งสิทธิและหน้าที่ที่จะเข้าร่วมในการแก้ปัญหาของเขา มีความรับผิดชอบมากขึ้นที่จะสำรวจตรวจสอบความจำเป็นในเรื่องต่าง ๆ การระดมทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ ๆ เช่นเดียวกับการก่อตั้งและดำรงรักษาสถาบันต่าง ๆ ในท้องถิ่น
6. การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเป็นกระบวนการดำเนินการอย่างแข็งขัน ซึ่งหมายถึงว่า บุคคลหรือกลุ่มที่มีส่วนร่วมนั้นได้เป็นผู้มีความริเริ่มและได้มุ่งใช้ความพยายามตลอดจน ความเป็นตัวของตัวเองที่จะดำเนินการตามความริเริ่มนั้น
7. การมีส่วนร่วม คือ การที่ได้มีการจัดการที่จะใช้ความพยายามที่จะเพิ่มความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่าง ๆ ในสภาพสังคมนั้น ๆ ทั้งนี้ โดยกลุ่มที่ดำเนินการและความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการนี้ไม่ถูกควบคุมโดยทรัพยากรและระเบียบต่าง ๆ

8. กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชนและให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายของรัฐ และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุก ๆ คน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2542 : 52-54) ได้กล่าวถึงทิศทางที่มีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว โดยการลดผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชน การสร้างโอกาสและการสร้างประโยชน์ที่แท้จริงให้แก่ชุมชนในการปรับตัวต่อการพัฒนาที่เข้ามาสู่ท้องถิ่น จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อชุมชนมีโอกาสนำเข้ามาร่วมในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเท่านั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบที่สามารถสร้างโอกาสนี้ได้เหมาะสมที่สุด อีกทั้งยังสามารถลดผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชนด้วย

การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นจึงเป็นเป้าหมายสำคัญ ได้รับการเน้นให้มีในกระบวนการการท่องเที่ยวแนวใหม่ ถือว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในองค์กรรวมของระบบ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ให้ความสำคัญ โดยจัดเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ได้เน้นการให้ความสำคัญแก่ประชาชนท้องถิ่น ในอันที่จะมีบทบาทในการกำกับดูแล และควบคุมการท่องเที่ยวได้มากขึ้น และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี เนื่องจากประชาชนเป็นเจ้าของท้องถิ่น สามารถเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงท้องถิ่นกับหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการท่องเที่ยวระดับต่าง ๆ ได้ความรู้สึกรักเป็นเจ้าของท้องถิ่นของสมาชิกชุมชน ซึ่งมีความรัก ความห่วงใย มีความรู้สึกพึงพิงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวอยู่แล้ว สามารถนำเอามาประยุกต์ให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนแก่ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยชุมชนจะต้องพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชนเอง และระหว่างชุมชนกับเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีส่วนเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับหน่วยงาน ชุมชนจะอยู่ในฐานะเป็นผู้รับทราบนโยบาย ในการเบื้องต้นและมีผลผลักดันในระยะยาว ชุมชนเป็นผู้ใช้และดำเนินงานตามแผนงานและแผนปฏิบัติการเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับหน่วยงานเอกชน ชุมชนจะอยู่ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของฐานรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จัดขึ้น โดยเอกชนหรือบริษัทท่องเที่ยว เช่น ร่วมพัฒนาจุดขายต่าง ๆ ได้แก่ ที่พักอาศัย ภัตตาคาร การนำเสนอลูกค้านักเดินทางวัฒนธรรม ศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของชุมชน จึงเริ่มมิได้ตั้งแต่การให้ข้อมูลของท้องถิ่น การเตรียมการจัดกา การวางแผน การควบคุมดูแล การใช้ทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการบริการ และการได้รับประโยชน์จากการบริการ โดยชุมชนจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ จะต้องไม่เป็นการเบียดบังทำลายสิ่งแวดล้อม ดังนั้น

องค์กรของชุมชนจึงมีความสำคัญในกระบวนการมีส่วนร่วม องค์กรของชุมชนอาจเป็นองค์กรที่เกิดจากการรวมตัวของประชาชนในชุมชน เป็นองค์กรภายใต้กฎหมายที่กำหนดบทบาทของปัจเจกบุคคล ฉะนั้น จึงควรผลักดันให้องค์กรดังกล่าวเป็นองค์กรของประชาชนที่แท้จริง เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการท่องเที่ยวดังกล่าว ดังนั้น การมีส่วนร่วมที่ดีต้องให้ความสำคัญแก่กลุ่มบุคคลมากกว่าลักษณะของปัจเจกบุคคล

รูปแบบของชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยว เมื่อพิจารณาจากพื้นฐานวัฒนธรรม การปกครองส่วนท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชนไทย รูปแบบที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในระดับปฏิบัติ ควรมีรูปแบบเป็นองค์กรกึ่งอิสระ ไม่เป็นทางการเกินไป ไม่อิสระเกินไป โดยมีระบบการได้รับผลประโยชน์ร่วมเป็นครรลอง ผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่ควรได้รับ อาทิ

1. ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมเกิดแก่บุคคลในชุมชนส่วนใหญ่ ให้มีงานและสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
2. ผลประโยชน์ทางสังคม คือ มีสวัสดิการที่ดี สังคมส่วนใหญ่มั่นคงและสามารถดำรงเอกลักษณ์ทางสังคมของตนไว้ได้
3. ความรู้ความเข้าใจและความตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อม มีความเข้าใจการอนุรักษ์และร่วมมือพัฒนาเพื่อความยั่งยืน
4. ความภูมิใจ มีความสุขในความเป็นอยู่ มีความร่วมมือในชุมชน เกิดความรักและห่วงใยพร้อมจะอนุรักษ์หรือพัฒนาอย่างสร้างสรรค์

อนึ่ง หากชุมชนมีส่วนร่วมมากหรือมีอำนาจเพียงพอในการร่วมควบคุมการท่องเที่ยว จะช่วยให้เกิดการพัฒนาคอนได้ยอด่างดี อีกทั้งสามารถจัดสรรผลประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม และเกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การให้ชุมชนมีส่วนร่วมสิ่งสำคัญที่จำเป็นคือการให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ในการดูแลรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการเพิ่มทักษะในการจัดการและประสานงานกับภายนอก การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในท้องถิ่น จึงต้องเป็นการมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่น (Local Benefit) ซึ่งหมายถึง การกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต การได้รับผลตอบแทนมาบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว และท้ายที่สุดชุมชนสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ มีการรักษาระบบนิเวศที่ยั่งยืนสังคมพัฒนาอย่างเหมาะสม มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยการพัฒนาของชุมชน

สรุปแล้ว การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว คือ การให้ชุมชนในท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของทรัพยากรทางการท่องเที่ยว หรือผู้ที่ใช้ประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยว นั้น ได้เข้ามามีส่วนร่วมทำ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจด้วย ซึ่งการที่ชุมชนในท้องถิ่นจะมีส่วนเกี่ยวข้อง

ในกระบวนการการจัดบริการการท่องเที่ยว ควรจะมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการแสดงความคิดเห็น การปรึกษาหารือ การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ รวมถึงการเข้าร่วมการประชุมในชุมชน โดยการลดผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชน การสร้างโอกาสและการสร้างประโยชน์ที่แท้จริงให้แก่ชุมชน ในการปรับตัวต่อการพัฒนาที่เข้ามาสู่ท้องถิ่น จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อชุมชนมีโอกาสในการเข้าร่วม ในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเท่านั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบที่สามารถสร้างโอกาส นี้ได้เหมาะสมที่สุด อีกทั้งยังสามารถลดผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชนด้วย ผู้วิจัยได้ศึกษา เอกสารนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาตามความมุ่งหมายในข้อที่ 3 เพื่อให้ได้แนวทางการบริหารจัดการ ประเพณีแห่งเทียนพรรษา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเป็นการบริหารจัดการท่องเที่ยว ที่ยั่งยืนต่อไป

บริบทของพื้นที่อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา

1. ประวัติความเป็นมาอำเภอโขกษัย

พิพัฒน์ และคณะ (2548 : 19) ได้ศึกษาและจัดทำหนังสือเกี่ยวกับข้อมูลของ อำเภอโขกษัย ได้กล่าวว่า อำเภอโขกษัย เดิมชื่อ อำเภอกระโทก ไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่ามีความหมาย ว่าอย่างไร เพียงแต่สันนิษฐานว่ามาจากคำว่า “กโรทก” ซึ่งแปลว่า น้ำล้อม ทั้งนี้ เพราะหมู่บ้าน กระโทก เดิมตั้งอยู่ตลาดชี หรือบ้านโนนตะโก ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของ บ้านกระโทกในปัจจุบัน และสถานที่ตั้งหมู่บ้านดังกล่าวนี้ มีท้องนา หนอง บึง และคูน้ำรอบบ้าน เมื่อถึงฤดูน้ำจะมีน้ำล้อมรอบหมู่บ้าน จึงเรียกว่า “บ้านกโรทก” นานมาจึงเพี้ยนมาเป็นบ้านกระโทก ดังในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีอีกข้อสันนิษฐานหนึ่งที่น่าสนใจ กล่าวคือ คำว่ากระโทก อาจจะเพี้ยน มาจาก คำว่า กะทกรก ซึ่งเป็นชื่อผักพื้นบ้านชนิดหนึ่ง เรียกว่า “ต้นกระทกรก” ที่มีอยู่ทั่วไป ในเขตพื้นที่นี้ ต่อมาก็แผลงเป็น “กระโทก” ซึ่งดูจากนามสกุลดั้งเดิมของชาวกระโทก เช่น กิ่งกระโทก ก้านกระโทก อันน่าจะมาจาก กิ่งและก้านของต้นกระทกรก

ในสมัยก่อนได้มีการตั้งด่านมีนายหมวดปกครองด่าน เรียกว่า ด่านกระโทก เนื่องจาก กระโทก เป็นเส้นทางขนส่งสินค้าระหว่าง โคราช นางรอง เมืองปัก บุรีรัมย์ สุรินทร์ ชุขันธ์ ชุมหาญ ไปจนถึงเขมร ส่วนมากจะเป็นการเดินทางโดยคาราวานเกวียน ซึ่งมีจุดหยุดพัก เป็นระยะ ๆ มักจะเลือกบริเวณใกล้แม่น้ำมูล เพราะสะดวกต่อการใช้น้ำอุปโภค บริโภค ทั้งของคน และสัตว์ พาหนะ นอกจากนั้นแม่น้ำมูลบางส่วนยังถูกใช้เป็นท่าข้ามฟากหนึ่งไปยังอีกฟากหนึ่ง เพื่อย่นระยะการเดินทางด้วยทำให้มีบริเวณที่เป็นท่าข้าม ขึ้นหลายแห่งในเขตอำเภอโขกษัย เช่น ท่าเยี่ยม ท่าจะหลุง ท่าอ่าง เป็นต้น ดังนั้นด่านกระโทก จึงถือว่าเป็นด่านสำคัญด่านหนึ่งก่อนที่จะ เดินทางเข้าสู่ตัวเมืองโคราชในอดีต

ในสมัยกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระราชวรินทร์ และพระมหามนตรียกกองทัพมาทางช่องเรือแตก (ช่องสะแกราช) เพื่อมาปราบชุมนุมพินาย (กรมหมื่นเทพพิพิธ) โดยมีพระยาวรวงศาธิราชเป็นแม่ทัพของเจ้าพินายและได้เกิดการสู้รบกันขึ้น ในบริเวณด้านกระโทก

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงจัดการปกครองเป็นมณฑล จึงยกฐานะด้านกระโทก เป็นอำเภอกระโทก เมื่อ พ.ศ. 2446

ในปี พ.ศ. 2488 ได้มีการปรับปรุงแบบแผนในการปกครองของกระทรวงมหาดไทยว่า เมืองหรืออำเภอ หรือตำบลใดที่มีชื่อฟังเป็นภาษาพื้นเมืองมาก คนเมืองอื่นหรือภาคอื่นฟังแล้ว ไม่เข้าใจ ก็ให้เปลี่ยนเป็นภาษาของทางราชการ ดังนั้นคำว่ากระโทก ซึ่งสำเนียงไม่ไพเราะ และเพื่อให้ชนรุ่นหลังได้ระลึกถึงชัยชนะของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีที่รบชนะ ณ ที่แห่งนี้จึงได้เปลี่ยนชื่ออำเภอใหม่ว่า “อำเภอโชคชัย” นับแต่นั้นเป็นต้นมา

2. สภาพทั่วไป

ลักษณะและที่ตั้ง อำเภอโชคชัยตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดนครราชสีมา ระยะทาง ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 30 กิโลเมตร สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงลักษณะลูกคลื่น บริเวณตอนใต้เป็นที่ราบสูงลักษณะลูกคลื่น บริเวณตอนใต้เป็นที่ราบสูงลาดมาตอนกลางซึ่งเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำมูลไหลผ่านกลางพื้นที่อำเภอ ระยะทางยาวประมาณ 96 กิโลเมตร

พื้นที่ อำเภอโชคชัยมีพื้นที่ทั้งหมด 424,410 ตารางกิโลเมตร หรือ 265,255 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 65 ของพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาทั้งหมด

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลหนองบัวศาลา ตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา

ทิศตะวันออก ติดกับตำบลหนองไม้ไผ่ และตำบลลุงเขว้า อำเภอหนองบุญมาก

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลโคกไทย และตำบลบ้านดอน อำเภอปักธงชัย

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลอรพิมพ์ และตำบลครบุรี อำเภอครบุรี

คำขวัญประจำอำเภอ

ดินด่านเกวียนเลิศล้ำ ประติมากรรมทองเหลืองบ้านบึง

โบราณสถานยอดเยี่ยมปราสาทพะโค เคี้ยวหมากคำโตปูนแดงบ้านกอก

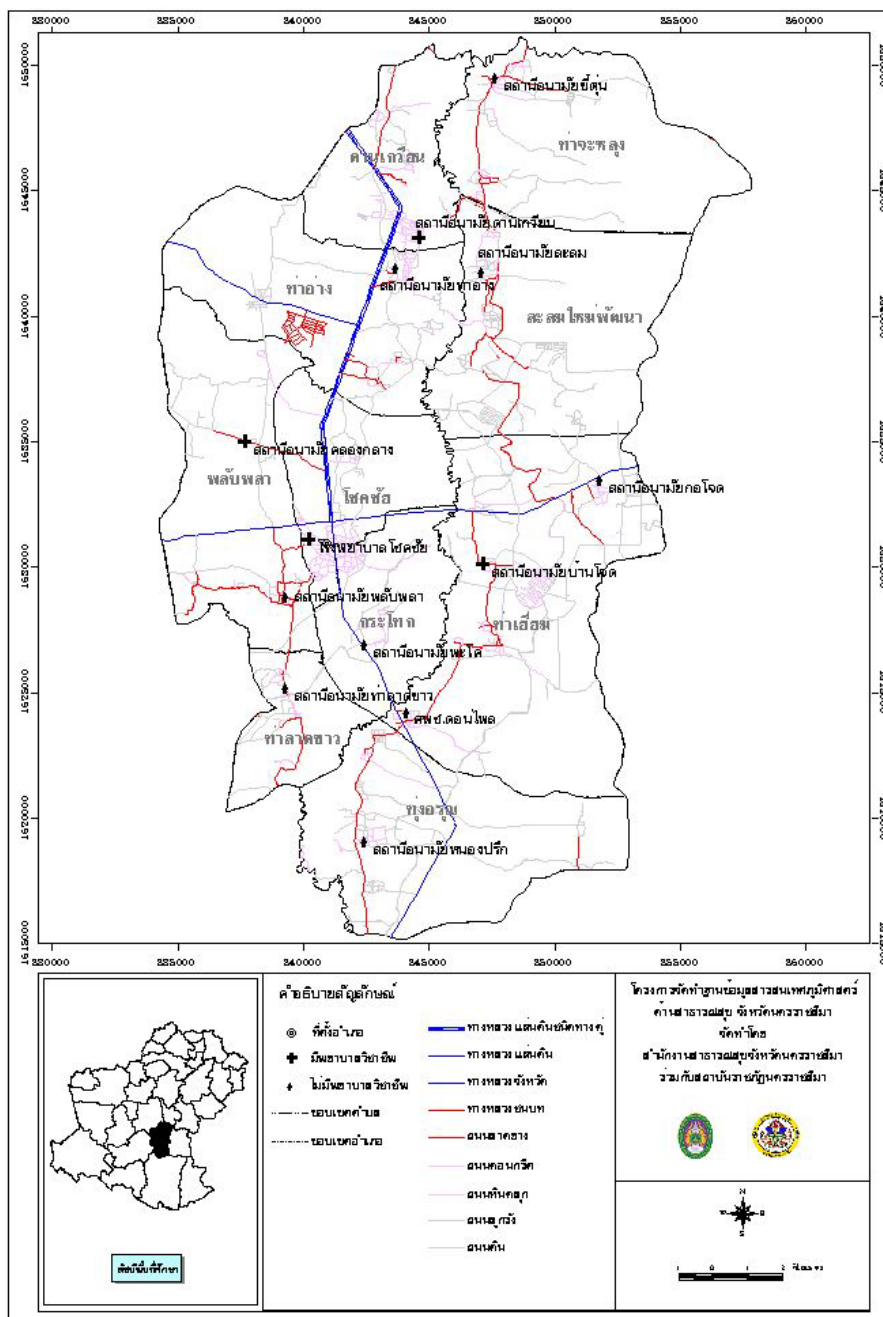
อร่อยไม่หยอกหมี่กระโทก ด่านกระโทกเป็นชื่อดั้งเดิม

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบสูง ทางทิศใต้มีเนินเขาหัวแหวนเป็นเขตแดนระหว่าง อำเภอโชคชัยกับอำเภอครบุรี ทางทิศตะวันออกมีเขาหัวขี้ใหญ่เป็นเขตแดนระหว่างอำเภอโชคชัยกับอำเภอหนองบุญมาก สันนิษฐานว่า เขาทั้งสองลูกเป็นภูเขาที่เกิดลาวาภูเขาไฟเขากระโดง

ในจังหวัดบุรีรัมย์ ทำให้บริเวณแถบนี้สามารถเพาะปลูกพืชเจริญงอกงามดี ภูเขาทั้งสองลูกมีความสูงประมาณ 175-271 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล อำเภอโชคชัยมีลำน้ำที่สำคัญไหลผ่าน 2 สาย คือ ลำน้ำมูลและลำพระเพลิง (Web Site : 2551)

แผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งศูนย์สุขภาพชุมชนอำเภอโชคชัยตามมุมมองที่ 3 บุคลากร (พยาบาลวิชาชีพ)

ภาพประกอบ 5 แผนที่อำเภอโชคชัย

สภาพทางเศรษฐกิจ อำเภอโชคชัยเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดนครราชสีมา ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดิน ประกอบกับมีลำน้ำและระบบชลประทานที่เอื้อต่อการทำการเกษตร นอกจากนี้ยังเป็นอำเภอที่มีการคมนาคมขนส่งสะดวก ใกล้กับเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เป็นทางผ่านเข้าสู่จังหวัดอื่น ๆ ที่มีความสำคัญ อาทิ เช่น จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ เป็นต้น โดยสรุปสภาพเศรษฐกิจได้เป็น 6 ประเภท ดังนี้

1. การเกษตรกรรม มีพื้นที่การเกษตรทั้งสิ้น 166,350 ไร่ ครอบครัวยุทธกรรม จำนวน 9,444 ครอบครัว มีการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ข้าว มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเขียวถั่วมัน ถั่วลิสง ผลไม้ เป็นต้น
2. การปศุสัตว์ ในเขตพื้นที่มีการเลี้ยงสัตว์ เช่น โคเนื้อ กระบือ สุกร เป็ด และไก่
3. การอุตสาหกรรมและการพาณิชย์ มีโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับอนุญาต ดำเนินกิจการและประกอบการจำนวน 17 แห่ง
4. การพาณิชย์ มีสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงขนาดใหญ่ จำนวน 8 แห่ง มีธนาคาร จำนวน 4 แห่ง ธนาคารออมสิน ธนาคารกรุงไทยจำกัด ธนาคารกรุงเทพจำกัด และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
5. การบริการ มีโรงแรม 1 แห่ง จำนวนห้องพัก 50 ห้อง
6. การท่องเที่ยว มีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญได้แก่ หมู่บ้านทำเครื่องปั้นดินเผา ด่านเกวียน สวนมะนาวด่านเกวียน ตำบลด่านเกวียน ปราสาทพะโค หมู่บ้านทำเครื่องทองเหลือง บ้านบึง ตำบลโชคชัย

การปกครองส่วนท้องถิ่น

อำเภอโชคชัยแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 10 ตำบล 128 หมู่บ้าน ท้องที่อำเภอโชคชัยประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 12 แห่ง ได้แก่

1. เทศบาลตำบลโชคชัย ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลกระโทก และบางส่วนของตำบลโชคชัย
2. เทศบาลตำบลด่านเกวียน ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลท่าอ่างและบางส่วนของตำบลด่านเกวียน
3. เทศบาลตำบลท่าเยี่ยม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลท่าเยี่ยมทั้งตำบล จำนวนประชากรในเขต เทศบาล 9,914 คน และจำนวนหลังคาเรือน 2,085 หลังคาเรือน
4. องค์การบริหารส่วนตำบลกระโทก ครอบคลุมพื้นที่ตำบลกระโทก (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลโชคชัย) จำนวนประชากรในเขต อบต. 3,693 คน และจำนวนหลังคาเรือน 904 หลังคาเรือน

5. องค์การบริหารส่วนตำบลพลับพลา ครอบคลุมพื้นที่ตำบลพลับพลาทั้งตำบล จำนวนประชากรในเขต อบต. 8,172 คน และจำนวนหลังคาเรือน 2,081 หลังคาเรือน

6. องค์การบริหารส่วนตำบลท่าอ่าง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลท่าอ่าง (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลด่านเกวียน) จำนวนประชากรในเขต อบต. 3,239 คน และจำนวน หลังคาเรือน 812 หลังคาเรือน

7. องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งอรุณ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลทุ่งอรุณทั้งตำบล จำนวนประชากรในเขต อบต. 7,664 คน และจำนวนหลังคาเรือน 1,880 หลังคาเรือน

8. องค์การบริหารส่วนตำบลท่าลาดขาว ครอบคลุมพื้นที่ตำบลท่าลาดขาว ทั้งตำบลจำนวนประชากรในเขต อบต. 4,037 คน และจำนวนหลังคาเรือน 828 หลังคาเรือน

9. องค์การบริหารส่วนตำบลท่าจะหลุง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลท่าจะหลุง ทั้งตำบล จำนวนประชากรในเขต อบต. 4,734 คน และจำนวนหลังคาเรือน 981 หลังคาเรือน

10. องค์การบริหารส่วนตำบลโชคชัย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลโชคชัย (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลโชคชัย) จำนวนประชากรในเขต อบต. 2,774 คน และจำนวน หลังคาเรือน 947 หลังคาเรือน

11. องค์การบริหารส่วนตำบลละมใหม่พัฒนา ครอบคลุมพื้นที่ตำบลละมใหม่พัฒนาทั้งตำบล จำนวนประชากรทั้งสิ้น 5,997 คน เป็นชาย 2,918 คน เป็นหญิง 3,079 คน

12. องค์การบริหารส่วนตำบลด่านเกวียน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลด่านเกวียน (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลด่านเกวียน)จำนวนประชากรในเขต อบต. 2,502 คน และจำนวน หลังคาเรือน 535 หลังคาเรือน (Web Site : 2551)

3. ของดีอำเภอโชคชัย

ของดีอำเภอโชคชัยเป็นสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียง เกิดจาก กระบวนการผลิตโดยชุมชนในพื้นที่ ที่ได้รวมกลุ่มกัน โดยมีสินค้าที่สำคัญ ได้แก่

1. ตำบลด่านเกวียน ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา
2. ตำบลท่าอ่าง ผลิตภัณฑ์หล่อหินทราย
3. ตำบลโชคชัย ผลิตภัณฑ์หล่อทองเหลืองบ้านบึง
4. ตำบลกระโทก ผลิตภัณฑ์เส้นหมี่กระโทก
5. ตำบลท่าเยี่ยม ผลิตภัณฑ์ไถ่ย่างท่าเยี่ยม
6. ตำบลละมใหม่พัฒนา ผลิตภัณฑ์กระดาษสา
7. ตำบลทุ่งอรุณ ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากถั่วลิสง
8. ตำบลพลับพลา ผลิตภัณฑ์ปูนแดงบ้านกอก

9. ตำบลท่าลาดขาว ผลิตภัณฑ์เปลือกก

10. ตำบลท่าจะหลุง ผลิตภัณฑ์ไก่พันธุ์พื้นเมือง

4. ศาสนาและการศึกษา และสาธารณสุข

ศาสนา ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัดทั้งหมด 35 แห่ง สำนักสงฆ์ 7 แห่ง ที่พักสงฆ์ 17 แห่ง

การศึกษา มีสถานศึกษาทั้งหมด 47 แห่ง แบ่งเป็น

1. สถานศึกษาระดับชั้นอนุบาล ถึงระดับช่วงชั้นที่ 2 จำนวน 42 แห่ง
2. สถานศึกษาระดับช่วงชั้นที่ 3 ถึงระดับช่วงชั้นที่ 4 จำนวน 2 แห่ง
3. สถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา จำนวน 1 แห่ง
4. สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา จำนวน 1 แห่ง

สาธารณสุข มีสาธารณสุขชุมชน จำนวน 10 แห่ง โรงพยาบาลประจำอำเภอ 1 แห่ง

สรุปแล้ว ในบริบทพื้นที่อำเภอโชคชัย เป็นอำเภอที่มีปัจจัยความพร้อมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านทรัพยากรทางวัฒนธรรมเดิม สถานที่ท่องเที่ยว แหล่งศิลปหัตถกรรมชุมชนที่มีชื่อเสียงในระดับภูมิภาค และประเทศ สภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่ที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว อันได้แก่ ถนน การเดินทางที่สะดวก ดังนั้นผู้มีวิสัยจึงนำเอาความรู้เรื่องบริบทในพื้นที่ไปเป็นฐานในการศึกษาแนวทางบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในแง่ของปัจจัยทางกายภาพของพื้นที่

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรม

Butter Meagers (อรุกุล ร่มกลาง. 2547 : 43-45 ; อ้างอิงมาจาก Butter Meagers 1954) ได้กล่าวว่า แนวคิดเชิงนิเวศวิทยาทำให้เกิดการพัฒนาทางวัฒนธรรมหรือการพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมโดยตรง และได้แบ่งประเภทของสิ่งแวดล้อมไว้ 4 ประเภท ทั้ง 4 ประเภทนี้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาวัฒนธรรม 4 ระดับ ตามไปด้วย ระบบนิเวศน์ 4 ประเภทดังกล่าว ได้แก่

1. สิ่งแวดล้อมที่ไม่สามารถทำการเกษตรได้
2. สิ่งแวดล้อมที่สามารถทำการเกษตรได้อย่างจำกัด
3. สิ่งแวดล้อมที่สามารถทำการเกษตรได้อย่างไม่จำกัด
4. สิ่งแวดล้อมที่สามารถเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรได้

แนวคิดทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมอาจสรุปได้ว่า คนที่มีธรรมชาติทางระบบความคิดดี จะสามารถปรับสิ่งแวดล้อมให้มาเป็นวัฒนธรรมได้ดี ขณะเดียวกันสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ดีจะส่งเสริมให้ความคิดของคนดีขึ้น และสามารถสร้างวัฒนธรรมที่ดีขึ้นด้วย ทฤษฎีนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรมจึงเป็นความสัมพันธ์สองทางและสวนทาง ระหว่างคนกับธรรมชาติและธรรมชาติกับวัฒนธรรม

สรุปแล้ว แนวความคิดทางนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรมเป็น แนวความคิดที่มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยกล่าวได้ว่า สภาพธรรมชาติเป็นตัวก่อกำเนิดวัฒนธรรมที่มีรูปแบบแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นนั้น ๆ ดังนั้น การศึกษาแนวความคิดทางด้านนิเวศวิทยาจึงสามารถนำมาอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นได้ ผู้วิจัยได้นำเอาความรู้นี้ไปใช้ในการอธิบายถึงประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา ตามความมุ่งหมายข้อที่ 1 ของการวิจัย

2. แนวคิดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

จรงค์ อินทนต์ (2549 : 26) กล่าวว่า คนในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเอง บทบาทของโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ คือ การเป็นสะพานเชื่อมความเข้าใจระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน บอกกล่าวให้คนที่จะไปเยี่ยมเยือนชุมชนได้เข้าใจเรื่องราวของชุมชน รูปแบบการท่องเที่ยว กติกาข้อปฏิบัติเมื่ออยู่ในชุมชน ในขณะเดียวกันก็มีการพูดคุยกับชุมชนให้ชัดเจน จนถึงเป้าหมายของการทำกิจกรรมนี้ ซึ่งก็มีความแตกต่างกันในแต่ละชุมชน บางแห่งมองว่าการท่องเที่ยวเป็นการเผยแพร่เรื่องราว วิถีชีวิต วัฒนธรรม ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนบางแห่งอาจมองว่านอกจากการเผยแพร่แล้ว น่าจะเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชนและคนในชุมชนด้วย เราได้ร่วมกันมองถึงข้อดี ข้อเสีย และแนวทางป้องกัน ร่วมกันค้นหาเสน่ห์ของชุมชน ซึ่งหมายถึงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิต วัฒนธรรม ที่น่าสนใจ กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมได้ ช่วยกันวางระบบการบริหาร จัดการ จัดโปรแกรม แบ่งบทบาทหน้าที่ที่จัดสรรผลตอบแทนที่เหมาะสม และโปร่งใสตรวจสอบได้

1. การตัดสินใจวางแผนและการพัฒนาการท่องเที่ยว ต้องคำนึงถึงคุณค่าทางด้านกายภาพและวัฒนธรรมของพื้นที่

2. การกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวภายในชุมชนต้องคำนึงถึงศักยภาพด้านการรองรับนักท่องเที่ยวทั้งในแง่ของกายภาพ ระบบบริการต่าง ๆ และความเปราะบางทางวัฒนธรรม

3. การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องยึดความสมดุลทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนเป็นหลักและต้องไม่ให้เกิดผลกระทบในเชิงลบต่อคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต

ของคนในชุมชน

4. การท่องเที่ยวจะต้องเป็นการจัดการและพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)

5. ชุมชนควรมีบทบาทในการวางแผนเพื่อท่องเที่ยวและอนุรักษ์ชุมชนตั้งแต่เริ่มต้น

6. ประชาชนในชุมชนควรได้รับประโยชน์จากการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมกัน ผลประโยชน์ที่ได้รับอาจจะอยู่ในรูปแบบที่ต่างกัน

วรรณภา วงษ์วานิช (2546 : 55-56) การท่องเที่ยวในรูปแบบนี้จัดขึ้นเพื่อให้การท่องเที่ยวได้เที่ยวชมงานเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น เนื่องในเทศกาลต่าง ๆ เพื่อเป็นการสืบทอดและรักษามรดกทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นไว้ โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น ซึ่งมีหลักเกณฑ์สำคัญ คือ

1. เป็นประเพณีหรือวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ที่เด่นของแต่ละท้องถิ่นและสมควรที่จะดำรงรักษาไว้สืบไป

2. เจ้าของพื้นที่ร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งด้านการวางแผน การจัดการ และการอนุรักษ์

3. มีวิทยากร และมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่น

4. มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความสนุกเพลิดเพลิน ความประทับใจและประสบการณ์ในการดำรงชีวิตในสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากเดิม

จากกรอบแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจะนำไปเป็นแนวทางในการวิเคราะห์วัฒนธรรมเกี่ยวกับประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโขกษชัย จังหวัดนครราชสีมาและวิเคราะห์แนวทางพัฒนาประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อพัฒนาสู่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

2. ทฤษฎีหลัก

2.1 ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่

พาร์สันส์ (Parsons) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน มีความสำคัญมากเกี่ยวกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural and Functional Theory) ผลงานที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีดังกล่าวปรากฏในหนังสือ Essays in Sociological Theory (1949) กับ The Social System (1951) พาร์สันส์ได้ให้ข้อสมมุติเกี่ยวกับสังคมว่า การที่มนุษย์เข้าไปอยู่ในสังคม และสังคมมีการจัดระเบียบขึ้นนั้น เนื่องจากสมาชิกในสังคมมีความสมัครใจที่เข้าไปทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมนั้น กล่าวคือ บุคคลในสังคมมีความสมัครใจ (Voluntarism) พาร์สันส์ได้เสนอแนวความคิดว่า การกระทำ (Action) มีความสำคัญอย่างมากในการอธิบายและศึกษาระบบในสังคม การกระทำ คือ การกระทำระหว่างกัน (Interaction) ระหว่างผู้กระทำ (Actor) สถานการณ์ (Situation) จุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์

(Goals) วิธีการ (Means) และแนวคิดของผู้กระทำ (Actor's Orientation) เมื่อขยายความให้กระจ่าง ผู้กระทำ หมายถึง บุคคลที่มีประสบการณ์ต่าง ๆ และรู้จักควบคุมสถานการณ์ มีวิธีการต่าง ๆ เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายต่าง ๆ ที่ตั้งไว้ สถานการณ์ หมายถึง เงื่อนไขต่าง ๆ ที่ผู้กระทำรู้จัก และมีอิทธิพลต่อการเลือกจุดหมาย และจะดำเนินการต่าง ๆ ไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น ๆ และแนวคิดของผู้กระทำ หมายถึง ค่านิยม บรรทัดฐาน และความคิดอื่น ๆ ที่ผู้กระทำได้รับอิทธิพล ซึ่งเป็นแนวทางที่ผู้กระทำดำเนินการต่าง ๆ ไปสู่จุดมุ่งหมายภายใต้สถานการณ์นั้น

ในระบบสังคมนั้นมีกระบวนการที่สำคัญที่ทำให้ระบบสังคมเกิดขึ้นอย่างมีระเบียบ พาร์สันส์ เรียกกระบวนการนั้นว่า “สถานะการเปลี่ยนแปลงเป็นสถาบัน (Institutionalization)” มีความหมายว่า การที่บุคคลมีบทบาทต่าง ๆ เนื่องจากบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นค่านิยมและความเชื่อของวัฒนธรรม วัฒนธรรมเหล่านั้นได้แทรกซึมอยู่ในระบบบุคลิกภาพของบุคคล ได้เกิดอย่างสม่ำเสมอและเป็นระยะเวลายาวนานตลอดจนมีบทลงโทษ และการให้รางวัล ซึ่งช่วยสนับสนุนสถานะการเปลี่ยนแปลงเป็นสถาบันขึ้น พาร์สันส์ได้กล่าวในหลักการของการมีสถานะการเปลี่ยนแปลงเป็นสถาบันไว้ ดังนี้

1. ผู้กระทำทั้งหลายกระทำระหว่างกันภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ
  2. วิธีการที่ผู้กระทำปฏิบัติกันได้รับอิทธิพลจากโครงสร้างทางสังคม
  3. บรรทัดฐานเกิดขึ้นจากการปรับตัวของผู้กระทำต่อคนอื่น จนสร้างเป็นบรรทัดฐานขึ้นมา
  4. ในขณะที่เดียวกับที่บรรทัดฐานที่สร้างขึ้นมาระหว่างการกระทำแล้ว บรรทัดฐานเหล่านี้ถูกจำกัดอยู่ภายใต้แบบแผนวัฒนธรรม
  5. ทางกลับกันบรรทัดฐานเป็นตัวกำหนดการกระทำระหว่างกัน
- พาร์สันส์ได้เน้นกระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดเป็นระบบสังคมขึ้นนั้น เพราะมีระบบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ระบบการติดต่อ (Communication) มีภาษาเป็นสื่อสำคัญในการเกิดการกระทำระหว่างกันขึ้น
2. ระบบรักษาขอบเขตทางสังคม (Boundary Maintenance) จะต้องมีการควบคุมการรักษาความสมดุลในสังคม เพื่อให้สมาชิกในระบบสังคมมีส่วนร่วมในบรรทัดฐาน ค่านิยม ความเชื่อ ฯลฯ
3. ระบบบุคลิกภาพ วัฒนธรรม และสังคม เป็นระบบที่เกื้อกูลสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน
4. ระบบการควบคุมทางสังคมที่มีความจำเป็น เพื่อมิให้สมาชิกฝ่าฝืนบรรทัดฐานในสังคม

5. ระบบการอบรมขัดเกลา มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการถ่ายทอดเจตนารมณ์ของสมาชิกในสังคมไปยังสมาชิกรุ่นต่อไป

6. ระบบมีสถานะเปลี่ยนเป็นสถาบัน กระบวนการที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับค่านิยม ความเชื่อ ความซึมซาบในบุคลิกภาพ ทำให้มีบูรณาการรวมหน่วยระหว่างบุคลิกภาพและวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอเป็นระยะเวลายาวนาน ด้วยการมีระบบการลงโทษและการให้รางวัลทำให้มีสถานะเปลี่ยนเป็นสถาบันขึ้น

ดังจะเห็นได้ว่าพาร์สันส์ กล่าวในระดับกว้างว่า ระบบสังคมประกอบด้วยสถาบันต่าง ๆ ครอบคลุมเป็นสถาบันพื้นฐานที่สำคัญต่อสมาชิกในสังคมที่จะถ่ายทอดบุคลิกภาพ อบรมสั่งสอน บทบาทจนมีสถานะเปลี่ยนเป็นสถาบันขึ้น โดยทั่วไปเราจะเห็นว่าพาร์สันส์ได้สังเกตเห็นการกระทำของบุคคลในสังคมจะต้องมีลักษณะการสมัครใจ ต้องการที่จะกระทำเพื่อมุ่งไปสู่จุดหมายด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งผู้กระทำนั้นจะต้องมีความเชื่อและค่านิยม ที่เป็นแนวทางไปสู่เป้าหมายนั้น นอกจากนี้สถานการณ์ต่าง ๆ ก็จะเป็นเครื่องชี้ว่าผู้กระทำนั้นจะมีพฤติกรรมอย่างไรบ้าง บทบาทและสถานภาพของบุคคลต่าง ๆ ได้กระทำต่อกันจนเป็นระบบสังคม ซึ่งระบบสังคมมีลักษณะสำคัญดังนี้

1. ระบบสังคมประกอบขึ้นมาจากความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นบทบาท องค์กร สถาบัน ฯลฯ ซึ่งได้ทำหน้าที่อย่างสม่ำเสมอและระยะเวลาานพอสมควร
2. ระบบสังคมนี้มีแนวโน้มที่จะรักษาขอบเขตสังคม เพื่อป้องกันมิให้เกิดการแทรกแซงหรือการทำลายจากระบบอื่น ๆ
3. หากมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นภายในส่วนต่าง ๆ ของระบบ ก็เพื่อความอยู่รอด หรือทำหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น
4. ระบบแต่ละระบบในสังคมทำหน้าที่เพื่อรักษาคุณภาพของสังคม
5. หากระบบไม่สามารถดำรงไว้ซึ่งคุณภาพแห่งสังคม ก็อาจสลายตัวกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบอื่น หรืออาจเปลี่ยนเป็นระบบใหม่

สรุปแล้วทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ เป็นการอธิบายเรื่องการที่มนุษย์เข้าไปอยู่ในสังคม และสังคมมีการจัดระเบียบขึ้นนั้น เนื่องจากสมาชิกในสังคมมีความสมัครใจที่เข้าไปทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมนั้น กล่าวคือ บุคคลในสังคมมีความสมัครใจ การกระทำ (Action) มีความสำคัญอย่างมากในการอธิบายและศึกษาในระบบในสังคม การกระทำ คือ การกระทำระหว่างกันระหว่างผู้กระทำ สถานการณ์ จุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ วิธีการ และแนวคิดของผู้กระทำ นอกจากนี้ในระบบสังคมนั้นมีกระบวนการที่สำคัญที่ทำให้ระบบสังคมเกิดขึ้นอย่างมีระเบียบ เรียกกระบวนการนั้นว่า “สถานะการเปลี่ยนแปลงเป็นสถาบัน (Institutionalization)” มีความหมายว่า การที่บุคคลมีบทบาทต่าง ๆ เนื่องจากบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นค่านิยมและความเชื่อของวัฒนธรรม วัฒนธรรมเหล่านั้นได้แทรกซึมอยู่ในระบบบุคลิกภาพของบุคคล ได้เกิด

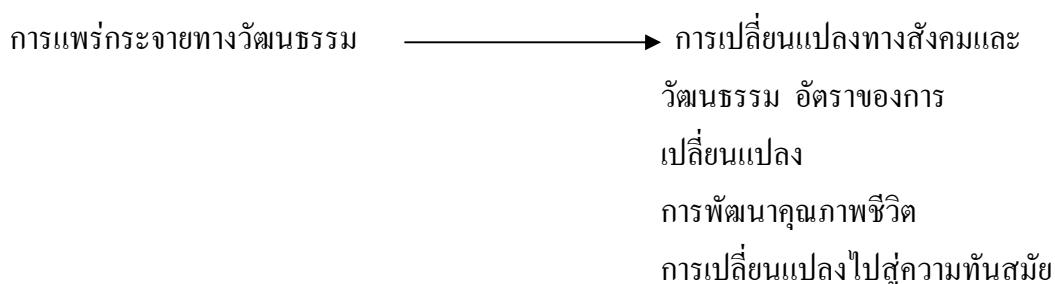

อย่างสม่ำเสมอและเป็นระยะเวลายาวนานตลอดจนมีบทบาทและทำให้รางวัล ซึ่งช่วยสนับสนุนสถานะการเปลี่ยนแปลงเป็นสถาบันขึ้น ผู้วิจัยนำเอาความรู้นี้ไปใช้ในการวิเคราะห์ตามความมุ่งหมายของการวิจัย

2.2 ทฤษฎีการแพร่กระจาย

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และสุวรรณ บันทวน (2527 : 148-152) กล่าวว่าไว้ว่า การเผยแพร่กระจายทางวัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม การที่รัฐบาลได้กระจายความเจริญต่าง ๆ เข้าสู่ชุมชนหมู่บ้านโดยการใช้ระบบการศึกษาเพื่อให้ชาวบ้านได้รับการศึกษากันทั่วถึง พ่อค้าได้มีการค้าขายเข้าไปซื้อผลผลิตในชุมชน หมู่บ้านชาวชนบทได้เข้ามาในเมืองเพื่อเข้ามาค้าขาย ซื้อสินค้า หรือขายผลผลิตการเกษตรหรือการท่องเที่ยว ทำให้อิทธิพลความเป็นอยู่แบบเมืองได้เข้าไปสู่ชนบทมากยิ่งขึ้นสิ่งเหล่านั้นเราอาจกล่าวได้ว่าเป็นการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมซึ่งแน่นอนว่าจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในอัตราที่เร็ว มีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงที่ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอกชุมชนอย่างมาก นอกจากนี้ย่อมจะทำให้ชาวบ้านได้มีการพัฒนาชีวิต ความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิมเพราะสิ่งที่ได้รับจากเมืองอันได้แก่ ความสะดวกสบาย ฟ้าใหม่ไม่ต้องทอด้วยตนเองแต่สามารถที่จะซื้อที่ตลาดได้ นอกจากนี้ยังเป็นการนำไปสู่ความทันสมัยอีกด้วย กล่าวคือ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ไพฑูรย์ เครือแก้ว (Paitoon Cruagao. 1962) ได้กล่าวว่าการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่เหมือนกัน สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และสุวรรณ บันทวน ได้กล่าวถึงหมู่บ้านอัมพวันและหมู่บ้านคำแก่นคูณ ว่าชาวบ้านทั้งสองชุมชนได้รับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมอย่างมาก ชาวบ้านเข้าไปเที่ยวหรือไปติดต่อธุรกิจในเมืองมาก ย่อมได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมในเมืองอยู่บ้าง การแต่งกายของคนหนุ่มสาวในปัจจุบันจะไม่เหมือนกับ 13 ปีที่แล้ว ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันหนุ่มสาวรู้จักใส่กางเกงยีนส์ เครื่องสำอาง และอื่น ๆ

จากลักษณะดังกล่าวสามารถสรุปผลของการเปลี่ยนแปลงดังตัวอย่าง

ทฤษฎีการแพร่กระจาย (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2536 : 14-18) กล่าวไว้ว่า ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion Theory) คือ การติดต่อกับโลกภายนอก (Connect) นี้ก็เหมือนกันอธิบายการพัฒนาว่าเกิดจากการติดต่อกันระหว่างสังคม โดยเฉพาะสังคมด้อยพัฒนา ที่ติดต่อกับสังคมพัฒนา จะทำให้สังคมด้อยพัฒนามีระดับการพัฒนาสูงขึ้น

สังคมจะพัฒนาได้ต้องมีเหตุปัจจัย 6 ประการ ดังนี้

1. ทรัพยากรธรรมชาติ
2. ทรัพยากรมนุษย์
3. องค์การสังคม
4. ภาวะผู้นำ
5. การติดต่อกับโลกภายนอก
6. การฝึกอบรม

นี่เป็นเครื่องมือแสดงได้ว่า ประพจน์เป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎี

1. ทรัพยากรธรรมชาติ

หมายความว่า ปัจจัยเหตุคือ ทรัพยากรธรรมชาติก่อให้เกิดปัจจัยผล คือ การพัฒนาทำไมจึงเป็นเช่นนั้น เหตุผลก็คือ เมื่อมีทรัพยากร เช่น น้ำมัน ทองคำ หรือเพชรแล้ว สิ่งเหล่านี้ก็จะทำให้เกิดเป็นทรัพย์สินเงินทองสามารถจะนำไปใช้จ่ายยกระดับคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้น ยังมีทรัพยากรธรรมชาติมีค่าจำนวนมาก ก็ยังทำให้ระดับการพัฒนาสูงขึ้นมากขึ้นไปอีก

2. ทรัพยากรมนุษย์

หมายความว่า ปัจจัยเหตุคือ ทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะมนุษย์ในวัยแรงงาน ก่อให้เกิดปัจจัยผล คือ การพัฒนา หรือพูดอีกอย่างว่า ยังมีคนในวัยแรงงานมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้ระดับการพัฒนาสูงมากขึ้นเพียงนั้น เหตุผลก็คือ คนในวัยแรงงานมีกำลังแรงงานที่สามารถใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิตได้ เช่น เพิ่มการศึกษา ทำให้สุขภาพอนามัยแข็งแรง จิตใจมั่นคง เข้มแข็ง เป็นต้น ปัจจัยนี้จึงเป็นเหตุให้เกิดการพัฒนาได้

3. องค์การสังคม

ดังได้กล่าวไว้แล้ว องค์การสังคมในที่นี้หมายถึงองค์การสังคมประเภทสหจร โดยที่องค์การสังคมเหล่านี้จะช่วยทำให้เกิดพลังในการทำงานได้ใหญ่ขึ้นและมากขึ้น เพราะเป็นการรวบรวมกำลังแรงงานกับงานใหญ่ ๆ ที่ทำคนเดียวไม่ได้้องการนี้ก็สามารถทำได้ ทำได้มาก และทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะได้ร่วมช่วยกันคิด ช่วยกันพิจารณา จึงมีความรอบคอบ ไม่บกพร่องหรือบกพร่องน้อย จึงเป็นเหตุทำให้เกิดการพัฒนาได้อีกทางหนึ่ง

4. ภาวะผู้นำ

เราได้ชี้ไว้แล้วเช่นเดียวกัน ภาวะผู้นำหรือผู้นำประเภทต่าง ๆ ยังมีมากเท่าใด ก็ยังจะทำให้มีการพัฒนามีระดับสูงมากขึ้นเพียงนั้น ทั้งนี้ก็เพราะผู้นำมักจะเป็นคนที่มีคุณภาพ การทำงานของผู้นำจึงพลอยมีคุณภาพหรือประสิทธิภาพตามไปด้วย หรือไม่เช่นนั้น ผู้นำจะสามารถรวมคนได้เป็นจำนวนมาก กลายเป็นกลุ่มคนจำนวนมาก จึงทำงานใหญ่หรืองานปริมาณมากได้ นอกจากนั้น ด้วยบารมีของผู้นำ ทำให้คนที่มารวมตัวกันทำงาน ทำงานอย่างทุ่มเทเพื่อผู้นำจึงทำให้เกิดผลดีแก่การพัฒนา

5. การติดต่อกับโลกภายนอก

การติดต่อ หมายถึง การติดต่อระหว่างชุมชน ระหว่างเมือง หรือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะชุมชนเมือง ประเทศที่ด้อยพัฒนาจะได้ประโยชน์จากชุมชนเมือง ประเทศที่พัฒนาแล้วหรือเจริญกว่า ทั้งนี้เพราะการติดต่อเช่นนั้นทำให้เกิดการถ่ายทอด เรียนรู้ รับเอาความรู้ ความชำนาญสินค้า เทคโนโลยีจากสังคมเจริญมาใช้หรือมาผลิตเครื่องมือ เครื่องใช้ สินค้าขึ้นมา ในสังคมพัฒนา ทำให้สังคมด้อยพัฒนา มีความเจริญก้าวหน้าตามไปด้วย

6. การฝึกอบรม

การฝึกอบรมมีฐานะพิเศษ เป็นทั้งตัวเหตุโดด ๆ และเป็นตัวเหตุร่วมกับเหตุอื่น ๆ ทำให้เกิดการพัฒนาดได้ คำอธิบายให้เห็นความจริงก็ไม่ยากเพราะหากมองว่าการฝึกอบรมเป็นการศึกษา (Education) เสียแล้ว ก็ย่อมจะเห็นความสำคัญได้ชัดเจนในการทำให้เกิดการพัฒนา เพราะทำให้ความรู้ความชำนาญด้านต่าง ๆ ของคนสูงขึ้น การพัฒนาก็ย่อมจะสูงตามไปด้วย สำหรับการเป็นตัวเหตุควบกับเหตุอื่น ก็อาจมองได้ว่า การศึกษาย่อมทำให้คนรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ทรัพยากรมนุษย์ที่ดีการศึกษาก็ย่อมเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ องค์การสังคมที่มีคุณภาพเป็นสมาชิกก็ย่อมพลอยมีคุณภาพตามไปด้วย ย่อมก่อประโยชน์ด้านการพัฒนา การฝึกอบรมจึงช่วยให้เกิดการพัฒนาดด้วยเหตุนี้

สรุปแล้วการแพร่กระจายเกิดขึ้นมาได้ก็โดยเมื่อการติดต่อกันระหว่างคนต่างชุมชนหรือโดยเฉพาะคนที่ต่างวัฒนธรรมกัน การติดต่อระหว่างบุคคลสองพวกนี้จึงเป็นทางแพร่ความรู้และสิ่งแปลกใหม่ที่เรียกว่า “นวัตกรรม” หรือความเจริญได้ทางหนึ่ง การฝึกอบรมชุมชนใดมีประชากรที่ได้รับการฝึกอบรมมากเท่าไรก็จะทำให้ชุมชนนั้น ๆ เกิดการพัฒนาขึ้น ผู้วิจัยได้นำเอาองค์ความรู้ไปใช้อธิบายปรากฏการณ์ตามความมุ่งหมายข้อที่ 1 คือ ประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา

3. ทฤษฎีเสริม

3.1 ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์

นักสังคมวิทยาที่ศึกษาการจัดระเบียบทางสังคมในด้านของสัญลักษณ์สัมพันธ์ (Symbolic Interactionism) นี้มีหลายคนด้วย อาทิ เจอร์จ เฮร์เบิร์ต มีดด์ (George Herbert Mead)

เฮร์เบิร์ต บลูเมอร์ (Herbert Blumer) และเออร์วิง กอฟฟ์แมน (Erving Goffman) เป็นต้น ทฤษฎีนี้เน้นถึงการกระทำระหว่างกันของบุคคลในสังคมเนื่องมาจากสัญลักษณ์ โดยเฉพาะภาษาเป็นสื่อการติดต่อที่สำคัญที่สุดทำให้มนุษย์มีความผูกพันและสัมพันธ์กัน จนสร้างเป็นระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสังคม ทำให้สังคมมีการจัดระเบียบขึ้น

เจอร์จ เฮร์เบิร์ต มีดด์ (George Herbert Mead) เป็นนักจิตวิทยาสังคม ลูกศิษย์ของเขาที่มหาวิทยาลัยชิคาโกได้รวบรวมเกี่ยวกับทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ ซึ่งเป็นการบรรยายของเขาลงในหนังสือ Mind, Self and Society สารสำคัญที่มีดด์กล่าวถึงการจัดระเบียบทางสังคมว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลสังคมนั้นอยู่ที่การมีและการใช้ความหมายร่วมกัน (Shared Meaning) การกระทำระหว่างกันของบุคคลในสังคมจนเกิดเป็นความสัมพันธ์ขึ้นนั้น เป็นเพราะใช้สัญลักษณ์ร่วมกัน มีดด์กล่าววามนุษย์กับสังคมมีความสัมพันธ์ต่อกัน มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งในสังคม และสังคมก็จำเป็นต้องมีมนุษย์ที่อาศัยและมีการกระทำต่อกัน ทั้งมนุษย์และสังคมจึงพึ่งพาอาศัยกัน และแก้ไขปัญหาาร่วมกันเพื่อความอยู่รอดของทั้งสองฝ่าย เพราะฉะนั้นกระบวนการของการกระทำระหว่างกัน (Social Interaction) จึงมีความสำคัญมากในทฤษฎีของสัญลักษณ์สัมพันธ์

ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์อธิบายการจัดระเบียบทางสังคมในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคม ซึ่งเน้นในเรื่องการกระทำระหว่างกัน มีดด์บอกว่าการกระทำระหว่างกันจะต้องมีความตั้งใจด้วย ในตัวบุคคลหนึ่ง ๆ จะประกอบด้วยส่วนประกอบ I กับ Me เพื่อแก้ไขปัญหาหรือกระทำต่อคนอื่น หรือการตัดสินใจเรื่องใด ๆ I เป็นความต้องการเฉพาะตัว เป็นส่วนของตนที่ฝังรากอยู่ในลักษณะทางชีวภาพของแต่ละคน ส่วน Me นั้นบุคคลคิดว่าตนเองจะมีพฤติกรรมอย่างไร และประกอบด้วยทัศนคติของบุคคลอื่นซึ่งตัวเองเข้าใจ หรือคาดหวังคนอื่นในสังคมมีอยู่ ต่อเนื่อง มีดด์กล่าวถึง I ว่าค่อนข้างจะมีอิสระ ส่วน Me ประกอบด้วยทัศนคติของบุคคลอื่นซึ่งเข้าใจตัวเอง โดยทั่ว ๆ ไปเรารู้จัก I ในนามของเสรีภาพ การสร้างสรรค์ความรู้สึกภายในก่อให้เกิดพฤติกรรมซึ่งอาจขัดแย้ง กับขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นได้ในสังคม ส่วน Me นั้นได้แก่ ทัศนคติทั้งปวง บทบาท ความกดดันทางสังคม คำนิยม ซึ่งสังคมได้ถ่ายทอดและรับไว้ในตัวเอง เพราะฉะนั้นในบุคคลหนึ่ง ๆ จะมี I กับ Me ประกอบกันเรียกว่าตน (Self) จะเห็นได้ว่าบุคคลจะตัดสินใจอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับ I กับ Me ฝ่ายใดจะมากกว่ากัน จนเราอาจจะเรียกว่า เป็นการแสดงออกด้านบุคลิกภาพ

กล่าวโดยสรุป มีคได้เน้นถึงความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์ที่มนุษย์ได้ใช้ร่วมกัน การรวมกลุ่มทางสังคมมิได้เกิดจากการร่วมกัน แต่มาจากความตั้งใจ การกระทำก็แสดงได้ความตั้งใจ ทำทางที่แสดงออกจะเป็นไป ด้านภาษาสัญลักษณ์จะเป็นเครื่องกระตุ้นให้อีกบุคคลหนึ่งแสดงโต้ตอบ ความหมายนั้นๆ จนเกิดความสัมพันธ์กันขึ้น จึงมองเป็นการจัดระเบียบอย่างหนึ่ง (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2544 : 78-79)

ผู้วิจัยได้นำเอาความรู้นี้ไปใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ในการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้เป็นกรอบความคิดในการศึกษาตามความมุ่งหมายของการวิจัยทั้ง 3 ข้อ

3.2 ทฤษฎีการบริหารจัดการ

Fayol (อรุกุล ร่มกลาง. 2547 : 39-40 ; อ้างอิงมาจาก Fayol. 1949) เป็นนักอุตสาหกรรมที่ยึดระเบียบวินัยมากได้ศึกษาหน้าที่ของการบริหารหรือขององค์การบริหาร และได้เสนอไว้ว่าหน้าที่ในการบริหารนั้น เป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อเนื่องกัน ดังนี้

1. การแบ่งงานกันทำตามความสามารถ
2. อำนาจหน้าที่ชัดเจนกัน
3. มีวินัย
4. มีเอกภาพในการบังคับบัญชา
5. ยึดหลักประโยชน์ส่วนรวม
6. ค่าตอบแทนต้องเป็นธรรม
7. หลักการรวมอำนาจ
8. หลักสายการบังคับบัญชา
9. ยึดระเบียบ กฎ คำสั่ง
10. ความเสมอภาค
11. เสถียรภาพในการทำงาน
12. ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
13. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
14. การทิศทางหรือเป้าหมายเดียวกัน

จากนั้น Fayol ยังเน้นเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command) เป็นหลักสำคัญอีกด้วย

Gulick และ Urwick (1963) (อรุกุล ร่มกลาง. 2547 : 39-40 ; อ้างอิงมาจาก Gulick. 1963) ทั้งสองท่านเป็นเจ้าของสำนักบริหารที่เน้นเรื่องระบบและรูปแบบ โดยเสนอทฤษฎีการบริหารที่

โด่งดังมากคือ “POSDCORB” เป็นทฤษฎีที่ใช้กันมากเพราะเป็นกระบวนการทำงานที่มี 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. Planning หมายถึง การวางแผนการทำงาน
2. Organizing หมายถึง การจัดองค์การหรือการจัดโครงสร้างขององค์การ
3. Staffing หมายถึง การจัดคนเข้าทำงานโดยจัดคนที่มีความสามารถเหมาะสมกับงาน
4. Directing หมายถึง การอำนวยการให้งานลุล่วงตามแผนงานที่กำหนดไว้
5. Co-ordinating หมายถึง การประสานงานเพื่อให้การดำเนินงานราบรื่น สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว
6. Reporting หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้สนใจรับทราบ
7. Budgeting หมายถึง การงบประมาณ โดยศึกษาวิธีการในการบริหารงบประมาณและการเงิน

Weber (1968) (อ้างอิงมาจาก อรุณกุล ร่มกลาง. 2547 : 40-41) ระบบบริหารของท่านผู้นี้มีอิทธิพลต่อการบริหารงานของระบบราชการอย่างยิ่งเพราะเป็นระบบกำหนดหน้าที่ไว้ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสายการบังคับบัญชาและควรชัดเจนในสาระสำคัญของการบริหารงานซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. มีการกำหนดหน้าที่แน่นอนของแต่ละคน
2. มีการบังคับบัญชาเป็นขั้นตอนลดหลั่นกันลงไป
3. มีเกณฑ์วางไว้เป็นแบบแผนปฏิบัติและยึดเป็นธรรมเนียม
4. การปฏิบัติงานยึดหลักตามความถูกต้องและยุติธรรม โดยไม่ยึดตัวบุคคล
5. ใช้ระบบคุณธรรมในการเลือกคนเข้าสู่องค์การ
6. ยึดหลักประสิทธิภาพของงานและส่งเสริมคนทำงานดี
7. องค์การราชการต้องต่อเนื่องและหยุดยั้งไม่ได้

วรรณมา วงษ์วานิช (2539 : 76-77) ได้สรุปแนวคิดหลักในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว บริเวณแหล่งท่องเที่ยวไว้เป็น 2 ประการ คือ

1. การให้บริการและให้ความสะดวกตลอดจนให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
2. การรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ตลอดไป

นอกจากนั้นการจัดการเพื่อการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงความสามารถที่จะได้รับของพื้นที่ (Carrying Capacity) 3 ประการ คือ

1. ความสามารถที่จะได้รับในเชิงกายภาพ (Physical Carrying) หมายถึงสภาพหรือลักษณะของพื้นที่ที่จะเอื้ออำนวยให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว

2. ความสะดวกที่จะได้รับทางสังคม (Social Carrying Capacity) ความสามารถที่จะอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนักท่องเที่ยว หรือความสามารถของสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถให้บริการแก่ผู้มาเที่ยวได้สูงสุด โดยปกติสถานที่ท่องเที่ยวประเภทชายหาดจะมีความสามารถที่รับนักท่องเที่ยวได้สูงกว่าสถานที่ท่องเที่ยวประเภทอุทยานแห่งชาติ

3. ความสามารถที่จะรับได้เชิงนิเวศวิทยา (Ecological Carrying Capacity) หมายถึง ความสามารถของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในสถานที่นั้นและบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่ท่องเที่ยวนั้นในการรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว ทั้งนี้ในพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีวิธีการและเทคนิคของการจัดการต่างกัน โดยต้องคำนึงถึงความสามารถที่จะรองรับได้ของพื้นที่ โดยมีวิธีการดังนี้

3.1 การกระจายจำนวนนักท่องเที่ยว เพื่อไม่ให้นักท่องเที่ยวไปรวมตัวกันที่ใดที่หนึ่งของพื้นที่จะลดผลกระทบต่อการใช้ทรัพยากรในพื้นที่นั้น ซึ่งต่างกระทำได้โดย

3.1.1 การแบ่งเขตแหล่งท่องเที่ยวเป็นเขตย่อย ๆ เช่น บริเวณชมทิวทัศน์ เป็นต้น

3.1.2 เก็บค่าธรรมเนียมเข้าชมสถานที่

3.2 การพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด เช่น การสร้างถนนเพื่อเชื่อมโยงจุดสำคัญในพื้นที่โดยไม่ให้ภูมิทัศน์บริเวณนั้น ๆ เสียไป

3.3 การจัดกิจกรรมเสริมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความเพลิดเพลินและพึงพอใจและให้ความรู้ความเข้าใจในทรัพยากรธรรมชาติอันจะนำไปสู่ความหวงแหนในทรัพยากรในพื้นที่นั้น ๆ กิจกรรมต่าง ๆ มีดังนี้

การออกไปบรรยายนอกสถานที่

การมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

การจัดนิทรรศการประเภทต่าง ๆ

การนำนักท่องเที่ยวไปตามจุดต่าง ๆ พร้อมทั้งบรรยายประกอบ

การจัดทำทางเท้า พร้อมทั้งแผ่นป้ายบรรยายหรือเอกสารแนะนำ

ใช้ภาพสไลด์และคำบรรยาย

การจัดทำเครื่องหมายและคำเตือนต่าง ๆ

นอกจากนี้อาจกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์ กฎข้อบังคับ ตลอดจนการตรวจตราพื้นที่แหล่งนักท่องเที่ยวและออกกฎหมายลงโทษผู้ละเมิดกฎข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อป้องกันรักษาทรัพยากร ธรรมชาติในพื้นที่อีกด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

นักวิจัยหลายท่านได้ศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการ ประเพณีแห่เทียนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ดังนี้

บุญยศฤกษ์ อเนกสุข (2544 : 1-2) ได้วิจัยเรื่องของรัฐกับการลงทุนทางวัฒนธรรม : ศึกษากรณีการแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์ในหลักสูตร ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล โดยศึกษาการลงทุนทางวัฒนธรรม ที่ประกอบไปด้วยเงินทุน ทางวัฒนธรรมในงานแห่เทียนพรรษา ได้แก่ ต้นทุนทางวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ ซึ่งเมื่อผ่านกระบวนการลงทุนทางวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดถึงผลผลิต ได้แก่ การนำ เทคโนโลยีมาทดแทนวัตถุดิบทางธรรมชาติ การเกิดส่วนต่างของรายรับและรายจ่ายในการจัดงาน จำนวนมาก การเกิดธุรกิจรูปแบบใหม่ และการเกิดสัญลักษณ์ใหม่ของจังหวัดอุบลราชธานี นอกจากนี้ยังเกิดผลลัพธ์ ในงานแห่เทียนพรรษา ได้แก่ แนวคิดเรื่องการลงทุนกลายเป็นพื้นฐาน สำคัญของการแห่เทียน การเกิดอุดมการณ์ร่วมกันของคนในสังคม ความเชื่อของการทำบุญ มีการเปลี่ยนแปลง การเกิดความสัมพันธ์รูปแบบอุปถัมภ์ในการจัดงาน และการเกิดค่านิยมใหม่ ในการแห่เทียนพรรษา อย่างไรก็ตามสิ่งที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นบทบาทของกลุ่มราชการที่มีมากที่สุด ในการจัดงาน พร้อมกับความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์กลุ่มเอกชน ขณะที่บทบาทการมีส่วนร่วม ในการจัดงานของกลุ่มประชาชนในจังหวัดยังมีไม่มากนัก

สรัญพัฒน์ คันสุขเกษม (2547 : 1-2) ได้วิจัยการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม งานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี งานวิจัยนี้ศึกษาการสื่อสารและการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร ที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มเป้าหมายในจังหวัดอุบลราชธานีที่เกี่ยวข้องกับ การจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมในการจัดงานประเพณี แห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีในอดีต และปัจจุบัน และความแตกต่างของวัฒนธรรมดังกล่าว ทั้งสองยุค เพื่อศึกษาหน่วยงานที่มีบทบาทในการนำเสนอ และกระบวนการนำเสนองานประเพณี แห่เทียน จังหวัดอุบลราชธานีทั้งในช่วงอดีตและปัจจุบัน เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการสื่อสารที่มีผล ต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ในยุคอดีต แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงสมัยก่อนที่พระเจ้าองค์ยาเธอกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์จะเข้ามา ปกครองเมืองอุบลราชธานี ซึ่งวัฒนธรรมของงานประเพณีมีรูปแบบในประเพณีดั้งเดิมของชุมชน

ท้องถิ่นทุก ๆ ด้าน วัตถุประสงค์ของการจัดงานเนื่องจากเป็นหลักปฏิบัติของฮีต 12 คอง 14 และเพื่อหวังผลที่ได้จากการถวายเทียนพรรษา ผู้ที่มีบทบาท คือ ประชาชนท้องถิ่น และวัด ต่อมาในช่วงสมัยที่กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ เข้ามาปกครองเมืองอุบลราชธานี วัตถุประสงค์ของการจัดงานเป็นไปเพื่อใช้เป็นเครื่องมืออีกรูปหนึ่งในการปกครองเมือง ผู้ที่มีบทบาทในการจัดงานประเพณีได้แก่ หน่วยงานปกครองท้องถิ่นในขณะนั้น ส่วนวัฒนธรรมประเพณีแท้เทียนพรรษาในยุคปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมทางการท่องเที่ยว ผู้เป็นแกนนำในการจัดงานยังคงเป็นหน่วยงานปกครองระดับจังหวัดที่อยู่ในรูปของคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ

งานวิจัยทั้งสองเรื่องนี้ เป็นการศึกษาประเพณีแท้เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี ได้ข้อค้นพบว่า งานประเพณีแท้เทียนพรรษาของจังหวัดอุบลราชธานี ตั้งแต่สมัยก่อน มาจนถึงยุคปัจจุบันนี้ มีรูปแบบที่แตกต่างกันมา กล่าวคือ ในปัจจุบันมีการลงทุนสูง ต่างกันกับสมัยก่อนที่ใช้วัสดุธรรมชาติที่มีท้องถิ่น ทำให้เกิดส่วนต่างของรายรับและรายจ่ายในการจัดงานจำนวนมาก การเกิดธุรกิจรูปแบบใหม่ และการเกิดสัญลักษณ์ใหม่ของจังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยได้นำมาความรู้นี้มาใช้เปรียบเทียบ ลักษณะการบริหารจัดงานประเพณีแท้เทียนพรรษา อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา ในปัจจุบัน ตามความมุ่งหมายของการวิจัยข้อที่ 2

ดวงใจ หล่อธนาวิชัย และคณะ (2541 : 2) ได้วิจัยถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากการท่องเที่ยวแก่งคุดคู้ บ้านน้อย ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่าบ้านน้อย เดิมชื่อว่าบ้านน้อยหาดพรหม ชาวบ้านทั้งหมดพูดภาษาไทย นับถือศาสนาพุทธ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ต่อมาเมื่อแก่งคุดคู้ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชาวบ้านจึงหันมาประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแก่งคุดคู้มีต่อชาวบ้านในหมู่บ้านน้อย คือ ผลกระทบทางสังคม ทำให้ชาวบ้านมีงานทำมากขึ้น ภาวะการว่างงานลดลง การส่งเสริมให้บุตรหลานมีการศึกษาต่อเพิ่มขึ้น การอนุรักษ์สภาพแวดล้อม การรักษาความสะอาดความเป็นระเบียบมีมากขึ้น

ขวัญสุดา ชันชวิทย์ (2541 : 71-92) ได้วิจัยการเปรียบเทียบการจัดการสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสองแห่งในเมืองเก่าอยุธยาที่มีผลต่อชุมชนท้องถิ่น : กรณีศึกษาการจัดการแบบมูลนิธิกับแบบชุมชนดั้งเดิม ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงปริมาณเกี่ยวกับการเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการสถานที่ท่องเที่ยวแหล่งโบราณสถาน ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การอนุรักษ์ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และการเอื้อประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดอยุธยา 2 รูปแบบ ได้แก่ แบบมูลนิธิและแบบชุมชน ทั้งนี้ผลการศึกษาพบว่าในส่วนการจัดการกลุ่มแล้ว รูปแบบมูลนิธิให้ประโยชน์มากกว่าการจัดการแบบชุมชนดั้งเดิม ในประเด็นด้านเศรษฐกิจ การจัดการด้านการอนุรักษ์และการจัดสรรเงินรายได้เพื่อการพัฒนาชุมชนขณะที่การจัดการแบบชุมชนดั้งเดิมให้ประโยชน์ต่อชุมชนมากกว่าการจัดการแบบมูลนิธิในประเด็นการเข้าร่วมงานประเพณีวัฒนธรรม

ของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการพื้นที่ การใช้ประโยชน์พื้นที่ ความเหมาะสมของกิจกรรมในพื้นที่การศึกษา นอกจากนี้ในส่วนของจัดการด้านคุณภาพ สิ่งแวดล้อม การจัดการแบบชุมชนดั้งเดิมให้ประโยชน์ในประเด็นสิ่งแวดล้อมในชุมชนมากกว่า การจัดการแบบมูลนิธิ ด้วยเหตุนี้งานวิจัยดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในรูปแบบชุมชนดั้งเดิมให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่รอบนอกพื้นที่มากกว่า เนื่องจาก เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่วนการจัดการในรูปแบบมูลนิธิแม้มีการจัดสรรเงินรายได้ เพื่อพัฒนาหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนแต่ยังเป็นการให้ประโยชน์ต่อคนเพียงบางกลุ่ม หรือเพื่อพื้นที่ ของตนเองเท่านั้น

นำชัย ทนุผล (2545 : 55-70) ได้วิจัยธุรกิจการท่องเที่ยวนิเวศของชุมชนบ้านโป่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพพื้นที่ ศักยภาพชุมชนด้านธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ พัฒนารูปแบบการดำเนินกิจกรรมธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในแง่ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยได้ดำเนินงานร่วมกับชาวบ้าน ในการรวบรวมข้อมูลด้วยการสอบถาม สัมภาษณ์ สังเกตแบบมีส่วนร่วม เวทีพูดคุยพร้อม ทั้งวิเคราะห์ปัญหาชุมชน ประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน และจากการดำเนินงานค้นพบว่า พื้นที่ในชุมชนบ้านโป่งมีศักยภาพที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเกษตรเชิงนิเวศได้ เนื่องจาก มีทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวดั้งเดิมที่เป็นผืนป่าอนุรักษ์ค่อนข้างสมบูรณ์ และสามารถจัดกิจกรรม การศึกษาระบบนิเวศได้หลายระบบ มีวัฒนธรรมชุมชนที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ซึ่งนับว่า มีองค์ประกอบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย รวมทั้งชุมชนร่วมมือ ชนบ้านโป่ง นอกจากนี้ยังเกิดชมรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง ที่มีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน และร่วมกันกำหนดกิจกรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตลอดจนการบริหารจัดการภายในกลุ่ม การกระจายรายได้ พร้อมมีการ ปรับปรุงรูปแบบวิธีการบริหารนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ในชมรม มีส่วนร่วม อย่างแท้จริง คือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ติดตามประเมินผล และการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ผลสืบเนื่องที่สำคัญ คือ เกิดการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของทุกคนขึ้นมากขึ้น มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันเพิ่มขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน รวมทั้งมีความพึงพอใจที่มีโอกาส พบปะผู้คน เพื่อนใหม่ และผลประโยชน์ในด้านธุรกิจที่ได้รับ อีกทั้งยังทำให้ชุมชนบ้านโป่ง มีความสะอาดเรียบร้อยมากขึ้น เกิดความร่วมมือร่วมใจในการอนุรักษ์ ดูแลรักษาป่ามากขึ้น แม้แต่ กลุ่มชาวบ้านที่หาของป่าเพื่อยังชีพก็ยังปรับเปลี่ยนไปในรูปแบบที่ทำลายธรรมชาติน้อยที่สุด

ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัฐติ (2542 : 7) ได้วิจัยโครงการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์ และ พัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำในกรุงเทพฯ ชั้นในและบริเวณใกล้เคียงกล่าวถึงทฤษฎีการวางแผน การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ที่จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัย

ต่าง ๆ จำนวนมาก แนวคิดทางด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สามารถประมวลไว้เป็นหัวข้อสำคัญได้ดังนี้

1. การตัดสินใจวางแผน และการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงคุณค่าทางด้านกายภาพและวัฒนธรรมของพื้นที่
2. การกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวภายในชุมชนต้องคำนึงถึงศักยภาพด้านการรองรับนักท่องเที่ยวทั้งในแง่ของการกายภาพ ระบบการบริการต่าง ๆ และความเปราะบางทางวัฒนธรรม
3. การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องยึดหลักความสมดุลทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในชุมชน
4. การท่องเที่ยวจะต้องเป็นการจัดการและการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)
5. ชุมชนควรมีบทบาทในการวางแผนเพื่อการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ตั้งแต่เริ่มต้น
6. ประชาชนในชุมชนควรได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมกัน ผลประโยชน์ที่ได้รับอาจอยู่ในรูปแบบที่แตกต่างกัน

จักร กิณีสี (2546 : 1-2) ได้วิจัยรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับองค์ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของนกของชาวปกาเกอะญอในเขตอุทยานแห่งชาติคอยอินทนนท์ รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับองค์ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของนกของชาวปกาเกอะญอในเขตอุทยานแห่งชาติคอยอินทนนท์ โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของนก และการผูกโยงองค์ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของนกเข้ากับวิถีชีวิตของชาวปกาเกอะญอ รวมทั้งพัฒนาคู่มือการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของนกของชาวปกาเกอะญอในรูปแบบของการสื่อความหมายทางธรรมชาติและวัฒนธรรมตลอดจนศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของชาวปกาเกอะญอในการรับมือกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตอุทยานแห่งชาติ ดังนั้นทีมวิจัยจึงได้ดำเนินการศึกษาองค์ความรู้ดังกล่าว จากเอกสารวิชาการและการศึกษาในพื้นที่หมู่บ้านผาหมอน หมู่บ้านกาน้อย และหมู่บ้านหนองหล่ม ในเขตลุ่มแม่น้ำแม่กลาง อุทยานแห่งชาติคอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ โดยการจัดเวทีชุมชน สัมภาษณ์ และสอบถามผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนก จากการดำเนินงานพบว่าชาวปกาเกอะญอได้ผูกโยงองค์ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของนกไว้ในนิทาน เพลง คำพังเพย ซึ่งนอกจากจะเป็นตัวละครตัวหนึ่งในนิทานที่สามารถพูดคุยกับมนุษย์และสัตว์อื่นได้ และเป็นสัญลักษณ์ของการกระทำหนึ่ง ๆ ที่ปู่ ย่า ตา ยาย ใช้ในการถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นหลังให้เห็นสิ่งอันควรและไม่ควรประพฤติ รวมทั้งสอดแทรกการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ นกที่เกี่ยวข้องกับการบอกฤดูกาล

การเกษตร และการดำรงชีวิตประจำวันอื่น ๆ ยิ่งไปกว่านั้นชาวปกากะญอยังสะสมองค์ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของนกเป็นปฏิทินวงจรชีวิตในรอบปี เพื่อความอยู่รอดของครอบครัว เผ่าพันธุ์ และได้รวบรวมนกในกลุ่มแม่น้ำกลางกว่า 100 ชนิด ไว้ใน อนุกรมวิธาน อย่างไรก็ตามแม้ว่าชาวปกากะญอจะมีองค์ความรู้ที่สะสมอย่างยาวนาน แต่ก็มีข้อจำกัดในด้านการเป็นมัลคูลเทคท์ท้องถิ่นในด้านภาษาที่ใช้สื่อความหมาย เทคนิคการบริการ การจัดการท่องเที่ยวและความรู้ในเรื่องการท่องเที่ยวและความรู้ในเรื่องการท่องเที่ยว ซึ่งน่าจะมีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาไปเป็นมัลคูลเทคท์ท้องถิ่นต่อไป สำหรับประเด็นที่น่าจะมีการวิจัยต่อไป ได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของสัตว์พันธุ์พืช ที่ชาวปกากะญอใช้ประโยชน์ ความเชื่อ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเทคนิควิทยาในการดำรงชีวิต อาทิ การจัดการระบบการเกษตร การสร้างบ้าน การสร้างกับดัก และการจัดการท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

มานิตย์ มณีธรรม (2544 : 125-150) ได้วิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในหมู่บ้านชาวเขาตามโครงการเงินกู้ OCEF : กรณีศึกษาบ้านจะคือ ตำบลห้วยชมพู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชน กรรมการหมู่บ้านและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามโครงการเงินกู้ OCEF ตลอดจนหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ได้มาตรฐาน ทีมวิจัยจึงได้ประชุมแกนนำในหมู่บ้านเพื่อชี้แจงแนวทางในการดำเนินโครงการและเตรียมทีมงานวิจัย จากนั้นได้ทำการศึกษา รวบรวมข้อมูลทั่วไป วิเคราะห์ชุมชนด้านเศรษฐกิจ ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม วิธีการดำเนินชีวิตของชาวเขาเผ่ามูเซอ จากคำรณเอกสารงานวิจัยและเจ้าหน้าที่ในชุมชน จัดเวทีสัมมนา ทีมวิจัยร่วมกันกับนักวิจัยท้องถิ่น คณะกรรมการหมู่บ้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อถอดบทเรียนและประสบการณ์ของชุมชนจากโครงการเงินกู้ OCEF รวมทั้งร่วมกันวิเคราะห์และสรุปการทำงาน นอกจากนี้ยังได้สังเกตการณ์การดำเนินงานการบริหารของชุมชน ในขณะที่มีการท่องเที่ยวเข้าไปในหมู่บ้านพร้อมเก็บข้อมูลไว้อย่างละเอียด ได้ข้อค้นพบว่าลักษณะทางกายภาพ สังคมและเศรษฐกิจของบ้านจะคือ เอื้อต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว กล่าวคือ มีที่ตั้งอยู่ริมลำน้ำกก ที่เป็นเส้นทางท่องเที่ยวของบริษัททัวร์ส่วนใหญ่ของเชียงราย มีพิธีกรรมและภูมิปัญญาดั้งเดิมที่เป็นเสน่ห์ และสภาพเศรษฐกิจที่จำเป็นต้องการหาทางเลือกที่เป็นอาชีพเสริม นอกจากนี้ยังมีการรวมตัวกันของชุมชน มีการจัดระเบียบ การดำเนินงานขององค์กรที่มีประสิทธิภาพ

เบญญา จันทร (2545 : 14-17) ได้ศึกษาวิจัยแนวทางการพัฒนาตลาดคอนหวาย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้กล่าวถึงเรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องแหล่งท่องเที่ยวบ้านคอนหวาย สรุปสาระสำคัญว่า แหล่งท่องเที่ยวประเภท ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรมหมายถึง แหล่งท่องเที่ยวหรือ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสม และถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดมา ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้ประกอบด้วย งานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การแสดงวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย ภาษา ชนเผ่า สวนสนุก สวนสัตว์ แหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น แหล่งท่องเที่ยวควรมีสิ่งดึงดูด (Attraction) ให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชม ได้แก่ สถานที่ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เทศกาล ต่าง ๆ สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity & Facilities) ให้นักท่องเที่ยว ได้แก่ ที่พัก ร้านอาหาร ที่จอดรถ ร้านค้า ถนน และสวนสาธารณะ และมีการเข้าถึง (Accessibility) แหล่งท่องเที่ยว โดยไม่ลำบากถ้าสามารถเดินทางเข้าไปได้หลายเส้นทางยิ่งดี ถ้าระยะไกลจะทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายสูง วัตถุประสงค์ในการจัดงานเพื่อเป็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูส่งเสริมและเผยแพร่ ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชาวสกลนครและเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการเผยแพร่ผลิตภัณฑ์

พนมวรรณ อยู่ดี (2545 : 47-59) ได้วิจัยทางเลือกและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดเชียงราย (ระยะที่ 1) เป็นการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยว และปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเป็นการศึกษาศักยภาพของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ภูมิศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ เชิงนิเวศป่าไม้ชุมชน เชิงนิเวศเกษตรกรรม ทางเลือกเชิงสุขภาพ และเชิงวัฒนธรรมชนเผ่า โดยมีวัตถุประสงค์เนื้อหาทางเลือกและรูปแบบในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมร่วมกับองค์กร หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยการเอื้ออำนวยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตามแนวนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบ Ecotourism การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เจาะลึกกับบุคลากรหลายระดับที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย รวมทั้งสัมภาษณ์คนในท้องถิ่นที่เป็นชุมชนท่องเที่ยวใน 5 ภูมิศึกษาตามแนวทางการสัมภาษณ์ที่จัดทำขึ้น พร้อมกับการศึกษาจากเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผลการศึกษา พบว่า มีนโยบายที่ส่งเสริมและเอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ในหลายรูปแบบ ซึ่งสามารถพัฒนาแนวทางในการบริหารจัดการ โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนที่เป็นเจ้าของพื้นที่ท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นเป็นระดับ ในช่วงระยะเวลาที่ต่อเนื่อง และจากการศึกษาศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่า ชุมชนสามารถเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการได้ และในปัจจุบันชุมชนที่มีกิจกรรมพื้นฐานที่เกี่ยวกับอาชีพพื้นบ้าน ด้านวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิม ด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นและชุมชนที่เป็นที่ตั้งของแหล่งประวัติศาสตร์ มีความสนใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้ดีขึ้น แต่สมาชิกในชุมชนยังขาดความเข้าใจในหลักการ วิธีการบริหารจัดการ ตลอดจนขาดการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ส่งผลให้ชุมชนไม่มั่นใจในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้วยตนเอง ในระยะแรกได้แนวทางในการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างทางเลือกและรูปแบบการจัดการ

ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดเชียงรายในอนาคตนั้น ควรมีความต่อเนื่อง โดยอาศัยความร่วมมือจากภาคีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีกลไกประสานงานซึ่งกันและกันในการพัฒนาทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการเพื่อฟื้นฟูสภาพพื้นที่ท่องเที่ยว อนุรักษ์วิถีชีวิตและกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นสำหรับการจัดการท่องเที่ยว โดยมีข้อเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เชื่อมประสานและเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันในกระบวนการ ขั้นตอนของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นำร่องในพื้นที่ท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ เพื่อศึกษาวิจัยจากกระบวนการปฏิบัติจริงที่จะนำมาสู่แนวทางเลือกและรูปแบบในการจัดการที่เหมาะสมและเป็นไปได้ในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงรายได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน สนองต่อนโยบายทุกระดับ อันจะนำไปสู่ผลสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนในจังหวัดเชียงรายได้ในที่สุด

สุทธิชัย อบอุ่น (2541 : 123- 155) ได้วิจัยศึกษาภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ ศึกษาเฉพาะกรณี : เส้นทางสายน้ำกก ได้เสนอแนะว่าควรเพิ่มความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่นและผู้ประกอบการ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว และส่งเสริมการรวมกลุ่ม / ชมรมท่องเที่ยว ในชุมชนเพื่อพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน รวมถึงการควบคุมและการเติบโตทางธุรกิจของการท่องเที่ยวในทิศทางที่เหมาะสม

ไกรสิทธิ์ สิริโชค (2547 : 25-36) ได้วิจัยการเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอ ระยะเวลา 2 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเสริมความรู้ ทักษะ และกระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอ ที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตและกาลสมัยภายหลังการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวมาระยะเวลาหนึ่งแล้ว พบว่า กระแสการหลงใหลวัฒนธรรมความเชื่อใหม่ เข้าสู่ชุมชนอย่างรวดเร็ว ผลการวิจัย นอกจากชุมชนได้ค้นพบรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวเชิงสอดคล้องและเหมาะสมกับวิถีชีวิต ประเพณีในรอบปีของชุมชนแล้ว ยังได้รูปแบบการบริหารจัดการ การจัดสรรรายได้ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม รวมทั้งแผนปฏิทินการท่องเที่ยว โดยมีการบริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการ และให้สมาชิกท่องเที่ยวเป็นผู้ทำการบริหารและดำเนินการ พร้อมทั้งผลักดันพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตคอดยาววิ เกิดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และสถาบันการศึกษาเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ประชาสัมพันธ์ตามรูปแบบที่ชุมชนกำหนดความเป็นชาติพันธุ์จะเป็นจุดเด่นด้านเอกลักษณ์ ที่ช่วยเสริมสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจชุมชนและชาติไทยโดยองค์รวม รวมทั้งการสร้าง ความเข้าใจร่วมระหว่างชาติพันธุ์อื่น ๆ โดยสื่อข้อมูลจากการวิจัยทั้งหมด จะเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่มีคุณค่าของเผ่าอาข่าและของชาติ ถือเป็นมรดกที่สามารถถ่ายทอด เผยแพร่ แก่อนุชน

คนอาข่า ผู้ที่สนใจทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ตลอดจนเป็นหนังสือบันทึกทางประวัติศาสตร์ของชนเผ่า ที่จะใช้เพื่อสืบสานต่อไป

ปัจฉิมา มุลเมือง (2541 : 1-2) ได้ศึกษาวิจัยแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง ศึกษารูปแบบกิจกรรมการศึกษาธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง เสริมสร้างอาชีพและรายได้ให้ชาวบ้านจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อใช้การอนุรักษ์เป็นเครื่องมือนำไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น การดำเนินงานของทีมวิจัยนั้นเป็นกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นกิจกรรมที่สร้างกระบวนการการเรียนรู้ภายในชุมชน และเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุก ๆ กิจกรรม ผ่านกระบวนการจัดเวทีชาวบ้าน การสำรวจแหล่งท่องเที่ยว การศึกษาข้อมูล ทุนเดิมของชุมชน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการพูดคุยถึงแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับชุมชน เน้นการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ การฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้คนภายนอกได้เรียนรู้ เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาเรียนรู้ร่วมกันทั้งเจ้าของบ้านและนักท่องเที่ยว การรวมกลุ่มของเยาวชนก็สามารถถ่ายทอดไปยังผู้ปกครองได้เป็นผลสำเร็จ การล่าสัตว์และนกในชุมชนลดน้อยลง เกิดการจัดตั้งเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลา สิ่งสำคัญที่สุด คือ ชาวบ้านได้ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนไว้คงอยู่และสามารถสืบสานให้กับเยาวชนรุ่นหลังได้ต่อไป ซึ่งเรื่องราวได้นั้นเป็นเพียงเรื่องราวและเป็นเพียงรายได้เสริมเนื่องจากชาวบ้านมีรายได้หลักจากการทำเหมืองอยู่แล้ว ผลการศึกษา พบว่ารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านป่าเหมี้ยงนั้น มี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาเรียนรู้วิถีทางธรรมชาติ และรูปแบบที่ 2 การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนชาวเหมี้ยงแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง การศึกษาวิจัยนี้ได้เพียงแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมที่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนต้องเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน การศึกษาการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรจะคำนึงถึงฐานของทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นสมบัติส่วนรวมของท้องถิ่น ที่นำมาใช้เป็นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน เพื่อนำไปสู่การมีคุณภาพที่ดี ยังต้องกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ชัดเจน ซึ่งจะต้องคำนึงถึงศักยภาพความสามารถ ในการรองรับของพื้นที่และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง และมีการวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับแผนพัฒนาชุมชนให้สามารถจัดการทรัพยากรท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเกิดความยั่งยืน รวมทั้งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมประเพณีไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาสังคมพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นระบบการจัดการที่ต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ทรงคุณ จันทจร (2549 : 1-2) ได้วิจัยการศึกษาและการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจองค์ความรู้ด้านศิลปะและวัฒนธรรมที่สามารถนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคอีสาน โดยเน้นจังหวัดมหาสารคามเป็นศูนย์กลางท่องเที่ยว ผลการวิจัย พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยว ใช้การประชุมสัมมนา การแสดงสิ่งประดิษฐ์ การประชุมใหญ่ระดับนานาชาติ และการจัดนิทรรศการ ควรให้สถาบันอุดมศึกษา และส่วนราชการเป็นแกนนำ เพราะจังหวัดมหาสารคามมีสถาบันอุดมศึกษาภาครัฐมากที่สุดในภาคอีสาน กิจกรรมจะต้องสามารถนำเสนอจุดขายที่เด่นของสถาบันหรือองค์กร เน้นการวางแผนร่วมกันอย่างต่อเนื่องตลอดปี และควรวางแผนจัดการท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มนักวิชาการ ข้าราชการ นักศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายรอง ควรจัดการท่องเที่ยวช่วงสั้น 1-2 วัน เน้นให้กลุ่มนักวิชาการ ข้าราชการ นักธุรกิจ ควรมี Package การท่องเที่ยวให้เลือกอย่างหลากหลาย เน้นการใช้จ่ายอย่างครบวงจรของท่องเที่ยว เริ่มตั้งแต่การเดินทาง การพักผ่อนแบบท้องถิ่น โรงแรมที่พักสินค้าพื้นเมือง การแสดงวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ควรให้สถาบันอุดมศึกษาและหน่วยราชการต่าง ๆ เป็นเจ้าภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดทุกเดือน และควรคำนึงถึงฤดูกาลที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวแต่ละประเภท นอกจากนี้ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน

สุติมา ฮามอำไพ (2549 : 1-2) ได้วิจัยพระมหาเจดีย์ชัยมงคล กับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาศักยภาพทางวัฒนธรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคลและศึกษาการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยศึกษาจากเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผลการศึกษาพบว่า การวิเคราะห์ศักยภาพทางวัฒนธรรมของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล มีศักยภาพที่สำคัญ คือ 1) พระบรมสารีริกธาตุ 2) บารมีของหลวงปู่ศรี มหาวิโร 3) รูปหล่อเหมือนพระเกจิอาจารย์ 101 องค์ 4) ความงดงามของพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เนื่องจากการก่อสร้างและการตกแต่งพระมหาเจดีย์ชัยมงคลยังไม่เสร็จสมบูรณ์ ประกอบกับยังไม่มีหน่วยงานใดได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบอย่างเป็นทางการ ดังนั้น การจัดการท่องเที่ยวในพระมหาเจดีย์ชัยมงคลจึงเป็นเพียงการอำนวยความสะดวกและรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวโดยอาสาสมัครในชุมชนเท่านั้น

วีระศักดิ์ อนันตมงคล (2545 : 3-5) ได้วิจัยเสริมสร้างความเข้มแข็งประชาคมตำบล เพื่อกำหนดมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง จากการศึกษาพบว่า ระบบธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตของชาวตะโหมด จนกลายเป็นวิถีคิด วิถีพฤติกรรม และวิถีชีวิต สำหรับรูปแบบมาตรฐานการท่องเที่ยวที่สามารถกำหนดได้ในกลุ่มป่าชุมชนเขาหัวช้าง เกณฑ์มาตรฐานใน 5 มิติ คือ

มิติด้านแหล่งท่องเที่ยว มิติด้านศิลปวัฒนธรรม ในส่วนที่จะส่งเสริมให้ชุมชนตะโหมด มีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น จะต้องเสริมสร้างตาม กรอบแนวคิดประชาตำบล 5 ประการ คือ โครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณะและช่องทางการสื่อสาร กระบวนการเรียนรู้ชุมชนภาวการณ์นำและผู้นำชุมชนการพึ่งตนเองความสัมพันธ์ระหว่างคนกับ สถาบันนอกจากนี้ในเชิงพัฒนาควรดำเนินการดังนื่องค์กรส่วนท้องถิ่น หน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ควรร่วมกับชุมชนจัดทำแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตะโหมดควรถอดบทเรียนระบบคิดการทำงาน ของสถานวัตตะโหมดเผยแพร่เป็นต้นแบบการทำงานของชุมชนอื่นควรจัดตั้งศูนย์ประสานงาน และบริหารการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่วัดตะโหมด เนื่องจากเป็นศูนย์รวมชุมชน เป็นจุดศูนย์กลาง การท่องเที่ยวควรให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนประชาคม อย่างต่อเนื่อง

คารุณี บุญธรรม (2547 : 36-48) ได้วิจัยการจัดการนิเวศเชิงท่องเที่ยวและ วัฒนธรรมโดยชุมชนชาวม้ง บ้านน้ำเค จังหวัดพะเยาการศึกษาพบว่าชุมชนชาวม้งบ้านน้ำเคสานก้วย มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญอีกหลายแห่ง องค์ความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยว เช่น การจักสาน การประดิษฐ์ เครื่องเงิน การแปรรูปสมุนไพร การประดิษฐ์ผ้าปักลายชาวเขา และมีกลุ่มคณะกรรมการที่เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อน กระบวนการท่องเที่ยวจำนวน 15 คน ซึ่งโครงสร้างของคณะกรรมการ มีการบอกบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบตามแผนการดำเนินงานเตรียมความพร้อมชุมชน แผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว แผนพัฒนาผลิตภัณฑ์ และแผนการประชาสัมพันธ์ ที่สำคัญได้รูปแบบการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับ วัฒนธรรมประเพณี วิธีการดำเนินชีวิตซึ่งจากการทดลองจัดกิจกรรมทัวร์ศึกษาวัฒนธรรมเทศกาล ประจำปีใหม่ม้ง และทัวร์ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของป่าดงต้นน้ำยม ทำให้ชุมชน ได้มีกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการ การท่องเที่ยวและเป็นการเพิ่ม มูลค่า ให้ความสำคัญกับ ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี วิธีการดำรงชีวิต สิ่งสำคัญ คือ กระบวนการเรียนรู้ สร้างโอกาสให้กลุ่มคนในสังคมทุกกลุ่มตั้งแต่ผู้อาวุโส กลุ่มพ่อบ้าน แม่บ้าน และกลุ่มเยาวชน ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนต่อไป

อุดร วงษ์ทับทิม (2547 : 125-136) ได้วิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและ วัฒนธรรมชุมชนบ้านทรายขาวและบ้านแม่ปิง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นงานวิจัย เชิงคุณภาพเพื่อท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ประชากรในชุมชนโดยเฉพาะเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะ นักวิจัยรุ่นเยาว์ มีบทบาทเป็นทั้งผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 4 ประการ ด้วยกัน คือ เพื่อศึกษาปัญหาผลกระทบจากการท่องเที่ยว ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเพื่อหาองค์ความรู้ในด้านทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมเพื่อสร้าง

เครือข่ายชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม และเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างชุมชนและเพื่อหารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมที่สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของชุมชน การวิจัยครอบคลุมพื้นที่ 6 หมู่บ้าน ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมีการจัดกลุ่ม จำแนกเป็นหมวดหมู่ นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์บนฐานแนวคิดการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และคุณภาพของระบบนิเวศ โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในลักษณะที่เป็นองค์รวม ในการนี้มีการวิเคราะห์ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์และทบทวนกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ทางหมู่บ้านในชนบท เช่น บ้านยะโป้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยตรง ในการศึกษามุ่งเน้นให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางเปิดโอกาสให้ประชากรในชุมชนจากทุกระดับความต่างทางเศรษฐกิจและสังคม เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหาผลกระทบจากการท่องเที่ยวและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียพร้อมกันนี้ยังมุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยในระดับรากหญ้าหรือในระดับชุมชน เพื่อให้มีความเสมอภาคหรือทัดเทียมกันทางสังคม และมีบทบาทสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในเชิงปฏิบัติทรัพยากรธรรมชาติในทุกชุมชนของตำบลแม่ฮี้ เป็นของผู้คนในทุกระดับ สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมและเตรียมความพร้อมของชุมชนท้องถิ่น ให้ประชากรในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงตั้งแต่คิดวางแผนตัดสินใจดำเนินการประเมินผล และรับผลประโยชน์ทั้งในทางตรงและทางอ้อมที่สำคัญเป็นกระบวนการพัฒนาจากฐานรากที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนอย่างแท้จริง ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ มีการพัฒนาคุณภาพชีวิต และลดการผูกขาดโดยภาคธุรกิจลง ยิ่งไปกว่านั้น การดำเนินกิจกรรมเหล่านี้เป็นการส่งเสริมบทบาทของชาวบ้านในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมอันจะนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนโดยรวม

รัฐทิติยา หิรัณยหาด (2544 : 1-2) ได้วิจัยแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ได้สรุปไว้ว่า วิธีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่สมาชิกนับตั้งแต่ชั้นบรรพบุรุษเป็นต้นมา ร่วมกันสร้างสมอย่างต่อเนื่อง จนเห็นเป็นลักษณะเด่นเฉพาะในสังคมมนุษย์นั้น ๆ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงอัจฉริยะและคุณค่าของมนุษย์ชาติ นอกจากนี้ยังได้กำหนดความสำคัญของวัฒนธรรมว่ามีอยู่ 3 ประการ ด้วยกัน

1. วัฒนธรรมแสดงถึงอัจฉริยภาพของมนุษย์ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิต (Culture Reveals Man's Intelligence in Leading Way of Life)
2. วัฒนธรรมสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคมมนุษย์ (Culture is an Organization and Unity of Society) เช่น การกำหนดบรรทัดฐานทางสังคมมนุษย์ต่าง ๆ อาทิ วิถีประชา (Folkway) ขนบประเพณี (More) กฎหมาย (Law)

ค่านิยม (values) และความเชื่อ (Beliefs)

3. วัฒนธรรมเป็นเครื่องแสดงถึงความเหมือน และความแตกต่างกันของ สังคมมนุษย์ (Culture is a Similarity and Diversity of Society) วัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชน ต่างก็มีวิถีชีวิตเฉพาะที่เป็นของตนเอง โดยมาจากการถ่ายทอดหรือปรับปรุงอย่างต่อเนื่องมา หลายชั่วคนจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มคนนั้น ๆ

เยาวภา เจริญรัตน์ (2549 : 1-2) ได้วิจัยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหมู่บ้านช้าง บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ งานวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษา วัฒนธรรมเกี่ยวกับช้างในวิถีชีวิตชาวบ้านและศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม บ้านตากกลาง โดยศึกษาจากเอกสารและเก็บข้อมูลภาคสนาม วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การสัมภาษณ์ผู้รู้ชนิดไม่มีโครงสร้าง การสังเกตชนิดมีส่วนร่วมและชนิดไม่มีส่วนร่วม นำข้อมูล ที่ได้มาวิเคราะห์ประเด็นที่ศึกษา แล้วนำเสนอผลการวิจัย โดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีองค์ประกอบในการจัดการ ดังนี้ คือ บุคลากร ที่ให้การสนับสนุนและปฏิบัติงาน องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ ดูแลการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาบ้านตากกลาง โดยได้รับความร่วมมือสนับสนุนจาก หลายหน่วยงาน เพื่อเป็นการสนับสนุนคุณภาพชีวิตของชาวบ้านตากกลางและพัฒนาเป็นหมู่บ้าน ท่องเที่ยวให้บรรลุตามจุดประสงค์ การดำเนินแบ่งเป็นฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายอนุรักษ์ ฝ่ายบริหารช้าง และฝ่ายกิจกรรมการท่องเที่ยว มีหน้าที่ในการจัดจ้างความรู้อาสาทำงานที่ศูนย์ศึกษา การนำช้าง ออกไปแสดงนอกพื้นที่ทางศูนย์ศึกษาและคิดเงินให้เจ้าของช้าง การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านช้าง การจัดเก็บรายได้ของศูนย์ศึกษา ฝ่ายอนุรักษ์และบริหารช้างทำหน้าที่จัดหาอาหารช้าง การปลูก อาหารช้าง การปรับปรุงระบบจราจรเข้าออก การปรับปรุงภูมิทัศน์ในศูนย์ศึกษา การปรับปรุง ชลประทาน และการตรวจสอบคุณภาพช้าง ฝ่ายกิจกรรมการท่องเที่ยวจัดกิจกรรมงานวันเด็ก แห่งชาติ ซึ่งจะจัดงานในเดือนมกราคมของทุกปี การจัดงานจดทะเบียนสมรสหลังช้าง จัดในเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี การจัดงานวันช้างไทยในวันที่ 13 มีนาคมของทุกปี การจัดงาน วันสงกรานต์ช้าง การจัดงานประเพณีบวชนาคช้าง การจัดกิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายใน หมู่บ้านตากกลางและศูนย์ศึกษา การปรับปรุงสถานที่แสดงช้าง การประชาสัมพันธ์ การบริการ ที่พักนักท่องเที่ยว การบริการอาหารเครื่องดื่ม ภายในศูนย์ศึกษา และการจัดทำสถิตินักท่องเที่ยว

สรุปแล้วงานวิจัยข้างต้น เป็นงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่มีลักษณะการจัดการที่คล้ายคลึงกัน โดยนัยสำคัญของการจัดการ ท่องเที่ยวประเภทนี้ เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่เน้นใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติ และทรัพยากร ทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่มีอยู่มาใช้ในการจัดการท่องเที่ยว โดยในการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ ได้ให้ความสำคัญต่อการดูแลรักษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการจัดการการท่องเที่ยว

โดยคำนึงให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อย และวิถีชีวิตของชุมชนในพื้นที่น้อยที่สุด จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพิจารณา วิเคราะห์ถึงรูปแบบการบริหารจัดการประเพณีแห่งเทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

จรงค์ อินทนต์ (2539 : 76-77) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านโปรงน้ำร้อนตำบลใหม่พัฒนาอำเภอเกาะกา จังหวัดลำปาง กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวบริเวณแหล่งท่องเที่ยวไว้เป็น 2 ประการ คือ

1. การให้บริการและอำนวยความสะดวก ตลอดให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
2. การรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ตลอดไป

นอกจากนั้นในการจัดการเพื่อการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงความสามารถที่รองรับได้ 3 ประการ คือ

1. ความสามารถที่จะรองรับในเชิงกายภาพ (Physical Carrying Capacity) หมายถึง สภาพหรือลักษณะของพื้นที่ที่จะเอื้ออำนวยให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว
2. ความสะดวกที่จะรองรับทางสังคม (Social Carrying Capacity) หมายถึง ความสามารถที่จะอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนักท่องเที่ยว หรือความสามารถของสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถบริการแก่ผู้ที่มาเที่ยวได้สูงสุด โดยปกติสถานท่องเที่ยวประเภทชายหาดจะมีความสามารถที่จะรองรับนักท่องเที่ยวและได้สูงกว่าสถานที่ท่องเที่ยวประเภทอุทยานแห่งชาติ

พจนา สวนศรี (2547 : 22 -23) ได้วิจัยการจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้สรุปว่า การท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นมิติของการพัฒนาแบบยั่งยืน

1. สิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดการเรียนรู้และร่วมมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรรวมทั้งจัดให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด
2. การเมือง เป็นการให้ความสำคัญกับประชาชนระดับล่าง โดยการสร้างกระบวนการการวางแผนในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน
3. ด้านสังคมและวัฒนธรรม เป็นการแลกเปลี่ยน การเรียนรู้ของกลุ่ม คนที่ต่างวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงการรับรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมเมืองที่เติบโตจนไร้ราก
4. ด้านเศรษฐกิจ นำไปสู่การกระจายรายได้และผลกำไรที่เกิดจากการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นชุมชนอย่างแท้จริง ดังนั้นประชาชนในพื้นที่ที่เป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาและควบคุมความเติบโตของการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง ภายใต้มิติที่ไม่มีความขัดแย้งการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

อรรถวรรณ พันธุ์เนตร (2541 : 153-162) ได้ศึกษาวิจัยการประเมินความต้องการ การมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของประชาชน กรณีบ้านหาดไคร้ ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย พบว่า ประชาชนที่ทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว และมีความต้องการ ให้หมู่บ้านมีการพัฒนาระดับสูง และประชาชนต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาส่วนหาดจับปลาบึก ในระดับกลาง ด้านปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านจิตวิทยา ไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการ การมีส่วนร่วมและความต้องการการพัฒนาการท่องเที่ยว ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ด้านประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความต้องการ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กรณีของประชาชน ที่มีภูมิลำเนาแตกต่างกันมีความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ

ปาริชาติ ประเสริฐเทียม (2544 : 36-40) ได้วิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เขตห้ามล่าสัตว์ป่า เขาน้อย เขาประดู่ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก การวิจัยโครงการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและประเมินความพร้อม สักยภาพ ของชุมชนด้านสภาพพื้นที่ และความเข้าใจของชุมชนที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ตลอดจนเพื่อเป็น แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เหมาะสมกับท้องถิ่น และส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวในท้องถิ่น นำไปสู่ การส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน กระบวนการที่ใช้ในการวิจัย โดยเริ่มจาก การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากตำรา เอกสาร สิ่งพิมพ์ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประกอบกำหนดความคิดในการวิจัย หลังจากนั้นเป็นการสำรวจข้อมูลทางกายภาพของพื้นที่วิจัย นักวิจัยและทีมวิจัยในพื้นที่ได้ไปศึกษา บริบทของพื้นที่ โดยได้ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาน้อย – เขาประดู่ และ เข้าไปสอบถามข้อมูลในหมู่บ้านป่าคาย และดำเนินการค้นหาปัญหาของชุมชน มีการเก็บข้อมูล โดยการสอบถามคนในพื้นที่บ้านป่าคาย และเจ้าหน้าที่ป่าไม้จากการศึกษาพบว่าเขตห้ามล่าสัตว์ป่า เขาน้อย – เขาประดู่เป็นสถานที่หนึ่งที่มีความพร้อมที่จะจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ ประกอบกับ การเห็นความสำคัญของชุมชนและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในพื้นที่ ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นอีกวิธีหนึ่ง ที่สามารถให้นักท่องเที่ยวและชุมชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและใช้ประโยชน์จาก พื้นที่ป่าในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ อีกทั้งยังเป็นการเพิ่ม รายได้ให้กับชุมชนอีกทางหนึ่ง แต่การดำเนินงานยังไม่เป็นที่ชัดเจนเท่าที่ควร เนื่องจากยังขาด การจัดการที่ดี รวมถึงขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น เพื่อค้นหาแนวทางในการจัดการ

และกำหนดกฎเกณฑ์มาตรฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ให้เหมาะสมสามารถนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป

ประทีป บุญแจ้ง (2546 : 78-93) ได้วิจัยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านเกาะปากจั่น อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ดำเนินการวิจัยโดยใช้ศึกษารวบรวมจากเอกสาร การสัมภาษณ์บุคคล การศึกษาสภาพแวดล้อม การเยี่ยมชมสถานที่ที่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ผลการวิจัย พบว่าความเป็นมาและความสำคัญของชุมชนบ้านปากจั่น แม้จะเป็นชุมชนเล็ก ๆ บนกลุ่มน้ำป่าสักแต่ก็เป็นที่ตั้งรกรากของคนไทยมาเป็นเวลาช้านานการวิจัยนี้พบว่ามีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้แก่ท้องถิ่น สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ อาทิ พัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน ให้ข้อมูลทางวิชาการท้องถิ่น ที่สามารถนำไปวางแผนพัฒนาตำบล และส่งเสริมคุณภาพชีวิตตลอดจนศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ เช่น การจัดทำแหล่งเรียนรู้และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น อันจะเป็นการช่วยสร้างความรัก ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของคนในท้องถิ่นได้

อารตี อุตทการ (2541 : 153-174) ได้วิจัยการพึ่งตนเองซึ่งเป็นวิถีสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนวัฒนธรรมมารวิชัย อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการวิเคราะห์ถึงการปรับตัวของชุมชนในการต่อสู้กับระบบทุนนิยมและปัจจัยที่มีอิทธิพลให้เกิดการพึ่งพาตนเองของชุมชน สรุปได้ว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลให้เกิดการพึ่งตนเอง คือ

1. ผู้นำชุมชนจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และบารมีทำให้เกิดการรวมตัวของชาวบ้านเป็นองค์กรชุมชนขึ้น มีความเข้าใจในชุมชนของตนเอง สามารถริเริ่มกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนได้ นอกจากนี้ยังประสานงานเพื่อให้เกิดความสนับสนุนในด้านวิชาการและงบประมาณ
2. องค์กรชุมชนจะต้องมีการทำงานที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกชั้นตอน มีการประสานงานกันระหว่างสมาชิกกับผู้นำชุมชนอยู่ตลอดเวลา การมีองค์กรชุมชนจะทำให้เกิดการรวมตัวกันทำกิจกรรม เพื่อแก้ไขปัญหาปัญหาต่าง ๆ และการที่องค์กรชุมชนได้มีการบริหาร จัดการอย่างต่อเนื่องจะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เกิดการพึ่งตนเองของสมาชิกและชุมชนต่อไป
3. ลักษณะโครงสร้างสังคมของชุมชนเป็นแบบเครือญาติ และมีความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ทำให้การรวมตัวเป็นองค์กรชุมชนทำได้ง่าย การที่ในชุมชนมีผู้มีภูมิความรู้และภูมิปัญญาอยู่มากจะทำให้การทำงานขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และควรมีความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อเกิดอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ ส่วนโรงเรียนในชุมชน

ควรมีหลักสูตรการศึกษาที่เอื้ออำนวยในการพัฒนาชุมชน และเป็นแหล่งความรู้ทางวิชาการที่สามารถช่วยเหลือชาวบ้านในการประกอบอาชีพได้

4. ในองค์กรชุมชนจะต้องมีการสืบทอดความคิดและจิตสำนึกในระดับครอบครัว ระดับชุมชนและระดับเครือข่ายให้เกิดความร่วมมือในระดับต่าง ๆ ชุมชนควรได้รับการสนับสนุนในด้านวิชาการและเงินลงทุน ส่วนการจัดการความขัดแย้ง ผู้นำจะต้องมีความสามารถในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในองค์กรชุมชน และระหว่างองค์กรชุมชนกับหน่วยงานอื่น โดยมี การประสานผลประโยชน์กันอย่างเหมาะสม

พูลทรัพย์ สวนเมือง (2545 : 12-26) ได้วิจัยรูปแบบในการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์และร้อยเอ็ด โครงการรูปแบบในการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนพื้นที่จังหวัดสุรินทร์และร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ในพื้นที่เป้าหมาย 10 แห่ง ในเขตรอยต่อระหว่างจังหวัดสุรินทร์และร้อยเอ็ด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการท่องเที่ยว รวมทั้งแสวงหารูปแบบการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับแนวคิดกล่าว นอกจากนั้นยังศึกษาความเป็นไปได้ของการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของภาคีต่าง ๆ การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษารวบรวมข้อมูลซึ่งมีเนื้อหาที่สำคัญ 2 ประการ คือ ภาพรวมชุมชนที่จะดำเนินการท่องเที่ยวและทัศนคติของประชาชนในท้องถิ่นนั้นต่อการท่องเที่ยวรูปแบบและแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเป้าหมาย รวมทั้งความสามารถและความพึงพอใจของชุมชนต่อการจัดการท่องเที่ยว ระเบียบวิธีที่นำมาใช้ในการศึกษาประกอบด้วยการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่เป้าหมาย การประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การฝึกอบรมเพื่อการเตรียมการก่อนการจัดการท่องเที่ยวและการทดลองการจัดการท่องเที่ยว 2 ครั้ง ในเส้นทางร้อยเอ็ดและเส้นทางสุรินทร์ จากนั้นจึงเป็นการประเมินความคิดเห็นของชุมชนต่อการท่องเที่ยวที่ทดลองจัดไป และการประชุมสรุปผลการดำเนินการทั้งหมดที่ผ่านมา ผลการวิจัย พบว่า พื้นที่เป้าหมายทั้ง 10 แห่ง นั้นมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเพราะมีศิลปวัฒนธรรม และการผลิตทางการเกษตรที่เป็นจุดเด่นที่เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการท่องเที่ยวนอกจากนั้นชุมชนเหล่านี้ยังเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป ซึ่ง 4 ชุมชน มีนักท่องเที่ยวเคยแวะมาเยี่ยมชมแต่เป็นรูปแบบของการศึกษามาตุลานมากกว่ามาท่องเที่ยว แต่ทุกชุมชนไม่เคยจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเอง เมื่อชุมชนได้ทดลองจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเองนั้นชุมชนให้ความสนใจ ตั้งใจและพึงพอใจในการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพราะผลการจัดการท่องเที่ยวได้แสดงให้เห็นว่าจะสามารถนำไปสู่การพัฒนาชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมได้ แต่ปัญหาที่สำคัญของชุมชน คือ ประสิทธิภาพและความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวยังมีน้อย ควรจะได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้น เพื่อช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในการจัดการภายในชุมชนและการจัดการเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนเหล่านี้ การพัฒนา

รูปแบบการท่องเที่ยวให้หลากหลายและสามารถเชื่อมโยงกับตลาดการท่องเที่ยว ยังเป็นสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงอยู่มาก นอกจากนี้การรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เป็นลักษณะเด่นของชุมชน เช่น ชาติพันธุ์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่จะต้องดำเนินการเพื่อช่วยให้ชุมชนสามารถสื่อสารเรื่องของตนเองกับภายนอกได้อย่างเป็นระบบ และน่าสนใจมากขึ้น

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ (2544 : 95-125) ได้วิจัยการพัฒนากระบวนการจัดการท่องเที่ยวบ้านโคกโก่ง ตำบลลุดหว้า อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ การดำเนินโครงการวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวที่ผ่านมาในบ้านโคกโก่ง ตำบลลุดหว้า อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ตลอดจนผลกระทบ สภาพปัญหาต่าง ๆ และค้นหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ด้วยการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารต่าง ๆ และการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และครัวเรือนที่เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ผ่านมา จากการศึกษาพบว่า บ้านโคกโก่งมีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตดั้งเดิมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว และมีทุนเดิมในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวพอสมควร ทั้งในด้านการประสานนักท่องเที่ยว การต้อนรับ การเตรียมงาน สถานที่ อาหาร การจัดกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวอันสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ให้การสนับสนุน ทำให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การจัดการท่องเที่ยวทำให้วิถีชีวิตเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปจากวัฒนธรรมใหม่ที่เข้าไป ดังนั้น ควรมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ในการศึกษาวิจัยขั้นต่อไป ดังนี้ การสร้างเครือข่ายกับชุมชนอื่น การจัดการขยะอย่างถูกวิธี การจัดสัดส่วน ความสะอาด และความปลอดภัย บริเวณที่พัก การพัฒนาแหล่งน้ำปรับปรุงภูมิทัศน์ การสร้างมัคคุเทศก์ ตลอดจนการอนุรักษ์ วัฒนธรรมบ้านผู้ไทให้ยั่งยืน อีกประการหนึ่ง ด้วยการวิจัยครั้งนี้เป็นเพียงการทำความเข้าใจระบบวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านโคกโก่ง โดยอาศัยข้อมูลมือสอง และการสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนในการท่องเที่ยวจึงควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในเรื่องของประเด็นปัญหาสำคัญในระดับตำบล จังหวัด และเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จุดแข็ง จุดอ่อนของระบบการเกี่ยวเนื่องเชิงอนุรักษ์ชุมชนโคกโก่ง การพัฒนาบุคลากรด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พัฒนาระบบการดำเนินงาน การบริหารจัดการของหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกับชุมชนจัดทำคู่มือปฏิบัติการให้เป็นมาตรฐานการดำเนินการท่องเที่ยวของชุมชนจัดเวทีประชาพิจารณ์ร่วมกับบุคลากรในพื้นที่ นอกพื้นที่ นักวิชาการ และผู้สนใจเพื่อให้ได้รับรู้และรับรองมาตรฐานงานวิจัยข้างต้น เป็นงานวิจัยที่ศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว โดยศึกษาพื้นที่ที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม พบว่าการจัดการท่องเที่ยวประเภทนี้ สามารถสนับสนุนส่งเสริมให้เป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ โดยชุมชนเป็นผู้ดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว พร้อมกับการใช้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวของตนเอง ผู้วิจัยใช้ความรู้

นี้เป็นกรอบในการศึกษาและหาแนวทางในการศึกษาการบริหารจัดการงานประเพณีแห่งเทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

2. งานวิจัยต่างประเทศ

เบิร์ต (Bert. 1987 : 225-301) ได้วิจัยเกี่ยวกับประเพณีและการพัฒนาในลาวโซ่ง ในภาคกลางของไทย (ไทยดำ) งานวิจัยนี้มุ่งเพื่อศึกษาอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ต่ออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดนครปฐม ลาวโซ่งกลุ่มน้อยมีการปรับวิถีชีวิต ต่อมาสู่การทำนาโดยมีถิ่นที่อยู่บนภูเขาในที่สูงของลาว และตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนาม ข้อมูลที่ได้มาจากเอกสารประวัติศาสตร์ที่เป็นภาษาไทยและนักท่องเที่ยวชาวตะวันตก บันทึกของมิชชันนารีคริสเตียนในการออกภาคสนามใช้เวลา 1 ปี และเอกสารงานวิจัยชีวิตของลาวโซ่ง และระบบเครือญาติและพิธีกรรมของบรรพบุรุษและการนับถือผี วิถีชีวิตการทำมาหากินและการประกอบอาชีพ

ลีเลย์ (Leeray. 2001 : 165-170) ได้วิจัยถึงเรื่องอัตลักษณ์ที่ด้วยผลิตภัณฑ์ระหว่างเพศ วัฒนธรรมและการพัฒนาในภาคเหนือขององค์กรเอกชน (NGO) ในครั้งนี้ว่าใช้การวิจัยทาง มานุษยวิทยาในหมู่บ้านที่มีโครงการของกลุ่มเอ็นจีโอ (NGO) ทางภาคเหนือของไทยในโครงการ เพื่ออนาคต จากการตรวจสอบแล้วว่าการพัฒนาโดยสมาชิกองค์กรเอ็นจีโอ (NGO) เริ่มพัฒนา เช่น วัฒนธรรม เพศ ในการศึกษาใช้เวลาในการศึกษา 1 ปี โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ วิทยาโดยวิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาความเป็นมาของเอ็นจีโอ (NGO) ในการทำงาน ของสมาชิก

สเต็ม (Stem. 2002 : 3009-B) ได้วิจัยบทบาทการพัฒนาท้องถิ่นในการจัดการพื้นที่ กลุ่มครอง : กรณีศึกษากรณีเปรียบเทียบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศออสเตรเลีย พบว่า ประสิทธิภาพของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งเป็นการอนุรักษ์และกลยุทธ์การพัฒนาในที่ศึกษาครั้งนี้ ผสมผสานปะปนกันที่ใด การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเสนอให้ทางเลือกด้านเศรษฐกิจได้ ที่นั่นโอกาส การท่องเที่ยวและการจ้างงานดูเหมือนจะทำให้คนละทิ้งที่ดินเกษตรกรรมและที่ดินที่สงบสุขไป โดยปล่อยให้ป่าแห่งที่สองเกิดขึ้นมาแทน ปรากฏว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีอิทธิพลต่อค่านิยม ในการอนุรักษ์และเจตคติน้อยมาก ปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมอนุรักษ์และมุมมอง ได้แก่ ความเข้มงวดของกฎหมาย ระดับการศึกษาและผลประโยชน์ทางอ้อมของการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ ได้พาการท่องเที่ยวเข้าครอบงำเศรษฐกิจ ที่นั่นผลประโยชน์จะขยายกว้างออกไป แต่จะมี ผลกระทบเพิ่มขึ้นด้วย จึงเป็นโอกาสของเจ้าของที่พักและโรงแรมจะต้องปรับปรุงการดำเนินงาน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเพิ่มผลประโยชน์สำหรับชุมชนท้องถิ่น

มิทซ์ (Mitz. 2006 : 1-2) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ แคนาดาเป็นงานวิจัยระดับปริญญาโท ของมหาวิทยาลัยรอยัลโรด (Robyn Royal Roads

University) เรื่องมุมมองของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว (A Community's Perspective On Tourism Development) มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา พิสูจน์ มุมมองของมิทซ์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวมากกว่านั้นเป็นการค้นพบการท่องเที่ยวชุมชน การต้องการติดต่อสื่อสารและต้องร่วมมือกันจากบุคคลหลายฝ่าย เพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่มการท่องเที่ยว จากการหารือหรือผู้มีส่วนร่วมในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ นอกจากนี้ที่ได้มุมมองหลาย ๆ มุมมอง มากกว่าระบบมุมมองต้องการความร่วมมือภายในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวภาพรวมทั้งหมดต้องมองภายในชุมชน การเพิ่มมูลค่าและวิสัยทัศน์ที่จะทำองค์กรแข็งแกร่งเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

ลู ไชอู ยูน (LU,Shiau – YUN. 2006 : 115-230) ได้วิจัยระดับปริญญาเอกของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (SARVARD UNIVERSITY) เรื่องการคุมอำนาจ : การพัฒนาการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ : แผนการของเกาะกับวัฒนธรรมท้องถิ่น (ไต้หวัน, จีน) (Control Power, Tourism Development and Conservation : Planning an Island With a Traditionl Culture Taiwan, China) ได้กล่าวถึงคนที่อยู่ในท้องถิ่น ทุกวันนี้มักเป็นหมาย และไม่ได้รับการปกป้องและเป็นจุดหมายของนักท่องเที่ยวเนื่องจากธรรมชาติที่สภาพแวดล้อมสวยงามและวัฒนธรรมอันน่าพิศวงด้วยเหตุนี้ เป็นข้อขัดแย้งระหว่างคนท้องถิ่นและผู้สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีหลายทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และมีอิทธิพลอำนาจ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลและคนท้องถิ่นโดยใช้เกาะลันยูเป็นกรณีศึกษา เพราะว่า 90% ของประชาชนในเกาะประกอบด้วยคนที่เกิดที่นี่ ชาวยามิ (Yami) ดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมได้อย่างเข้มแข็งแต่พวกเขากำลังเผชิญหน้ากับนโยบายการอนุรักษ์ธรรมชาติและอุตสาหกรรมของชาวยามิ ได้รับการยอมรับจากท่องเที่ยว วิทยานิพนธ์ปริญญาเอกฉบับนี้ ได้สรุปนโยบายและกลยุทธ์ วางแผนและพัฒนาเกาะลันยูเพื่อว่าประเพณีและวัฒนธรรมของชาวลันยูคงอยู่อย่างยั่งยืน

เฮรตซ์ แนนซี (Hritz, Nancy. 2006 : 251-279) ได้วิจัยการท่องเที่ยวกับผลกระทบต่อท้องถิ่น : กรณีรัฐอินเดียนาโพลิส.มหาวิทยาลัยอินเดียนา ระดับปริญญาเอก กล่าวไว้ว่าเมื่อสิบกว่าปีมาแล้วเมืองอินเดียนาโพลิส ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าของรัฐอินเดียนา มีความเจริญเติบโตทางด้านกรท่องเที่ยวและเจริญขึ้นเรื่อย ๆ จากทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีมากมาย จากการศึกษาผลกระทบการท่องเที่ยวใน 30 ปีล่าสุด มีพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการศึกษาว่ามีผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างไร และประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยว ธุรกิจการท่องเที่ยว มีผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรม การประชุมการท่องเที่ยวด้านกีฬาอาจมีรัฐอินเดียนา การศึกษานี้ใช้แก้ปัญหาที่กระทบต่อท่องเที่ยว ระบบเศรษฐศาสตร์ สิ่งแวดล้อมและสังคม ความแตกต่างก็ถูกค้นพบจากการศึกษา และให้เราสนับสนุนการท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรม ผู้มีนโยบายเกี่ยวข้องและผู้วางแผนการท่องเที่ยวของอินเดียนาโพลิส ควรจะ

ติดตามคุณภาพชีวิต และความเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในตัวเมือง และการโฆษณา เพื่อดึงดูดความสนใจ กระตุ้นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์แก่สังคมและชุมชน

บุนเท็น อเล็กซ์ (Bunten, Alexis. 2006 : 196-223) ได้วิจัยการเป็นเจ้าของ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเกี่ยวกับอุตสาหกรรมของท้องถิ่น ระดับปริญญาเอก มหาวิทยาลัย แคลิฟอร์เนีย, ลอสแอนเจลิส กล่าวว่า วิทยานิพนธ์นี้นำเสนอเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยที่มีและไม่มี ต้นกำเนิด หรือการกระทำผิดด้านการท่องเที่ยว และการศึกษาให้เข้าใจเอกลักษณ์เกี่ยวกับ วัฒนธรรมของพวกเขาทั้งหลายการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมนั้นเหมาะแก่การรักษาไว้ วิจัยนี้ใช้เวลา กว่า 3 ปี ที่เก็บข้อมูล ศึกษาที่ชนเผ่าซึ่งเป็นเจ้าของธุรกิจการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมในเมือง Sitka อลาสกา และการเข้าไปมีส่วนร่วมของการท่องเที่ยวชาวอเมริกันอินเดียด้วย การท่องเที่ยว ด้านวัฒนธรรม และส่วนอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

เมเยอร์ ลี อลิซาเบท (Mayor, Leah Elizabeth. 2006 : 1-2) ได้วิจัยการปรับปรุง การท่องเที่ยวของเราเอง (We Come to Rebuild Ourselves : Tourist Spaces and Reconceptualizing Transformative Learning Theory) การศึกษาระดับปริญญาเอกมหาวิทยาลัย คอร์เนล ได้กล่าวถึงงานวิจัยของเขาว่า ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีโอกาสเดินทางเพื่อที่จะเรียนรู้ และตรวจดูว่านักท่องเที่ยวที่หลากหลายและมีประสบการณ์ และได้ร่วมวงสนทนากับสมัคร ระยะเวลาสั้น ๆ เหล่านี้ และพักกับพวกเขาในมอญเลีย ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลใช้เวลาหกเดือนครึ่ง ใช้สังเกตการสัมภาษณ์ อะไรเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวเหล่านั้นมีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้ ตามประสบการณ์ที่เขามี ประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวเหล่านั้นมีความแตกต่างกัน และพวกเขา ได้ให้ข้อมูลที่จะพัฒนา ปรับปรุง การท่องเที่ยวพอ ๆ กับเจ้าของบ้าน และผู้วิจัยได้ค้นพบบทสรุป หลัก คือ นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเติมเต็ม

ทิม (Tim. 1994 : 1-2) ได้วิจัยถึงเรื่องเศรษฐกิจและศาสนา ศึกษากรณีพุทธศาสนา ทุณนิยมในประเทศไทย พบว่า ตัวบ่งชี้ถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกับเศรษฐกิจและศาสนา ซึ่งทางเศรษฐกิจก็เป็นผลผลิตทางศาสนาเช่นเดียวกัน เศรษฐกิจก็มีผลต่อการตีความของศาสนา เมื่อถึงยุคโลกาภิวัตน์แพร่ขยายยิ่งขึ้นในโลกไม่ว่าจะได้โอกาสหรือบังคับให้ยอมรับการยืนยันเรียกว่า ทุณนิยม ประเทศที่นับถือศาสนาพุทธหลายประเทศได้ยอมรับเอาระบบทุนนิยมเป็นแบบองค์กร ทางเศรษฐกิจแต่ประเทศเหล่านี้ก็ได้ตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อศาสนาซึ่งมีผลให้เกิดผลเสีย ทางศาสนาและวัฒนธรรมของชาตินั้น ๆ จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่า ทำอย่างไรจึงจะทำให้การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน นั่นก็ หมายความว่า ถ้ามีแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เราจะได้รับ ประโยชน์หลายๆ ด้านจากการท่องเที่ยวในขณะที่ทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งธรรมชาติและ ศิลปวัฒนธรรมไม่เสื่อมโทรม แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวตามหลักการท่องเที่ยวนั้น จะต้องอยู่

บนพื้นฐานทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและชุมชน มีการจัดการที่ยั่งยืน ให้ความรู้และสื่อความหมาย แก่นักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมและนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ และ มุ่งเน้นความสำคัญขององค์ประกอบการท่องเที่ยว 4 อย่าง คือ องค์ประกอบด้านพื้นที่

องค์ประกอบด้านการจัดการ องค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรมเชิงการศึกษา และองค์ประกอบ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการศึกษาครั้งนี้มีผู้วิจัยจึงนำเอาหลักการสำคัญดังกล่าวมาประยุกต์ ใช้ (Xie, Philip Feifan. 2001 : 235-311) ได้วิจัยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่ไหหลำ ประเทศจีน (Authenticating Cultural Tourism : Folk Villages in Hainan, China) จากศึกษา พบว่า การไปเที่ยวที่ไหหลำเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรม ประจำเผ่าที่สืบทอดต่อกันมา ในขณะที่เดียวกันก็มีการพัฒนาว่ามีความเหมาะสมกับการลงทุนหรือไม่ นักวิจัยได้ทำการวิจัย โดยแสดงให้เห็นว่า เกาะไหหลำเป็นสถานที่เยี่ยมไปด้วยวัฒนธรรมที่เก่าแก่ วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายหลักคือ อธิบายให้เข้าใจวัฒนธรรมของชนเผ่าลี ในเกาะไหหลำ ประเทศจีน โดยพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คนที่เข้ามามีบทบาทสำคัญ คือ รัฐบาล นักลงทุน นักท่องเที่ยว และกลุ่มชนพื้นเมือง โดยเปรียบเทียบกับมาตรฐานการพัฒนา ปี ค.ศ. 1989 เกี่ยวกับสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสินค้า วิวัฒนาการทางวัฒนธรรม ตัวการที่เก็บรักษา วัฒนธรรม ความมีเสรีภาพของชนเผ่า และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรม มีข้อขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ แม้ว่าวัฒนธรรมหลายอย่างค่อนข้างจะสมบูรณ์และ สวยงาม มีเอกลักษณ์ แต่นักลงทุนบางคนมีความคิดเห็นขัดแย้งต่อความตึงเครียดในกลุ่มนักลงทุน เนื่องจากรัฐบาลสนใจเรื่องเสรีภาพของประชาชนมากกว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ฝ่ายนักลงทุนเข้าใจเจตนาของชนเผ่าผิดไปว่าพวกเขาต้องการงานและเงิน แต่แท้จริงแล้วพวกเขา มีความต้องการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของพวกเขามากกว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้แสดงให้เห็นว่า สิ่งที่ดีอยู่แล้วไม่ควรจะไปให้ใครประเมินค่า เพื่อให้เกิดความสนใจ อีกทั้งเกาะไหหลำนี้ควรยึด มาตรฐานพื้นฐานการพัฒนา

ยัง (Yang. 2002 : 1-2) ได้วิจัยวัฒนธรรมทางดนตรีและการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ของพิธีกรรมทางพุทธเถรวาทที่บรรเลงโดยชนเผ่าไทยในยูนาน พบว่า ชนเผ่าไทยในยูนานประเทศ จีนซึ่งอาศัยในสิบสองปันนา มณฑลยูนนานรวมทั้งไทยลาวเดิมจะนับถือศาสนาหลายอย่างจะมี ประเพณีวันวิสาขบูชาและประเพณีสงกรานต์ เนื่องจากเหตุผลทางการเมืองและเศรษฐกิจ ได้กลายเป็นประเพณีชาวบ้านและยังคงเป็นประเพณีทางศาสนาหรือพิธีกรรมต่าง ๆ มากมาย ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้ คือ

1. ความเชื่อ
2. ข้อมูลทางชาติพันธุ์ ประเพณีต่าง ๆ
3. การวิเคราะห์ทางดนตรี วันวิสาขบูชา

4. เป็นการอภิปราย ประเพณีวิสาขบูชา แบบดั้งเดิม
5. ตรวจสอบสัมพันธภาพทางวัฒนธรรมและพิธีกรรมของชนกลุ่มน้อยที่นับถือบูชา

อื่น ๆ

โซเฟีย (Sofia. 2004 : 1-2) ได้วิจัยการเดินรำแบบบาลีกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในบาลี ในรายงานการวิจัยเรื่องนี้ พบว่า การเดินรำแบบบาลีของนักเดินรำหญิงเป็นพิธีการเดินที่ศักดิ์สิทธิ์ โดยมีมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 ได้รับอิทธิพลจากศาสนาฮินดู เป็นการเดินที่มีชื่อเสียงมากในอินโดนีเซีย และการแสดงชุดนี้ส่งผลดีต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จากการเข้าไปศึกษาโดยนำเอาความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วยในการศึกษาการเดินในพิธีกรรมของชาวบาลีและการเลือกเพศในการเดินด้วย

สรุปการศึกษาเอกสารงานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง พบว่า งานวิจัยข้างต้นมุ่งศึกษาการความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนในท้องถิ่นต่าง ๆ โดยชุมชนนั้น ๆ ยังมีทุนทางวัฒนธรรม อันได้แก่ ประเพณีพิธีกรรม ความเชื่อของตนเอง เป็นทรัพยากรในการท่องเที่ยว โดยพื้นที่ที่สามารถจัดการท่องเที่ยวได้อย่างประสบผลสำเร็จนั้น เกิดจากการร่วมมือของชุมชนในท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมเอง โดยมุ่งเน้นความสำคัญไปกับองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวทั้ง 4 ด้านได้แก่ องค์ประกอบด้านการจัดการ องค์ประกอบด้านพื้นที่ องค์ประกอบด้านการจัดการเชิงการศึกษา และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งจะสามารถจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้นำเอาข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไปใช้เป็นกรอบความคิดในการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยยึดหลักองค์ประกอบของการท่องเที่ยวทั้ง 4 ด้าน ไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนา (Research and Development) โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการศึกษาเบื้องต้นจากการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมเอกสารทางวิชาการ ตำรา แนวคิด บทความต่าง ๆ ที่เป็นหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น การบริหารจัดการเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม นโยบายการท่องเที่ยวของรัฐบาล ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ในประเด็นของการศึกษา คือ ผู้นำในการจัดประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโขกษัย คือ นายเทศมนตรีตำบลโขกษัย เจ้าอาวาสวัดที่ส่งขบวนแห่เทียนพรรษาเข้าร่วมประเพณี กลุ่มผู้นำชุมชน คณะกรรมการการตัดสินขบวนแห่เทียนพรรษา ผู้ประกอบการห้างร้านเอกชน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษาคำราชต่างๆ และงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์ หาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา โดยผู้วิจัยได้กำหนดลำดับหัวข้อในบทที่ 3 ไว้ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล
6. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ผู้วิจัยเป็นไปตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ คือ

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ประเพณีแห่งเทียนพรรษา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาโดยแยกประเด็นที่จะศึกษาไว้ดังนี้

1.1 ข้อมูลพื้นฐานพื้นที่วิจัย

1.2 วิวัฒนาการต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่การละเล่น

2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการประเพณีแห่งเทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

2.1 การบริหารจัดการทรัพยากรในการดำเนินงาน

2.1.1 ด้านบุคคล

2.1.2 ด้านงบประมาณ

2.2 การบริหารจัดการการท่องเที่ยว

2.2.1 ด้านการบริการ

2.2.2 ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

2.2.3 ด้านสุขภาพอนามัย และสิ่งแวดล้อม

2.2.4 ด้านการแสดงผลวัฒนธรรม

3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่งเทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

3.1 แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรในการดำเนินงาน

3.1.1 ด้านบุคคล

3.1.2 ด้านงบประมาณ

3.2 แนวทางการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

3.2.1 ด้านการบริการ

3.2.2 ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

3.2.3 ด้านสุขภาพอนามัย และสิ่งแวดล้อม

3.2.4 ด้านการแสดงผลวัฒนธรรม

2. ระยะเวลาการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2551 ถึง

เดือนกันยายน พ.ศ. 2551

3. วิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยทำการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยที่ศึกษาปรากฏการณ์สังคมจากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงในทุกมิติ เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีแห่เทียนพรรษา ลักษณะการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาในสภาพปัจจุบัน และการศึกษาหาแนวทางในการส่งเสริมประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ การสังเกต การจัดสนทนากลุ่ม

4. พื้นที่ทำการศึกษา

ในการศึกษาการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้สนามในการทำวิจัย จากวัดที่สงฆ์ชวนแห่เทียนพรรษาเข้าร่วมประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 5 ชุมชน ดังดังนี้

1. วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์ ตั้งอยู่ ตำบลโขกษัย อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา
2. วัดศรีพุทธาราม ตั้งอยู่ ตำบลกระโทก อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา
3. วัดใหม่สระประทุม ตั้งอยู่ ตำบลโขกษัย อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา
4. วัดโบสถ์คงคาลัย ตั้งอยู่ ตำบลกระโทก อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา
5. วัดบึง ตั้งอยู่ ตำบลโขกษัย อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา

เกณฑ์ในการคัดเลือก โดยทั้ง 5 วัด ดังกล่าวได้จัดชวนเทียนพรรษาเข้าร่วมประเพณีแห่เทียนพรรษา ของอำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมาเป็นประจำทุกปี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ทำการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนในอำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา โดยมีเลือกกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้รู้ทั้งภาครัฐ และเอกชน กลุ่มผู้ปฏิบัติทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน และกลุ่มทั่วไป คือ ประชาชนทั่วไป และนักท่องเที่ยวผู้เข้าร่วมประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา สำหรับกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 95 คน ได้แบ่งรายละเอียด ดังนี้

1. กลุ่มผู้รู้ (Key Informant) เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านนโยบาย การวางแผนการบริหารจัดการ ของภาครัฐและเอกชน การประสานงานในการจัดงานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การวางแผนประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอโขกษัย

จังหวัดนครราชสีมา และการบริการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นบุคคลระดับหัวหน้างานในการประชุม วางแผนการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 20 คน ประกอบด้วย

นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลโชคชัย	1 คน
หัวหน้ากองการศึกษาเทศบาลตำบลโชคชัย	1 คน
หัวหน้ากองการสาธารณสุขเทศบาลตำบลโชคชัย	1 คน
ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอโชคชัย	1 คน
วัฒนธรรมอำเภอโชคชัย	1 คน
กลุ่มแม่บ้านอำเภอโชคชัย	5 คน
ปราชญ์ครูเทียน	5 คน
เจ้าอาวาสวัดโบสถ์คงศาล้อม	1 รูป
เจ้าอาวาสวัดบึง	1 รูป
เจ้าอาวาสวัดใหม่สระประทุม	1 รูป
เจ้าอาวาสวัดศรีพุทธาราม	1 รูป
เจ้าอาวาสวัดนอกกวิเวกไวยฤทธิ์	1 รูป

2. กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informant) เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกในการปฏิบัติเกี่ยวกับประเพณีแห่เทียนพรรษา แบ่งเป็นประวัติความเป็นมา ลักษณะการจัดประเพณีแห่เทียน ผู้ให้ข้อมูลภาครัฐในการปฏิบัติด้านความปลอดภัย สภาพแวดล้อม การบริการ ศิลปะการแสดง ตลอดจนปัญหาอุปสรรค ในการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา รวมทั้งข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 40 คน ประกอบด้วย

เทศมนตรีตำบลโชคชัย	6 คน
เจ้าหน้าที่กองการศึกษาเทศบาลตำบลโชคชัย	3 คน
เจ้าหน้าที่กองการสาธารณสุขเทศบาลตำบลโชคชัย	3 คน
ผู้อำนวยการ โรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลโชคชัย	3 คน
กรรมการชุมชนวัดโบสถ์คงศาล้อม	3 คน
กรรมการชุมชนวัดบึง	3 คน
กรรมการชุมชนวัดใหม่สระประทุม	3 คน
กรรมการชุมชนวัดศรีพุทธาราม	3 คน
กรรมการชุมชนวัดนอกกวิเวกไวยฤทธิ์	3 คน
ช่างเทียนวัดโบสถ์คงศาล้อม	2 คน

ช่างเทียนวัดบึง	2 คน
ช่างเทียนวัดใหม่สระประทุม	2 คน
ช่างเทียนวัดศรีพุทธาราม	2 คน
ช่างเทียนวัดนอกวิเวกไวยฤทธิ	2 คน

3. กลุ่มทั่วไป (General Informant) เป็นผู้ให้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา โดยคัดเลือกจากประชาชนทั่วไปที่เข้าร่วมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมงาน จำนวน 35 คน ประกอบด้วย

ประชาชนทั่วไป	15 คน
กลุ่มนักท่องเที่ยว	20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาแนวทางบริหารจัดการงานประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย

1. แบบสำรวจ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสำรวจ (Basic Survey) ใช้สำรวจพื้นที่ที่จะศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก ความน่าสนใจ ของประเพณีแห่เทียนพรรษา จากสภาพที่พบเห็น แล้วบันทึกลงในแบบสำรวจ
2. แบบสังเกต ใช้แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมในงานประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอโขกษัย สังเกตซักถามข้อมูลที่สงสัย จดบันทึกและเปิดเผยตัวเองว่าเป็นผู้วิจัย การสังเกตในกิจกรรมที่เกี่ยวกับกิจกรรมประเพณีแห่เทียนพรรษามีขั้นตอนความแตกต่างในแต่ละชุมชนเป็นอย่างไร มีข้อแตกต่างและโดดเด่นอย่างไร ที่จะส่งผลส่งเสริมการบริหารจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - Participant Observation) เป็นการสังเกตสภาพทั่วไปภายในชุมชน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมของชุมชนต่าง ๆ นอกจากนี้เป็นการสังเกตกิจกรรมในหมู่บ้านในงานประเพณีแห่เทียนพรรษา สภาพทั่วไป ได้แก่ สิ่งดึงดูดในการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงลักษณะการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา ในปัจจุบัน
3. แบบสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) เป็นการสัมภาษณ์ตามแนวทางประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยใช้สำหรับสอบถามกับผู้ให้ข้อมูลอย่างกว้าง และสามารถที่จะสัมภาษณ์เจาะลึกได้ทันที โดยมีแนวทางดังนี้

3.1 นโยบายการบริหารจัดการท่องเที่ยว

3.2 แนวทางการบริการจัดการสุขภาพอนามัย และสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย
ที่พัก ร้านอาหาร

3.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยว

3.4 ปัญหา อุปสรรค ในการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา และ
แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non - Structure Interview) เพื่อรวบรวมข้อมูลจาก
กลุ่มตัวอย่างให้สอดคล้องกับความมุ่งหมาย โดยกำหนดแบบกว้าง ๆ เพื่อจับประเด็นและ
นำมาวิเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก

4. การสนทนากลุ่ม (Focused Group) ใช้กับกลุ่มคนในชุมชน ได้แก่ ผู้ร่วมงาน
ประเพณีแห่เทียนพรรษา คือ กลุ่มผู้ปฏิบัติและนักท่องเที่ยว ตลอดจนกลุ่มเจ้าหน้าที่องค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น เพื่อศึกษาประเด็นการหาแนวทางการบริหารจัดการ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
ทางวัฒนธรรม โดยจัดเป็นกลุ่มละ 6-8 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ผู้วิจัยใช้ประกอบการวิจัย ประกอบด้วย ข้อมูล เอกสาร ข้อมูลจากการสำรวจ
ข้อมูลจากการสังเกต ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

1. ข้อมูลจากเอกสารที่กล่าวถึง

- 1.1 ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยและประเพณี
- 1.2 ความรู้เกี่ยวกับประเพณีแห่เทียนพรรษาในภาคอีสาน
- 1.3 ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการและการท่องเที่ยว
- 1.4 บริบทของพื้นที่อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา
- 1.5 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
- 1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การสำรวจ เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก การบริการต่าง ๆ
เพื่อสร้างความมั่นใจให้นักท่องเที่ยว และข้อมูลด้านการประชาสัมพันธ์ แหล่งท่องเที่ยว ของพื้นที่
ที่จะทำการศึกษา

3. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ทั้งชนิด
ที่มีโครงสร้าง (Structure Interview) และชนิดที่ไม่มีโครงสร้าง (Non Structure Interview)
เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบความคิด ความเชื่อ ความเข้าใจ ความพึงพอใจของผู้ให้ข้อมูล
ที่เกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวประเพณีแห่เทียนพรรษา โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีความเชี่ยวชาญ

และมีบทบาทสำคัญในระดับท้องถิ่น ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบกว้าง ๆ เพื่อสะดวกในการเก็บข้อมูลของผู้วิจัย โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบไม่มีโครงสร้าง นำข้อมูลที่ได้นำมาจัดหมวดหมู่ นำมาสู่การเรียบเรียงข้อมูล เพื่อให้ง่ายต่อการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นการเก็บข้อมูล โดยวิธีการจัดกลุ่มสนทนา และร่วมปรึกษาหารือ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล และแสดงความคิดเห็นร่วมกันระหว่างผู้ให้ข้อมูลกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่กลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การจัดกระทำข้อมูล

1.1 นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ การจัดกลุ่มสนทนา ที่เก็บรวบรวม และทำการจัดบันทึกไว้ ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลจากเครื่องมือทุกประเภทที่ใช้ถ้าพบว่ามีข้อมูลของเครื่องมือใดมีคำตอบที่ไม่ชัดเจน ไม่ถูกต้อง หรือไม่เหมาะสม ผู้วิจัยจะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม

1.2 นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมไว้ มาจัดเป็นหมวดหมู่ของข้อมูล โดยจัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัยในแต่ละข้อ และจัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ตามประเภทของเครื่องมือที่ใช้

1.3 สรุปข้อมูลของแต่ละประเภทเครื่องมือ โดยใช้แบบสรุป ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองตามเครื่องมือแต่ละประเภท

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative Research)

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย โดยการเขียนแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

2.2 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบแบบ สามเส้า (Methodological Triangulation) และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ใช้วิธี Investigator Triangulation โดยการนำข้อมูลกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่าน หรือกลับไปสอบถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม สรุปให้ตรงตามประเด็นความมุ่งหมายของการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่องแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการศึกษาเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม เพื่อนำข้อมูลมาอธิบายตามความมุ่งหมายทั้ง 3 ข้อ สามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา

ตอนที่ 3 แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา

1. ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่วิจัย

จากการสัมภาษณ์ และศึกษาเอกสารประวัติของวัดต่างๆ ในอำเภอโขกษัย ซึ่งรวบรวมโดยท่านพระครูพิทักษ์ปทุมมากร เจ้าอาวาสวัดใหม่สระประทุม รองเจ้าคณะอำเภอโขกษัย ทำให้ได้ทราบข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับประวัติของวัด และการพัฒนาในด้านต่างๆ ของวัดจากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1.1 วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ

ตั้งอยู่เลขที่ 58 หมู่ที่ 4 ตำบลโขกษัย อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา อดีตเท่าที่ทราบจากประวัติของกรมการศาสนา สร้างเมื่อ พ.ศ. 1600 มีพระประธานประจำวัดคือ หลวงพ่อใหญ่วัดนอก ซึ่งมีความศักดิ์สิทธิ์ ได้ประดิษฐานอยู่ในอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย สร้างด้วยศิลาแลงสมัยขอม (สุโขทัย) ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ เป็นเวลา 944 ปี และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ในปีพุทธศักราช 1620 มีการบูรณะปฏิสังขรณ์ซ่อมแซมอุโบสถ ครั้งแรกในปีพุทธศักราช 2471 ครั้งที่ 2 ในปีพุทธศักราช 2476 และครั้งที่ 3 ในปีพุทธศักราช 2495 วัดนอก มีเนื้อที่ 15 ไร่ 2 งาน 40 ตารางวา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย (พระครูพิทักษ์ปทุมมากร. ม.ป.ป.)

มีรายนามเจ้าอาวาสปกครองวัด ดังนี้

1. พระอาจารย์นาค
2. พระอาจารย์เหล็ก
3. พระอาจารย์พวง
4. พระอาจารย์เป๊ะ
5. พระอาจารย์ปลอด
6. พระอาจารย์คง
7. พระอาจารย์ถาด
8. พระอาจารย์เถี่ยว
9. พระอาจารย์พัน
10. พระอธิการแป้ว รุกขิตถมโฆ พ.ศ. 2494 ถึง พ.ศ. 2533
11. พระครูวิมลธรรมมาวูฐ (คทาวูฐ ถาวโร) นามสกุลเดิม ผางกระโทก เป็นเจ้าอาวาสตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 ถึงปัจจุบันนี้ ท่านพระครูวิมลธรรมมาวูฐได้อุปสมบท เมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2531 ที่ วัดโบสถ์คังคาล้อม มีท่านพระครูชลธารชัยเขต เจ้าคณะตำบลกระโทก วัดโบสถ์คังคาล้อม ตำบลกระโทก อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูอุดมสุดตาภรณ์ เจ้าคณะตำบลท่าเยี่ยม วัดดอนใหญ่ ตำบลกระโทก อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระครูพิทักษ์ปทุมมากร รองเจ้าคณะอำเภอโชคชัย วัดใหม่สระประทุม ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นพระอนุสาวนาจารย์ พ.ศ. 2533 เป็นรักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดนอก พ.ศ. 2536 เป็นเจ้าอาวาสวัดนอก พ.ศ. 2542 เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นโทเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ พ.ศ. 2549 เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นเอกเจ้าอาวาสวัดราษฎร์

1.2 วัดศรีพุทธาราม (วัดโน)

ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลกระโทก อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2313 มีเนื้อที่ 7 ไร่ มีเนื้อที่ธรณีสงฆ์ 1 แปลงเนื้อที่ 3 ไร่ 18 ตารางวา โฉนดที่ดิน น.ส. 3 เลขที่ 2431 วัดศรีพุทธาราม เดิมชื่อวัดกลาง เพราะตั้งอยู่ กลางหมู่บ้าน และเปลี่ยนมาเป็นวัดศรีพุทธารามเมื่อปี พ.ศ. ใดไม่ทราบ (พระครูพิทักษ์ปทุมมากร. มปป.)

มีรายนามเจ้าอาวาสปกครองวัดดังนี้

1. พระครูปลัดชั้น พ.ศ. - ถึง พ.ศ. 2476
  2. พระปลัดอ้อม พ.ศ. 2476 ถึง พ.ศ. 2494
- รักษาการแทนเจ้าคณะแขวงกระโทก พ.ศ. 2477 ถึง พ.ศ. 2478

3. พระมหาโปร่ง พ.ศ. 2494 ถึง พ.ศ. 2503

ท่านเผาตัวเองจนมรณภาพด้วยการห่มผ้าพาดสังฆารัตนดอกแล้วเอาน้ำมันรดที่ผ้าเผาตัวเองเดินพนมมือสวดมนต์รอบกองพอน (กองพินที่นำมาตั้งเป็นกองสำหรับเผาศพ) เดินสวดมนต์วนรอบกองพอน จนกระทั่งว่าไฟลุกไหมจนท่วมร่าง แล้วล้มลงจนขาดใจต่อหน้าพระลูกสงฆ์ ไม่มีองค์ใดกล้าเข้าไปช่วยเพราะเป็นคำสั่งของเจ้าอาวาส ให้นำสวดมนต์เพื่อเป็นพยานในการกระทำของท่าน

4. พระครูสิทธิพิทักษ์ (สนุนจิตโต) นามสกุลเดิม พึ่งครบุรี เป็นเจ้าอาวาสตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 ถึงปัจจุบันนี้ ท่านได้อุปสมบท เมื่อวันที่ 25 เดือน เมษายน พ.ศ. 2493 ที่วัดจระเข้หิน ตำบลจระเข้หิน อำเภocrบุรี จังหวัดนครราชสีมา โดยมีท่านพระครูสังฆกิจบูรจารย์ วัดจระเข้หิน ตำบลจระเข้หิน อำเภocrบุรี จังหวัดนครราชสีมา เป็นพระอุปัชฌาย์ พระมา จิตตสาโท วัดจระเข้หิน ตำบลจระเข้หิน อำเภocrบุรี จังหวัดนครราชสีมา เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระป๊อก วัดจระเข้หิน ตำบลจระเข้หิน อำเภocrบุรี จังหวัดนครราชสีมา เป็นพระอนุสาวนาจารย์

พ.ศ. 2503 เป็นรักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดศรีพุทธาราม

พ.ศ. 2506 เป็นเจ้าอาวาสวัดศรีพุทธาราม

พ.ศ. 2524 เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าอาวาสชั้นโท

พ.ศ. 2548 เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าอาวาสชั้นเอก

1.3 วัดใหม่สระประทุม

ตั้งอยู่ ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา มีเนื้อที่ทั้งหมด 26 ไร่ - งาน 14 ตารางวา โดยเมื่อก่อนตั้งอยู่ที่บ้านเนินหนองบัว คือที่ตั้ง สถานีตำรวจอเภอโชคชัย หลังเก่า หลัฐานต่าง ๆ คือ หลุมลูกนิมิตอุโบสถที่ ร.ต.อ.ประเสริฐ สุนทรเสรี ขุดหลุมที่จะฝังเสาเบดมินตัน เมื่อขุดลงไปจึงเจอลูกนิมิตอุโบสถหลังเก่าของวัดใหม่สระประทุม (ในสมัยนั้นเรียกว่าวัดเนินหนองบัว ซึ่งยังไม่ได้ย้ายมาตั้งอยู่ ในที่ปัจจุบันนี้) และบริเวณสระน้ำของวัดนั้น ทุกวันนี้เป็นที่ตั้งของโรงไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอโชคชัย เดิมชื่อว่าวัดเนินหนองบัว สร้างขึ้นราวปี พ.ศ. ใด ไม่มีใครทราบ และไม่ปรากฏหลักฐานมาก่อน ต่อมาได้ย้ายมาสร้างวัดขึ้นใหม่ที่วัดใหม่บ้านด่านกระโทก แขวงเมืองนครราชสีมาในปี พ.ศ. 2351 มีเจ้าอาวาสรูปแรก คือ หลวงปู่ภาคย์ ได้มาดูแลก่อสร้างปฏิสังขรณ์มีการสร้างอุโบสถ 1 หลัง กุฏิ 1 หลัง ศาลาการเปรียญ และเมื่อปี พ.ศ. 2373 ได้รับอนุญาตให้ตั้งวัด หลังจากหลวงปู่ภาคย์ ได้มรณภาพลง เมื่อปี พ.ศ. 2402 ก็มีพระอุปัชฌาย์อินทร์ อินทวิโส เป็นเจ้าอาวาสรูปต่อมาและได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ที่ “พระครูศีลสังวรณ” ท่านได้นำชาวบ้านก่อสร้างอุโบสถขึ้นมาใหม่ และขอพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2438 นำให้วัดเจริญรุ่งเรืองตลอดมาจนถึงปี พ.ศ. 2439 ท่านได้มรณภาพลง และในปีต่อมาหลวงปู่พุ่ม ชินวิโส (พระครูปริชาชินวงศ์) ท่านได้รับ

เป็นการบูรณะสงฆ์ จนในปี พ.ศ. 2440 ท่านได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าคณะหมวดกระโทก (ด้านกระโทก หรือที่เรียกกันว่า เจ้าคณะตำบลในปัจจุบัน)

ในปี พ.ศ. 2446 ทางราชการได้ ยกฐานะ ด้านกระโทก ขึ้นเป็นแขวงกระโทก ต่อมาในปี พ.ศ. 2465 ทางราชการได้เปลี่ยนจากแขวงกระโทก มาเป็นอำเภอกระโทก พระครูปริชาชินวงศ์ ท่านจึงได้เป็นเจ้าคณะแขวงกระโทก และเป็นเจ้าคณะอำเภอกระโทก องค์แรก ในประวัติศาสตร์ของอำเภอ แต่ว่าทางการปกครองของคณะสงฆ์นั้น ยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงตาม ทางราชการ จึงใช้คำว่าเจ้าคณะแขวงกระโทกอยู่ จะเห็นได้จากหลักฐานที่พระสงฆ์ที่มา ดำรงตำแหน่งเป็นรักษาการแทนเจ้าคณะอำเภอรูปต่อจากท่าน พระครูปริชาชินวงศ์ ยังปรากฏ ใช้คำว่า เจ้าคณะแขวงกระโทกอยู่ ต่อมาปี พ.ศ. 2482 ในสมัยราชการที่ 8 มีการเปลี่ยนแปลง ตามทางราชการที่เปลี่ยนจากอำเภอกระโทก มาเป็นอำเภอโชคชัย ทางคณะสงฆ์ของอำเภอโชคชัย นั้นน่าจะเปลี่ยนมาใช้ตอนที่ มีการเปลี่ยนแปลงเป็นอำเภอโชคชัยทีเดียว (เพราะดูจากหลักฐาน การแต่งตั้งพระมหามณี อังกูโร ป.ธ.6 เจ้าอาวาสวัดบ้านจิว อำเภอปักธงชัย ให้ดำรงตำแหน่งเป็น เจ้าคณะแขวงกระโทก เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2478 และแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็น รองเจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2480 ดังสำเนาการแต่งตั้งที่ 150/2480 วัดบูรพ์ จังหวัดนครราชสีมา จากเจ้าคณะจังหวัด ถึง พระมหามณี เจ้าคณะ แขวงกระโทก ตามที่หนังสือของเจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา ที่ 185/2480 วันที่ 14 มิถุนายน ว่าทรงโปรดตั้งให้ พระมหามณี เจ้าคณะแขวงกระโทก รองเจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา ให้ดำรง ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดแจ้งใน การต่อมาท่านพระครูปริชาชินวงศ์ได้ทำการเปิดสอนนักเรียน และ ทำให้วัดเจริญรุ่งเรืองมากในสมัยนั้น และเปิดทำการสอนนักเรียนสนามหลวง ที่โรงเรียน บ้านกระโทก (โรงเรียนโชคชัยพรหมบุตรปัจจุบันนี้) เพราะศาลาการเปรียญทางวัดใหม่สระประทุม ไม่มีโต๊ะเก้าอี้ จึงได้ไปขอสถานที่โรงเรียนบ้านกระโทก ที่มีโต๊ะเก้าอี้พร้อมกว่าทางวัด พระครู ปริชาชินวงศ์ ท่านได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ ในเขตปกครองคณะสงฆ์แขวงกระโทก เมื่อปี พ.ศ. 2445 ในปีที่ท่านได้เป็นพระอุปัชฌาย์นั้นชาวบ้านได้เล่าขานต่อกันว่า ได้เกิดสิ่งมหัศจรรย์ขึ้น สระน้ำของวัดที่มีดอกบัวอยู่เต็มสระได้เกิดสิ่งปาฏิหาริย์คือ ดอกบัวก้านเดียวมีดอกออกมาถึงเจ็ดดอก เป็นสิ่งที่ชาวบ้านได้เล่าลือสืบทอดกันมา และหลวงพ่อบอกท่านเห็นว่าวัดใหม่มันสั้นจนเกินไปจึงให้มีชื่อ ต่อท้ายว่า วัดใหม่สระประทุม หมายถึงดอกบัวตั้งแต่ตอนนั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ แต่การเขียน ของคนในสมัยนั้นอาจจะไม่ได้ดูความหมายที่ถูกต้อง จึงเติมคำผิดจากความหมายไป (ในยุค สมัยก่อนนั้นเราสังเกตดูจากการตั้งชื่อวัดของคนในสมัยนั้น จะมีชื่อที่สั้นและเรียกได้ง่ายที่สุด เช่น วัดใน วัดบึง วัดโบสถ์ วัดนอก วัดใหม่ แต่ละวัดนั้นมาต่อเติมท้ายเอาที่หลังทั้งนั้น) หลวงพ่อ พระครูปริชาชินวงศ์ท่านได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ ที่ “พระครูปริชาชินวงศ์” เมื่อปี พ.ศ. 2448 (พุ่ม สงฆ์สังวรณ) และท่านได้ลาออกจากตำแหน่งเจ้าคณะแขวงกระโทก เมื่อปี พ.ศ. 2475 เพราะ

สุขภาพของท่านไม่ค่อยดีจึงได้ลาออกจากเจ้าคณะแขวงกระโทก (อำเภอกระโทก) เพื่อพักรักษาตัว และท่านได้มรณภาพลงเมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2482 และในปีนั้นพระอาจารย์เพชร มุลกระโทก ได้เป็นรักษาการแทนเจ้าอาวาสอยู่เป็นเวลา 1 ปี ท่านก็ได้ลาสิกขา เวลาต่อมาชาวบ้าน จึงได้ไปนิมนต์พระอธิการพุด ปลูกญาสุโต (ต่ากระโทก) มาเป็นเจ้าอาวาสรูปที่ 4 ในปี พ.ศ. 2484 ทำให้วัดเจริญรุ่งเรืองและท่านได้ลาสิกขา เมื่อปี พ.ศ. 2495 ทำให้วัดว่างเจ้าอาวาส อยู่เป็นเวลาถึง 1 ปี

ในปี พ.ศ. 2496 ชาวบ้านจึงได้นิมนต์ พระมหาชู ฐานิสฺสโร (เกียรติวิราภรณ์) มาเป็นเจ้าอาวาสรูปที่ 5 ต่อมาพระมหาชูท่านได้เปิดโรงเรียนสอนนักเรียนและบาลีขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2498 ทำให้วัดเจริญรุ่งเรืองมากในสมัยนั้น จะมีพระเณรจากต่างอำเภอเข้ามาเรียนอยู่ที่วัด เป็นจำนวนมาก ท่านพระมหาชู ฐานิสฺสโร ได้ลาสิกขา เมื่อปี พ.ศ. 2509 ชาวบ้านจึงได้นิมนต์ พระมหาอุดม โชติธมฺโม (โชนกระโทก) เป็นเจ้าอาวาสรูปที่ 6 เมื่อปี พ.ศ. 2511 ท่านได้นำ ชาวบ้านก่อสร้างอุโบสถ เมื่อปี พ.ศ. 2519 และขอพระราชทานวิสุงคามสีมา ในปี พ.ศ. 2524 และ วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2527 ท่านได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ ที่ “พระครูอุดมธรรมประโชติ” ปีต่อมาในวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2528 ท่านก็ได้มรณภาพลง ชาวบ้านจึงได้นิมนต์พระอธิการณรงค์ ปลูกญาโร (ธีระวัฒนา) ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสรูปที่ 7 เมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2529 และต่อมาท่านได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2535 ที่ “พระครู พิทักษ์ปทุมมาร” และต่อมาได้รับการแต่งตั้งเป็น เจ้าคณะตำบลโชคชัย ในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2541 และได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ในวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2542 และได้รับ พระราชทานเลื่อนชั้นสมณศักดิ์เป็นเจ้าคณะตำบลชั้นโท ต่อมาได้รับการแต่งตั้งเป็น รองเจ้าคณะอำเภอโชคชัย ในวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2545 และวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2545 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ปรับเปลี่ยนพัดเป็นพัดรองเจ้าคณะอำเภอจนถึงปัจจุบันนี้ (พระครูพิทักษ์ปทุมมาร. ม.ป.ป.)

มีรายนามเจ้าอาวาสปกครองวัด ดังนี้

1. หลวงปู่ภาคย์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2351 ถึง พ.ศ. 2402
2. พระครูศีลสังวรณ (อินทร์ อินฺทวโส) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2402 ถึง พ.ศ.2439
3. พระครูปรีชาชินวงศ์ (พุ่ม ชินวโส) นามสกุลเดิม สงฆ์สังวรณ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2440 ถึง พ.ศ. 2482
4. พระอาจารย์เพชร มุลกระโทก พ.ศ. 2482 ถึง พ.ศ. 2484
5. พระอธิการพุด ปลูกญาโร นามสกุลเดิม ต่ากระโทก ตั้งแต่ พ.ศ. 2484 ถึง พ.ศ. 2495

6. พระมหาชู ฐานิสฺสโร นามสกุลเดิม เกียรติวีราภรณ์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2496 ถึง พ.ศ. 2509

7. พระครูอุดมธรรมประโชติ (พระมหาอุดม โชติธมฺโม) นามสกุลเดิม โจนกระโทก ท่านเกิดเมื่อ วันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2474 ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511 ถึง พ.ศ. 2528 ท่านได้อุปสมบทที่ วัดปรังค์น้อย ตำบลพลับพลา อำเภอโชคชัย จังหวัด นครราชสีมา โดยมีท่านพระครูพรหมพงษ์พิสุทธิ์ เจ้าคณะอำเภอโชคชัย วัดปรังค์น้อย ตำบล พลับพลา เป็นพระอุปัชฌาย์ท่านพระครูพิศาลภัทรคุณ เจ้าคณะตำบลกระโทก วัดบึง ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นพระกรรมวาจาจารย์ ท่านพระครูไชยลักษณ์สิกขการ เจ้าคณะตำบลพลับพลา วัดกุศสวาย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ท่านพระครูอุดมธรรมประโชติ มรณภาพเมื่อ 3 ๑ 10 ปีฉลุ วันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2528 ได้รับพระราชทานเพลิง เมื่อวันอาทิตย์ที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2529 สิริรวมอายุได้ 54 ปี 6 เดือน 5 วัน 35 พรรษา

8. พระครูพิทักษ์ปทุมมากร (ณรงค์ ปญฺญาวโร) นามสกุลเดิม ชีระวัฒนา รองเจ้าคณะอำเภอโชคชัย ได้รับตำแหน่ง เจ้าอาวาสตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 ถึงปัจจุบันนี้ ท่านได้ออก อุปสมบท เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2521 ที่วัดโบสถ์คงคาล้อม โดยมีท่านพระครูชลธารชัยเขต เจ้าคณะตำบลกระโทก วัดโบสถ์คงคาล้อม ตำบลกระโทก อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นพระอุปัชฌาย์ มีพระชิต อภิชาโต วัดบ้านโจด ตำบลท่าเยี่ยม อำเภอโชคชัย จังหวัด นครราชสีมาเป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระมหาบุญเลิศ กตกุสโล (พระครูอุดมสุตาภรณ์) เจ้าคณะตำบลท่าเยี่ยม วัดบ้านดอน ตำบลกระโทก อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็น พระอนุสาวนาจารย์ (พระครูพิทักษ์ปทุมมากร. 2551 : สัมภาษณ์)

วันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2528 เป็นรักษาการแทนเจ้าอาวาส

วันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2529 เป็นเจ้าอาวาสวัดใหม่สระประทุม

วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2535 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์

วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2541 เป็นเจ้าคณะตำบลโชคชัย

วันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2542 เป็นพระอุปัชฌาย์

วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2544 เลื่อนสมณศักดิ์เป็นเจ้าคณะตำบลชั้นโท

วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2545 เป็นรองเจ้าคณะอำเภอโชคชัย

วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2545 รับพระราชทานสมณศักดิ์

เป็นรองเจ้าคณะอำเภอ

1.4 วัดโบสถ์คงคาล้อม

ตั้งอยู่ หมู่ที่ 9 ตำบลกระโทก อำเภอโซคชัย จังหวัดนครราชสีมาสังกัด คณะสงฆ์มหานิกาย สร้างเมื่อ ปี พ.ศ. 2410 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2537 เหตุที่เรียกว่าวัดโบสถ์คงคาล้อมนั้น เพราะสร้างอุโบสถอยู่ใน กลางเกาะที่ขุดคูน้ำล้อมรอบเอาไว้ แล้วอีกประการหนึ่งวัดโบสถ์นั้น ตั้งวัดอยู่กลางทุ่งนา ห่างจาก หมู่บ้านประมาณ 500 เมตร การไปวัดของคนในสมัยก่อน ชาวบ้านจะทำสะพานไม้เรียงตาม หัวคันนาขนาดพอคนเดินสวนกันได้ เข้าไปสู่ยังวัดโบสถ์ ถ้าเป็นฤดูน้ำหลากจะทำให้การสัญจร เข้าสู่วัดนั้นลำบากยิ่งขึ้น แต่ชาวบ้านจะใช้เรือพายเป็นพาหนะเข้าไปสู่ยังวัด ส่วนพระสงฆ์ก็จะ พายเรือออกมารับบิณฑบาต โปรดญาติโยมชาวบ้าน แต่สมัยทุกวันนี้ไม่มีแม่แต่ต่อสะพานที่อยู่ ตามหัวคันนาให้คนร่นหลังได้เห็น

มีรายนามเจ้าอาวาสปกครองวัดมี ดังนี้

1. พระอินทร์
2. พระขุ่ม
3. พระเลื้อย
4. พระน้อย
5. พระพรหม
6. พระอุปัชฌาย์กั้ง พ.ศ. 2419 ถึง พ.ศ. 2434
7. พระอุปัชฌาย์ขุ่ม พ.ศ. 2435 ถึง พ.ศ. 24758
8. พระสมุห์สอน สุวณฺณปญฺโญ พ.ศ. 2476 ถึง พ.ศ. 2490
9. พระอธิการทรัพย์ โสภสโส พ.ศ. 2490 ถึง พ.ศ. 2495
10. พระครูชลธารชัยเขต (หยวก ฐมฺมกาโม) นามสกุลเดิม พุ่กระโทก พ.ศ. 2495 ถึง พ.ศ. 2543 เป็นเจ้าอาวาสที่ได้พัฒนาวัดโบสถ์ในด้านต่าง ๆ ประวัติของท่าน ท่านพระครูชลธารชัยเขต เกิด เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2466 อุปสมบท เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2487 ที่วัดใน (ศรีพุทธาราม) ตำบลกระโทก อำเภอโซคชัย จังหวัดนครราชสีมาพระปลัดอ้อม เจ้าคณะหมวดกระโทก วัดศรีพุทธาราม เป็นพระอุปัชฌาย์ พระสมุห์เป๊ะวัดบึงทับปร่างค์ ตำบลโซคชัย อำเภอโซคชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอธิการพุทธ วัดใหม่สระประทุม ตำบลโซคชัย อำเภอโซคชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ใน พ.ศ. 2495 ได้รับตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดโบสถ์คงคาล้อม ต่อมา พ.ศ. 2513 ได้เป็นเจ้า คณะตำบลกระโทก เขต 2 พ.ศ. 2518 ได้เป็นพระอุปัชฌาย์ในเขตปกครองตำบลกระโทก พ.ศ. 2523 ได้รับตำแหน่งเป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าคณะตำบลชั้นตรี พ.ศ. 2534 เลื่อนสมณศักดิ์

เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าคณะตำบลชั้นโท ท่านได้มรณภาพลง เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2543 ได้รับพระราชทานเพลิง วันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2544 รวมอายุ 77 ปี 23 วัน 56 พรรษา

11. พระกฤษณะ จารุณโณ รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดโบสถ์คงคาล้อม พ.ศ. 2544 แล้วได้แล้วลาสิกขา

12. เจ้าอธิการจรินทร์ อินทวิโส นามสกุลเดิม ศรีไชโย ได้รับนิมนต์จากชาวบ้านวัดโบสถ์คงคาล้อม โดยเดิมทีนั้นท่านได้เป็นพระอยู่ที่วัดใหม่สระประทุม ท่านจึงได้มารับตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาส ในปี พ.ศ. 2544 มาจนถึงปัจจุบันนี้ เจ้าอธิการจรินทร์ได้ อุปสมบท เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2525 ที่วัดโบสถ์คงคาล้อม มีท่านพระครูชลธารชัยเขต เจ้าคณะตำบลกระโทก เจ้าอาวาสวัดโบสถ์คงคาล้อม ตำบลกระโทก อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นพระอุปัชฌาย์ ท่านพระครูอุดมธรรมประโชติ วัดใหม่สระประทุม ตำบลโชคชัยอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระชิต อภิชาโต วัดบ้านโจด ตำบลท่าเยี่ยม อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ท่านเจ้าอธิการจรินทร์ อินทวิโส ได้ดำรงตำแหน่งรักษาการเจ้าคณะตำบลกระโทก อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา มาจนถึงปัจจุบัน (พระครูพิทักษ์ปทุมมาร. ม.ป.ป.)

1.5 วัดบึง

ตั้งอยู่เลขที่ 91 หมู่ที่ 8 ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา สร้างเมื่อ ปี พ.ศ. 2357 บนเนื้อที่ 12 ไร่ 3 งาน 60 ตารางวา สาเหตุที่ชื่อว่าวัดบึงก็เพราะว่าตั้งอยู่ในหมู่บ้านบึง มีเรื่องเล่าสืบต่อกันมาว่า บ้านบึงเกิดขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี มีอายุประมาณ 300 ปีเศษ เดิมพื้นที่หมู่บ้านบึงในปัจจุบันนี้ ยังไม่มีผู้คนมาอาศัย จะมีแต่เพียงหมู่บ้านกระโทกเท่านั้นที่เป็นหมู่บ้านอยู่เดิม ต่อมาชาวบ้านกระโทกได้ขยับขยายที่ทำมาหากินได้ย้ายถิ่นฐานมายังบ้านบึง เพราะพื้นที่มีทำเลที่ดีมีหนองน้ำขนาดใหญ่เหมาะแก่การเพาะปลูก ครั้งแรกมีชาวบ้านมาไม่กี่ครัวเรือน พอถึงวันเข้าก็จะมีชาวบ้านเพิ่มมากขึ้นที่อยู่อาศัยก็มีความมั่นคงยิ่งขึ้นชาวบ้านก็เรียกหมู่บ้านแห่งนี้ว่าบ้านบึง สันนิษฐานว่าน่าจะเพี้ยนมาจากคำว่า “บึง” เพราะรอบหมู่บ้านนั้นจะมีหนองน้ำขนาดใหญ่อยู่ล้อมรอบหมู่บ้าน ชาวบ้านในสมัยนั้นคงจะเรียกกันว่าบึง แต่นานวันเข้าเริ่มเรียกกันเพี้ยนไปจากคำว่าบึงมาเป็นบึง

ในครั้งอดีตที่ผ่านมานั้นได้มีพระภิกษุรูปหนึ่งเดินธุดงค์มา และได้มาปักกลดพักอาศัยอยู่ใกล้หมู่บ้าน เมื่อชาวบ้านเห็นพระธุดงค์มาปักกลดอยู่ใกล้บ้าน ก็เกิดความศรัทธาเลื่อมใส นำภัตตาหารไปถวาย ตามปกติของชาวพุทธ ทำมาพักอยู่หลายวันชาวบ้านเห็นศิลาจารวัดของท่านนำเลื่อมใสศรัทธาสมกับเป็นพระธุดงค์ ชาวบ้านจึงได้พร้อมใจกันนิมนต์ให้ท่านอยู่จำพรรษาเสียที่นี่เลย ท่านก็ยินยอมจำพรรษาไปรศญาโตโยมชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านนิมนต์ท่านอยู่แล้ว ก็เริ่มช่วยกันสร้างเสนาสนะให้ท่านพักอาศัย กันแดดกันฝน จัดหาสิ่งของที่จำเป็นมาถวายท่าน พร้อมทั้ง

ร่วมแรงร่วมใจกันขุดสระน้ำ เพื่อไว้ใช้ในหน้าแล้งชาวบ้านก็ได้อาศัยน้ำจากสระลูกนี้ด้วยเช่นกัน มีเรื่องเล่าสืบต่อกันมาว่า มีชาวบ้านคนหนึ่งได้ทำเงินตกลงไปในสระน้ำ ท่านรู้เรื่องจึงไม่ยอมใช้น้ำในสระนั้นอีกเลย เมื่อชาวบ้านเห็นเช่นนั้นจึงได้ขุดสระน้ำขึ้นมาใหม่อีกหนึ่งลูก ท่านจึงได้ใช้น้ำในสระแห่งใหม่นี้ ท่านเป็นพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบอย่างเคร่งครัดในพระธรรมและพระวินัย ท่านไม่จับต้องสิ่งของที่เป็นแก้วแหวนเงินทอง มีประชาชนชาวบ้านนับถือท่านเป็นจำนวนมาก ท่านอยู่จำพรรษาที่วัดแห่งนี้มานานเท่าไรไม่มีใครทราบได้ และชื่อของท่านก็ไม่มีใครทราบแน่ชัดว่าท่านชื่อจริงว่าชื่ออะไร เพียงแต่ชาวบ้านพากันเรียกท่านว่า “หลวงพ่อกเงิน” สาเหตุที่ชาวบ้านเรียกท่านว่า หลวงพ่อกเงินก็เพราะชาวบ้านที่ทำเงินตกลงไปในสระน้ำ แล้วท่านไม่ยอมใช้น้ำนั้นอีกเลย ทราบแต่ว่าท่านเป็นคนชาวภาคกลางที่บวชแล้วเดินธุดงค์มา แต่ท่านเป็นคนจังหวัดใดไม่มีใครกล้าสอบถามและไม่ปรากฏหลักฐาน ให้ได้ทราบ ต่อมาท่านได้มรณภาพลง ชาวบ้านจึงได้จัดงานบำเพ็ญกุศลให้ท่าน มีชาวบ้านจากหมู่บ้านต่าง ๆ มาร่วมงานเป็นจำนวนมาก เมื่อฉาปนกิจศพของท่านแล้ว ก็เก็บอัฐิธาตุของท่านรวมกันไว้ พร้อมกับฝังไว้ตรงที่เผาศพของท่าน แล้วนำเอาต้นโพธิ์มาปลูกเพื่อให้ลูกศิษย์หรือชาวบ้านได้ระลึกถึงท่าน และอีกอย่างหนึ่งก็กันไม่ให้ชาวบ้านเดินเหยียบย่ำสถานที่ฝังกระดูกของท่าน ชาวบ้านเคียดแค้นอะไรก็ไปบนบานศาลกล่าวกับต้นโพธิ์ และต้นโพธิ์ต้นนี้ก็มียูเซียนยาวนานมาหลายสิบปี แล้วก็หักโค่นล้มลงในยุคสมัยของพระสมุห์โง่ เป็นเจ้าอาวาสคนเฒ่าคนแก่เล่าต่อกันมาว่า ต้นโพธิ์ได้ล้มลงในช่วงเวลากลางคืน ท่านพระสมุห์โง่ลงจากกุฏิมาดู และได้เดินขึ้นไปเหยียบบนกิ่งของต้นโพธิ์นั้น พอวันรุ่งขึ้นกลากได้ขึ้นที่ตัวของพระสมุห์โง่จนเต็มตัว ชาวบ้านก็บอกว่าเป็นเพราะไปเหยียบกิ่งโพธิ์อันเป็นที่ฝังกระดูกของเจ้าอาวาสองค์ก่อน ท่านพระสมุห์โง่จึงได้นำดอกไม้ธูปเทียนไปขอขมา ตรงสถานที่ฝังกระดูก เมื่อท่านขอขมาแล้วไม่กี่วัน กลากที่ตัวท่านก็หายหมดสิ้น เมื่อพระสมุห์โง่ เห็นอย่างนั้นจึงนำเอาไม้โพธิ์ที่หักนั้น มาแกะสลักเป็นพระพุทธรูปขึ้นมา 2 องค์ เพื่อให้ชาวบ้านได้กราบไหว้บูชาซึ่งก็ยังปรากฏให้เห็นกันมาถึงทุกวันนี้

เมื่อชาวบ้านได้ทำการฉาปนกิจศพหลวงพ่อกเงินแล้ว ก็มีสมภารดูแลปกครอง ต่อมาหลายรูป แต่ว่าจะมีก็รูปไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่นอน บางรูปก็อยู่แค่พรรษาเดียว บางรูปก็ลาสิกขาบ้างก็ย้ายไปอยู่ที่อื่น จะมีหลักฐานที่แน่นอนอีกครั้งก็ในปี พ.ศ. 2450 ชาวบ้านได้ไปนิมนต์ท่านพระสมุห์โง่ มาเป็นเจ้าอาวาส เดิมทีนั้นพระสมุห์โง่ ท่านจำพรรษาอยู่ที่วัดศรีพุทธาราม (วัดใน) พอท่านมาเป็นเจ้าอาวาสท่านก็นำญาติโยมชาวบ้าน พัฒนาวัดมีการสร้างกุฏิสงฆ์ขึ้นมาใหม่เพื่อทดแทนหลังเก่าที่ทรุดโทรมมาก และทำการก่อสร้างอุโบสถและแล้วเสร็จทำการผูกพัทธสีมา เมื่อ ปี พ.ศ. 2454 หลังจากนั้นท่านก็ได้ลาสิกขา จะมีพระภิกษุอีกหลายรูปมาอยู่ดูแลวัด จนในที่สุดชาวบ้านจึงได้เดินทางไปนิมนต์ท่านพระอาจารย์อ๋อม สีลวิสุโท มาเป็นเจ้าอาวาส เพราะท่านเป็นคนบ้านบึงในตอนนั้นท่านกำลังศึกษาพระปริยัติธรรมอยู่ที่วัดสระแก้ว อำเภอเมืองนครราชสีมา

เมื่อท่านมาอยู่ท่านก็ได้ทำการพัฒนาวัดทั้งทางด้านวัตถุ ทางด้านการศึกษา และด้านของงานประเพณีต่าง ๆ ท่านได้ทำการก่อสร้างศาลาการเปรียญ นำชาวบ้านขุดสระน้ำ เป็นที่รักและเคารพนับถือของชาวบ้านเป็นจำนวนมาก และท่านได้ปกครองดูแลวัดบึงมานานถึง 44 ปี ท่านก็มรณภาพเมื่อปี พ.ศ. 2503 รวมอายุท่านได้ 74 ปี จึงทำให้วัดบึงว่างเจ้าอาวาสอีกครั้งหนึ่ง ชาวบ้านจึงได้ทำการติดต่อไปที่พระครูพิศาลภัทรคุณ (หลวงพ่อพรหม อติภทฺโท) ท่านเป็นคนบ้านบึงแต่ที่ท่านไปศึกษาและจำพรรษาอยู่ที่ วัดเทพธิดาราม กรุงเทพมหานคร เดิมที่ท่านยังไม่รับปากว่าจะมาเป็นเจ้าอาวาส แต่ท่านก็ยังไปมาระหว่าง กรุงเทพมหานครกับวัดบึง เป็นประจำ จนในที่สุดท่านเห็นว่าไม่มีใครจะมาเป็นเจ้าอาวาสแน่นอน ท่านจึงรับปากกับญาติโยมมาเป็นเจ้าอาวาสวัดบึง เมื่อท่านมาเป็นเจ้าอาวาสก็ได้เริ่มการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ภายในวัดบึงขึ้นมาใหม่จนทำให้วัดเจริญรุ่งเรืองอย่างที่เห็นทุกวันนี้ (พระครูพิทักษ์ปทุมกร. มปป.)

มีรายนามเจ้าอาวาสปกครองวัดดังนี้

1. พระสมุห์โช่ พ.ศ. 2450 ถึง พ.ศ. 2460
2. พระอธิการอุ่ม สีลวิสุทฺโธ พ.ศ. 2460 ถึง พ.ศ. 2502
3. พระครูพิศาลภัทรคุณ (พรหม อติภทฺโท) นามสกุลเดิม คำรงค์ธรรม

ได้รับตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 ถึง พ.ศ. 2543 ท่านพระครูพิศาลภัทรคุณ เกิดเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2454 ออกบรรพชา เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2470 ปีเถาะ ที่วัดบึงมีพระปลัดอ้อม วัดศรีพุทธาราม เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูปริชาชินวงศ์ เจ้าคณะอำเภอกระโทก วัดใหม่สระประทุม ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. 2495 เป็นเจ้าคณะตำบลกระโทก

พ.ศ. 2501 เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าคณะตำบลชั้นตรี

พ.ศ. 2503 เป็นเจ้าอาวาสวัดบึง

พ.ศ. 2505 เป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. 2534 เป็นเจ้าคณะตำบลโชคชัย

พ.ศ. 2536 ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็น พระครูสัญญาบัตรเจ้าคณะตำบลชั้นโท ได้พระครูพิศาลภัทรคุณ ได้มรณภาพ เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2543 ได้รับพระราชทานเพลิงศพ เมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2544 รวมอายุ 49 ปี 3 เดือน 12 วัน 69 พรรษา

4. พระครูสิริสุตาลังการณ (พระมหาอิม หิตกาโร) นามสกุลเดิม นามกระโทกเจ้าคณะตำบลโชคชัย ได้รับตำแหน่งเจ้าอาวาสตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 ถึงปัจจุบัน ท่านพระครูสิริสุตาลังการณ ได้ออกอุปสมบท เมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2511 ที่วัดบึงตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยมีท่านพระครูพิศาลภัทรคุณ

เจ้าคณะตำบลโชคชัย วัดบึง ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นพระอุปัชฌาย์ มีพระแก่น สนุทธิโก รองเจ้าอาวาสวัดบึง ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และ พระเหลื่อ สุนิมมโลวัดบึง ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นพระอนุสาวนาจารย์

พ.ศ. 2543 เป็นรักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดบึง

พ.ศ. 2544 เป็นเจ้าอาวาสวัดบึง

พ.ศ. 2545 เป็นรักษาการแทนเจ้าคณะตำบลโชคชัย

พ.ศ. 2546 เป็นเจ้าคณะตำบลโชคชัย

2. วิวัฒนาการต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่การละเล่น จากการเก็บข้อมูลโดยการ สัมภาษณ์ และรวบรวมข้อมูลจากภาพถ่าย พบว่า

วิวัฒนาการของประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโชคชัย มีมูลเหตุของประเพณี แห่เทียนในสมัยนั้น ก็ด้วยการที่ในสมัยก่อนไม่มีไฟฟ้าใช้ในวัด จึงมีการขอความอนุเคราะห์ ความร่วมมือ ร่วมใจ และแรงศรัทธาของชาวบ้านในชุมชนคุ้มวัดต่าง ๆ บริจาคขี้ผึ้งที่ได้จาก การหั่นน้ำหวานของรวงผึ้ง โดยมีการนำมาหลอมรวมกันเป็นต้นเทียนพรรษา เพื่อใช้จุดให้แสงสว่าง ในการศึกษาพระธรรมวินัย และทำวัตรเย็น ในพระอุโบสถ ระหว่างที่พระภิกษุสงฆ์จำพรรษา อยู่ที่วัดเป็นเวลา 3 เดือน เมื่อก่อนนั้น เป็นเพียงแต่การหลอมต้นเทียนในวัด แล้วชาวบ้านก็นำไป ถวายแด่พระสงฆ์ ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ก่อนถวายก็มีการแห่เวียนรอบพระอุโบสถเท่านั้น (คำ ปลอดภัยระโทก. 2551 : สัมภาษณ์) ต่อมาจึงมีผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่จากทางอำเภอ จัดงานแห่เทียนขึ้น โดยให้วัดต่าง ๆ ส่งขบวนต้นเทียนพรรษาแห่มาซึ่งที่ทำการอำเภอ โดยงาน ประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโชคชัย มีวิวัฒนาการมาไม่ต่ำกว่า 145 ปี มาแล้ว กล่าวคือ เมื่อปีพุทธศักราช 2406 มีหลักฐานปรากฏว่าได้มีประเพณีแห่เทียนพรรษาเกิดขึ้นแล้ว จากคำบอกเล่า ของนายโปย ฝ่ายกระโทก อดีตกรรมการสุขาภิบาล และผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 ตำบลกระโทก อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ได้กล่าวว่า เคยอ่านเอกสารที่ทำให้ทราบถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้อง กับ ประวัติการจัดงานแห่เทียนพรรษาของอำเภอโชคชัย โดยมีใจความย่อว่า “งานแห่เทียนพรรษา ของบ้านกระโทก มีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2406 อยากจะให้ผู้นุชนคนรุ่นหลัง ได้สืบทอดต่อไป” ปัจจุบัน เอกสารฉบับนี้ได้สูญหายแล้ว นายโปย ยังได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับงานแห่เทียนในสมัยนั้นอีกว่า มีคุ้มวัด ต่าง ๆ ได้ส่งขบวนแห่เทียนพรรษาเข้าร่วมประเพณี อาทิ เช่น วัดบึง วัดโบสถ์ถั่งคาล้อม วัดใน (วัดศรีพุทธาราม) วัดนอก (วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ) วัดใหม่ (วัดใหม่สระประทุม) ต่อมาเมื่อประเพณี แห่เทียนพรรษาเริ่มเป็นที่รู้จัก ก็มีวัดที่อยู่รอบนอกตัวอำเภอ ได้ส่งขบวนเทียนพรรษาเข้าร่วม ประเพณีด้วย ได้แก่ วัดป่าธรรมมิการาม วัดพะโค วัดน้อย (วัดปรางค์น้อย) วัดใหญ่ (วัดพลับพลา)

วัดบึงทับปร่างค์ วัดบ้านโจด วัดโนนเพชร วัดคอนใหญ่ วัดบึงพระ วัดปอพราน (ไปย
ฝ่ายกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์)

โดยสามารถแบ่งวิวัฒนาการของการแห่เทียนพรรษา ลักษณะของต้นเทียน และ
การเล่นขบวนแห่ออกเป็นยุคต่าง ๆ ดังนี้

ในยุคแรก ช่วงปี พ.ศ. 2406-2480

ต้นเทียน ทำด้วย วัสดุที่ชาวบ้านเก็บสะสมไว้ จากการไปหาขี้ผึ้งเพื่อเอา
น้ำหวาน หลังจากนั้น จะเหลือส่วนที่เป็นขี้ผึ้ง นำมาหุง หลอมไว้เป็นก้อน (คล้ายน้ำตาลปึก)
เมื่อใกล้วันที่จะแห่เทียนกล่าวคือ วันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ของทุกปี ประมาณ 2-3 วันชาวบ้าน
จะรวบรวม ก้อนขี้ผึ้ง แล้วนำมาหลอมรวมกัน กลายเป็นต้นเทียนที่มีความยาวประมาณ 1 เมตร
เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 20 เซนติเมตร โดยนำมาวางบนฐานไม้ ตรีงด้วยเชือกห้อยสี่ด้าน บรรทุก
ด้วยเทียนนำใบไม้ กิ่งไม้มาปิดรอบ ๆ ฐานต้นเทียนเทียน จากนั้นใช้ขี้ผึ้งเทียนมาทำเป็นขบวน
เข้ามาซึ่งที่ทำการอำเภอในสมัยนั้น ปัจจุบัน คือ บริเวณหอประชุมอำเภอโชคชัย โดยมีการเล่น
ในสมัยนี้ มีเพียง ขบวนเทียน 2 เล่ม ที่ใช้ประโคมดนตรีปี่พาทย์ร่วมไปกับขบวนแห่ ประกอบ
ไปด้วย ปี่ 1 เล่า ฉิ่งวงใหญ่ 1 วง กลองทัด 1 ใบ และตะโพน 1 ลูก มีชาวบ้านเดินตามขบวน
ไป โดยมีคุ้มวัดเก่าแก่ ที่ส่งขบวนเข้าร่วมงานประเพณีในสมัยนั้น อาทิ เช่น วัดบึง วัดนอก วัดโน
วัดใหม่ และวัดโบสถ์ เข้าร่วมประเพณี สมัยนี้ยังไม่มีการประกวดแข่งขันขบวนเทียนพรรษา
แต่อย่างไร รางวัลที่ได้มีเพียง น้ำมันก๊าด และน้ำปลาไหล ที่ทางอำเภอกระโทก จัดไว้เป็นของรางวัล
เท่านั้น โดยหลังจากที่ได้ของรางวัล ชาวบ้านก็จะพากันแห่ขบวนต้นเทียน กลับมายังวัด แล้วพากัน
นำต้นเทียน และของรางวัลไปถวายแด่พระสงฆ์ ก็เป็นการสิ้นสุดงาน (ช่วง โมริษเสฐียร. 2551 :
สัมภาษณ์) ครูชู ค้อนกระโทก อายุ 91 ปี ครูอาวุโส ของอำเภอโชคชัย ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า
การแห่เทียนในสมัยนี้ แต่ละวัดจะมีความสมัครสมานสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อ และอุปถัมภ์ซึ่งกัน
และกันเป็นอย่างมาก กล่าวคือ วัดใดที่ไม่มีดนตรีปี่พาทย์ที่ใช้ในการประโคมในขบวนแห่ ก็จะอาศัย
นำเทียนขบวนเทียนมาสมทบ กับวัดที่มีดนตรีปี่พาทย์ ประโคมในขบวน แห่ขบวนเทียน
ไปร่วมกันจนถึงบริเวณที่จัดงานของอำเภอ พอเสร็จจากงาน แต่ละวัดก็จะแห่ออกจากงาน และ
จะไปด้วยกันทั้ง 5 วัด โดยจะแห่ขบวนมาทางเส้นทางหน้าโรงเรียนโชคชัยพรหมบุตรบริหาร
ในปัจจุบัน ผ่านมาทางสามแยกบึง (บริเวณสามแยกศาลาบ้านบึงในปัจจุบัน) ไปส่งขบวนของ
วัดบึงก่อน จากนั้นก็แห่ขบวนออกมาทางแยก “บึงไหลลง” ปัจจุบันคือ ถนนวัดลัทธิภรณ์ มาเรื่อย ๆ
ถึงแยกกกเต็ง ส่งขบวนเทียนของวัดโบสถ์ แล้วผ่านมาถึงแยกต้นกระชาว ส่งขบวนเทียนของวัดโน
แห่ไปจนถึงแยกกกข้อย ส่งขบวนเทียนของวัดนอก และวัดใหม่ ตามลำดับ (ชู ค้อนกระโทก.
2551 : สัมภาษณ์)

ช่วงปี พ.ศ. 2481–2509

ในสมัยนี้ ดันเทียน เริ่มเปลี่ยนจากเทียนจี๊ซิ่ง เป็นการใช้ ดันกล้วย หรือ ไม้เนื้ออ่อน เช่น ไม้ทองหลาง หรือไม้จิว ตัดแล้วนำมาตากเป็นทรงกลม แทนดันเทียน ขนาด ความสูงประมาณ 1 เมตร 20 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลางยาว ประมาณ 20 เซนติเมตร จากนั้น ใช้กระดาษสีปิดทับดันเทียนทั้งด้าน มีการตัดกระดาษสี เป็นลวดลายไทยฉลุ เช่น ลายกระจัง ลาย ต่อมา เริ่มมีการใช้วิธี “ปิดทองล่องชาด” กล่าวคือ โดยการตัดกระดาษสีทองเป็นลายไทยต่าง ๆ ที่เป็น ช่องปรุ เรียกว่า “การสับ” มีลวดลาย เช่น ลายกระจัง ปิดทับกระดาษสีพื้นคือสีแดง (สมร แมนกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์) จากนั้นเริ่มมีการประดิษฐ์ฐานดันเทียนเป็นชั้น ๆ ในสมัยนี้ยังใช้ เเกวียนเป็นพาหนะ หากแต่เริ่มมีการตกแต่งวัวที่เทียมเกวียน โดยนำปูนแดงที่ใช้กินหมากมาทาเขาว่า มีการใช้กระดิ่ง หรือกระพวนเป็นพวงห้อยคอว่า เรียกว่า “พวนทาม” มีเส้นผ่าศูนย์กลางแต่ละลูก ประมาณ 8–12 เซนติเมตร ซึ่งทำให้เกิดเสียงดังขณะขี่วัวเดิน ในสมัยนี้ชาวบ้านยังมีการประโคม ปี่พาทย์พื้นบ้าน แห่งประกอบร่วมกับขบวนดันเทียนพรรษา

ต่อมาปี พ.ศ. 2507 มีการเปลี่ยนจากการใช้วัวเทียมเกวียนมาเป็นแรงคนในการ ลากเกวียน ด้วยสาเหตุที่ว่า การใช้วัวเทียมเกวียนนั้น มีปัญหา เพราะบางครั้งไม่สามารถบังคับวัวได้ บางครั้งวัวตื่นคน จนทำให้วังชนคนที่มาร่วมขบวนแห่ จนบาดเจ็บก็มี จึงมีการใช้เชือกที่พันจาก หนังควาย หมัดกับไม้พลองยาวประมาณ 2 เมตร เพื่อให้คนลาก ใช้กำลังคนประมาณ 8 -10 คน มีการประโคมดนตรีปี่พาทย์ ในสมัยนี้เริ่มมีประกวดขบวนดันเทียนพรรษา โดยพิจารณาจาก ความสวยงามของดันเทียนเป็นหลัก รางวัลแบ่งออกเป็นลำดับที่ 1,2,3 และรางวัลชมเชย รางวัลที่ได้ มีทั้งน้ำมันก๊าด และน้ำปลาไหล เหมือนสมัยแรก และเงินรางวัล กล่าวคือวัดที่ได้ที่ 1 ก็ได้น้ำมันก๊าด ปิบใหญ่ น้ำปลาไหลใหญ่ และลดขนาดของรางวัลลงตามผลการตัดสินตามลำดับที่ (สุข เลื่อนกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์) ส่วนเงินรางวัลที่ได้ในการประกวดขบวนเทียนพรรษาในสมัยนี้ นายพรม โดดกระโทก อดีตช่างเทียนวัดโบสถ์คงลาเสื่อมเล่าว่า รางวัลที่ 1 เป็นเงิน 800 บาท รางวัลที่ 2 เป็นเงิน 600 บาท และรางวัลที่ 3 เป็นเงิน 150 บาท (พรม โดดกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 6 รูป “พวนทาม”

ช่วงปี พ.ศ. 2510 – 2530

ในสมัยนี้ ดันเทียนมีขนาดใหญ่ขึ้น มีความสูงประมาณ 2–3 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 50–60 เซนติเมตร เปลี่ยนจากการใช้ไม้เนื้ออ่อนที่เป็นท่อนกลม มาใช้ เป็นไม้กระดาน มีการประดิษฐ์ดันเทียนเป็นรูปหกเหลี่ยม หรือรูปแปดเหลี่ยม ฐานเทียนทำเป็น เหลี่ยมตามดันเทียนเอก มีหลายชั้น มีการใช้กระดาษสีปิดหุ้มดันเทียนที่ทำด้วยไม้ มีการทำพิมพ์ เทียนด้วยปูนพาสเตอร์แล้วเทเทียนที่หลอม เป็นลวดลายต่าง ๆ เช่น ลายพิกุล ลายกระจังตาอ้อย ลายตะขาบ นำมาติดทับกับดันเทียน ที่ติดกระดาษสี มีการทำยอดของดันเทียนเป็นชั้น ๆ ประกอบด้วยทำฉัตรยอดตรง จามรพัดโบก ประกอบวงไว้ทั้ง 4 มุม ของดันเทียนเอก (เที่ยง ดิงกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์)

ขบวนเทียนเริ่มมีการใช้รถยนต์มาเป็นพาหนะใส่ดันเทียน แทนการใช้เกวียน นอกจากนี้ยังตกแต่งรถเทียน โดยใช้กระดาษต้นไม้ออกไม้ประดับวางบนรถเทียน บนรถมีหญิงสาว ชาวบ้านแต่งกายในชุดไทย มีการใช้เครื่องประดับตกแต่งร่างกาย เรียกว่า นางงามเทพี 1 คน ที่เป็น ตัวแทนของวัดต่าง ๆ ขึ้นประกวดแข่งขันความงาม นอกจากนั้นยังมีนางเทพีรองอีก 5-6 คน นั่งประจำตำแหน่งรอบรถเทียน มีการถือเครื่องอัฐบริวาร สังฆทาน ในขบวนแห่ นอกจากนั้น ยังมีการใช้รถตกแต่งขบวน มีการทำหุ่นนักร้องประจำปี แล้วให้นางเทพีขึ้น แห่มาพร้อมกับขบวน มีขบวนรถที่ใช้ประโคมเป่าพาทย์ฆ้องกลองทุกคุ้มวัด และมีการรำกลองยาว รำโทน มีการละเล่น ของชาวบ้านที่แต่งตัวให้ตลก เช่น การนำชาวผู้หญิงมาแต่งตัวเป็นผู้ชาย ผู้ชายแต่งตัวเป็นผู้หญิง ทาหน้าด้วยเขม่าดินหม้อสีดำ ทาปากแดง มีการมัดผมจุก ผมเกล้า มีการการแสดงหัวโต โดยसान ตอกไม้ไฟรูปหัวคน มีขนาดใหญ่เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 60 เซนติเมตร มีการแต่งกายล้อเลียน

โดยใส่เครื่องแบบตำรวจ ทหาร นอกจากนี้ยังมีการแสดงที่เน้นความตลกขบขัน เช่น การแสดง การหาปลา โดยการว่านแห ซึ่งคนจีนที่มีร้านขายของอยู่ข้างทางก็โยนปลาอย่าง ปลาทุเก็ม มายังถนน ผู้แสดงของแต่ละวัดก็ว่านแหครอบปลาอย่าง ปลาทุเก็มนั้น แล้วกระโดดจับกันเป็นที่ สนุกสนานทั้งผู้แสดง และผู้ชม มีการประกวดแข่งขัน ขบวนเทียน และนางเทียน มีเงินรางวัล มีน้ำปลาไหล น้ำมันก๊าด และสิ่งของต่างๆ เช่น รูป เทียน จัดให้วัดที่เข้าร่วมประเพณี (สุข เลื่อนกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 7 รูปขบวนเทียนพรรษา และนางเทพี วัดบึง ปี พ.ศ. 2510

ภาพประกอบ 8 รูปขบวนเทียนพรรษาวัดใหม่สระประทุม ปี พ.ศ. 2518

ภาพประกอบ 9 รูปนางเทพี วัดโบสถ์คงคาล้อม ปี พ.ศ. 2521 และรูปน้ำปลาไหซึ่งเป็นรางวัล

ภาพประกอบ 10 รูปขบวนการละเล่นชาวบ้านวัดโบสถ์คงคาล้อม ปี พ.ศ. 2525

ส่วนในปี พ.ศ. 2530 ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จากหน่วยงานทางอำเภอโขกษัย มาเป็นหน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่นในสมัยนั้น คือ สุขาภิบาลตำบลโขกษัย ได้รับหน้าที่รับผิดชอบ การจัดงานแห่เทียน ในปี พ.ศ. 2530 นอกจากนั้น ยังมีการเปลี่ยนสถานที่จัดงาน เดิมจากบริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอโขกษัยในตอนนั้น มาเป็น สนามกีฬาเทศบาลตำบลโขกษัยในปัจจุบัน รางวัลที่ได้ มีทั้งน้ำมันก๊าด และน้ำปลาไหเหมือน

สมัยแรก พร้อมเงินรางวัล กล่าวคือวัดที่ได้ที่ 1 ก็ได้น้ำมันถั่วคืบใหญ่ น้ำปลาไหใหญ่ และลดขนาดของรางวัลลง ตามผลการตัดสินตามลำดับที่ นอกจากนั้นยังมีการจัดสรรเงินรางวัล โดยขอเงินสนับสนุนจากร้านค้าต่าง ๆ แบ่งเงินออกเป็น รางวัล ที่ 1 จำนวนเงิน 6,000 บาท รางวัลที่ 2 จำนวนเงิน 5,000 บาท รางวัลที่ 3 จำนวนเงิน 4,000 บาท รางวัลชมเชย จำนวน 2 รางวัล รางวัลละ 3,000 บาท (โปย ฝ่ายกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์)

ช่วงปี พ.ศ. 2531-2540

ต้นเทียนเอกในสมัยนี้มีความสูงประมาณ 2 เมตร ไม่มีการติดกระดาษทับต้นเทียนเอกแล้ว เพราะมีการติดพิมพ์เทียนเต็มทั่วทั้งต้น มีการประดิษฐ์ลวดลายต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น มีการทำยอดเทียนเป็นชั้น มีการทำต้นเทียนรอง 2 ต้น มีฉัตรยอดทรงประกอบ โดยเปลี่ยนจากท่อนไม้ทรงกลม มาเป็นรูปเหลี่ยมมีการติดพิมพ์เทียน รถที่บรรทุกมีขนาดใหญ่ขึ้นมีการตกแต่งรถเทียนอย่างสวยงาม โดยใช้ไม้ไผ่สานเป็นรูปโครงสร้างสัตว์ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา อาทิเช่น พญานาค พญาครุฑ ติดด้วยกระดาษขาว ทาสีตามลักษณะของสัตว์เหล่านั้น ขบวนแห่ยังมีการประโคมปี่พาทย์พื้นบ้านอยู่ แต่ไม่ครบทุกวัดเหมือนในสมัยแรก ๆ เนื่องจากการล้มหายตายจากของนักปี่พาทย์พื้นบ้าน แต่กลับมีวงกลองยาวที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น อันเนื่องด้วยเสียงที่สนุกครึกครื้นกว่าวงปี่พาทย์พื้นบ้านที่มีทำนองเชื่องช้า มีการใช้จำนวนรถยนต์เพิ่มมากขึ้น ในการแสดงของขบวนแห่ ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มกันแสดงตัวตลก เช่น หัวโต โดยการนำดอกไม้ไผ่มาสานเป็นรูปหัวคน แต่มีขนาดใหญ่กว่าปกติ ใช้กระดาษสีขาวปิดทับ ทาสีให้สวยงาม แล้ววาดเป็นรูปหูตา จมูก ปาก คล้ายกับคนจริง นอกจากนั้นยังมีการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านของคนกระโทก มาแสดงประกอบขบวน อาทิ เช่น การผัดหมี่กระโทก การตำสากเหม็ง การทำนา การหาปูหาปลา ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของคนกระโทกในสมัยนั้น นอกจากนั้นยังมีการแสดงที่ผู้แสดงเน้นให้ผู้ชมมีความสุขสนุกสนาน ตลกขบขัน โดยแต่งกายให้แตกต่างไปจากความเป็นจริง เช่น ผู้ชายแต่งกายเป็นหญิง ผู้หญิงแต่งกายเป็นชาย มัดผมจุก ผมแกละ ทาหน้า ทาแก้ม ทาปาก ด้วยสีต่าง ๆ ผู้ใหญ่บางคนแต่งกายเป็นเด็กทารก ลูกขวดนม ในสมัยนี้ มีวัดที่เข้าร่วมประเพณีจำนวนมากนอกจากวัดเก่าแก่เดิม ได้แก่ วัดดอนไพล วัดดอนใหญ่ วัดบึงทับปรายค์ วัดปอพราน วัดบึงพระ เป็นต้น (เที่ยง ดิงกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 11 รูปปั้นเทียนพรรษา วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ ปี พ.ศ. 2538

ช่วงปี พ.ศ. 2541 – 2551

ในสมัยนี้ถือว่าขบวนต้นเทียนพรรษาของอำเภอโชคชัยมีการพัฒนาเป็นอย่างมาก นอกจากต้นเทียนเอกแล้ว ยังมีการสร้างต้นเทียนรองเพิ่มอีก 2 ต้น มีการตกแต่งต้นเทียนโดยการติดพิมพ์อย่างสวยงาม มีการประดิษฐ์ลวดลายเพิ่มมากขึ้น โดยความสูงของต้นเทียนประมาณ 2-3 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลางของต้นเทียนพรรษา ประมาณ 50-60 เซนติเมตร มีการขยายความกว้าง และความยาวของรถขบวน โดยความกว้างของขบวนรถต้นเทียนพรรษา ประมาณ 2.5 เมตร ความยาวตั้งแต่ด้านหน้ารถ ถึงด้านหลังขบวน ประมาณ 16.5 เมตร นอกเหนือจากต้นเทียนเอกและต้นเทียนรอง มีการทำหุ่นเทียนแทนการใช้ต้นฉัตรธง และจามรพัดโบก มีการทำฐานรองรับต้นเทียนเป็นชั้น ๆ ตามลักษณะของต้นเทียน โดยทั่วไปแล้วเป็นรูป หกเหลี่ยม และแปดเหลี่ยม ประกอบด้วยยอดเทียนที่ทำเป็นเป็นชั้น ๆ แยกส่วนออกจากต้นเทียน การทำยอดเทียนนั้นจะคำนึงถึงความกลมกลืนตามลักษณะของต้นเทียน และฐานที่รองรับต้นเทียน โดยส่วนมากจะทำเป็นหกเหลี่ยม และแปดเหลี่ยมเหมือนกัน ไม่มีการใช้โครงไม้ไผ่ข้างขบวนรถเทียนแล้ว แต่ยังใช้กับขบวนแห่การละเล่นอยู่ โดยรูปแบบของรถเทียนมีการตกแต่งหุ่นประกอบ วางตำแหน่งเพิ่มเนื้อหาเรื่องราวที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เช่น พุทธประวัติ พุทธชาดชาดก เรื่อง พระเวสสันดร เป็นต้น เพื่อใช้อธิบายในการประกวดขบวนต้นเทียนพรรษา ซึ่งเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน (เที่ยง คิงกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์)

ในปี พ.ศ. 2542 เป็นปีที่เป็จุดเปลี่ยนรูปลักษณะของขบวนต้นเทียนพรรษาของอำเภอโชคชัย โดยแต่ละวัดมีการตกแต่งต้นเทียนพรรษาอย่างสวยงาม ในปีนี้วัดนอกวิเวกไวยฤทธิได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 1 ระดับอำเภอ และได้รับการเชิญชวนจากทางเทศบาลนครนครราชสีมาให้ส่งขบวนเทียนพรรษาเข้ามาร่วมการแข่งขันในระดับจังหวัด ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 3 ทำให้ในปีต่อมาได้มีการลงทุนอย่างมากในการตกแต่งต้นเทียนพรรษา ซึ่งนอกเหนือจากการแข่งขันระดับอำเภอ แต่ละวัดยังมุ่งเพื่อเข้ามาแข่งขันในระดับจังหวัดอีกด้วย นั่นจึงเป็นจุดที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของขบวนเทียนพรรษาของอำเภอโชคชัย ซึ่งในปี พ.ศ. 2543 วัดทั้ง 5 วัดของอำเภอโชคชัย หลังจากที่เข้าร่วมประเพณีแห่เทียนพรรษาในระดับอำเภอ ก็ได้สมัครเข้าประกวดในระดับจังหวัด ในปีนี้วัดนอกวิเวกไวยฤทธิได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 1 ระดับอำเภอ และชนะเลิศอันดับ 2 ระดับจังหวัด ส่วนวัดใหม่ วัดโน วัดโบสถ์ และวัดบึง ได้รับรางวัลชมเชย ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 วัดนอกได้รับรางวัลชนะเลิศระดับอำเภอ และ เป็นครั้งแรกที่ขบวนรถต้นเทียนพรรษาของอำเภอโชคชัยได้รับรางวัลชนะเลิศระดับจังหวัด ในปี พ.ศ. 2545 วัดนอกก็ได้รับรางวัลชนะเลิศระดับจังหวัดติดต่อกันมาจนถึง ปี พ.ศ. 2546

ในปี พ.ศ. 2546 เริ่มมีบางวัด ได้แก่ วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ วัดใหม่สระประทุม ได้เปลี่ยนจากการติดพิมพ์ มาใช้วิธีแกะสลักต้นเทียนเอก และต้นเทียนรอง 2 ต้นแทน มีการขยายรถเทียน โดยใช้โครงเหล็ก และแผ่นไม้อัด มาสร้างรูปแบบโครงสร้าง ใช้โฟมมาแกะสลักเป็นรูปร่างต่าง ๆ จากนั้นทาทับด้วยเทียนเหลว ปิดทับด้วยเทียนติดพิมพ์อย่างละเอียดสวยงาม ส่วนลวดลายของพิมพ์เทียน มีการปรับปรุงพัฒนาเป็นอย่างมาก มีลวดลายที่หลากหลายมากขึ้น รวมถึงขนาดของลายเทียนที่ติดพิมพ์ก็ใหญ่ขึ้น มีการปั้นหุ่นรูปเทวดา นางฟ้า สัตว์ป่าหิมพานต์ ตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ รวมถึง พระอินทร์ พระพรหม และเหล่าเทวดานางฟ้า มาใช้เป็นส่วนประกอบบนรถเทียน (พระครูวิมลธรรมมาวุธ. 2551 : สัมภาษณ์) ต่อมา ในปี พ.ศ. 2548 วัดใหม่สระประทุมได้มีการตกแต่งต้นเทียนอย่างสวยงาม ได้รับรางวัลชนะเลิศระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ได้รับถ้วยรางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนสุดาสยามบรมราชกุมารี ซึ่งเป็นถ้วยพระราชทานเป็นปีแรกของจังหวัดนครราชสีมาต่อมาในปี พ.ศ. 2549 พ.ศ. 2550 และปี พ.ศ. 2551 วัดใหม่สระประทุมก็ได้ตกแต่งต้นเทียนอย่างสวยงามจนชนะเลิศระดับอำเภอ และระดับจังหวัดได้ครองถ้วยพระราชทาน ถึง 4 ปีซ้อน ยังความปลาบปลื้มปิติมาสู่ชาวอำเภอโชคชัยเป็นอย่างยิ่ง (พระครูพิทักษ์ปทุมมากร. 2551 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 12 ขบวนเทียนพรรษาวัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์ พ.ศ. 2549

ภาพประกอบ 13 ขบวนเทียนพรรษาวัดใหม่สระประทุม ปี พ.ศ. 2550

ตาราง 1 สถิติผลการแข่งขันขบวนรถต้นเทียนพรรษา ของทั้ง 5 วัด ของอำเภอโขกษัย
ในระดับอำเภอ และระดับจังหวัดนครราชสีมา ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2542 – พ.ศ. 2551

ปี พ.ศ.	ระดับอำเภอ (อันดับที่)					ระดับจังหวัด (อันดับที่)				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2542	วัด นอก	วัด ใหม่	วัด บึง	วัด ใน	วัด โบสถ์	-	-	วัด นอก	-	-
2543	วัด นอก	วัด ใหม่	วัด บึง	วัด ใน	วัด โบสถ์	-	วัด นอก	-	-	-
2544	วัด นอก	วัด ใหม่	วัด บึง	วัด ใน	วัด โบสถ์	วัด นอก	-	-	-	-
2545	วัด นอก	วัด ใหม่	วัด บึง	วัด ใน	วัด โบสถ์	วัด นอก	-	-	-	-
2546	วัด นอก	วัด ใหม่	วัด ใน	วัด บึง	วัด โบสถ์	วัด นอก	-	วัด ใหม่	-	วัด ใน
2547	วัด ใหม่	วัด นอก	วัด ใน	วัด บึง	วัด โบสถ์	วัด ใหม่	วัด นอก	-	-	วัด ใน
2548	วัด ใหม่	วัด นอก	วัด ใน	วัด โบสถ์	วัด บึง	วัด ใหม่	วัด นอก	-	-	วัด ใน
2549	วัด ใหม่	วัด นอก	วัด ใน	วัด โบสถ์	วัด บึง	วัด ใหม่	วัด นอก	-	วัด ใน	-
2550	วัด ใหม่	วัด นอก	วัด โบสถ์	วัด ใน	วัด บึง	วัด ใหม่	วัด โบสถ์	วัด นอก	-	-
2551	วัด ใหม่	วัด นอก	วัด โบสถ์	วัด บึง	วัด ใน	วัด ใหม่	วัด นอก	วัด โบสถ์	-	วัด ใน

ในส่วนของขบวนแห่ประกอบขบวนเทียน มีการจัดรูปแบบขบวนที่เน้นเนื้อหา
มากขึ้น นอกจากความสนุกสนาน หรือตลกขบขันเพียงอย่างเดียว มีการสื่อความหมายจากการแสดง
มากขึ้น เช่น คำขวัญจังหวัด ของดีในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ข่าวดุสิตบ้านเมืองที่สำคัญ
มีการพ่อนราที่เน้นความถูกต้องมากกว่า การรำเพื่อความสนุกสนานเหมือนเมื่อก่อน นางเทียน

ที่เคยนั่งมากับรถเทียนพรรษา ก็ถูกยกเลิกไป หากแต่มีการเพิ่มเทพที่ที่นั่งอยู่กับรถที่มีหุ่นนักร้องประจำปีแทนเข้ามา มีการใช้เทคโนโลยีทางด้านเครื่องเสียงเข้ามาช่วยในการประชาสัมพันธ์ มีการใช้รถยนต์จำนวนมากเข้ามาประกอบในขบวน บางวัดมีจำนวนมากถึง 20 คัน การแสดงประกอบขบวนแห่ ในสมัยนี้มีการลงทุนในการตกแต่งขบวนเทียนพรรษาค่อนข้างสูง โดยแต่ละวัดต้องใช้จ่ายเงินลงทุนไม่ต่ำกว่า 150,000 บาท (พระครูวิมลธรรมมาวุธ. 2551 : สัมภาษณ์) ด้วยเหตุนี้เองวัดที่ขาดปัจจัยในการลงทุนดังกล่าว จึงไม่สามารถส่งขบวนเทียนพรรษาเข้าร่วมประเพณีได้ ทำให้เหลือเพียงวัดที่อยู่ในเขตตัวอำเภอ ที่มีกำลังทรัพย์และกำลังบุคคลเพียงพอในการส่งขบวนเทียนพรรษาเข้าร่วม นั่นคือ วัดบึง วัดนอก (วัดนอกวิเวกไวฤทธิ) วัดใน (วัดศรีพุทธาราม) วัดใหม่ (วัดใหม่สระประทุม) และวัดโบสถ์ (วัดโบสถ์คงคาล้อม) การประกวดแข่งขันขบวนแห่ มีการจัดสรรเงินรางวัล ทำให้การจัดรูปแบบของการละเล่นเป็นทางการมากขึ้น มีการตกแต่งขบวนรถ มีการลงทุนเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ทำการฝึกซ้อม วางแผนในการแสดงออกในขบวนแห่อย่างเป็นแบบแผนมีผู้รับผิดชอบควบคุมการแสดงของแต่ละขบวน ดังเอกสารประกอบการบรรยายขบวนแห่การละเล่นของวัดโบสถ์คงคาล้อม (เอกสารประกอบการบรรยายขบวนแห่วัดโบสถ์คงคาล้อม. 2549 : 2-3) รายการขบวนแห่เทียนพรรษา วัดโบสถ์คงคาล้อม ปี 2549

1. ขบวนนางรำ กลองยาว เพื่ออนุรักษ์ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน
2. รถพระพุทธรักษา เป็นการจัดโต๊ะหมู่บูชาประจำรถเทียนพรรษา

ไว้รับบริจาค

3. รถเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี
4. รถเทียนพรรษาวัดโบสถ์คงคาล้อม
5. รถปี่นักร้อง
6. รถขบวนบุปผชาติ เป็นรถนางงามประจำปีจอ
7. รถขบวนพิธีเรียกขวัญนาถ บวชพระเจ้าพรรษา
8. รถขบวนเศรษฐกิจแบบพอเพียง
9. รถขบวนวิถีชีวิตชาวบ้านวัดโบสถ์
10. รถขบวนผัดหมี่กระโทก
11. รถขบวนขนมหวานไทย
12. รถขบวนกีฬาต่อต้านยาเสพติด ชกมวยชาวบ้าน
13. รถขบวนเพลงโคราช และตำสากหมี่ง

ภาพประกอบ 14 รถขบวนแห่วิดีชีวิตคนกระโทก วัดนอกริเวกไวยฤทธิ พ.ศ. 2549

ภาพประกอบ 15 รถขบวนแห่เรื่อง พระอภัยมณี วัดศรีพุทธาราม ปี พ.ศ. 2549

สรุปประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโชคชัย

วิวัฒนาการประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโชคชัย ได้เริ่มความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา จากที่ครั้งในอดีต ชาวบ้านได้บริจาคจี๊ผึ้ง เพื่อนำมาหลอมรวมกันเป็นต้นเทียนพรรษา เพื่อถวายแด่พระสงฆ์เพื่อใช้จุดให้แสงสว่างในการศึกษาพระธรรมวินัยในระยะเวลาช่วงเข้าพรรษา เป็นเวลา 3 เดือน ภายหลังกพุทธศักราช 2506 ทางอำเภอโชคชัยในสมัยนั้น

ได้จัดงานแห่เทียนพรรษา มีคุ้มวัดต่าง ๆ ในเขตการปกครองของอำเภอโชคชัย ส่งขบวนต้นเทียนพรรษาแห่จากวัดเข้ามายังตัวอำเภอ มีการมอบรางวัลเป็นน้ำปลาไห และน้ำมันก๊าด ต่อมา มีการจัดงานที่ยิ่งใหญ่ มีการจัดหาเงินเพื่อมาเป็นรางวัล งานแห่เทียนจึงเป็นงานประเพณีที่สำคัญ งานหนึ่งในแต่ละปี แต่ละวัดจึงมีการพัฒนาสิ่งสมประสงค์ของช่างฝีมือพื้นบ้านจนเป็นช่างที่มีความชำนาญ ได้สร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมตกแต่งต้นเทียนพรรษาที่สวยงาม โดยมีพลังชุมชนที่ร่วมมือร่วมใจกัน มีวัดเป็นศูนย์กลาง เป็นการหลอมรวมความสมัครสมานสามัคคี ทำให้วัดในอำเภอโชคชัยที่ส่งเข้าร่วมประเพณีแห่เทียนพรรษาได้รับความชื่นชมและเป็นการสืบทอดประเพณีแห่เทียนพรรษา ที่ประสบความสำเร็จทั้งในระดับอำเภอและระดับจังหวัด จนถึงปัจจุบันนี้

การแห่ขบวนการเล่น เป็นประการหนึ่งที่สำคัญไม่น้อยไปกว่า การแข่งขัน ความสวยงามของต้นเทียนพรรษาของอำเภอโชคชัย นั่นคือ ขบวนการเล่นประกอบขบวนต้นเทียนพรรษา อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ทำให้ประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโชคชัยแตกต่างจากที่อื่น ๆ ขบวนการเล่นหรือขบวนแห่ เป็นสิ่งที่ทำให้ประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโชคชัย เป็นที่น่าสนใจ กล่าวคือ มีการแสดงต่าง ๆ ที่สื่อความหมายถึงวิถีชีวิตในท้องถิ่น ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ของดีในอำเภอ ดังนั้นกล่าวได้ว่าขบวนแห่หรือการเล่นนั้นเป็นสื่อที่สามารถช่วยให้ผู้ชมและนักท่องเที่ยวเข้าใจถึงอัตลักษณ์ของคนโชคชัยได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้การเล่นต่าง ๆ ในขบวนแห่ ยังสามารถสร้างความสามัคคีในชุมชน อีกทั้งบ่งบอกได้ถึงความมีน้ำใจ ความเสียสละทั้งแรงกายแรงใจในการช่วยเหลือวัดของตน โดยสร้างสรรค์งานการแสดงออกในรูปของความตกลงขบขัน สร้างความสนุกสนานให้ผู้ชมและนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี การเล่นในขบวนแห่เทียนพรรษา ของประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโชคชัย มีมานานนับตั้งแต่เริ่มการแห่เทียนโดยลากเกวียนในสมัยก่อนแล้ว ครั้งแรกนั้นมีการประโคมปี่พาทย์พื้นบ้านประกอบกับขบวนแห่ ต่อมาจึงมีการรำโทน กลองยาว เข้ามาเพิ่ม โดยวัตถุประสงค์สำคัญคือสร้างความสนุกสนานให้แก่ชุมชนในคุ้มวัดของตนเอง โดยไม่ได้หวังผลตอบแทนใด ๆ เมื่อประเพณีแห่เทียนพรรษาเริ่มมีการจัดที่เป็นรูปแบบมากขึ้น จึงมีการกำหนดเกี่ยวกับการเล่น โดยให้เป็นไปในการสื่อความหมายถึงวิถีชีวิตพื้นบ้านของคนโชคชัย ของดีในชุมชน ข่าวดุเหตุการณ์บ้านเมืองที่สำคัญ การณรงค์เกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด โรคเอดส์ แต่ก็ยังรักษาความสนุกสนาน ตลกขบขัน เอาไว้ จนเป็นเอกลักษณ์ของคนโชคชัย

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา

จากการศึกษาลักษณะการจัดการในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา ประจำปี 2551 โดยการสัมภาษณ์ และการสังเกต พบว่า การบริหารจัดการงานประเพณี มี องค์หลัก 2 ส่วน ที่ทำหน้าที่ผลักดันให้งานประเพณีแห่เทียนพรรษา บรรลุความสำเร็จ คือ 1) วัด และ 2) สำนักงานเทศบาลตำบลโขกษัย โดยสามารถวิเคราะห์การบริหารจัดการเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. การบริหารจัดการทรัพยากรในการดำเนินงาน

1.1 วัด มีหน้าที่หลักในการจัดหาทรัพยากรบุคคล และงบประมาณ ในการใช้จ่ายในการจัดทำต้นเทียนพรรษา รวมถึงขบวนแห่การละเล่น เพื่อให้ได้ขบวนต้นเทียนพรรษาและขบวนแห่ เข้ามาประกวดในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโขกษัย ซึ่งแต่ละวัดมีการบริหารจัดการดังนี้

1.1.1 วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์ มีการบริหารจัดการในการวางแผนงาน การดำเนินงานการตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่แสดงการละเล่น มีลักษณะการดำเนินงานใน 2 ด้านหลัก ได้แก่

1) ด้านบุคคล มีการประชุมคณะบุคคลในการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดทำขบวนเทียนพรรษา โดยกรรมการวัด และชาวบ้านในเขตใกล้เคียง มีท่านพระครูวิมลธรรมมาวุธ เจ้าอาวาสวัด เป็นผู้ประสานงานจัดการประชุม โดยแบ่งกลุ่มบุคคล 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ช่างเทียน มีการกำหนดวันประชุมช่างเทียน จำนวน 1 ครั้ง ในช่วงปลายเดือนเมษายน ก่อนวันงานประเพณีแห่เทียน ประมาณ 3 เดือน เพื่อวางแผน ออกแบบ โครงสร้างของรถเทียน กำหนดเนื้อเรื่องที่จะใช้สร้างหุ่น ลวดลายของต้นเทียนพรรษา ช่างเทียนที่เป็นบุคคลสำคัญในการระดมความคิดในการจัดทำรถเทียนพรรษาของวัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์ ได้แก่

1. นายสมศักดิ์ รอดสูงเนิน
2. นายสุทธิพงษ์ แจมกระโทก
3. นายนิพนธ์ ไหมกระโทก
4. นายบุญเชิด มุมกระโทก
5. นายสมศักดิ์ พรั่นกระโทก

หลังจากประชุม กลุ่มช่างเทียนแล้ว ก็มอบหมายหน้าที่กัน ในการเริ่มลงมือทำขบวนรถเทียนพรรษา ตั้งแต่การออกแบบ การจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ การเชื่อมโครงเหล็กบนตัวรถเทียน อีกส่วนหนึ่งจะดำเนินการจัดหาเทียนที่จะนำมาใช้ในการประดิษฐ์ต้นเทียนพรรษา

โดยออกไปขอรับบริจาคแท่งเทียนพรรษาจากวัดในอำเภอต่าง ๆ และจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งในแต่ละปีนั้น จะต้องหาเทียนมาใช้ในการตกแต่งขบวนเพิ่มประมาณ ปีละ 2-3 ตัน เมื่อมีการเริ่มงานในโครงสร้างเริ่มต้น ก็จะชาวบ้านในคุ้มวัด ออกมาช่วยเป็นลูกมือช่างเทียน เช่น การตัดเหล็กปิดโครงหุ่น การหลอมเทียน การแกะเทียนออกจากพิมพ์ รวมถึงการทำความสะอาด เก็บเครื่องมือให้เป็นระเบียบ โดยค่าใช้จ่ายทั้งหมดจะเบิกโดยตรงจากท่านพระครูวิมลธรรมมาวุธเจ้าอาวาสวัด (นิพนธ์ ไหมกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์)

กลุ่มที่ 2 กรรมการวัด มีการประชุมกรรมการวัด กรรมการชุมชน จำนวน 1 ครั้ง ก่อนวันงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโขกษัย ประมาณ 1 เดือน เพื่อปรึกษาเตรียมความพร้อมในการส่งขบวนต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่เข้าประกวดในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาระดับอำเภอ และงานระดับจังหวัด (พระครูวิมลธรรมมาวุธ. 2551 : สัมภาษณ์) โดยมีการกำหนดบุคคลและมอบหมายหน้าที่ออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่

1. ฝ่ายการจัดหาเงินทุน มีหน้าที่ในการระดมเงินทุน ในการเดินขอรับบริจาคเงินปัจจัยในชุมชนคุ้มวัด เพื่อนำมาใช้เป็นส่วนของที่สนับสนุนเงินทุนของวัด โดยหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นของ ผู้นำหมู่บ้านหมู่ 2, หมู่ 4, หมู่ 5 ตำบลโขกษัย

2. ฝ่ายการจัดการด้านอาหาร มีหน้าที่ รับผิดชอบในส่วนของการจัดหาอาหารบริการแก่ช่างเทียน และชาวบ้านที่ออกมาช่วยกันตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา ตลอดระยะเวลา ตั้งแต่เริ่ม ลงมือปฏิบัติจนกระทั่งถึงวันงานประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอโขกษัย โดยแบ่งหน้าที่ในการจัดหาอาหารออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

2.1 กลุ่มจัดหาอาหารระยะเวลาที่ตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา พบว่า มีการจัดการโดยหมู่บ้านในเขตคุ้มวัดทั้ง 3 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 2 คุ่ม รวมทั้งหมด 6 คุ่ม ซึ่งมีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันคุ่มละ 1 วัน จนครบแล้วเริ่มต้นใหม่ การจัดหาอาหารใช้เงินที่ได้จากการบริจาคของคนในคุ้มวัดนั้น ๆ

2.2 กลุ่มจัดหาอาหารในวันงานแห่เทียนพรรษา พบว่า มีการจัดการโดยหมู่บ้านในเขตคุ้มของวัดทั้ง 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 2, หมู่ 4, หมู่ 5 ตำบลโขกษัย มีการแบ่งหน้าที่กำหนดเป็นปี ปีละ 1 หมู่บ้าน โดยจะมีหน้าที่จัดเตรียมอาหาร น้ำดื่ม ไว้ให้เพียงพอเพื่อบริการให้ช่าง และผู้ร่วมขบวนแห่ของวัด เงินที่ใช้มี 2 ส่วนคือ เงินที่ได้จากการบริจาค และเงินที่เบิกจากวัด

3. ฝ่ายประชาสัมพันธ์ มีจัดการโดยมอบหมายหน้าที่บุคคล รถประชาสัมพันธ์ ในขบวนแห่ เพื่ออธิบายถึงรายละเอียดของขบวนต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่ แสดงการละเล่น ผู้รับผิดชอบ คือ

3.1 นายสอิ่ง ชินรัตน์

3.2 นายชำนาญ กุลงเหลื่อม

4. ฝ่ายจัดขบวนแห่ มีการจัดการโดย มอบหมายหน้าที่ กำหนดบุคคลในการรับผิดชอบจัดเตรียม ตกแต่ง รถขบวนแห่ต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่แสดงการละเล่นนักแสดง รวมถึงการแต่งกายของนักแสดง ผู้รับผิดชอบ คือ

4.1 ด.ต. สกุด ชาญเวช

4.2 นายบุญมี ผาดกระโทก

4.3 นายสว่าง ชินรัตน์

4.4 นางสาวกิติ เหมากระโทก

5. ฝ่ายการประสานงานทั่วไป เป็นฝ่ายอำนวยการ และประสานงานดูความเรียบร้อยโดยรวมของการจัดตั้งขบวนต้นเทียนพรรษาดังแต่เริ่มแรก จนถึงวันงานแห่เทียนพรรษา มีหน้าที่ตรวจสอบความเรียบร้อย ตัดสินใจดำเนินการ หรือแก้ปัญหา ที่เกิดขึ้นในระหว่างการจัดทำและในวันงานแห่เทียนพรรษา ผู้รับผิดชอบ คือ พ.อ. เกรียง ชาญเวช

2) ด้านงบประมาณ มีการระดมเงินทุนในการทำขบวนต้นเทียนพรรษา ส่วนหนึ่งมาจากการรับบริจาคในชุมชนต่างในคุ้มวัด โดยรายรับจากการบริจาคทั้ง 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 2 ตำบลโชคชัย หมู่ 4 ตำบลโชคชัย และหมู่ 5 ตำบลโชคชัย ได้รับเงินบริจาคเป็นจำนวนเงิน 12,890 บาท และเงินรายได้จากการให้เช่าต้นเทียนพรรษา รวมทั้งหุ่นเทียนเก่าที่ใช้ในปีที่แล้ว ซึ่งมีวัด และและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ มาเช่าไป รวมเป็นเงิน 42,500 บาท นอกจากนี้เงินรายได้จากการขายเหล็กเก่า ที่เป็นโครงสร้างเทียนใช้แล้วได้เงิน 12,000 บาท รวมเป็นเงิน 67,390 บาท หากแต่เงินทุนที่ใช้ในกิจกรรมการสร้างสรรค์การจัดทำขบวนต้นเทียนพรรษา รวมถึงขบวนแห่ที่ทางวัดได้ใช้จ่ายไป ทั้ง ค่าอุปกรณ์ ค่าอาหาร เครื่องดื่ม ค่าการแต่งกายของนักแสดง ค่าวงดนตรี รวมเป็นเงินถึง 197,000 บาท (รายละเอียดดังตาราง 3 รายจ่ายเงินจากงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551 วัดนอกริเวศวิเวกไวยฤทธิ อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา) ซึ่งการใช้จ่ายจริงนั้นท่านพระครูวิมลธรรมมาวุธ เจ้าอาวาสวัด จะเป็นผู้สำรองจ่ายให้ก่อนทั้งหมด เมื่อหลังจากเสร็จสิ้นการประกวดแข่งขันขบวนต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่ทั้งในระดับอำเภอ และระดับจังหวัดแล้ว ทางวัดจะมีรายรับ รวมเป็นเงิน 365,644 บาท (รายละเอียดดังตาราง 2 รายรับเงินจากงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551 วัดนอกริเวศวิเวกไวยฤทธิ อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา) ก็จะนำเงินรางวัลที่ได้ทั้งหมดถวายแก่วัด ซึ่งเมื่อหักรายจ่ายที่ใช้ไปตั้งแต่เริ่มการทำงานขบวนรถเทียน จะมียอดคงเหลือ 168,644 บาท หากแต่พิจารณาถึงรายรับจากกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาในระดับอำเภอโชคชัย จะเห็นว่า มีรายได้เพียง 110,000 บาท เท่านั้น ซึ่งหากทางวัดไม่ส่งขบวนต้นเทียนพรรษา เข้าแข่งขัน

ในระดับจังหวัด ก็จะประสบปัญหาจากส่วนต่างของรายรับ กับรายจ่าย เป็นจำนวนเงินประมาณ 80,000 บาท

ตาราง 2 รายรับเงินจากงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551 วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ อำเภอโศกชัย จังหวัดนครราชสีมา

ลำดับที่	รายการ	รายรับ	
		บาท	สต.
1	เงินบริจาคในหมู่บ้าน	12,890	-
2	เงินรางวัลชนะเลิศการประกวดต้นเทียนพรรษา อันดับ ที่ 2 อำเภอโศกชัย	55,000	-
3	เงินรางวัลชนะเลิศประกวดขบวนแห่ อันดับที่ 4 อำเภอโศกชัย	15,000	-
4	เงินสนับสนุนจากเทศบาลตำบลโศกชัย	20,000	-
5	เงินสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา	20,000	-
6	เงินรางวัลชนะเลิศการประกวดต้นเทียนพรรษา อันดับที่ 2 ระดับจังหวัดนครราชสีมา	60,000 20,000	- -
7	เงินสนับสนุนเทียนพรรษาจากเทศบาลนครนครราชสีมา	20,000	-
8	เงินรางวัลชมเชยการประกวดขบวนแห่ ระดับจังหวัด	15,000	-
9	เงินสนับสนุนขบวนแห่จากเทศบาลนครนครราชสีมา	10,000	-
10	เงินค่าให้เช่าต้นเทียน จากจังหวัดสระบุรี	10,000	-
11	เงินค่าให้เช่าต้นเทียน จาก อบต. บ้านไทยเจริญ อำเภอนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา	30,000	-
12	เงินค่าให้เช่าหุ่นเทียน จาก อบต. บ้านใหม่ อำเภอนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา	2,500	-
13	เงินบริจาคจากการเดินบาตร	63,254	-
14	เงินจากการขายเหล็กโครงสร้างเทียนเก่า	12,000	-
	รวม	365,644	-

ที่มา : บัญชีรายรับรายจ่ายงานประเพณีแห่เทียนพรรษาวัดนอกวิเวกไวยฤทธิ พ.ศ. 2551

ตาราง 3 รายจ่ายเงินจากงานประเพณีแห่เทียนพรรษาประจำปี 2551 วัดนอกริเวกไวยฤทธิ์
อำเภอโขงชัย จังหวัดนครราชสีมา

ลำดับที่	รายการ	รายจ่าย	
		บาท	สต.
1	ค่าอาหาร- เครื่องดื่มตั้งแต่เริ่มดำเนินการแต่งต้นเทียนพรรษาถึงวันงานแห่เทียนพรรษาของอำเภอ	101,000	-
2	ค่าอุปกรณ์ในการแต่งขบวนรถต้นเทียนพรรษา	26,000	-
3	ค่าน้ำมันรถในการเดินทางไปหาบริจาคเทียน	10,000	-
4	ค่าซ่อมรถเทียน	2,000	-
5	ค่าแต่งตัวนางเทพี ที่อำเภอ และจังหวัด	8,000	-
6	ค่าอาหารในวันงานแห่เทียน ที่อำเภอและจังหวัด	25,000	-
7	ค่าวงดนตรีเถิดเทิงในขบวนแห่	7,500	-
8	ค่าวงกลองยาวในขบวนแห่	7,500	-
9	ค่าน้ำมันรถทุกคันที่ใช้ในกิจกรรมงานแห่เทียน	5,000	-
10	ค่าซ่อมเครื่องขยายเสียงของวัด	5,000	-
	รวม	197,000	-

ที่มา : บัญชีรายรับรายจ่ายงานประเพณีแห่เทียนพรรษาวัดนอกริเวกไวยฤทธิ์ พ.ศ. 2551

ส่วนปัญหาในการจัดการทรัพยากรในการดำเนินงาน

ด้านบุคคล จากการสัมภาษณ์ช่างเทียน ที่ดำเนินการตกแต่งต้นเทียนพรรษาได้กล่าวว่า ในช่วงเริ่มลงปฏิบัติในการตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา จะไม่มีชาวบ้านเข้ามาช่วย ทำให้งานเป็นไปได้ช้า หากแต่ในช่วงใกล้วันงานประเพณี ประมาณ 2 สัปดาห์ จะมีชาวบ้านออกมาช่วยจำนวนมาก แต่ก็ไม่สามารถจะทำให้การตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษาดำเนินการได้รวดเร็ว ด้วยเหตุที่ว่า ในช่วงนั้น ขบวนต้นเทียนพรรษา จะต้องใช้ช่าง หรือ บุคคลที่มีฝีมือ เพราะเป็นช่วงเก็บรายละเอียดของงาน (นิพนธ์ ไหมกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์) นอกจากนี้การร่วมมือของชาวบ้านในการร่วมแสดงในขบวนแห่การเล่น ในปีนี้มีจำนวนน้อยมาก เหตุผลที่ได้จากการสอบถามชาวบ้าน พบว่า มีสาเหตุมาจากการติดภาระงานที่ทำเป็นประจำ เพราะวันที่จัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของทางอำเภอโขงชัย ไม่อยู่ในช่วงวันหยุด ชาวบ้านต้องประกอบอาชีพทำงานในโรงงาน หรือมีงานประจำที่ไม่สามารถหยุดงานได้ จึงไม่สามารถมาร่วมในขบวนแห่แสดงการเล่นของทางวัดได้ (สารณี เหมกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์)

ด้านงบประมาณ จากการสัมภาษณ์ท่านพระครูวิมลธรรมมาวุธ เจ้าอาวาสวัด กล่าวว่า ในส่วนค่าใช้จ่ายที่ทางวัดใช้ไปกับงานแห่เทียนพรรษา ส่วนใหญ่จะเป็น ค่าวัสดุอุปกรณ์ เช่น ค่าเหล็ก ค่าเทียน เนื่องจากสถานะเศรษฐกิจในปัจจุบัน ทั้งอุปกรณ์ที่มีราคาเพิ่มขึ้น ค่าน้ำมันที่ต้องใช้ในการเดินทางเพื่อไปขอรับบริจาคต้นเทียนพรรษา จากวัดต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบัน ต้องเดินทางไปขอรับบริจาคถึงต่างอำเภอ และจังหวัด ได้แก่ อำเภอปทุมราช อำเภोजักราช อำเภอห้วยแถลง และจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสระบุรี ด้วยในเขตพื้นที่จังหวัด นครราชสีมา จำนวนต้นเทียนพรรษาที่ได้รับถวายก่อนวันเข้าพรรษา มีจำนวนน้อยลงด้วยในปัจจุบัน คนนิยมถวายหลอดไฟ มากกว่าการถวายต้นเทียนพรรษาที่ใช้จุดในพระอุโบสถ อีกประการหนึ่ง การแข่งขันกันในการติดต่อขอรับบริจาคต้นเทียนพรรษาของวัดในเขตอำเภอโชคชัย ที่จำเป็นต้องใช้จำนวนเทียนที่จะนำมาหลอมจำนวนมาก ก็เป็นปัญหาหนึ่งที่ทำให้ การขอรับบริจาคต้นเทียนพรรษา ในเขตจังหวัดไม่เพียงพอ จึงต้องเดินทางไปขอรับบริจาคจากต่างอำเภอ และต่างจังหวัด ซึ่งทำให้ ต้นทุนการดำเนินงานมีจำนวนสูงขึ้นทุกปี แต่อย่างไรก็ตามทางวัดก็ยังคงมีเงินเหลือจากการหัก ค่าใช้จ่าย เหตุด้วยส่วนมากเป็นการเสียสละของชาวบ้าน ไม่มีการว่าจ้างค่าแรงใด ๆ ของคนในคุ้มวัด โดยรายจ่ายที่ใช้ไปกับการว่าจ้างในงาน จะเป็นกิจกรรมที่ทางวัดไม่สามารถปฏิบัติได้ จึงต้องจ้างบุคคลนอกพื้นที่ เช่น วงดนตรีเถิดเทิง วงกลองยาว (พระครูวิมลธรรมมาวุธ. 2551 : สัมภาษณ์)

สรุป การบริหารจัดการกิจกรรมการทำขบวนต้นเทียนพรรษาของ วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์ อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีการประชุมวางแผน กำหนดบทบาท หน้าที่ของบุคคลอย่างชัดเจน โดยท่านพระครูวิมลธรรมมาวุธ เจ้าอาวาสวัด เป็นผู้ประสานงานและให้การสนับสนุนทั้งในด้านของเงินทุน และกำลังใจ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการผลักดันให้ขบวนต้นเทียนพรรษาของทางวัด สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ได้รับรางวัลชนะเลิศ อันดับ 2 ทั้งในระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ส่วนปัญหาที่พบ ได้แก่ ในปัจจุบันการเสียสละ ความร่วมมือ ร่วมใจในการมาช่วยกันทำขบวนต้นเทียนพรรษา ตลอดจน การแสดงของขบวนแห่การเล่น ชาวบ้านมีจำนวนน้อยลง ขาดการเข้ามามีส่วนร่วมในงาน ประเพณีที่ถือว่าเป็นงานประเพณีที่สำคัญ งานหนึ่งในจำนวนงานประเพณีของอำเภอโชคชัยได้จัดขึ้น

ผลงานขบวนต้นเทียนพรรษา วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์

รายละเอียดขบวนรถต้นเทียนพรรษา ต้นเทียนพรรษา ได้ออกแบบ สถาปัตยกรรม เป็นรูปทรงสำเภารอบข้างห้อมล้อมด้วยนครบาดาลเมืองแก้วกัน ไกลโพ้น มีขนาด ความกว้าง 4.41 เมตร ยาว 21 เมตร สูง 5.21 เมตร ใช้เทียนในขบวนประมาณ 9 ตัน แกะสลัก กนกกลายเทียนประธาน และเทียนรองทั้ง 2 ต้น ได้น้อมนำเอา เรื่องราวทศชาติชาดก เมื่อครั้ง พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติ บางตอนขึ้นหุ่นประกอบอย่างสวยงาม เช่น เทวดานางฟ้า นางสวรรค์ กษัตริย์ สมณะพราหมณ์ พญาครุฑ พญานาค พญาหงส์ นางกนิรี คชปักษี ไกรสรปักษี

เหล่าพญามาร มัจฉาคายเทพ ช้าง ม้า เก้ง กวาง สัตว์ป่าหิมพานต์ ในวรรณคดี ดังรายละเอียด คือ ตื่นเทียนเอก “แกะสลักเป็นลายกนกอัญเชิญพระพุทธองค์ ทรงประทับยอดเทียนเอก สวยงาม ตอนมารผจญ พระสิทธัตถะมหาบุรุษได้ทรงประทับนั่งแท่นบัลลังก์ใต้ต้นโพธิ์ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ทรงบำเพ็ญสมาธิมั่นคงลุ่มลึกมุ่งหวังบรรลุธรรมขั้นสูงสุดให้สำเร็จพระโพธิญาณก็ได้มีพญามารยก พลมมา ทั้งช้าง ม้า ศาสตราอาวุธ มากมาย เข้าขัดขวางด้วยวิธีการต่าง ๆ กระทั่งการทวงเอาบัลลังก์ ที่พระองค์ประทับนั่งบริเวณนั้น แม้เหล่าเทพเทวดาทั้งหลายก็พากันกลัวพญามารหลีกหนีไปสิ้น พระสิทธัตถะทรงต่อสู้ด้วยพระทัยที่ไม่หวั่นไหว ละอ้างพระแม่ธรณีเป็นพยานในความดีที่พระองค์ ได้บำเพ็ญเพียรในทศชาติที่ผ่านมา ได้หลั่งน้ำทักษิโณทกลงบนพื้นแผ่นดิน รวมอยู่ในมวยผม พระแม่ธรณี เมื่อพระแม่ธรณีได้สังเกตเห็นการกล่าวเท็จของพญามาร จึงได้บีบมวยผม ทำให้น้ำไหล ออกมาท่วมพสุธาหมู่พญามารทั้งหลายก็หนีไปสิ้น ทำให้พระองค์ทรงชนะหมู่มารและได้ตรัสรู้ เป็นองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า”

ตื่นเทียนรองด้านหน้า แกะสลักลายกนกพร้อมด้วยยอดเทียนเรื่อง ทศชาติชาดกพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติ เป็นพระมหาชนก ได้กระทำความเพียรที่ยิ่งใหญ่ เมื่อคราว เรืออัปปางโดยไม่รู้จุดหมายที่อยู่ไกลแสนไกล ลูกเรือทั้ง 500 คน ก็ถูกเหล่ามัจฉาปลาร้ายกัดกิน เป็นอาหารจนน้ำตายจนหมดสิ้น มีแต่พระมหาชนกพระองค์เดียว ที่กำลังแวกว่ายน้ำอยู่กลาง มหาสมุทรได้ถึง 7 วัน 7 คืน ครั้นในวันพระอุโบสถพระมหาชนกจึงบ้วนพระโอษฐ์ด้วยน้ำทะเล แล้วเปล่งเสียงสมათานศีล ว่า ทุกข์ไม่มี บารมีไม่เกิด ต่อหน้านางมณีเมฆขลาเทพธิดาผู้รักษามหาสมุทร นางมณีเมฆขลาได้หยั่งรู้ว่าพระมหาชนก มีความมุ่งหวังเพื่อจะสำเร็จพระโพธิญาณ ในภายภาคหน้า นางจึงรับพระมหาชนกมาอุ้มแนบออดั่งมารดาอุ้มบุตร เหาะขึ้นไปจากมหาสมุทร นำส่งที่พระแท่นเมืองมิลินทร ผากให้เทวดาคูแลพระมหาชนก ต่อมาภายหลังพระมหาชนก ได้อภิเษกสมรสกับพระราชธิดา แล้วได้ครองเมืองมิลินทร ด้วยทศพิธราชธรรมและสละราชบัลลังก์ ถีอผนวชบำเพ็ญเพียรวิริยะบารมีจนสิ้นพระชาติส่วนเทียนต้นรองด้านหลัง แกะสลักลายกนก เรื่องพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติ เป็นพระเตมีย์ ทรงระลึกชาติ และแสดงพลังกำลังด้วยการจับราชรถโดยพระหัตถ์ข้างเดียวยกขึ้นแกว่งกวัดไปมาเหนือพระเศียรแล้วทรงสละราชบัลลังก์ และราชสมบัติทุกอย่าง ไม่แสวงหาผลประโยชน์ทางโลกใด ๆ ขอถือผนวชเป็นพระฤาษี อยู่ในป่าตามลำพัง ทรงบำเพ็ญพรตสมาธิธรรมได้บรรลุญาณสมบัติ เมื่อละจากโลกนี้ไปแล้ว ได้ไปเกิดเป็นพระพรหมในพรหมโลก (เอกสารประกอบการบรรยายตื่นเทียนพรรษาวัดนอกวิเวกไวยุทธี. 2551 : 1-2)

ภาพประกอบ 16 รถขบวนต้นเทียนพรรษาวัดนอกวิเวกไวยฤทธิ ปี พ.ศ. 2551

ภาพประกอบ 17 ขบวนแห่วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ ปี พ.ศ. 2551

1.1.2 วัดศรีพุทธาราม (วัดใน) มีการบริหารจัดการในการวางแผนงานการดำเนินงาน ดังนี้

1) ด้านบุคคล ไม่มีการประชุมวางแผน หรือกำหนดบทบาทหน้าที่ใด ๆ ล่วงหน้า ซึ่งจากการสัมภาษณ์นายประกอบ โมฆรัตน์ หัวหน้าช่างเทียนที่ดำเนินการแต่งต้นเทียนพรรษา พบว่า ทางวัดไม่มีการจัดการใดๆ ซึ่งการจัดทำขบวนต้นเทียนพรรษาของทางวัด มีเพียงคนที่ริเริ่ม โดยการชักชวนช่างในหมู่บ้านเพียงไม่กี่คน มาลงมือทำต้นเทียนพรรษา

ซึ่งนายประกอบเป็นผู้ออกแบบ และวางแผนการทำงานเองทั้งหมด ด้านอาหารก็จัดหามาบริโภคเอง ตลอดระยะเวลาที่ลงมือดำเนินงานตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษาที่ใช้เวลาประมาณ 3 เดือน (ประกอบ โฆภรัตน์. 2551 : สัมภาษณ์) ด้านนายประกอบ แก่นกระโทก สมาชิกเทศบาล ตำบลโชคชัย กล่าวว่า การดำเนินการตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษาของทางวัดศรีพุทธาราม "ไม่มี การประชุมวางแผนใด ๆ อาศัยการบอกปากต่อปากในหมู่บ้าน ว่ามีการแต่งต้นเทียนพรรษาในวัด หากมีใครว่าง ก็จะออกไปช่วยเป็นครั้งคราว โดยส่วนมากจะมีคนลงมือทำต้นเทียนพรรษา ไม่เกิน 20 คน ซึ่งมีช่างที่ลงมือทำประจำ ได้แก่

1. นายประกอบ โฆภรัตน์
2. นายไชยยนต์ แก่นกระโทก
3. นายอภิชาติ วงดี
4. นายถม ทศวงศ์

หากแต่เมื่อใกล้ถึงวันงานแห่เทียนพรรษาประมาณ 1 สัปดาห์

ผู้นำหมู่บ้านในเขตคุ้มวัด ก็จะออกมาดูความก้าวหน้าของงาน รวมถึงจัดหาบุคคลที่จะเดินรับบริจาค ติดตามขบวนแห่เทียน ที่เรียกว่า คนเดินบาตร ในส่วนของขบวนแห่มีการประสานงาน โดยจะ ตัดสินใจกันในวันงานแห่เทียนพรรษาของทางอำเภอ ซึ่งก็มีเพียงการจัดหาวงดนตรีเถิดเทิง และการรำของกลุ่มแม่บ้านในคุ้มวัดเท่านั้น (ประกอบ แก่นกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์)

2) ด้านงบประมาณ ในการดำเนินงานจัดทำขบวนต้นเทียนพรรษา มีเงินทุน ที่เหลือจากปีก่อน จำนวนเงิน 50,000 บาท และยืมเงินจากทางวัด 50,000 บาท นอกจากนี้ยังได้รับ เงินสนับสนุนจากทางเทศบาลตำบลโชคชัย จำนวนเงิน 20,000 บาท เงินสนับสนุนจากทาง องค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวนเงิน 20,000 บาท รวมเงินทุน เป็นเงิน 140,000 บาท ซึ่งใช้ เป็นค่า วัสดุอุปกรณ์ในการตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา และค่าอาหารของช่างเทียน โดยหลังจาก การเข้าประกวดแข่งขันทั้งในระดับ อำเภอ และระดับจังหวัด ได้รายรับทั้งสิ้นรวมเป็นเงิน 351,436 บาท หักรายจ่ายจำนวนเงิน 301,436 บาท เหลือเงินฝากธนาคารเพื่อใช้ทำขบวนต้นเทียนพรรษา ในปีต่อไป เป็นจำนวนเงิน 50,000 บาท เมื่อพิจารณาถึงรายรับจากกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียน พรรษาในระดับอำเภอโชคชัย จะเห็นว่า มีรายรับจากกิจกรรมเพียง 90,000 บาท เท่านั้น ซึ่งหาก ทางวัดไม่ส่งขบวนต้นเทียนพรรษา เข้าแข่งขันในระดับจังหวัด ก็จะประสบปัญหาจากส่วนต่าง ของรายรับกับรายจ่าย เป็นจำนวนเงินประมาณ 200,000 บาท

ตาราง 4 รายรับเงินในการจัดทำต้นเทียน งานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551
วัดศรีพุทธาราม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา

ลำดับที่	รายการ	รายรับ	
		บาท	สต.
1	ยืมเงินจากวัด	50,000	-
2	เงินทุนเทียนพรรษา ปี 2550	50,000	-
3	เงินรางวัลชนะเลิศการประกวดต้นเทียนพรรษา อันดับ ที่ 5 อำเภอโขกษัย	40,000	-
4	เงินรางวัลชนะเลิศการประกวดขบวนแห่ อันดับที่ 5 อำเภอโขกษัย	10,000	-
5	เงินสนับสนุนจากเทศบาลตำบลโขกษัย	20,000	-
6	เงินสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา	20,000	-
7	เงินรางวัลชนะเลิศการประกวดต้นเทียนพรรษา อันดับที่ 5 ระดับจังหวัดนครราชสีมา	30,000	-
8	เงินสนับสนุนเทียนพรรษาจากเทศบาลนครนครราชสีมา	20,000	-
9	เงินค่าเช่าต้นเทียน จากเทศบาลแะะ อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา	39,560	-
10	เงินค่าเช่าต้นเทียน จาก อบต. หนองตะไก่อ อำเภอหนองบุญ มาก จังหวัดนครราชสีมา	30,000	-
11	เงินบริจาคจากการเดินบาตร	41,876	-
	รวม	351,436	-

ที่มา : บัญชีรายรับรายจ่ายงานประเพณีแห่เทียนพรรษาวัดศรีพุทธาราม พ.ศ. 2551

ตาราง 5 รายจ่ายเงินในการจัดทำต้นเทียนงานประเพณีแห่เทียนพรรษาประจำปี 2551
วัดศรีพุทธาราม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา

ลำดับที่	รายการ	รายจ่าย	
		บาท	สต.
1	ใช้เงินที่ยืมจากวัด	50,000	-
2	ค่าอาหาร เครื่องดื่มตั้งแต่เริ่มดำเนินการแต่งต้นเทียนพรรษา	26,000	-
3	ค่าอุปกรณ์ในการแต่งต้นเทียนพรรษา	70,000	-
4	ค่าตอบแทนช่างทำเทียน	65,000	-
5	ค่าตอบแทนคนเดินบาตรบริจาค	4,000	-
6	ค่าอาหารในวันแห่เทียน ที่อำเภอและจังหวัด	6,636	-
7	ค่าใช้จ่ายเดินทางไปหนองตะไก่อ และอำเภอครบุรี รวมค่าซ่อมรถ	20,000	-
8	ถวายน้ำ - ค่าไฟให้วัด	20,000	-
9	ค่าแต่งตัวนางเทพี ที่อำเภอ และจังหวัด	4,500	-
10	ค่าวงดนตรีเถิดเทิงในขบวนแห่	3,000	-
11	ซื้อรถลากต้นเทียนคันเล็ก (รวมค่าซ่อม)	7,500	-
12	ค่าน้ำมันรถทุกคันที่ใช้ในกิจกรรมงานแห่เทียน	12,000	-
13	ค่าซ่อมเครื่องขยายเสียงของวัดที่ชำรุด	5,000	-
14	ค่าอาหารในวันที่กลับจากการแข่งขันที่จังหวัด	2,500	-
15	อื่น ๆ	5,300	-
	รวม	301,436	-

ที่มา : บัญชีรายรับรายจ่ายงานประเพณีแห่เทียนพรรษาวัดศรีพุทธาราม พ.ศ. 2551

ส่วนปัญหาในการจัดการทรัพยากรในการดำเนินงาน

ด้านบุคคล การวางแผนการจัดการด้านทรัพยากรบุคคลที่จะลงมือปฏิบัติดำเนินการตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา ยังไม่มี ขาดการประสานงานของกรรมการวัด กรรมการชุมชน ชาวบ้านในชุมชนไม่ได้ตระหนักถึงการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้การดำเนินงานเป็นไปเฉพาะของกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง ที่ตัดสินใจดำเนินงานตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา เพียงกลุ่มเดียว ผู้นำชุมชน ไม่มีบทบาทในการผลักดันกิจกรรมด้านงานประเพณีแห่เทียนพรรษาให้ชุมชนได้เข้ามาส่วนร่วม ซึ่งถือว่าเป็นงานประเพณีที่สำคัญ ในการจัดการด้านขบวนแห่ ไม่มีการวางแผนงาน

ในการแสดงขบวนแห่การละเล่นขบวนแห่ไม่มีเนื้อหา รูปแบบที่ชัดเจน ตามเกณฑ์การประกวดแข่งขันที่ใช้ในการตัดสินของทางคณะกรรมการ สำนักงานเทศบาลตำบลโชคชัย ดังนั้นจึงได้รับรางวัลชมเชยอันดับสุดท้ายติดต่อกันมาหลายปี

ด้านงบประมาณ ประสบปัญหาการขาดเงินทุนในการดำเนินงาน ตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษาในช่วงแรกที่ลงมือทำงาน ด้วยไม่มีการระดมเงินทุนจากการขอรับบริจาคจากชาวบ้านเหมือนกับวัดอื่น ๆ ขาดการประสานงาน ทำให้มีเงินทุนในการดำเนินงาน น้อยมาก จำนวนเงินเพียง 100,000 บาท ทำให้ผลงานขบวนต้นเทียนพรรษา ของทางวัดมีข้อจำกัด ทั้งในเรื่องของขนาดของขบวน และจำนวนเทียนที่นำมาใช้ ส่วนด้านค่าใช้จ่ายในส่วนของค่าอาหาร ก็มีจำนวนมาก ถึง 26,000 บาท ด้วยเพราะไม่มีการจัดการในการจัดหาบริจาคอาหารจากชุมชน ในคุ้มวัด ช่างต้องจัดหา ปรุงอาหาร กันเอง ตลอดระยะเวลา 3 เดือน ดังนั้นทำให้ รายรับกับ รายจ่ายในกิจกรรมงานแห่เทียนพรรษาประจำปี มีจำนวนใกล้เคียงกัน เหลือส่วนต่างที่จะนำมาใช้ ในปีต่อไป เพียงจำนวน 50,000 บาทเท่านั้น

สรุป การบริหารจัดการกิจกรรมการทำขบวนต้นเทียนพรรษา ของวัดศรีพุทธาราม อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า การบริหารจัดการด้านบุคคล มีการบริหารจัดการ แบบกลุ่มบุคคล ไม่มีการประชุมวางแผน ไม่มีการกำหนดบทบาทหน้าที่บุคคล ที่ชัดเจน มีเพียงช่างที่เคยทำเทียนในปีก่อน ๆ จัดหาเพื่อนร่วมงานเพื่อดำเนินการแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา เพื่อให้ได้เข้าร่วมงานประเพณีเท่านั้น กรรมการวัด กรรมการชุมชน และผู้นำชุมชน ไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตลอดจนวางแผนงานตั้งแต่แรก ในส่วนของขบวนแห่ มีผู้นำหมู่บ้าน เข้ามาช่วยจัดการในด้านของการประสานงานจัดหาบุคคลที่เดินรับบริจาคเงิน หรือ เรียกว่า คนเดินบาตรติดตามขบวน รถประชาสัมพันธ์ การแสดงของกลุ่มแม่บ้านในการรำ หน้าขบวน ไม่มีการฝึกซ้อม การแต่งกาย และทำรำไม่มีรูปแบบ ซึ่งเป็นการตัดสินใจในวันงานประเพณี แห่เทียนพรรษาของอำเภอโชคชัย ประมาณ 1 สัปดาห์ เท่านั้น ด้านของเงินทุน มีการจัดกองทุน เพื่อใช้ดำเนินการจัดทำต้นเทียนพรรษา จำนวน 50,000 บาท และยืมเงินจากทางวัดอีก 50,000 บาท นอกจากนี้ยังได้รับเงินสนับสนุนจากทางองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จำนวน 40,000 บาท ซึ่งใช้เป็นค่าวัสดุอุปกรณ์ ค่าอาหาร ตลอดระยะเวลาดำเนินงานประมาณ 3 เดือน อย่างไรก็ตาม ด้วยประสบการณ์และฝีมือของกลุ่มช่างเทียน ก็สามารถจัดสร้างขบวนต้นเทียนพรรษาที่สวยงาม ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ ที่ 5 ในระดับอำเภอ และรางวัลชนะเลิศ อันดับ ที่ 4 ในระดับจังหวัด ผลงานขบวนรถต้นเทียนพรรษาวัดศรีพุทธาราม (วัดใน)

รายละเอียดขบวนต้นเทียนพรรษาด้านหน้า เป็นรูปอสูรปักยี่น มีอู พระบรมฉายาลักษณ์ไว้เหนือเศียร ถัดมาเป็นพญานาคเจ็ดเศียร และพระนารายณ์ทรงสุบรรณ มีเหล่า เทวดา กินรี รายล้อมต้นเทียนพรรษาถัดมาเป็นต้นเทียนรองต้นที่ 1 แกะสลักเป็นลายเครือเถาเล่า

เรื่อง วิหารย์บัณฑิต ต่อมาเป็นเทียนเอกแคะสลัก เป็นลายเครือเถา เล่นเรื่องพระมหาโหด ตอนยกดาบคู่ พระเจ้าจูลณี ตั้งอยู่บนข้างสามเศียรถัดมาเป็นเทียนรองต้นที่ 2 แคะสลักเป็นลายเครือเถาเล่าเรื่อง สุวรรณสาม ต่อจากนั้นเป็นหุ่นเทียน แสดงเรื่องราวพุทธประวัติ ตอน เจ้าชายสิทธัตถะประลองกำลังศร ส่วนด้านหลังเป็นรูปพระพิฆเนศ เทพคัสคร ด้านล่างสุดเป็นซุ้มซ่องล้อมรอบ ขบวนรถเทียนพรรษา

ภาพประกอบ 18 รถขบวนต้นเทียนพรรษาวัดศรีพุทธาราม ปี พ.ศ. 2551

1.1.3 วัดใหม่สระประทุม มีการบริหารจัดการการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) ด้านบุคคล มีการประชุมบุคคล มีการประชุมคณะบุคคลในการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดทำขบวนเทียนพรรษา โดยกรรมการวัด และชาวบ้านในเขตใกล้เคียง มีท่านพระครูพิทักษ์ปทุมมารเจ้าอาวาสวัด เป็นผู้ประสานงานจัดการประชุม โดยแบ่งกลุ่มบุคคล 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ช่างเทียน มีการกำหนดวันประชุมช่างเทียน จำนวน 1 ครั้ง ในช่วงปลายเดือนเมษายน ก่อนวันงานประเพณีแห่เทียน ประมาณ 3 เดือน เพื่อวางแผน ออกแบบ โครงสร้างของรถเทียน กำหนดเนื้อเรื่องที่จะใช้สร้างหุ่น ลวดลายของต้นเทียนพรรษา ช่างเทียนที่เป็นบุคคลสำคัญในการระดมความคิดในการจัดทำรถเทียนพรรษาของวัดใหม่สระประทุมมาร หลังจากนั้นจะมอบหมายหน้าที่กัน ในการเริ่มลงมือทำขบวนรถเทียนพรรษา ตั้งแต่การออกแบบการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ การเชื่อมโครงเหล็ก บนตัวรถเทียน อีกส่วนหนึ่งจะดำเนินการจัดหาเทียนที่จะนำมาใช้ในการประดิษฐ์ต้นเทียนพรรษา โดยออกไปขอรับบริจาคแท่งเทียนพรรษาจากวัดในอำเภอต่าง ๆ และจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งในแต่ละปีนั้น จะต้องหาเทียนมาใช้ในการตกแต่งขบวนเพิ่ม

ประมาณ ปีละ 2-3 ตัน เมื่อมีการเริ่มงานในโครงสร้างเริ่มต้น ก็จะชาวบ้านในคุ้มวัด ออกมาช่วย เป็นลูกมือช่างเขียน เช่น การตัดเหล็ก ปิดโครงหุ่น การหลอมเทียน การแกะเทียนออกจากพิมพ์ โดยค่าใช้จ่ายทั้งหมดจะเบิกโดยตรงจากท่านพระครูพิทักษ์ปทุมมากรเจ้าอาวาสวัด (อนุวัฒน์ สอนใจ. 2551 : สัมภาษณ์) โดยช่างเขียนของวัดใหม่สระประทุมที่สามารถนำชื่อเสียงครองถ้วยพระราชทาน ขววนต้นเทียนพรรษาจาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตั้งแต่ พ.ศ. 2548 ถึง พ.ศ. 2551 คือ

1. นายสุวินัย หมี่กระโทก
2. นายกล้า ก่ำกระโทก
3. นายจตุพร บัวพวง
4. นายทิม เทียงกระโทก
5. นายวุฒิไกร พลจันทร์

กลุ่มที่ 2 กรรมการวัด มีการประชุมกรรมการวัด กรรมการชุมชน จำนวน 1 ครั้ง ก่อนวันงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโชคชัย ประมาณ 1 เดือน เพื่อปรึกษาเตรียมความพร้อมในการส่งขบวนต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่เข้าประกวดในงาน ประเพณีแห่เทียนพรรษาระดับอำเภอ และงานระดับจังหวัด (ณรงค์ ชีระวัฒนา. 2551 : สัมภาษณ์) โดยมีการกำหนดบุคคลและมอบหมายหน้าที่ออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่

1. ฝ่ายการจัดหาเงินทุน มีหน้าที่ในการระดมเงินทุน ในการเดิน ขอรับบริจาคเงินปัจจัยในชุมชนคุ้มวัด เพื่อนำมาใช้เป็นส่วนของที่สนับสนุนเงินทุนของวัด โดยหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายเป็นของ ผู้นำหมู่บ้านหมู่ 1 ตำบลโชคชัย หมู่ 2 ตำบลโชคชัย หมู่ 3 ตำบลโชคชัย หมู่ 12 ตำบลโชคชัย และหมู่ 12 ตำบลกระโทก

2. ฝ่ายการจัดการด้านอาหาร มีหน้าที่ รับผิดชอบในส่วนของการจัดหา อาหารบริการแก่ช่างเขียน และชาวบ้านที่ออกมาช่วยกันทำขบวนต้นเทียนพรรษา ตลอดระยะเวลา ตั้งแต่เริ่ม ลงมือทำงานถึงวันแห่ขบวนเทียนพรรษา โดยแบ่งหน้าที่ในการจัดหาอาหารออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

- 2.1 กลุ่มจัดหาอาหารระยะเวลาที่ทำเทียน พบว่า มีการจัดการ โดยหมู่บ้านในเขตปกครองของวัดทั้ง 6 หมู่บ้าน มีเงินได้จากการบริจาคของคนในคุ้มวัดนั้น ๆ

- 2.2 กลุ่มจัดหาอาหารในวันงานแห่เทียนพรรษา พบว่า มีการดำเนินการโดยให้ชาวบ้านที่อาสารับผิดชอบ มีหน้าที่จัดเตรียมอาหาร น้ำดื่ม ไว้ให้เพียงพอ เพื่อบริการให้ช่าง และผู้ร่วมขบวนแห่ของวัด เงินที่ใช้มี 2 ส่วนคือ การบริจาค และเบิกจากวัด

3. ฝ่ายประชาสัมพันธ์ พบว่า มีจัดการโดยมอบหมายหน้าที่บุคคล
รตประชาสัมพันธ์ ในขบวนแห่ เพื่ออธิบายถึงรายละเอียดของขบวนต้นเทียนพรรษา ขบวนแห่
การละเล่น ผู้รับผิดชอบ คือ

3.1 พ.ท.ณรงค์ ชีระวัฒนา

3.2 นายแมน เตชะกระโทก

3.3 นายสมชาย หมีกระโทก

4. ฝ่ายจัดขบวนแห่ มีการจัดการโดย มอบหมายหน้าที่ กำหนดบุคคล
ในการรับผิดชอบจัดเตรียม ตกแต่ง รถขบวนแห่ต้นเทียนพรรษา รถขบวนแห่การละเล่น นักแสดง
รวมถึงการแต่งกายของนักแสดง ผู้รับผิดชอบ คือ พ.ท.ณรงค์ ชีระวัฒนา

5. ฝ่ายการประสานงานทั่วไป เป็นฝ่ายอำนวยการ และประสานงาน
ดูความเรียบร้อยโดยรวมของการจัดตั้งขบวนต้นเทียนพรรษาดังแต่เริ่ม จนถึงวันงานแห่เทียนพรรษา
มีหน้าที่ตรวจสอบความเรียบร้อย คัดสินใจดำเนินการ หรือแก้ปัญหา ที่เกิดขึ้นในระหว่างการจัดทำ
และในวันงานแห่เทียนพรรษา ผู้รับผิดชอบ คือ พ.ท. ณรงค์ ชีระวัฒนา

2) ด้านงบประมาณ มีการระดมเงินทุนในการทำขบวนต้นเทียนพรรษา
ส่วนหนึ่งมาจากการรับบริจาคในชุมชนต่างในคุ้มวัด โดยรายรับจากการบริจาคทั้ง 5 หมู่บ้าน
ได้แก่ หมู่ 1 ตำบลโชคชัย หมู่ 2 ตำบลโชคชัย หมู่ 3 ตำบลโชคชัย หมู่ 12 ตำบลโชคชัย และ
หมู่ 12 ตำบลกระโทก ได้รับเงินบริจาคเป็นจำนวนเงิน 56,992 บาท และเงินรายได้จากการให้เช่า
ต้นเทียนพรรษา รวมทั้งหุ่นเทียนเก่าที่ใช้ในปีที่แล้ว ซึ่งมีวัด และและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น
ต่าง ๆ มาเช่าไป จำนวนเงิน 71,000 บาท จากการขายโครงเหล็กเก่า 12,000 บาท และได้รับเงินสนับสนุน
จากทางเทศบาลตำบลโชคชัย จำนวนเงิน 20,000 บาท จากองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวนเงิน
20,000 บาท รวมเป็นเงิน 105,992 บาท โดยภายหลังจากการเข้าประกวดแข่งขันในงานประเพณี
แห่เทียนพรรษาทั้งในระดับอำเภอและระดับจังหวัด ขบวนต้นเทียนพรรษาของทางวัดได้รับรางวัล
ชนะเลิศอันดับ 1 ในระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ขบวนแห่การละเล่น ได้รับรางวัลชนะเลิศ
อันดับ 3 ระดับอำเภอ และรางวัลชมเชยระดับจังหวัด เงินรางวัลสนับสนุนจากทางเทศบาล
นครนครราชสีมา รวมได้รับเงินรางวัลทั้งสิ้นเป็นจำนวนเงิน 200,000 บาท นอกจากนั้น
เงินที่ได้รับจากการเดินบาตรรับบริจาคในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาในอำเภอโชคชัย และ
จังหวัดนครราชสีมา เป็นเงิน 36,412 บาท เงินบริจาคในงานฉลองถ้วยพระราชทาน จำนวนเงิน
42,000 บาท รวมรายรับในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาประจำปี 2551 เป็นเงินทั้งสิ้น
458,404 บาท (รายละเอียดดังตาราง 6 รายรับเงินจากงานประเพณีแห่เทียนพรรษาประจำปี 2551
วัดใหม่สระประทุมอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา) ส่วนรายจ่ายในการลงทุนตั้งแต่เริ่ม
ดำเนินการในระยะเวลาประมาณ 3 เดือน วัดได้มีรายจ่ายโดยใช้ไปกับค่าวัสดุอุปกรณ์ในการตกแต่ง

ขบวนต้นเทียนพรรษา ถึงประมาณ 90,162 บาท ค่าอาหารในระหว่างดำเนินการ และในวันงาน ประมาณ 76,297 บาท ค่าน้ำมันรถที่ใช้ในกิจกรรม ประมาณ 13,133 บาท ค่าดอกไม้ประดับ ตกแต่งขบวนรถ 4,610 ค่าวงดนตรีเถิดเทิง 2,500 และวงกลองยาว 2,000 รายจ่ายในวันงานฉลอง ถ้วยพระราชทาน 90,700 บาท รวมรายจ่ายที่ใช้ไปในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ในระดับอำเภอ และระดับจังหวัด เป็นเงิน 317,197 บาท (รายละเอียดดังตาราง 7 รายรับเงิน จากงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551 วัดใหม่สระประทุมอำเภอโขกษัย จังหวัด นครราชสีมา) เหลือจำนวนเงินจำนวน 141,207 บาท (พระครูพิทักษ์ ปทุมมกร. 2551 : สัมภาษณ์) หากเมื่อพิจารณาถึงรายรับจากกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโขกษัย มีรายรับเพียง 125,000 บาท หากแต่รายจ่ายมีประมาณ 140,000 บาท มีส่วนต่างของรายรับ กับรายจ่าย ประมาณ 15,000 บาท

ส่วนปัญหาในการจัดการทรัพยากรในการดำเนินงาน

ด้านบุคคล การมีส่วนร่วมของคนในขบวนแห่แสดงการละเล่น มีจำนวนลดลง จากปีที่ผ่านมา เยาวชนวัยรุ่นไม่ให้ความสนใจในกิจกรรม ขากการมีส่วนร่วม ของคนในชุมชน ด้านงบประมาณ พบว่า ทางวัดประสบปัญหาของ ต้นทุนในการซื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ มีราคาเพิ่มมากขึ้น ค่าใช้จ่ายในส่วนของค่าน้ำมันรถที่ต้องเดินทางไปขอรับบริจาคเทียนเพื่อนำมาใช้ ในการตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา มีราคาสูงขึ้น เงินรางวัล และเงินสนับสนุนจากทาง สำนักเทศบาลตำบลโขกษัย ยังมีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน (ณรงค์ วีระวัฒนา. 2551 : สัมภาษณ์)

ตาราง 6 รายรับเงินในการจัดทำต้นเทียน งานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551
วัดใหม่สระประทุม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา

ลำดับที่	รายการ	รายรับ	
		บาท	สต.
1	เงินบริจาคในหมู่บ้าน	56,992	-
2	เงินรางวัลชนะเลิศการประกวดต้นเทียนพรรษา อันดับ ที่ 1 อำเภอโขกษัย	65,000	-
3	เงินรางวัลชนะเลิศประกวดขบวนแห่ อันดับที่ 3 อำเภอโขกษัย	20,000	-
4	เงินสนับสนุนจากเทศบาลตำบลโขกษัย	20,000	-

ตาราง 6 (ต่อ)

ลำดับที่	รายการ	รายรับ	
		บาท	สต.
5	เงินสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา	20,000	-
6	เงินรางวัลชนะเลิศการประกวดต้นเทียนพรรษา อันดับที่ 1 ระดับจังหวัดนครราชสีมา	80,000	-
7	เงินสนับสนุนเทียนพรรษาจากเทศบาลนครนครราชสีมา	20,000	-
8	เงินรางวัลชมเชยการประกวดขบวนแห่ ระดับจังหวัด	5,000	-
9	เงินสนับสนุนขบวนแห่จากเทศบาลนครนครราชสีมา	10,000	-
10	เงินค่าให้เช่าต้นเทียน	71,000	-
11	เงินบริจาคจากการเดินบาตรงานประเพณีแห่เทียนที่อำเภอโชคชัย	12,594	-
12	เงินบริจาคจากการเดินบาตรงานประเพณีแห่เทียน จังหวัดนครราชสีมา	23,818	-
13	เงินขายโครงสร้างเหล็กเก่า	12,000	-
14	รายรับเงินบริจาคงานวันฉลองถ้วยพระราชทาน	42,000	-
	รวม	458,404	-

ที่มา : บัญชีรายรับรายจ่ายงานประเพณีแห่เทียนพรรษาวัดใหม่สระประทุม พ.ศ. 2551

ตาราง 7 รายจ่ายเงินในการจัดทำต้นเทียน งานประเพณีแห่เทียนพรรษาประจำปี 2551
วัดใหม่สระประทุม อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

ลำดับที่	รายการ	รายจ่าย	
		บาท	สต.
1	ค่าอาหาร เครื่องดื่มตั้งแต่เริ่มดำเนินการแต่งต้นเทียนพรรษา	37,399	-
2	ค่าอุปกรณ์ในการแต่งต้นเทียนพรรษา	90,162	-
3	ค่าอาหารในวันแห่เทียน ที่อำเภอและจังหวัด	38,898	-
4	จ่ายค่าดอกไม้สดตกแต่งขบวนรถเทียน ที่อำเภอ และจังหวัด	4,610	-
5	จ่ายค่าวงดนตรีเถิดเทิงในขบวนแห่	2,500	-

ตาราง 7 (ต่อ)

ลำดับที่	รายการ	รายจ่าย	
		บาท	สต.
6	จ่ายค่าวงกลองยาว	2,000	-
7	ค่าน้ำมันรถทุกคันที่ใช้ในกิจกรรมงานแห่เทียน	13,133	-
8	ค่าจัดงานวันฉลองถ้วยพระราชทาน	90,700	-
9	อื่น ๆ	37,795	-
	รวม	317,197	-

ที่มา : บัญชีรายรับรายจ่ายงานประเพณีแห่เทียนพรรษาวัดใหม่สระประทุม พ.ศ. 2551

สรุปการบริหารจัดการในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของวัดใหม่สระประทุม อำเภอโศภชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า พระครูพิทักษ์ปทุมมากร เจ้าอาวาสวัดเป็นบุคคลที่ตัดสินใจและประสานงานในส่วนเริ่มต้น ได้ดำเนินการเรียกประชุมกลุ่มช่างเทียนกรรมกรวัด ชาวบ้าน เพื่อให้รับทราบวาทะทางวัดจะส่งขบวนต้นเทียนพรรษาเข้าร่วมประกวดแข่งขันในด้านของงบประมาณจะมีการระดมเงินทุน ในการจัดสร้างขบวนต้นเทียนพรรษา เริ่มต้นเป็นเงินทุนที่ทางวัดมีอยู่จากปีที่แล้ว และมีการเดินบริจาคในชุมชนเขตวัดทั้ง 5 หมู่บ้าน ในระยะเวลาช่วงลงมือทำขบวนรถต้นเทียนพรรษาช่วงแรก มีการอำนวยความสะดวกด้านอาหารและเครื่องค้ำจากทางวัด เมื่อใกล้ถึงวันงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประมาณ 1 เดือน ชาวบ้านจะออกมาช่วยทั้งในการแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา และอาหาร ในส่วนของขบวนการละเล่นก่อนวันงานประเพณีแห่เทียนของ อำเภอโศภชัย ประมาณ 1 สัปดาห์ จะมีการวางแผน มอบหมายหน้าที่รับผิดชอบขบวนแต่ละขบวน มีการฝึกซ้อมก่อนการแสดง โดยความร่วมมือร่วมใจของคนในวัดจนทำให้ขบวนต้นเทียนพรรษาของวัดใหม่สระประทุม สามารถครองรางวัลชนะเลิศ ในระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 มาจนถึงปัจจุบันนี้

ผลงานขบวนต้นเทียนพรรษา วัดใหม่สระประทุม

รายละเอียดขบวนต้นเทียนพรรษา เริ่มจากด้านหน้ารถ มีเนื้อหาเป็นสัตว์ป่าหิมพานต์ ถัดมาเป็นสัตตอุปเจดีย์ และรูปพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถัดมาเป็นพระอุปัชฌ์นั่งอยู่บนหอยที่รองรับด้วยใบบัว และพระสงฆ์ 2 รูป ผู้ที่ได้อภิญาสมาบัติ ได้รับมอบหมายจากคณะสงฆ์ให้ไปนิมนต์พระอุปัชฌ์มาช่วยงาน เทียนรองต้นที่ 1 ด้านขวาของรถ ได้สร้างเนื้อหาเป็นตอนที่พระเจ้าโศกมหาราชและพระอริยสงฆ์ พระอุปัชฌ์ได้ประชุมร่วมกัน ส่วนด้านซ้าย

แกะสลักเป็นตอนที่พระเจ้าอโศกมหาราชไม่เชื่อในอิทธิฤทธิ์ของพระอุคุตจึงได้ปล่อยช้างตกมัน เพื่อที่จะประสังข์ให้ไปทำร้ายพระอุคุต แต่พระอุคุตกลับทำให้ช้างที่กำลังวิ่งเข้ามาหมายที่จะทำร้ายนั้น ให้กลายเป็นหิน

ส่วนเนื้อหาในเทียนเอกด้านขวา ได้แกะสลักเป็นตอนที่พญามารแปลงร่างให้เป็นวัวกระทิงใหญ่ วิ่งเข้ามาหมายจะเข้าทำลายพิธี พระอุคุตเห็นดังนั้นจึงแปลงร่างเป็นเสือใหญ่ไล่ตะปบวัวกระทิง ส่วนเทียนเอกด้านซ้าย แกะสลักเป็นตอนที่พญามารแปลงร่างเป็นพญานาคหมายจะพันพินเข้าใส่พระอุคุตที่ได้แปลงร่างเป็นเสือ ดังนั้นพระอุคุตจึงได้เนรมิตกายเป็นพญาคρχุทบินลงมาจับพญานาค เทียนรองด้านที่ 2 ด้านขวา ได้แกะสลักเป็นตอนที่พญามารแปลงร่างเป็นยักษ์เพื่อที่จะไล่ตีผู้ที่อยู่ในงาน ส่วนพระอุคุตเถระเห็นดังนั้น ก็ได้เนรมิตร่างเป็นพญายักษ์ที่มีร่างกายใหญ่โตกว่าสองเท่า ไล่ตียักษ์พญามาร ส่วนด้านเทียนรองด้านซ้าย แกะสลักเป็นตอนที่พญามารยอมแพ้แก่พระอุคุต ได้กลายร่างเป็นพญามารดั้งเดิม ฝ่ายพระอุคุตก็กลับกลายร่างดั้งเดิม เช่นกัน พระอุคุตได้เนรมิตหมาเฝ้าไปคล้องคอแก่พญามาร ต่อมาพญามารไม่สามารถเอามาเฝ้าออกจากคอกตนได้ จึงได้มาหาพระพรหม เพื่อขอความช่วยเหลือให้พระพรหมเอามาเฝ้าออกจากคอกของตน แต่ทว่าพระพรหมก็ไม่สามารถเอามาเฝ้าออกจากคอกได้ พระพรหมจึงได้แนะนำให้มาขอร้องพระอุคุตให้เอาออกให้ พญามารเห็นดังนั้นจึงกลับมาอ่อนนวยพระอุคุต จึงได้เอามาเฝ้านั้นออกจากคอกของพญามาร แต่ได้เสกประคตเฝ้าเป็นพญานาครัดตัวพญามารไว้จนหมดอิสรภาพนานถึง เจ็ดปี เจ็ดเดือน เจ็ดวัน ส่วนด้านท้ายรถทำสร้างหุ่นประกอบเป็นตอนที่พระอุคุตขอร้องให้พญามารแปลงร่างเป็นองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ได้ชม นอกจากนั้นยังมีสัตว์ป่าหิมพานต์ ตั้งประกอบในส่วนของท้ายรถเทียนอีกด้วย ในส่วนของต้นเทียนทั้ง 3 ต้น นั้นได้แกะสลักประกอบด้วยลายกนกเปลว ซึ่งมีความอ่อนช้อยงดงาม ส่วนฐานของต้นเทียนได้แกะเป็นรูปสัตว์ป่าหิมพานต์ โดยขบวนรถต้นเทียนพรรษาของวัดใหม่สระประทุม มีความยาว 16.50 เมตร มีความกว้าง 4.05 เมตร มีความสูงจากพื้นถึงยอดเทียน 5.10 เมตร ความสูงของต้นเทียนจากฐานถึงยอดเทียน 3.90 เมตร (เอกสารประกอบการบรรยายต้นเทียนพรรษาวัดใหม่สระประทุม. 2551 : 1-2)

ภาพประกอบ 19 รถขบวนต้นเทียนพรรษาวัดใหม่สระประทุม ปี พ.ศ. 2551

ภาพประกอบ 20 รถขบวนแห่การละเล่นวัดใหม่สระประทุม ปี พ.ศ. 2551

1.1.4 วัดโบสถ์คงคาล้อม มีการบริหารจัดการการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) ด้านบุคคล มีการปรึกษาหารือคณะบุคคลในการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดทำขบวนต้นเทียนพรรษา โดยกรรมการวัด มีท่านเจ้าอธิการจรินทร์ อินทวิโส เจ้าอาวาสวัด เป็นผู้ประสานงาน เพื่อคัดเลือกบุคคลที่จะเป็นช่างเทียน เมื่อได้ข้อสรุป เกี่ยวกับบุคคลแล้ว ได้ดำเนินการให้คณะกรรมการวัด ไปติดต่อช่างในการว่าจ้างมาทำขบวนต้นเทียนพรรษา และเมื่อได้รับการตอบรับแล้ว จึงได้ดำเนินการชักชวนช่างในชุมชนมาช่วยกันดำเนินการวางโครงร่างรูปแบบของขบวนรถ โดยช่างที่จ้างมานั้นจะทำหน้าที่วางแผน ออกแบบ โครงสร้างของรถเทียน กำหนดเนื้อเรื่องที่จะใช้สร้างหุ่น ในช่วงเดือนแรก มีเพียงส่วนของช่างเหล็ก และช่างไม้ ที่ดำเนินการสร้างโครงร่าง ของรูปขบวนเทียน หลังจากนั้นก็จะเริ่มมีชาวบ้านมาช่วยเทพิมพ์เทียน ตกแต่งเทียนพิมพ์ ในส่วนของต้นเทียนเอก และต้นเทียนรอง มีการจ้างช่างแกะเทียนจากจังหวัด อุบลราชธานี มาแกะลวดลายต้นเทียน และส่วนของยอดเทียน ใช้ระยะเวลาประมาณ 2 สัปดาห์ เริ่มช่วงกลางเดือนพฤษภาคม ถึงต้นเดือนมิถุนายน (เจ้าอธิการจรินทร์ อินทวิโส, 2551 : สัมภาษณ์)

เมื่อมีการดำเนินการด้านโครงสร้างของขบวนเทียนได้ระยะหนึ่ง จะมีการจัดประชุมจำนวน 2 ครั้ง คือ

ครั้งที่ 1 ในช่วงเดือนมิถุนายน ก่อนถึงวันงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประมาณ 1 เดือนทางเจ้าอาวาสวัดจะทำหนังสือเชิญ กรรมการวัด ผู้นำชุมชน ทั้ง 6 หมู่บ้าน ได้แก่ ชาวบ้านหมู่ 2 ตำบลกระโทก หมู่ 4 ตำบลกระโทก หมู่ 6 ตำบลกระโทก หมู่ 8 ตำบลกระโทก หมู่ 9 ตำบลกระโทก และหมู่ 13 ตำบลกระโทก รวมทั้งชาวบ้านมาประชุม เพื่อปรึกษาหารือในการดำเนินการ ด้านการจัดหาทุนด้านอาหารตลอดจนขอความร่วมมือในการมาช่วยกันตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา กำหนดบุคคลและมอบหมายหน้าที่ให้ดำเนินการจัดหาเงินบริจาคในชุมชนในเขตของวัดทั้ง 6 หมู่บ้าน โดยหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นคือผู้นำหมู่บ้านหมู่ 2, หมู่ 4, หมู่ 6, หมู่ 8, หมู่ 9, หมู่ 13 ตำบลกระโทก (โชติ วรรณวงศ์, 2551 : สัมภาษณ์) และฝ่ายการจัดการด้านอาหาร มีหน้าที่ รับผิดชอบในส่วนของการจัดหาอาหารบริการแก่ช่างเทียน และชาวบ้านที่ออกมาช่วยกันทำขบวนต้นเทียนพรรษา ตลอดระยะเวลา ตั้งแต่เริ่ม ลงมือทำงานถึงวันแห่ขบวนเทียนพรรษา โดยแบ่งหน้าที่ในการจัดหาอาหารออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มจัดหาอาหารระยะเวลาที่ทำเทียน ในช่วงแรกที่เริ่มดำเนินการทำขบวนต้นเทียนพรรษา มีแม่ครัวที่ทำหน้าที่ประจำอยู่ภายในวัด โดยมีหน้าที่จัดหาอาหารไว้สำหรับช่างเทียน และชาวบ้านที่มาช่วยกันทำขบวนต้นเทียนพรรษา ส่วนหนึ่งได้จัดการบิณฑบาตรของพระสงฆ์ในตอนเช้า ส่วนตอนเย็นนั้นจะปรุงอาหารใหม่โดยค่าใช้จ่ายทั้งหมดเบิกกับท่านเจ้าอาวาสวัดโดยตรง จนกระทั่งเมื่อใกล้จะถึงวันงานแห่เทียนพรรษา ก่อนวันงาน

ประมาณ 1 เดือน จะเริ่มมีชาวบ้านที่มีจิตศรัทธา ทำอาหารมาให้กับช่างเทียน โดยจะมาแจ้งกับทางวัดก่อน เพื่อให้ไม่ซ้ำกับคนอื่น จนกระทั่งถึงวันงาน

2 กลุ่มจัดหาอาหารในวันงานแห่เทียนพรรษา พบว่า มีการจัดการ โดยกำหนดบุคคลที่จะอาสาจัดเตรียมอาหาร จัดเตรียมอาหาร น้ำดื่ม ไว้เพื่อบริการให้ช่าง และผู้ร่วมขบวนแห่ของวัด โดยเงินที่ใช้มี 2 ส่วน คือ การบริจาค และเบิกจากทางวัด

ครั้งที่ 2 ช่วงต้นเดือนกรกฎาคม ก่อนวันงานประเพณีประมาณ 1 สัปดาห์ มีการเรียกประชุมวางแผนในส่วนของขบวนการละเล่น โดยชาวบ้านร่วมกันเสนอการละเล่นทั้งที่มีเนื้อหาสาระ และแบบตลกขบขัน ซึ่งมีการแบ่งหน้าที่เป็น 2 ฝ่าย คือ

1. ฝ่ายประชาสัมพันธ์ มีจัดการโดยมอบหมายหน้าที่บุคคล รถประชาสัมพันธ์ ในขบวนแห่ เพื่ออธิบายถึงรายละเอียดของขบวนต้นเทียนพรรษา ขบวนแห่การละเล่น ผู้รับผิดชอบ คือ

นายกรกฎ ทองเกื้อกุล

2. ฝ่ายจัดขบวนแห่ มีการจัดการโดย มอบหมายหน้าที่ กำหนดบุคคล ในการรับผิดชอบจัดเตรียม ตกแต่ง รถขบวนแห่ต้นเทียนพรรษา รถขบวนแห่การละเล่น นักแสดง รวมถึงการแต่งกายของนักแสดง ผู้รับผิดชอบ คือ

2.1 ด.ต. โชติ วรรณวงศ์

2.2 นายเลื้อ เกิดกระโทก

2.3 นางชลดา รูปสระน้อย

2) ด้านงบประมาณ มีเงินกองทุนเพื่อใช้ในการดำเนินการทำขบวนต้นเทียนพรรษาที่ได้จัดตั้งจากปีที่ผ่านมา จำนวนเงิน 150,000 บาท เป็นเงินทุนเริ่มต้น จากนั้นหลังจากมีการประชุมการระดมเงินทุนในการทำขบวนต้นเทียนพรรษา ส่วนหนึ่งมาจากการรับบริจาคในชุมชนต่างในคุ้มวัด โดยรายรับจากการบริจาคทั้ง 6 หมู่บ้าน ได้รับเงินบริจาคเป็นจำนวนเงิน 56,885 บาท ได้รับเงินสนับสนุนจากทางเทศบาลตำบลโชคชัย จำนวนเงิน 20,000 บาท จากองค์การบริหารส่วนตำบลกระโทก จำนวนเงิน 30,000 บาท จากองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวนเงิน 20,000 บาท รวมเป็นเงิน 276,885 บาท และภายหลังจากการเข้าประกวดแข่งขันในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาทั้งในระดับอำเภอและระดับจังหวัด ขบวนต้นเทียนพรรษาของทางวัดได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 3 ในระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ขบวนแห่การละเล่นได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 2 รางวัลชนะเลิศอันดับ 1 และเงินรางวัลสนับสนุนจากทางเทศบาลนครราชสีมา ได้รับเงินรางวัลรวมทั้งสิ้นเป็นจำนวนเงิน 180,000 บาท นอกจากนี้ เงินที่ได้รับจากการเดินบาตรรับบริจาคในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาในอำเภอโชคชัย และจังหวัดนครราชสีมา เป็นเงิน 73,906 บาท เงินที่ได้จากการขายอาหารผัดหมี่ ส้มตำ จำนวนเงิน 30,000 รวมรายรับ

ในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาประจำปี 2551 เป็นเงินทั้งสิ้น 570,791 บาท (รายละเอียดดังตาราง 8 รายรับเงินจากงานประเพณีแห่เทียนพรรษาประจำปี 2551 วัดโบสถ์คงคาล้อมอำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา) ส่วนรายจ่ายในการลงทุนตั้งแต่เริ่มดำเนินการในระยะเวลาประมาณ 3 เดือน วัดได้มีรายจ่ายโดยใช้ไปกับค่าวัสดุอุปกรณ์ในการตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา ถึงประมาณ 150,241 บาท ค่าอาหารในระหว่างดำเนินการ และในวันงานประมาณ 30,000 บาท ค่าน้ำมันรถที่ใช้ในกิจกรรม ประมาณ 10,000 บาท ค่ารถบัสที่จ้างบรรทุกนักแสดงในขบวน การละเล่นไปวันงานประเพณีแห่เทียนพรรษาที่จังหวัดนครราชสีมา 3,500 บาท ค่าแต่งตัวนางเทพี ประมาณ 2,000 บาท รวมรายจ่ายที่ใช้ไปในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาในระดับอำเภอ และระดับจังหวัด เป็นเงิน 290,741 บาท และนำเงินฝากเป็นกองทุนเพื่อใช้ในการดำเนินการแต่งขบวนต้นเทียนพรรษาในปีต่อไป จำนวนเงิน 180,000 บาท (รายละเอียดดังตาราง 9 รายรับเงินจากงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551 วัดโบสถ์คงคาล้อมอำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา)

ส่วนปัญหาในการจัดการทรัพยากรในการดำเนินงาน

ด้านบุคคล จากการสัมภาษณ์ได้ข้อมูลว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนยังไม่ดีเท่าที่ควร ผู้นำชุมชนในเขตคุ้มวัด บางหมู่ไม่เข้ามามีส่วนร่วม หรือแสดงบทบาทในการร่วมกิจกรรมของส่วนรวมทำให้สมาชิกในคุ้มนั้นไม่ตระหนักในการร่วมกิจกรรมด้วย นอกจากนี้ปัญหาการขาดช่างเทียนของชุมชนในวัด ทำให้ต้องมีการว่าจ้างช่างจากภายนอกหมู่บ้านมาดำเนินการในการตกแต่งต้นเทียนพรรษา ซึ่งเสียค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ถึง 95,000 บาท ในส่วนของขบวนแห่แสดงการละเล่น ถึงทางวัดได้รับรางวัลชนะเลิศระดับจังหวัดทุกปี แต่การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน เริ่มมีจำนวนน้อยลงจากปีก่อนมาก นักแสดงยังเป็นบุคคลเดิมที่แสดงมาทุกปี ดังนั้นจึงอยากให้ เยาวชนรุ่นใหม่ ได้เห็นคุณค่าของงานประเพณี ได้เข้ามาร่วมกิจกรรมของทางวัด ด้านงบประมาณ พบว่า ประสบปัญหาการขาดทุนของอุปกรณ์ต่าง ๆ มีราคาเพิ่มมากขึ้น ตามสถานะเศรษฐกิจ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานมีจำนวนมากเงินรางวัล และเงินสนับสนุนของเทศบาล มีจำนวนไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย ทำให้ต้องมีการขอรับบริจาคจากชาวบ้าน ซึ่งทางวัดเห็นเป็นปัญหาที่อยากจะให้มีการแก้ไข เพราะไม่อยากจะบงกชชาวบ้านในการบริจาคเงิน (พระอธิการจรินทร์ อินทวิโส. 2551 : สัมภาษณ์)

ตาราง 8 รายรับเงินในการจัดทำต้นเทียน งานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551
วัดโบสถ์คงคาล้อม อำเภอโขงเจียม จังหวัดนครราชสีมา

ลำดับที่	รายการ	รายรับ	
		บาท	สต.
1	เงินทุนเก่าปี 2550	150,000	-
2	เงินบริจาคในหมู่บ้าน	56,885	-
3	เงินรางวัลชนะเลิศการประกวดต้นเทียนพรรษา อันดับ ที่ 3 อำเภอ โขงเจียม	50,000	-
4	เงินรางวัลชนะเลิศประกวดขบวนแห่ อันดับที่ 1 อำเภอ โขงเจียม	30,000	-
5	เงินสนับสนุนจากเทศบาลตำบลโขงเจียม	20,000	-
6	เงินสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลกระโทก	30,000	-
7	เงินสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา	20,000	-
8	เงินรางวัลชนะเลิศการประกวดต้นเทียนพรรษา อันดับที่ 3 ระดับจังหวัดนครราชสีมา	50,000	-
9	เงินสนับสนุนเทียนพรรษาจากเทศบาลนครนครราชสีมา	20,000	-
10	เงินรางวัลชนะเลิศการประกวดขบวนแห่ อันดับที่ 1 ระดับจังหวัด	30,000	-
11	เงินสนับสนุนขบวนแห่จากเทศบาลนครนครราชสีมา	10,000	-
12	เงินบริจาคจากการเดินบาตรที่อำเภอ โขงเจียม และจังหวัดนครราชสีมา	73,906	-
13	เงินจากการขายผ้าห่ม ส้มตำในงาน	30,000	-
			-
	รวม	570,791	-

ที่มา : บัญชีรายรับรายจ่ายงานประเพณีแห่เทียนพรรษาวัดโบสถ์คงคาล้อม พ.ศ. 2551

ตาราง 9 รายจ่ายเงินในการจัดทำต้นเทียน งานประเพณีแห่เทียนพรรษาประจำปี 2551
วัดโบสถ์คองคาล้อม อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

ลำดับที่	รายการ	รายจ่าย	
		บาท	สต.
1	ค่าอาหาร เครื่องดื่มตั้งแต่เริ่มดำเนินการแต่งต้นเทียนพรรษา	30,000	-
2	ค่าอุปกรณ์ในการแต่งต้นเทียนพรรษา	150,241	-
3	ค่าตอบแทนช่างทำเทียน	95,000	-
4	ค่าน้ำมันรถทุกคันที่ใช้ในกิจกรรมงานแห่เทียน	10,000	-
5	ค่าแต่งตัวนางเทพี	2,000	-
6	ค่าเช่ารถบัส	3,500	-
	รวม	290,741	-

ที่มา : บัญชีรายรับรายจ่ายงานประเพณีแห่เทียนพรรษาวัดโบสถ์คองคาล้อม พ.ศ. 2551

สรุปการบริหารจัดการในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของวัดโบสถ์คองคาล้อม อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา มีท่านเจ้าอธิการจรินทร์ อินทวิโส เจ้าอาวาสวัด ได้ดำเนินการเรียกประชุมกลุ่มช่างเทียน กรรมการวัด ชาวบ้าน เพื่อให้รับทราบวาทางวัดจะส่งขบวนต้นเทียนพรรษาเข้าร่วมประกวดแข่งขัน มีการจัดหาช่างเทียนจากคนนอกพื้นที่มาเป็นหัวหน้าช่างเทียน และมีผู้ช่วยเป็นคนในชุมชน นอกจากนี้ยังจ้างช่างแกะเทียนมาจากจังหวัดอุบลราชธานี รับผิดชอบแกะสลักต้นเทียนเอก 1 ต้น และต้นเทียนรอง 2 ต้น รวมทั้งหมด 3 ต้น ในส่วนของงบประมาณจะมีการระดมเงินทุน ในการจัดสร้างขบวนต้นเทียนพรรษา เริ่มต้นเป็นเงินทุนที่ทางวัดมีอยู่จากปีที่แล้ว จำนวน 150,000 และมีการเดินบริจาคในชุมชนเขตวัดทั้ง 5 หมู่บ้าน ในระยะเวลาช่วงลงมือทำขบวนรถต้นเทียนพรรษาช่วงแรก มีการอำนวยความสะดวกด้านอาหาร และเครื่องดื่มจากทางวัด เมื่อใกล้ถึงวันงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประมาณ 1 เดือน ชาวบ้านจะออกมาช่วยทั้งในการแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา และอาหาร ในส่วนของขบวนการละเล่นก่อนวันงานประเพณีแห่เทียนของ อำเภอโชคชัย ประมาณ 1 สัปดาห์ จะมีการวางแผน มอบหมายหน้าที่รับผิดชอบขบวนแต่ละขบวน มีการฝึกซ้อมก่อนการแสดง โดยความร่วมมือร่วมใจของคน

ในวัดจนทำให้ขบวนแห่แสดงการละเล่นของวัดโบสถ์คงคาล้อม สามารถครองรางวัลชนะเลิศ
อันดับ 1 ในระดับจังหวัด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 มาจนถึงปัจจุบัน

ผลงานขบวนต้นเทียนพรรษาวัดโบสถ์คงคาล้อม

รายละเอียดขบวนต้นเทียนพรรษาด้านหน้ารถประกอบด้วยพญาครุฑ
ทั้ง 5 คน กำลังจับนาค ถัดมาเป็นตอนพระพุทธประวัติของพระพุทธเจ้า ตอนที่ เป็นเจ้าชายสิทธัตถะ
เสด็จหนีออกจากพระราชวัง เพื่อทรงผนวชซึ่งได้สร้างเทียนเป็นรูปกำแพงเมืองกรุงกบิลพัสดุ์ และ
ได้ทำเป็นพญามาร แปลงร่างเป็นยักษ์ขวางทางเจ้าชายสิทธัตถะไว้ พระองค์ทรงม้ากัณฐกะ มีเหล่า
เทพเทวดาประคองเท้าทั้งสี่ และนายฉันทตามเสด็จ ส่วนเทียนรองต้นที่ 1 ได้แกะสลักเป็น
พุทธประวัติต่อจากตอนที่เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกจากพระราชวัง คือ ตอนที่พระองค์ทรงตัด
พระเมาลี ริมฝั่งแม่น้ำโนมามหานที แล้วอธิษฐานเพศเป็นบรรพชิต ต่อด้วยตอนที่พระองค์
ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยาถึง 3 วาระ เพื่อหาทางในการตรัสรู้ ประกอบด้วยลายเถาก้านขด ยอดเทียน
เป็นรูปพุ่มดอกบัว เทียนเอก แกะเป็นรูปพุทธประวัติ ตอนที่พระองค์ได้หาหนทางในการตรัสรู้
จนเกิดอุปมา 3 ข้อ มาปรากฏแก่พระองค์ ได้มีพญามารมาผจญ พระองค์ทรงต่อสู้ด้วยพระบารมี
จนพระพญามารได้พ่ายแพ้ไป และตอนที่พระองค์ได้เริ่มเจริญภาวนาทำจิตใจให้เป็นสมาธิ อันเป็น
การได้ค้นพบและได้ตรัสรู้ อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในวันขึ้น 15
เดือน 6 ประกอบด้วยลายก้านขด

ส่วนยอดเทียนได้แกะเป็นดอกบัวรองรับข้างสามเศียรของพระพรหม
ส่วนฐานของต้นเทียนเอกเป็นรูปพญาหงส์รองรับ เทียนรองต้นที่ 2 ได้แกะเป็นพุทธประวัติ
ต่อจากตอนที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ พระองค์ได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาโปรดแก่ปัญจวัคคีย์
เป็นพระธรรมเทศนากัณฑ์แรก ที่ประชานแก่สาวก ถัดมาเป็นตอนที่พระองค์ได้ทำการเผยแผ่ศาสนา
เป็นเวลาถึง 45 พรรษา จนถึงวาระสุดท้ายของพระองค์ได้ทรงปรินิพพาน ณ เมือง เวสาลี
ประกอบด้วยลายเถาก้านขด ยอดเทียนเป็นพุ่มดอกบัว ส่วนฐานรองรับต้นเทียนทั้งสามต้น เป็นรูป
สัตว์ป่าหิมพานต์ ไกรสรนาคาสามเศียร ด้านข้างด้านขวา มีรูปพะอินทร์ทรงถือดอกบัว อุ้มบาตร
ด้านซ้ายมีพระพรหมทรงถือดอกบัวอุ้มผ้าไตร เครื่องอัฐบริขารในการเสด็จออกผนวช นอกจากนี้
ยังมีการสืบสานประเพณีไทยโดยการสร้างหุ่นประกอบเป็นงานประเพณีลอยกระทง เพื่อเป็นการบูชา
พระแม่คงคา ซึ่งมีรูปของพระแม่คงคาทรงปลา และพระแม่โพสพทรงหงส์ เป็นสิ่งที่คนไทย
ให้ความเคารพบูชา และได้จัดทำการแสดงโขนซึ่งเป็นศิลปะประจำชาติไทย ในส่วนท้ายรถเป็นรูป
พระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ
เป็นการแสดงออกในการเทิดพระเกียรติ ในด้านหลังของรถเป็นรูปตอนที่นางเมฆขลา อุ้มพระมหา
ชนกขึ้นจากน้ำ ด้านข้างของรถทั้งสองด้าน เป็นซุ้มปราสาทแทนเมืองกรุงกบิลพัสดุ์ ที่มีความงดงาม
แต่ก็ไม่สามารถที่จะผูกมัดจิตใจของเจ้าชายสิทธัตถะเอาไว้ได้

ภาพประกอบ 21 รถขบวนต้นเทียนพรรษาวัดโบสถ์คงคาล้อม ปี พ.ศ. 2551

ภาพประกอบ 22 ขบวนแห่การละเล่นวัดโบสถ์คงคาล้อม ปี พ.ศ. 2551

1.1.5 วัดบึง มีการบริหารจัดการการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ด้านบุคคล มีการประชุมคณะบุคคลในการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดทำขบวนเทียนพรรษา โดยกรรมการวัด และชาวบ้านในเขตใกล้เคียง จะมีการจัดประชุมจำนวน 2 ครั้ง คือ

ครั้งที่ 1 ในช่วงเดือนมิถุนายน ก่อนถึงวันงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประมาณ 1 เดือน กรรมการวัดโดยนายเลิศ คุ่มกระโทก จะทำหนังสือเชิญประชุม ผู้นำชุมชน ทั้ง 3 หมู่บ้าน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 ตำบลโชคชัย หมู่ 7 ตำบลโชคชัย หมู่ 8 ตำบลโชคชัย รวมทั้งชาวบ้านมาประชุมเพื่อปรึกษาหารือในการดำเนินการ ด้านการจัดหาทุน ด้านอาหาร ตลอดจนขอความร่วมมือในการมาช่วยกันตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา กำหนดบุคคลและ มอบหมายหน้าที่ให้ดำเนินการจัดหาเงินบริจาคในชุมชนในเขตของวัดทั้ง 3 หมู่บ้าน โดยหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นคือผู้นำหมู่บ้านและฝ่ายการจัดการด้านอาหาร มีหน้าที่ รับผิดชอบ ในส่วนของจัดหาอาหารบริการแก่ช่างเทียน และชาวบ้านที่ออกมาช่วยกันทำขบวนต้นเทียนพรรษา ตลอดระยะเวลา ตั้งแต่เริ่ม ลงมือทำจนถึงวันแห่ขบวนเทียนพรรษา โดยแบ่งหน้าที่ในการจัดหาอาหารออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. ฝ่ายการจัดหาเงินทุน มีหน้าที่ในการระดมเงินทุน ในการเดินขอรับบริจาคเงินปัจจัยในชุมชนคุ้มวัด เพื่อนำมาใช้เป็น ส่วนที่สนับสนุนเงินทุนของวัด โดยหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นของ ผู้นำหมู่บ้านหมู่ 6, หมู่ 7, หมู่ 8 ตำบลโชคชัย

2. ฝ่ายการจัดการด้านอาหาร มีหน้าที่ รับผิดชอบในส่วนของจัดหาอาหารบริการแก่ช่างเทียน และชาวบ้านที่ออกมาช่วยกันทำขบวนต้นเทียนพรรษา ตลอดระยะเวลา ตั้งแต่เริ่ม ลงมือทำจนถึงวันแห่ขบวนเทียนพรรษา โดยแบ่งหน้าที่ในการจัดหาอาหารออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

2.1 กลุ่มจัดหาอาหารระยะเวลาที่ทำเทียน พบว่า มีการจัดการโดยหมู่บ้านในเขตปกครองของวัดทั้ง 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 6, หมู่ 7, หมู่ 8 ตำบลโชคชัย

2.2 กลุ่มจัดหาอาหารในวันงานแห่เทียนพรรษา พบว่า มีการจัดการโดยทางชาวบ้านหมู่ 8 ตำบลโชคชัย จัดเตรียมอาหาร น้ำดื่ม เพื่อบริการให้ช่าง และผู้ร่วมขบวนแห่งของวัด เงินที่ใช้มี 2 ส่วน คือ การบริจาค และเบิกจากวัด

ครั้งที่ 2 ช่วงต้นเดือนกรกฎาคม ก่อนวันงานประเพณีประมาณ 1 สัปดาห์ มีการเรียกประชุมวางแผนในส่วนของขบวนการเล่น โดยชาวบ้านร่วมกันเสนอการเล่นทั้งที่มีเนื้อหาสาระ และแบบตลกขบขัน ซึ่งมีการแบ่งหน้าที่เป็น 3 ฝ่าย คือ

1. ฝ่ายประชาสัมพันธ์ มีจัดการโดยมอบหมายหน้าที่บุคคล รถประชาสัมพันธ์ ในขบวนแห่ เพื่ออธิบายถึงรายละเอียดของขบวนต้นเทียนพรรษา ขบวนแห่การเล่น

2. ฝ่ายจัดขบวนแห่ มีการจัดการโดย มอบหมายหน้าที่ กำหนดบุคคล ในการรับผิดชอบจัดเตรียม ตกแต่ง รถขบวนแห่ต้นเทียนพรรษา รถขบวนแห่การเล่น นักแสดง รวมถึงการแต่งกายของนักแสดง ผู้รับผิดชอบ คือ

2.1 นายอรินทร์ ชุมกระโทก

2.2 นายเลิศ คุ่มกระโทก

2.3 นายวิเชียร สาคะเรศ

3. ฝ่ายการประสานงานทั่วไป เป็นฝ่ายอำนวยความสะดวก และประสานงาน ความเรียบร้อยโดยรวมของการจัดตั้งขบวนต้นเทียนพรรษาตั้งแต่เริ่ม จนถึงวันงานแห่เทียนพรรษา มีหน้าที่ตรวจสอบความเรียบร้อย ตัดสินใจดำเนินการ หรือแก้ปัญหา ที่เกิดขึ้นในระหว่างการจัดทำ และในวันงานแห่เทียนพรรษา ผู้รับผิดชอบ คือ นายอรินทร์ ชุมกระโทก

2) ด้านงบประมาณ มีเงินกองทุนเพื่อใช้ในการดำเนินการทำขบวน ต้นเทียนพรรษาที่ได้จัดตั้งจากปีที่ผ่านมา จำนวนเงิน 147,003 บาท และเงินจากงานลอยกระทง ปี 2550 จำนวน 1,500 กับเงินกิจกรรมงานวัด ปี 2551 จำนวน 6,800 บาท เงินขายเหล็กเก่า 4,900 บาท เป็นเงินทุนเริ่มต้น จากนั้นหลังจากมีการประชุมการระดมเงินทุนในการทำขบวน ต้นเทียนพรรษา ส่วนหนึ่งมาจากการรับบริจาคในชุมชนต่างในคุ้มวัด โดยรายรับจากการบริจาค ทั้ง 3 หมู่บ้าน ได้รับเงินบริจาคเป็นจำนวนเงิน 44,948 บาท ได้รับเงินสนับสนุนจากทางเทศบาล ตำบลโชคชัย จำนวนเงิน 20,000 บาท จากองค์กร บริหารส่วนจังหวัด จำนวนเงิน 20,000 บาท รวมเป็นเงิน 245,151 บาท และภายหลังจากการเข้าประกวดแข่งขันในงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ทั้งในระดับอำเภอและระดับจังหวัด ขบวนต้นเทียนพรรษาของทางวัดได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 4 ในระดับอำเภอ และขบวนแห่การละเล่น ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 1 ในอำเภอ รางวัลชนะเลิศ อันดับ 2 ในระดับจังหวัด และเงินรางวัลสนับสนุนจากทางเทศบาลนครนครราชสีมา ได้รับ เงินรางวัลรวมทั้งสิ้นเป็นจำนวนเงิน 125,000 บาท นอกจากนั้น เงินที่ได้รับจากการเดินบาตร รับบริจาคในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาในอำเภอโชคชัย และจังหวัดนครราชสีมา เป็นเงิน 58,877 บาท เงินที่ได้จากการขายอาหารผัดหมี่ ส้มตำ จำนวนเงิน 52,000 รวมรายรับในกิจกรรม งานประเพณี แห่เทียนพรรษาประจำปี 2551 เป็นเงินทั้งสิ้น 468,528 บาท (รายละเอียดดังตาราง 10 รายรับเงินจากงานประเพณีแห่เทียนพรรษาประจำปี 2551 วัดบึง อำเภอโชคชัย จังหวัด นครราชสีมา) ส่วนรายจ่ายในการลงทุนตั้งแต่เริ่มดำเนินการในระยะเวลาประมาณ 3 เดือน วัดได้มี รายจ่ายโดยใช้ไปกับค่าวัสดุอุปกรณ์ในการตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา ถึงประมาณ 179,721 บาท ค่าอาหารในระหว่างดำเนินการ และในวันงานประมาณ 7,347 บาท ค่าน้ำมันรถที่ใช้ในกิจกรรม ประมาณ 30,200 บาท ค่ารถบัสที่จ้างบรรทุกนักแสดงในขบวนการเล่นไปวันงานประเพณี แห่เทียนพรรษาที่จังหวัดนครราชสีมา และ ค่าแต่งตัวนางเทพี ประมาณ 34,620 บาท รวมรายจ่าย ที่ใช้ไปในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาในระดับอำเภอ และระดับจังหวัด เป็นเงิน 353,860 บาท (รายละเอียดดังตาราง 11 รายรับเงินจากงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551 วัดบึง อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา)

ตาราง 10 รายรับเงินในการจัดทำต้นเทียน งานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551
วัดบึง อำเภอโศกชัย จังหวัดนครราชสีมา

ลำดับที่	รายการ	รายรับ	
		บาท	สต.
1	เงินทุนงานแห่เทียนปี 2550	147,003	-
2	เงินจากงานลอยกระทง ปี 2550	1,500	-
3	เงินกิจกรรมงานวัด ปี 2551	6,800	-
4	เงินบริจาคในหมู่บ้าน	44,948	-
5	เงินรางวัลชนะเลิศการประกวดต้นเทียนพรรษา อันดับ ที่ 4 อำเภอโศกชัย	45,000	-
6	เงินรางวัลชนะเลิศประกวดขบวนแห่ อันดับที่ 1 อำเภอโศกชัย	30,000	-
7	เงินสนับสนุนจากเทศบาลตำบลโศกชัย	20,000	-
8	เงินสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา	20,000	-
9	เงินรางวัลชนะเลิศการประกวดขบวนแห่ อันดับที่ 2 ระดับจังหวัดนครราชสีมา และเงินสนับสนุนเทียนพรรษาจาก เทศบาลนครนครราชสีมา	40,000	-
10	เงินสนับสนุนขบวนแห่จากเทศบาลนครนครราชสีมา	10,000	-
11	เงินค่าให้เช่าต้นเทียน	5,000	-
12	เงินบริจาคจากการเดินบาตร	58,877	-
13	เงินบริจาคขบวนผ้าป่ามหาวิบาก	2,500	-
14	เงินจากการขายเหล็กโครงสร้างเทียนเก่า	4,900	-
15	เงินจากการขายอาหารผัดหมี่ ส้มตำในงานแห่เทียน	52,000	-
	รวม	468,528	-

ที่มา : บัญชีรายรับรายจ่ายงานประเพณีแห่เทียนพรรษาวัดบึง พ.ศ. 2551

ตาราง 11 รายจ่ายเงินในการจัดทำต้นเทียน งานประเพณีแห่เทียนพรรษาประจำปี 2551
วัดบึง อำเภอโศกชัย จังหวัดนครราชสีมา

ลำดับที่	รายการ	รายจ่าย	
		บาท	สต.
1	ค่าอาหาร เครื่องดื่มตั้งแต่เริ่มดำเนินการแต่งต้นเทียนพรรษา	7,347	-
2	ค่าอุปกรณ์ในการแต่งต้นเทียนพรรษา	179,721	-
3	ค่าตอบแทนช่างทำเทียน	50,000	-
4	จ่ายค่าแต่งตัวนางเทพี ที่อำเภอ และจังหวัด รวมค่ารถบัส	34,620	-
5	จ่ายค่าวงดนตรีเถิดเทิงในขบวนแห่	5,000	-
6	ค่าน้ำมันรถทุกคันที่ใช้ในกิจกรรมงานแห่เทียน	30,200	-
7	ค่าก่อสร้างโรงทำเทียน	20,800	-
8	ลงทุนทำพัดหมี ส้มตำ/ ขนมต่าง ๆ	13,000	-
9	อื่น ๆ	18,172	-
	รวม	353,860	-

ที่มา : บัญชีรายรับรายจ่ายงานประเพณีแห่เทียนพรรษาวัดบึง พ.ศ. 2551

ส่วนปัญหาในการจัดการทรัพยากรในการดำเนินงาน

ด้านบุคคล ผู้นำในชุมชน วัด ขาดความตระหนักในกิจกรรม

งานประเพณีแห่เทียนพรรษา ทำให้ขาดจำนวนบุคลากรในกาดำเนินงาน ซึ่งมีเพียงหมู่บ้านเพียง 2 หมู่บ้านที่ประสานงานกับคณะกรรมการวัด ในการดำเนินการ ปัญหาการขาดช่างเทียน ที่รับผิดชอบขบวนต้นเทียนพรรษา จำเป็นต้องจ้างช่างมาดำเนินการ ทำให้เสียค่าใช้จ่ายถึง 50,000 บาท นอกจากนี้ปัญหาเรื่องขาดความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชน ทำให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปได้อย่างค่อยข้างลำบาก การร่วมกิจกรรมขาดความเสี่ยสละ ซึ่งวัดต้องรับผิดชอบในการ ค่าใช้จ่ายของการแสดงในขบวนแห่จำนวนมากถึง 34,620 บาท ด้านงบประมาณ พบว่า ทางวัด ประสบปัญหาของ ต้นทุนในการซื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ มีราคาเพิ่มมากขึ้น ปัญหาค่าใช้จ่ายในการดำเนิน กิจกรรม ซึ่งเมื่อเทียบกับเงินรางวัลแล้วมีส่วนต่างน้อยมาก ทำให้ภายหลังจากการร่วมกิจกรรม ทางวัดมียอดคงเหลือเพียง 104,668 บาท เท่านั้น (เลิศ คุ่มกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์)

ผลงานขบวนต้นเทียนพรรษาวัดบึง

รายละเอียดขบวนต้นเทียนพรรษา มีการสร้างสรรค์ผลงานในขบวนต้นเทียนพรรษา โดยเล่าเรื่องราวของสวรรค์ ซึ่งเชื่อว่าเป็นที่สถิต และที่อยู่ของคนดี ได้แก่ เหล่าเทวดา นางฟ้า พระอินทร์ พระพรหม พระนารายณ์ พญาครุฑ หงส์ มีการประดิษฐ์ตกแต่งเป็นปราสาทเงิน ปราสาททอง ด้านหน้ารถเป็นรูปพระพรหมจี่พญาหงส์ ด้านข้างเป็นซุ้มปราสาทราชวัง ต้นเทียนรองต้นแรก แกะสลักเป็นรูปบัวสี่เหล่า ยอดเทียนรองทำเป็นรูปดอกบัวตูม ต้นเทียนเอกแกะสลักเป็นลายกนกเปลวเถา ล้อมรอบรูปช้างเอราวัณ ยอดเทียนเอกทำเป็นรูปพญาครุฑแบกยอดปราสาท

ภาพประกอบ 23 รถขบวนต้นเทียนพรรษาวัดบึง ปี พ.ศ. 2551

ภาพประกอบ 24 ขบวนแห่การละเล่นวัดบึง ปี พ.ศ. 2551

สรุป การบริหารจัดการทรัพยากรด้านบุคคลของวัดต่าง ๆ ในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา จากการสัมภาษณ์ และการสังเกตพบว่า วัดต่าง ๆ มีการบริหารจัดการที่แตกต่างกันดังตาราง 12 (ตาราง 12 การเปรียบเทียบการบริหารจัดการทรัพยากรด้านบุคคลของวัดต่าง ๆ ในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ประจำปี 2551) ซึ่งจะพบว่า ลักษณะการบริหารจัดการสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. วัดที่มีการประชุมวางแผนในการดำเนินงาน ทั้งในส่วนของ การจัดการด้านบุคลากร และงบประมาณ มีการกำหนดบทบาทของบุคคลที่แน่ชัด มีผู้ประสานงานทำหน้าที่ตรวจสอบความเรียบร้อย ตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินการของกิจกรรมต่าง ๆ ในงานประเพณีแห่เทียนพรรษา มีการขอรับบริจาคเงินจากชาวบ้านในเขตคุ้มวัด เพื่อใช้เป็นเงินทุนสนับสนุน มีการขอความอนุเคราะห์จากชาวบ้านในการทำอาหารมาบริการแก่ช่างเทียน และชาวบ้านที่มาช่วยกันตกแต่งต้นเทียนพรรษา โดยวัดที่พบการบริหารจัดการในลักษณะนี้ได้แก่ วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์ วัดใหม่สระประทุม วัดโบสถ์คงคาล้อม และวัดบึง

2. วัดที่ไม่มีการประชุมวางแผนการดำเนินงาน ทั้งในส่วนของ การจัดการด้านงบประมาณ และบุคลากร โดยเป็นการดำเนินงานเพียงกลุ่มคน กลุ่มหนึ่ง ประมาณ 5-8 คน ที่พอมีฝีมือในงานช่าง สนุกใจที่จะดำเนินการตกแต่งต้นเทียนพรรษา ซึ่งอาศัยเงินกองทุนที่อยู่จากปีที่ผ่านมา และยืมเงินจากวัดส่วนหนึ่ง มาใช้เป็นเงินทุนในการดำเนินการ ไม่มีการขอรับบริจาคจากชาวบ้าน ไม่มีการประสานงานขอความอนุเคราะห์ในเรื่องของอาหารที่บริการช่างเทียน โดยช่างเทียนต้องหาอาหารมาบริโภคในระหว่างดำเนินการตกแต่งต้นเทียนพรรษา ที่ใช้ระยะเวลาประมาณ 3 เดือน วัดที่พบว่ามีการบริหารจัดการในลักษณะนี้ ได้แก่ วัดศรีพุทธาราม

นอกจากนี้ยังพบความแตกต่างในการดำเนินการของกิจกรรมตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษาเข้าประกวดแข่งขัน ในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาประจำปี ของอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ในด้านของบทบาทเจ้าอาวาสวัด ว่ามี 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 เจ้าอาวาสให้ความตระหนัก และให้การสนับสนุน เอาใจใส่ ในกิจกรรมการตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่การละเล่น ในลักษณะที่มีบทบาทสำคัญ ตั้งแต่เริ่มการดำเนินงาน เช่น เจ้าอาวาสทำหน้าที่เรียกประชุมชาวบ้านและกรรมการวัดเพื่อปรึกษาหารือในการดำเนินงาน การสรรหาช่างเทียน การวางแผนการจัดหาวัตถุดิบ วัสดุอุปกรณ์ รวมถึงยังให้การสนับสนุนในด้านของอาหาร เครื่องดื่ม ในช่วงระยะเวลาดำเนินงาน ตลอดจนให้กำลังใจ เอาใจใส่ มาดูแลความเรียบร้อยของการดำเนินงานตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา ที่โรงเทียนอย่างสม่ำเสมอ โดยวัดที่เจ้าอาวาสมีบทบาทในลักษณะนี้ ได้แก่ วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์ วัดใหม่สระประทุม และวัดโบสถ์คงคาล้อม

กลุ่มที่ 2 เจ้าอาวาสไม่ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในกิจกรรมตกแต่ง ขบวนต้นเทียนพรรษา กล่าวคือ เป็นหน้าที่ของกรรมการวัด หรือกลุ่มชาวบ้าน ที่ตัดสินใจ ในการดำเนินงานเองทั้งหมด ตั้งแต่เริ่มกิจกรรม ทั้งในเรื่องของการประชุมวางแผน การสรรหา ช่างเทียน การจัดหางบประมาณที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงาน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ วัดในกลุ่มนี้ ได้แก่ วัดบึง และวัดศรีพุทธาราม

ในส่วนของด้านเงินรายรับและรายจ่าย รวมทั้งส่วนต่างของเงินทุนและ เงินรางวัลในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาในระดับอำเภอโขกษัยนั้น มีข้อแตกต่างกัน พบว่า มีวัด ที่ขาดทุนจากกิจกรรมได้แก่ วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ และวัดศรีพุทธาราม ส่วนวัดที่มีเงินกำไรจาก กิจกรรม ได้แก่ วัดใหม่สระประทุม วัดบึง และวัดโบสถ์คงคาล้อม (รายละเอียด ตามตาราง 14 การเปรียบเทียบรายรับ – จ่ายเงิน และส่วนต่างรายได้ในการจัดทำต้นเทียน ของวัดต่าง ๆ ในงาน ประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา ประจำปี 2551) แต่เมื่อทั้ง 5 วัด เข้าร่วมกิจกรรมการประกวดแข่งขันขบวนต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่การละเล่นในงานประเพณี แห่เทียนพรรษาในระดับจังหวัดแล้ว พบว่า วัดทั้ง 5 วัด มีเงินรางวัลเพิ่มขึ้น ทำให้ได้กำไร จากกิจกรรม (รายละเอียดดังตาราง 15 การเปรียบเทียบรายรับ – จ่ายเงิน และส่วนต่างรายได้ ในการจัดทำต้นเทียน ของวัดต่าง ๆ ในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดนครราชสีมา ประจำปี 2551)

ตาราง 12 การเปรียบเทียบการบริหารจัดการทรัพยากรด้านบุคคลของวัดต่าง ๆ ในงานประเพณี แห่เทียนพรรษาอำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา ประจำปี 2551

การบริหารจัดการ	ความคล้ายคลึง	ความแตกต่าง
ด้านบุคคล	<ul style="list-style-type: none"> - มีการประชุมวางแผน กำหนดบทบาท บุคคล ก่อนดำเนินการตกแต่งขบวนต้น เทียนพรรษา - มีการแบ่งหน้าที่ออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ คือ <ol style="list-style-type: none"> 1. ฝ่ายจัดหาทุน 2. ฝ่ายบริการอาหาร 3. ฝ่ายขบวน 4. ฝ่ายประสานงาน 	<ul style="list-style-type: none"> วัดโบสถ์คงคาล้อม - มีการประชุมและ ประสานงานอย่างต่อเนื่อง วัดบึง - มีการหุ้และประสานงาน อย่างต่อเนื่อง วัดศรีพุทธาราม - ไม่มีการประชุมวางแผน

ตาราง 13 การเปรียบเทียบการบริหารจัดการทรัพยากรด้านงบประมาณของวัดต่าง ๆ
ในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา ประจำปี 2551

การบริหารจัดการ	ความคล้ายคลึง	ความแตกต่าง
ด้านงบประมาณ	<ul style="list-style-type: none"> - มีการขอรับบริจาคจากชุมชนและนักท่องเที่ยว - ได้รับเงินสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 20,000 บาท และสำนักงานเทศบาลตำบลโขกษัยจำนวน 20,000 บาท 	<p>วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีรายรับจากการให้เช่าหุ่นเทียนและต้นเทียนพรรษาเก่า <p>วัดใหม่สระประทุม</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีรายรับจากการให้เช่าหุ่นเทียนและต้นเทียนพรรษาเก่า <p>วัดโบสถ์คงคาล้อม</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีรายรับจากการขายอาหาร (ผัดหมี่ / ส้มตำ) - ได้รับเงินสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลกระโทก <p>วัดบึง</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีการขายอาหาร (ผัดหมี่ / ส้มตำ) <p>/ ขนม ในงานประเพณี</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีรายรับจากการให้เช่าหุ่นเทียนและต้นเทียนพรรษาเก่า <p>วัดศรีพุทธาราม (วัดโน)</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีรายรับจากการให้เช่าหุ่นเทียนและต้นเทียนพรรษาเก่า - ไม่มีการขอรับบริจาคจากชุมชนในเขตคุ้มวัด

ตาราง 14 การเปรียบเทียบรายรับ – จ่ายเงิน และส่วนต่างรายได้ในการจัดทำต้นเทียนของวัดต่าง ๆ
ในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา ประจำปี 2551

วัด	รายรับ		รายจ่าย		ส่วนต่างรายได้	
	บาท	สต.	บาท	สต.	บาท	สต.
วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ	122,890	-	182,600	-	- 59,710	-
วัดศรีพุทธาราม (วัดใน)	161,436	-	216,568	-	- 126,568	-
วัดใหม่สระประทุม	194,586	-	193,266	-	+ 1,320	-
วัดโบสถ์คงคาล้อม	376,885	-	285,241	-	+ 91,644	-
วัดบึง	335,252	-	308,540	-	+ 26,712	-

ตาราง 15 การเปรียบเทียบรายรับ – จ่ายเงิน และส่วนต่างรายได้ในการจัดทำต้นเทียนของวัดต่าง ๆ
ในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดนครราชสีมา ประจำปี 2551

วัด	รายรับ		รายจ่าย		ส่วนต่างรายได้	
	บาท	สต.	บาท	สต.	บาท	สต.
วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ	183,044	-	74,110	-	+ 108,937	-
วัดศรีพุทธาราม (วัดใน)	126,568	-	76,568	-	+ 50,000	-
วัดใหม่สระประทุม	263,818	-	123,931	-	+ 141,207	-
วัดโบสถ์คงคาล้อม	290,741	-	5,500	-	+ 285,241	-
วัดบึง	133,276	-	45,300	-	+ 87,976	-

1.2 สำนักงานเทศบาลตำบลโขกษัย มีหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักที่สำคัญ ในการดำเนินการจัดงานในส่วนของพิธีการทั้งหมด นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ประสานงานขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งสถาบันการศึกษา สถานีตำรวจ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค เพื่อให้งานประเพณีแห่เทียนเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จากการวิเคราะห์ ลักษณะการบริหารจัดการงานประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา ประจำปี 2551 พบว่า มีการจัดการดังนี้

1.2.1 ด้านบุคคล มีการกำหนดบุคลากร รับผิดชอบในตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ รวมถึง มีการระดมความคิด ข้อเสนอแนะจากบุคคลที่มีบทบาท และเกี่ยวข้องในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ตลอดจน การวางแผนงาน วัน เวลา สถานที่ ในการจัดงาน พบว่า สำนักงาน

เทศบาลตำบลโชคชัย ได้มีการประชุมวางแผนงาน โดยมีการแจ้งหนังสือ เชิญหน่วยงานราชการ ต่าง ๆ ประชุม เพื่อปรึกษาหารือการจัดงานประเพณีแห่เทียน โดยมีการเรียนเชิญ ผู้อำนวยการโรงเรียน ในเขตเทศบาลทุกโรงเรียน ผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธร โชคชัย คณะกรรมการชุมชน และกรรมการ วัดในเขตเทศบาลทุกวัด มาร่วมประชุม วางแผนงานในวันศุกร์ที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2551 เวลา 14.00 น. ณ หอประชุมโรงเรียนบ้านพิชิตเกษนทร์ อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

ภาพประกอบ 25 การประชุมก่อนการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา

เมื่อได้ข้อสรุปร่วมกันในการวางแผนการดำเนินงาน ในการจัดงานประเพณี แห่เทียน ทางสำนักงานเทศบาลตำบลโชคชัย จึงได้ประกาศรับสมัครขบวนเทียน และขบวนแห่ จากวัดต่าง ๆ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551 (คำสั่งเทศบาลตำบลโชคชัย ที่ 166/2551) โดยแบ่งหน้าที่การปฏิบัติงาน เป็นฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้

1. คณะกรรมการฝ่ายอำนวยการ ประกอบด้วย ปลัดเทศบาลตำบล โชคชัย เป็นประธานกรรมการ มีกรรมการ 5 คน คือ ผู้อำนวยการกองคลัง ผู้อำนวยการ กองช่าง ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาลตำบลโชคชัย ผู้อำนวยการกองการศึกษาและศิลปวัฒนธรรม เป็นกรรมการและเลขานุการ มีหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำ ประสานการปฏิบัติงานระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ในการเตรียมงานและแก้ไข ปัญหาอุปสรรค ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

2. คณะกรรมการฝ่ายสถานที่ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการกองช่าง เป็นหัวหน้า มีผู้ช่วยทั้งหมด 18 คน คือ ผู้อำนวยการกองการศึกษา นายช่างโยธา เจ้าพนักงาน สาธารณสุขชุมชน วิศวกรโยธา เจ้าพนักงานป้องกันจำนวน 3 คน เจ้าพนักงานธุรการ นายช่างไฟฟ้า ช่างผังเมือง ลูกจ้างประจำ จำนวน 4 คน พนักงานกองช่าง และหัวหน้า

ฝ่ายแบบแผน เป็นผู้ช่วยและเลขานุการ มีหน้าที่จัดเตรียมสถานที่บริเวณสนามกีฬากลางเทศบาล ตำบลโชคชัย โดยการจัดตกแต่งเวทีผูกฟ้าระบาย ตั้งเต็นท์ โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดทั้งควบคุมดูแลและประสานเรื่องแสง สี เสียง พลุ ให้แล้วเสร็จก่อนวันงาน

3. คณะกรรมการฝ่ายการเงินและบัญชี ประกอบด้วย ผู้อำนวยการกองคลัง เป็นหัวหน้า มีผู้ช่วยทั้งหมด 12 คน คือ เจ้าพนักงานจัดเก็บรายได้จำนวน 2 คน นักวิชาการการเงินและบัญชี เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ นิตกร นักวิชาการคลัง เจ้าหน้าที่ธุรการ เจ้าพนักงานเงินและบัญชี เจ้าพนักงานการคลัง เจ้าพนักงานพัสดุ พนักงานจ้าง และผู้อำนวยการกองการศึกษา เป็นผู้ช่วยและเลขานุการ มีหน้าที่ในการเบิกจ่ายเงินรางวัลต่าง ๆ การแสดง แสง สี เสียง มหรสพ ดำเนินการเกี่ยวกับการรวมคะแนนทุกประเภท การจัดเตรียมเอกสารและของรางวัลต่าง ๆ สำหรับผู้เข้าประกวด เชิญรางวัลและดูแล ประสานความเรียบร้อยบนเวที

4. คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ ประกอบด้วย หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล เป็นหัวหน้า มีผู้ช่วยทั้งหมด 6 คน คือ ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม นักวิชาการศึกษา พนักงานจ้าง จำนวน 2 คน นักวิชาการประชาสัมพันธ์ เป็นผู้ช่วยและเลขานุการ มีหน้าที่ดำเนินการประชาสัมพันธ์การจัดงาน แจ้งกำหนดการและขั้นตอนการจัดงานให้ประชาชน รับทราบ เชิญชวนประชาชนร่วมชมกิจกรรมการประกวดต้นเทียน ขบวนแห่ การแสดงประเภทต่าง ๆ บันทึกภาพการจัดงานทุกรายการทุกประเภท จัดเตรียมกล้องถ่ายภาพพร้อมอุปกรณ์ทุกประเภท ทั้งภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว ให้พร้อมและดำเนินการจนเสร็จสิ้นโครงการ

5. คณะกรรมการฝ่ายรักษาความเรียบร้อย ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ป้องกัน เป็นหัวหน้า มีผู้ช่วยประกอบด้วย พนักงานจ้างงานป้องกันสาธารณภัย ลูกจ้างประจำ มีหน้าที่ ประสานงานกับตำรวจ อปพร. เพื่อวางแผนการรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณงาน จัดแผงกั้นจราจร ทำป้ายลูกศรชี้บอกทางเดินรถและจัดเตรียมรถนำขบวนและจัดคนควบคุมดูแลขบวนแห่ของวัดต่าง ๆ

6. คณะกรรมการฝ่ายจัดเตรียมเอกสารและประสานงานการดำเนินงาน ประกอบด้วย รักษาการผู้อำนวยการกองการศึกษา เป็นหัวหน้า มีผู้ช่วยทั้งหมด 9 คน ประกอบด้วย เจ้าพนักงานธุรการ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ ลูกจ้างประจำจำนวน 1 คน พนักงานจ้างตามภารกิจ จำนวน 2 คน ผู้ดูแลเด็ก จำนวน 3 คน และนักวิชาการศึกษา เป็นผู้ช่วยและเลขานุการ มีหน้าที่จัดทำคำสั่ง ประกาศต่าง ๆ กำหนดการ แจ้งหลักเกณฑ์และการรับสมัคร ต้นเทียนขบวนแห่ให้คณะกรรมการวัดได้รับทราบ จัดประชุม ขอความอนุเคราะห์ต่าง ๆ ออกหนังสือเชิญผู้ร่วมงาน ติดต่oprสานงานกับกรรมการตัดสินต้นเทียนและขบวนแห่ พิธีกร ดำเนินการ จัดทำและรวบรวมเอกสารการให้คะแนนการประกวดประเภทต่าง ๆ จัดเตรียมเอกสารรับลงทะเบียนและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

7. คณะกรรมการฝ่ายปฏิคม ประกอบด้วย หัวหน้าฝ่ายสวัสดิการ เป็นหัวหน้า มีผู้ช่วย ทั้งหมด 41 คน ประกอบด้วย เจ้าพนักงานสวัสดิการ นักวิชาการเกษตร บุคลากร เจ้าพนักงานธุรการจำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่ธุรการ ลูกจ้างประจำ จำนวน 3 คน พนักงานจ้างตามภารกิจจำนวน 2 คน ผู้ดูแลเด็กจำนวน 3 คน พนักงานจ้าง จำนวน 27 คน มีนักวิชาการศึกษา เป็นผู้ช่วยและเลขานุการ มีหน้าที่ต้อนรับผู้มาร่วมงาน จัดเตรียมน้ำดื่ม กาแฟ และอาหาร ไว้บริการคณะกรรมการผู้บริหาร หัวหน้าส่วนราชการ คณะกรรมการ เจ้าหน้าที่ และอำนวยความสะดวก บริการคณะกรรมการตัดสินขบวนแห่ ต้นเทียนพรรษา ตามจุดให้คะแนนที่กำหนดไว้

8. คณะกรรมการฝ่ายรักษาความสะอาดและจัดระเบียบร้านค้า ประกอบด้วยรักษาการผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เป็นหัวหน้า มีผู้ช่วย ประกอบด้วย รักษาการผู้อำนวยการกองการศึกษา หัวหน้าฝ่ายแบบและแผน ลูกจ้างประจำและพนักงานจ้างกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมทุกคน มีเจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน เป็นผู้ช่วย และเลขานุการ มีหน้าที่ดำเนินการในเรื่องความสะอาดบริเวณจัดงานก่อนวันงานและหลังจากงานเสร็จสิ้น เก็บ กวาด เช็ดถู โตะเก้าอี้ ภายในเขตพื้นที่อำนวยความสะดวกอยู่เสมอตลอดการจัดงาน ควบคุมการจัดระเบียบร้านค้าในบริเวณงาน ตามความเหมาะสมและจำเป็น

9. คณะกรรมการฝ่ายปฐมพยาบาล ประกอบด้วย รักษาการผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เป็นหัวหน้า มีผู้ช่วย ประกอบด้วย พนักงานจ้าง จำนวน 3 คน และมีพยาบาลวิชาชีพ เป็นผู้ช่วยและเลขานุการ มีหน้าที่ดูแลปฐมพยาบาลเบื้องต้นสำหรับผู้มาร่วมงานในกรณีที่เกิดการเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ และจัดเตรียมยา อุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมปฏิบัติหน้าที่ได้ทันที

10. คณะกรรมการติดตามประเมินผล ประกอบด้วย ปลัดเทศบาล ตำบลโชคชัย เป็นประธานกรรมการ มีกรรมการ ประกอบด้วย เจ้าพนักงานธุรการ นักวิชาการศึกษา และรักษาการผู้อำนวยการกองการศึกษา เป็นกรรมการและเลขานุการ มีหน้าที่ติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการจัดงานแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551 ขณะดำเนินงานและหลังเสร็จสิ้นงานแล้ว

ส่วนปัญหาที่พบเกี่ยวกับการจัดการด้านบุคลากร และการวางแผนงาน เห็นว่า ระยะเวลาในการจัดงานจัดงาน น้อยเกินไป โดยมีความคิดว่าการจัดงานประเพณีแห่เทียนของอำเภอโชคชัย เปรียบเหมือนทางผ่าน กล่าวคือ แต่ละวัดมุ่งเน้นส่งขบวนเทียนไปแข่งขันในระดับจังหวัด ด้วยมีระยะเวลาที่ขบวนเทียนของแต่ละวัดในเขตเทศบาลโชคชัย มาร่วมในงานประเพณีแห่เทียนนั้น น้อยเกินไป สรุปแล้ว เพียงไม่กี่ชั่วโมงเท่านั้น คือ งานเริ่มจริงๆ เวลาประมาณ 15.00 น. ขบวนเทียนแต่ละวัดจะเริ่มเคลื่อนเข้าสู่ บริเวณสนามกีฬาเทศบาลตำบลโชคชัย ผู้มาร่วมงานจะมีเวลาได้ชมขบวนรถเทียนและขบวนแห่ครบทุกวัดก็ประมาณเวลา 18.00 น.

พอเวลาประมาณ 22.00 น. ก็เสร็จสิ้นพิธีมอบรางวัล ต่างกับเมื่อก่อนที่มีการแข่งขันตั้งแต่เช้า ผู้มาร่วมงานได้มีโอกาสชมขบวนเทียนตั้งแต่เช้าจนถึงเวลาเลิกงาน คือ ประมาณ 22.00 น. ทั้งยังได้กล่าวต่อว่า ไม่คุ้มกับทุนทางวัฒนธรรมที่แต่ละวัดได้สร้างขึ้น โดยคนโชคชัยเองไม่มีโอกาสได้เที่ยวชมงาน อย่างที่น่าจะเป็น กลับเป็นว่าจะต้องเข้าไปชมขบวนเทียน และขบวนแห่ในอำเภอเมือง หลังวันงานประเพณีที่อำเภอโชคชัย (จรรยา ชัยประภากร. 2551 : สัมภาษณ์)

ด้านนางสาวบุษยา นุห์ วัฒนธรรมอำเภอโชคชัย กล่าวว่า การบริหารจัดการงานประเพณีแห่เทียนอำเภอโชคชัย ยังขาดการมีส่วนร่วมของหน่วยงานระหว่างองค์กร การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการรับฟังความคิดเห็นของกรรมการชุมชน นอกจากนี้ยังเห็นว่าการจัดงานประเพณีในปัจจุบัน ผิดวัตถุประสงค์ของงาน เน้นการแข่งขันมากเกินไป ทำให้วัดที่ไม่มีปัจจัยเรื่องเงินในการตกแต่งต้นเทียนพรรษา ได้ถอนตัวออกจากการงานประเพณีแห่เทียน ซึ่งในอดีตได้วัดเหล่านี้เคยร่วมงานมาเป็นเวลานาน (บุษยา นุห์. 2551 : สัมภาษณ์)

ส่วนช่างเทียนวัดบึง นายอรินทร์ ชุมกระโทก ได้ให้ความเห็น เกี่ยวกับการประสานงาน ว่า ปัจจุบัน การทำหน้าที่จัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ของทางเทศบาลตำบลโชคชัย มุ่งเน้นแต่ให้วัดในเขตเทศบาลมาร่วมขบวนแห่ ซึ่งมีเพียง 5 วัด เท่านั้น ไม่เปิดโอกาสให้วัด หรือชุมชนอื่น ๆ มาร่วม (อรินทร์ ชุมกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์)

ด้านนายเล่อ เกิดกระโทก กรรมการวัดโบสถ์คงคาล้อม และผู้นำการจัดทำขบวนแห่วัดโบสถ์คงคาล้อม กล่าวว่า การจัดแต่งตั้งคณะกรรมการการตัดสินต้นเทียน และขบวนแห่ ควรให้เป็นที่ยอมรับของกรรมการชุมชนในแต่ละวัด กรรมการที่ทำการตัดสิน ควรจะมีความรู้ความสามารถและเข้าใจถึง งานประเพณีแห่เทียนพรรษาเป็นอย่างดี ไม่ใช่เป็นหัวหน้าหน่วยงานทางราชการเท่านั้น การให้คะแนนขบวนแห่ ควรจะไปดูถึงความร่วมมือ ร่วมใจในการแสดงในขบวน ตั้งแต่เริ่มออกจากวัด (นายเล่อ เกิดกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์) ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ นายชำนาญ กุลสูงเหลือ้ม ครูชำนาญการ โรงเรียนบ้านพิชิตเกษนทร์ที่ได้เสนอว่าการให้คะแนนของคณะกรรมการนั้น ควรจะไปดูขบวนตั้งแต่ออกจากวัด ด้วยเหตุที่ว่า ในช่วงการจัดงานประเพณีแห่เทียนนั้น อยู่ในช่วงฤดูฝน บางขบวนเตรียมการแสดงเป็นอย่างดี แต่เมื่อเคลื่อนขบวนแห่มาถึงจุดที่กรรมการรอให้คะแนน ซึ่งใกล้ถึงบริเวณที่จัดงาน คือ สนามกีฬาเทศบาลโชคชัย ในปีที่ผ่านมาช่วงที่บางวัดกำลังเคลื่อนขบวนแห่มา เกิดมีฝนตกระหว่างแห่ขบวน ทำให้การแสดงในขบวนแห่เป็นไปไม่เหมือนกับที่ฝึกซ้อมมา เพราะต้องหลบสายฝน ทำให้เสียรูปขบวนไม่เป็นระเบียบ จนถูกตัดคะแนน ผลการตัดสินจึงไม่เป็นไปตามความเป็นจริง (นายชำนาญ กุลสูงเหลือ้ม. 2551 : สัมภาษณ์)

สรุป การจัดการเกี่ยวกับกับการวางแผน และการกำหนดบทบาทของบุคคลปฏิบัติงานในหน้าที่ต่าง ๆ พบว่า สำนักงานเทศบาลตำบลโชคชัย เป็นหน่วยงานหลัก ในการ

วางแผนจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโชคชัย ในด้านจำนวนของบุคคลที่มีบทบาทในการทำงาน มีจำนวนเพียงพอ ด้วยมีการมอบหมายหน่วยงานกองการต่าง ๆ ในสำนักงานเทศบาลตำบลโชคชัย ซึ่งทุกคนมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในงานประเพณี นอกจากนี้ยังมีการขอความอนุเคราะห์ไปยังส่วนราชการอื่น ๆ เช่น สถานีตำรวจภูธรโชคชัย ในด้านการดูแลด้านความปลอดภัย สำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอโชคชัย ในด้านการติดตั้งดูแล เรื่องของกระแสไฟฟ้าในงานประเพณี สถานศึกษาในเขตเทศบาลในเรื่องของการจัดการแสดงบนเวทีกลาง การขอความอนุเคราะห์บุคลากรทางการศึกษาในพื้นที่เขตเทศบาล เพื่อมาเป็นกรรมการตัดสินต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่ หากแต่ปัญหาที่พบ เป็นความรู้สึกร่วมกันของคณะกรรมการแต่ละวัด ที่แสดงความคิดเห็นว่า กรรมการที่จะมาทำหน้าที่ควรมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องของประเพณีแห่เทียนพรรษา อีกทั้งควรเป็นบุคคลนอกพื้นที่ เพื่อให้แน่ใจว่าผลการตัดสินมีความยุติธรรม ส่วนในด้านของ วัน เวลา ที่ใช้จัดงานประเพณีนั้น ส่วนใหญ่เห็นว่า น้อยเกินไป ไม่คุ้มกับทุนทางวัฒนธรรมที่แต่ละวัดได้ทุ่มเทสร้างสรรค์ผลงานขบวนต้นเทียนพรรษา ที่ใช้เวลาถึง 3 เดือน

1.2.2 ด้านงบประมาณ งบประมาณที่ใช้ในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ประจำปี 2551 พบว่า กองการศึกษา สำนักงานเทศบาลตำบลโชคชัย ได้จัดทำโครงการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อขอใช้งบประมาณ ในแผนงานการศาสนาวัฒนธรรมและนันทนาการ งานศาสนาวัฒนธรรมท้องถิ่น หมวดค่าตอบแทนใช้สอยและวัสดุ ประเภทรายจ่ายเกี่ยวกับการรับรองและพิธีการ ตั้งงบประมาณ จำนวน 1,000,000 บาท (เอกสารโครงการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551. 2551 : 2-3) โดยมีการประมาณการใช้จ่ายดังนี้

- 1) รางวัลการประกวดต้นเทียน จำนวนเงิน 255,000 บาท แบ่งเป็น

รางวัลที่ 1	เงินสนับสนุน	65,000	บาท
รางวัลที่ 2	เงินสนับสนุน	55,000	บาท
รางวัลที่ 3	เงินสนับสนุน	50,000	บาท
รางวัลที่ 4	เงินสนับสนุน	45,000	บาท
รางวัลที่ 5	เงินสนับสนุน	40,000	บาท
- 2) รางวัลการประกวดขบวนแห่ จำนวนเงิน 100,000 บาท แบ่งเป็น

รางวัลที่ 1	เงินสนับสนุน	30,000	บาท
รางวัลที่ 2	เงินสนับสนุน	25,000	บาท
รางวัลที่ 3	เงินสนับสนุน	20,000	บาท
รางวัลที่ 4	เงินสนับสนุน	15,000	บาท
รางวัลที่ 5	เงินสนับสนุน	10,000	บาท

3) เงินสนับสนุนวัดในการตกแต่งเทียน จำนวนเงิน 100,000 บาท แบ่งเป็น

วัดนอก	เงินสนับสนุน	20,000	บาท
วัดใน	เงินสนับสนุน	20,000	บาท
วัดใหม่	เงินสนับสนุน	20,000	บาท
วัดโบสถ์	เงินสนับสนุน	20,000	บาท
วัดบึง	เงินสนับสนุน	20,000	บาท

4) รางวัลการแสดงของนักเรียนและชุมชน จำนวนเงิน 50,000 บาท

5) มหรศพสมโภช จำนวนเงิน 100,000 บาท

6) ค่าตกแต่งสถานที่จัดงาน จำนวนเงิน 100,000 บาท

7) ของขวัญกรรมการตัดสินต้นเทียน และขบวนแห่ จำนวนเงิน

25,000 บาท

8) ค่าไฟประดับแสงสีเสียง จำนวนเงิน 100,000 บาท

9) ค่าวัสดุแบบพิมพ์ต่าง ๆ จำนวนเงิน 10,000 บาท

10) ค่าอาหารและเครื่องดื่ม จำนวนเงิน 30,000 บาท

11) ค่าประชาสัมพันธ์ จำนวนเงิน 80,000 บาท

12) ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ จำนวนเงิน 50,000 บาท

รวมเป็นจำนวนเงิน 1,000,000 บาท

สำนักงานเทศบาลตำบลโชคชัย ยังได้รับเงินสนับสนุนเพิ่มเติม จากองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นจำนวนเงิน 100,000 บาท เพื่อใช้สนับสนุนแก่วัดที่ส่งขบวนเทียนพรรษา เข้าร่วมแข่งขัน

แบ่งเป็น	วัดนอก	เงินสนับสนุน	20,000	บาท
	วัดใน	เงินสนับสนุน	20,000	บาท
	วัดใหม่	เงินสนับสนุน	20,000	บาท
	วัดโบสถ์	เงินสนับสนุน	20,000	บาท
	วัดบึง	เงินสนับสนุน	20,000	บาท
	รวมเป็นจำนวนเงิน		100,000	บาท

นอกจากนี้ยังได้รับเงินจากการจัดเก็บจากการเช่าพื้นที่ในบริเวณงานเพื่อขายสินค้า และเป็นพื้นที่ของสวนสนุก มีการจัดเก็บจากร้านค้าที่เช่าพื้นที่ขายสินค้า ร้านละ 30 บาท ในส่วนของสวนสนุกจำนวน 1 ราย เป็นเงิน 3,000 บาท รวมเป็นเงินประมาณ 15,000 บาท

โดยมีการหักรายได้ส่วนหนึ่งเป็นรายได้เข้าสำนักงานเทศบาลตำบลโชคชัย และที่เหลือนำไปใช้จ่ายในส่วนของกิจกรรมการดำเนินงาน เช่น ค่าตอบแทนรางวัลน้ำใจในการปฏิบัติกิจกรรมของตำรวจ และเจ้าหน้าที่อาสาสมัครป้องกันฝ่ายพลเรือน (รัตนา กรณานันท์. 2551 : สัมภาษณ์) มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมงานทั้งนักท่องเที่ยวในพื้นที่ รวมถึงนักท่องเที่ยวต่างพื้นที่ และผู้ร่วมงาน ทั้งสิ้น ประมาณ 5,000 คน ซึ่งโดยการประมาณการค่าใช้จ่ายที่เป็นเงินหมุนเวียนในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของทางอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นจำนวนเงินกว่า 7,000,000 บาท (มนัสนันท์ เก้าชนไพมูลย์. 2551 : สัมภาษณ์)

ส่วนปัญหาด้านงบประมาณ

ด้านนายสอิ่ง ชินรัตน์ นักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น เห็นว่า งบประมาณที่เทศบาลตำบลโชคชัย จัดให้ นั้น น้อยเกินไป ทั้งในเรื่องของรางวัล และเงินสนับสนุน ไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายในการตกแต่งต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่ ของวัดในแต่ละปี ปัจจุบันทางวัดได้หาเงินอุดหนุน เพื่อสำรองจ่ายในการแต่งเทียนพรรษา ซึ่งสูงถึง ประมาณ 200,000 บาท หากแต่ละวัดที่ส่งขบวนต้นเทียนพรรษาเข้าร่วมงานประเพณี ไม่เข้าไปประกวดในระดับจังหวัด ก็จะประสบปัญหาขาดทุน (สอิ่ง ชินรัตน์. 2551 : สัมภาษณ์) ส่วนนายอรินทร์ ชุมกระโทก ช่างเทียนวัดบึงมีความเห็นเช่นเดียวกับช่างเทียนวัดต่าง ๆ ที่ว่า ปัญหาหลักของการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอโชคชัย ในปัจจุบัน คือ เรื่องเงินรางวัลที่สนับสนุน ด้วยมีจำนวนน้อยเกินไป มีส่วนต่างกับรายจ่ายของแต่ละวัดที่ใช้ตกแต่งต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่ในแต่ละปี ทำให้วัดต่าง ๆ ต้องมุ่งเน้นที่จำเดินทางเข้าไปประกวดในระดับจังหวัด ซึ่งถือเป็นปัญหาที่ตามมาในการจัดงานในแต่ละปี ซึ่งไม่ให้ความสำคัญกับการเข้าประกวดในระดับอำเภอ (อรินทร์ ชุมกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์)

นายสุวิทย์ ศรีกระโทก ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบึง กรรมการสภาวัฒนธรรมอำเภอโชคชัย เห็นว่า งบประมาณที่ตั้งไว้ในางานจัดงาน เพียงพอ แต่ไม่มี การกระจาย และจัดสรรให้เหมาะสม อาทิ เช่น เงินสนับสนุนการจัดการแสดงบนเวทีกลางของแต่ละโรงเรียน ได้ให้เป็นเงินสนับสนุนแก่โรงเรียนตามจำนวนแสดง คนละ 100 บาท ซึ่งไม่เพียงพอ เพราะเงินที่ทางเทศบาลสนับสนุน คนละ 100 บาทนั้น จะมอบให้เด็กนักเรียนที่แสดงบนเวที ส่วนค่าใช้จ่ายได้แก่ ค่าชุด ค่าแต่งหน้า ก็มีรายจ่ายเกิน 100 บาท โรงเรียนต้องรับภาระ ค่าใช้จ่าย ซึ่งในการจัดสรรงบประมาณในด้านอื่น ๆ กลับมีจำนวนมากเกินไป (สุวิทย์ ศรีกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์) นางลำพิ่ง พรันกระโทก เห็นว่างบประมาณ ในการสนับสนุนวัด น้อยเกินไป และในส่วนจัดพิธีเปิดงาน มีการใช้งบประมาณมากเกินไป เช่น การจุดพลูเปิดงาน การจ้างมหรสพ ไฟ แสง สี เสียง เวที ควรจะนำเงินส่วนนี้มาบริหารใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ เช่น เพิ่มให้การแสดงของเด็กนักเรียน (ลำพิ่ง พรันกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์)

สรุปการจัดการเรื่องงบประมาณที่ใช้ในการจัดงาน พบว่า มีการทำโครงการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อขอใช้งบประมาณ จำนวน เงิน 1,000,000 บาท มีประเด็นปัญหา แยกเป็น 2 ประเด็น คือ

1. ประเด็นงบประมาณไม่เพียงพอ เป็น ปัญหาที่ ถือว่าสำคัญที่สุด ด้วยมุมมองของกรรมการวัดแต่ละวัด และช่างเทียน ที่มีบทบาทในการสร้างต้นเทียนพรรษาและขบวนแห่ เห็นว่า เงินรางวัลที่ได้ และเงินสนับสนุน รวมสุทธิแล้วยังไม่คุ้มกับทุนที่วัดได้ใช้จ่ายไป โดยเฉลี่ยมีส่วนต่าง กัน ถึงประมาณ 100,000 บาท ในปัจจุบันที่แต่ละวัดยังสามารถขับเคลื่อนกระบวนการ การจัดตกแต่งขบวนเทียนพรรษา และขบวนแห่ ได้ ด้วยการเดินรับบริจาคจากผู้ชมที่มาร่วมงาน การขายขนมอาหาร ของกลุ่มแม่บ้าน ในคุ้มวัด และรายรับจากการเข้าประกวดแข่งขันในระดับจังหวัด

2. ประเด็นการจัดสรรงบประมาณไม่เหมาะสม ด้วยเห็นว่า งบประมาณเพียงพอ แต่การจัดสรรงบประมาณ ไม่เหมาะสมกับลักษณะงาน ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด อาทิ เช่น การจัดงบประมาณไปใช้ในการพิธีการเปิดมากเกินไป ได้แก่ การจุดพลุเปิดงาน ซึ่งเห็นว่าไม่จำเป็น ควรจะนำเงินส่วนนี้มาใช้ประโยชน์ในกิจกรรมอื่น อาทิ เช่น นำมาเพิ่มในส่วนของการสนับสนุนการแสดงของโรงเรียนต่าง ๆ เป็นต้น

2. การบริหารจัดการการท่องเที่ยว

2.1 ด้านการบริการ

การประชาสัมพันธ์ พบว่า มีการจัดตั้งงบประมาณเพื่อใช้ในการจัดทำ การประชาสัมพันธ์งานประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโขกษัย ประจำปี 2551 เป็นงบประมาณจำนวน 80,000 บาท โดยแบ่งการประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่าง ๆ ดังนี้

1. ป้ายประชาสัมพันธ์ มีทั้งในรูปแบบของแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ภาพสี ขนาดกว้าง 30 เซนติเมตร ยาว 50 เซนติเมตร จำนวน 1,000 แผ่น แยกเป็น จำนวน 400 แผ่น ติดประกาศตามสถานที่ราชการ เช่น ที่ว่าการอำเภอโขกษัย สถานีตำรวจ โรงพยาบาลโขกษัย ที่ทำการไปรษณีย์ โรงเรียนต่าง ๆ และ ยังมีการติดแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ตามสถานที่ที่สำคัญ อาทิเช่น บริเวณร้านค้าตลาดโขกษัย ร้านอาหาร วัด ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ร้านค้าในชุมชน เสาไฟฟ้า ตามถนนสายสำคัญในหมู่บ้าน ศาลาพักผ่อนตามทางแยกในหมู่บ้าน ศาลารอรถประจำทาง เป็นต้น อีกจำนวน 600 แผ่น ยังมีการส่งไปตามสำนักงานเทศบาลทั่วประเทศ มีการทำป้ายประชาสัมพันธ์ ینگ์เจตขนาดใหญ่ จำนวน 2 ป้าย ติดบริเวณสี่แยกอำเภอโขกษัย โดยในรายละเอียดของแผ่นป้าย โฆษณาได้เชิญชวนเที่ยวงานประเพณีแห่เทียนพรรษาประจำปี 2551 โดยแจ้งเกี่ยวกับ วัน เวลา สถานที่ที่จัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโขกษัย โดยมีการเชิญชมขบวนรถเทียนพรรษา

ที่ยิ่งใหญ่ ชมขบวนแห่วีดิตรระการตา กิจกรรมเวทีกลาง แสง สี เสียง และลิเกดั่งเมืองย่าโม และ
ติดบริเวณบนเวทีกลางสนามกีฬาเทศบาลตำบลโชคชัยที่ใช้จัดงาน

ภาพประกอบ 26 ป้ายประชาสัมพันธ์การจัดงาน

2. ส่งหนังสือราชการเชิญชวน มีการส่งหนังสือเชิญชวน ให้หน่วยงาน
ราชการต่าง ๆ มาร่วมในงานประเพณี

3. การประชาสัมพันธ์ทางสถานีวิทยุกระจายเสียง มีขอความอนุเคราะห์
ให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สถานีวิทยุกระจายเสียงในท้องถิ่น ประชาสัมพันธ์ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ
งานประเพณี

4. รถประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ มีการจัดรถออกประชาสัมพันธ์ ก่อนวันงาน
ประมาณ 2 สัปดาห์ โดยออกประชาสัมพันธ์ไปตามพื้นที่ในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล
ได้แก่พื้นที่เทศบาลตำบลท่าเยี่ยม และองค์การบริหารส่วนตำบลต่างๆ (อลงกรณ์ ภูราสี. 2551 :
สัมภาษณ์)

ที่พัก ร้านอาหาร จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เทศบาลได้กล่าวว่า ยังไม่มี
หน่วยงานใดบริหารจัดการในเรื่องนี้ (มนัสนันท์ เก้าชนไพบูลย์. 2551 : สัมภาษณ์)

ปัญหาการบริหารจัดการ ด้านการให้บริการ โดยความเห็นส่วนใหญ่เกี่ยวกับ
ปัญหาด้านการให้บริการ คือ การประชาสัมพันธ์การจัดงาน การประชาสัมพันธ์งานในระดับท้องถิ่น
ถือว่า อยู่ในระดับดี ส่วนในระดับต่างอำเภอ จังหวัด และประเทศ ยังถือว่าน้อยมาก อีกทั้งสื่อ
ที่ประชาสัมพันธ์ไม่มีความหลากหลายเท่าที่ควร

นางสาวจามจรี แซ่ลิ้ม นักท่องเที่ยวจากจังหวัดปทุมธานี กล่าวว่า
ไม่ทราบว่ามีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับงานประเพณีอำเภอโชคชัย ที่มาเที่ยวในงานนี้ เพราะมีญาติ

อยู่ที่อำเภอโชคชัย ส่วนในด้านของที่พัก และร้านอาหาร ก็ไม่ทราบข้อมูล (จามจุรี แซ่ลิ้ม. 2551 : สัมภาษณ์)

นายชนดล ภาคสมพงษ์ นักท่องเที่ยวจากจังหวัดระยอง กล่าวว่า ไม่ทราบเกี่ยวกับการจัดงาน ไม่เห็นการประชาสัมพันธ์จากสื่อ ที่ทราบในการจัดงานนี้ เพราะมีญาติอยู่ที่อำเภอโชคชัย เป็นวันหยุด จึงเดินทางเพื่อมาทำบุญ จึงได้มาเที่ยวในงานนี้ (ชนดล แซ่ลิ้ม. 2551 : สัมภาษณ์)

Mr. Chan Chavenette นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส กล่าวว่า ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการบริการด้านประชาสัมพันธ์การจัดงาน และด้านที่พัก ร้านอาหาร ที่ได้มาเที่ยวงานนี้ เพราะมีภรรยาเป็นคนในพื้นที่อำเภอโชคชัย (Chan Chavenette. 2551 : สัมภาษณ์)

นายประยูร เพลงกระโทก ครูโรงเรียนบ้านบึง อำเภอโชคชัย เห็นว่าการบริหารจัดการด้านการประชาสัมพันธ์ในพื้นที่อำเภอโชคชัย ถือว่าอยู่ในระดับที่ดี แต่ในระดับต่างพื้นที่ยังน้อย (ประยูร เพลงกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์)

นายวิเชียร สาคะเรศ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลโชคชัย เห็นว่าการประชาสัมพันธ์งานประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโชคชัย เป็นการประชาสัมพันธ์แก่บุคคลในท้องถิ่น ซึ่งทราบอยู่แล้ว หากจะส่งเสริมในด้านการท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างถิ่น ถือว่ายังขาดการประชาสัมพันธ์ในเรื่องนี้ สื่อที่ใช้ควรจะเป็นมือที่สามารถแสดงออกได้อย่างเห็นภาพ เช่น ทางสถานีโทรทัศน์ หรือ อินเทอร์เน็ต (วิเชียร สาคะเรศ. 2551 : สัมภาษณ์)

สรุป การบริหารจัดการในด้านการบริการ ในการประชาสัมพันธ์ มีการจัดการที่เป็นรูปธรรม มีการจัดสรรงบประมาณ จำนวน 80,000 บาท เพื่อใช้ในการจัดการด้านการประชาสัมพันธ์ โดยแบ่งเป็นการจัดป้ายโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ จำนวน 1,000 ใบ แยกใช้ 400 ใบ ในการติดประชาสัมพันธ์ ตามสถานที่ราชการ และสถานที่สำคัญในชุมชนในอำเภอโชคชัย อีก 600 ใบ ส่งไปตามสำนักงานเทศบาลทั่วประเทศ มีการจัดทำป้ายคัดเอาท์ ขนาดใหญ่ จำนวน 2 ป้าย ติดบริเวณ สีแยกโชคชัย และบนเวทากลาง มีการจัดทำหนังสือราชการ เชิญชวนประชาสัมพันธ์ในการร่วมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาส่งไปตามสถานที่ราชการต่าง ๆ ในเขตอำเภอโชคชัย มีการจัดรถประชาสัมพันธ์ออกประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ วันเวลา สถานที่ในการจัดงาน รวมถึงเชิญชวนประชาชนทั้งในเขตเทศบาลตำบลโชคชัย และในเขตเทศบาลตำบลใกล้เคียง และพื้นที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงมาร่วมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ส่วนในด้านของที่พัก และร้านอาหาร ที่รองรับนักท่องเที่ยว พบว่า เทศบาลยังไม่มีการบริหารจัดการในส่วนนี้ โดยนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวงานประเพณีส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่อำเภอโชคชัย หรืออำเภอใกล้เคียง สามารถกลับไปพักที่บ้านของตนเองได้ ส่วนนักท่องเที่ยวที่มาจากต่างอำเภอต่างจังหวัด หรือต่างประเทศ ก็มีญาติเป็นคนในเขตอำเภอโชคชัย ดังนั้นจึงอาศัยพักร่วมกับญาติ

ปัญหาในการบริหารจัดการด้านการให้บริการ พบว่า การประชาสัมพันธ์การจัดงานประเพณี
แห่เทียนพรรษาอำเภอโชคชัยในระดับอำเภอ หรือระดับจังหวัด ยังไม่เพียงพอ หากการจัดงาน
จะมุ่งเพิ่มศักยภาพเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับประเทศ ถือว่ายังขาดการประชาสัมพันธ์อยู่มาก
ส่วนในด้านการบริการที่พัก และร้านอาหาร พบว่า ยังไม่มีการบริการจัดการในด้านนี้ ดังนั้น
หากจะส่งเสริมงานประเพณีเพื่อการท่องเที่ยว ในอนาคต จะต้องมีการวางแผนในการบริหารจัดการ
เตรียมที่พัก ร้านอาหาร เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างถิ่น

2.2 ด้านความปลอดภัย

จากการเก็บข้อมูล โดยการสังเกต และการสัมภาษณ์ พบว่า สำนักงานเทศบาล
ตำบลโชคชัย ได้มีการประสานงานกับทางสำนักงานตำรวจภูธรอำเภอโชคชัย เพื่อขอคำสั่ง
เจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อปฏิบัติงานร่วมกับอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) และเจ้าหน้าที่
ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สำนักงานเทศบาลตำบลโชคชัย ในการให้บริการเกี่ยวกับ
ด้านความปลอดภัยของผู้ร่วมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา และผู้ที่ต้องจำเป็นใช้เส้นทางที่ใช้
จัดงานประเพณีแห่เทียน โดยแยกเป็นงานหลักที่สำคัญ ดังนี้

1. งานด้านการจราจร

มีการประสานงานขอความร่วมมือจากสถานีตำรวจภูธรอำเภอโชคชัย
ในการจัดกำลังตั้งจุดบริการการจราจร โดยใช้เจ้าหน้าที่ตำรวจจราจร จำนวน 15 นาย ซึ่งร่วมมือ
กับอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) จำนวน 14 นาย และเจ้าหน้าที่ป้องกันและ
บรรเทาสาธารณภัย สำนักงานเทศบาลตำบลโชคชัย จำนวน 21 นาย รวมเจ้าหน้าที่ในการ
อำนวยความสะดวกในงานจราจร ทั้งหมด 50 นาย โดยเริ่ม ปฏิบัติหน้าที่ ตั้งแต่เวลา 12.00 น.
ของวันงานแห่เทียนพรรษาอำเภอโชคชัย ซึ่งตรงกับวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 โดยแบ่งงาน
ด้านการจราจร ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1.1 การตั้งด่านจุดบริการจราจรเพื่อรักษาความปลอดภัยบนท้องถนน
มีการจัดเส้นทางจราจรของรถยนต์พาหนะโดยทั่วไปให้เลี่ยงการใช้เส้นทาง ของขบวนรถแห่
เทียนพรรษาของคุ้มวัดต่าง ๆ ซึ่งจะใช้เส้นทางรถเคลื่อนกระบวน สายโชคชัย – ครบุรี ผ่านตลาด
อำเภอโชคชัย โดยมีการจัดตั้งป้าย ใช้เส้นทางเบี่ยงจำนวน 3 จุด คือ

จุดที่ 1 บริเวณ ทางแยก หน้าที่ทำการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค
กำหนดให้ใช้เส้นทางเบี่ยงไปใช้เส้นทางหน้าที่ว่าการอำเภอโชคชัย ผ่านถนนหน้าโรงเรียนโชคชัย
พรมบุตรบริหาร เลี้ยวซ้ายตรงทางสี่แยก ร้านอาหารลาบโชคชัย ออกสู่ถนนสายโชคชัย – ครบุรี

จุดที่ 2 บริเวณทางแยกร้านอาหารลาบโชคชัย กำหนดให้ใช้
เส้นทางเบี่ยงไปใช้เส้นทางหน้าที่ว่าการอำเภอโชคชัย ผ่านถนนหน้าโรงเรียนโชคชัยพรมบุตรบริหาร
เลี้ยวซ้ายตรงทางแยกหน้าที่ทำการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค อำเภอโชคชัย ออกสู่ถนนสายโชคชัย – ครบุรี

จุดที่ 3 บริเวณทางแยก โรงเรียนน้ำดิบ สำนักงานประปา
อำเภอโชคชัย กำหนดให้ใช้เส้นทางเบี่ยง เลียบคลองชลประทานไปออก ทางแยก บริเวณ
ร้านอาหาร แอ่วโกชนาเลียวซ้ายออกสู่ถนนสายโชคชัย – หนองบุญมาก

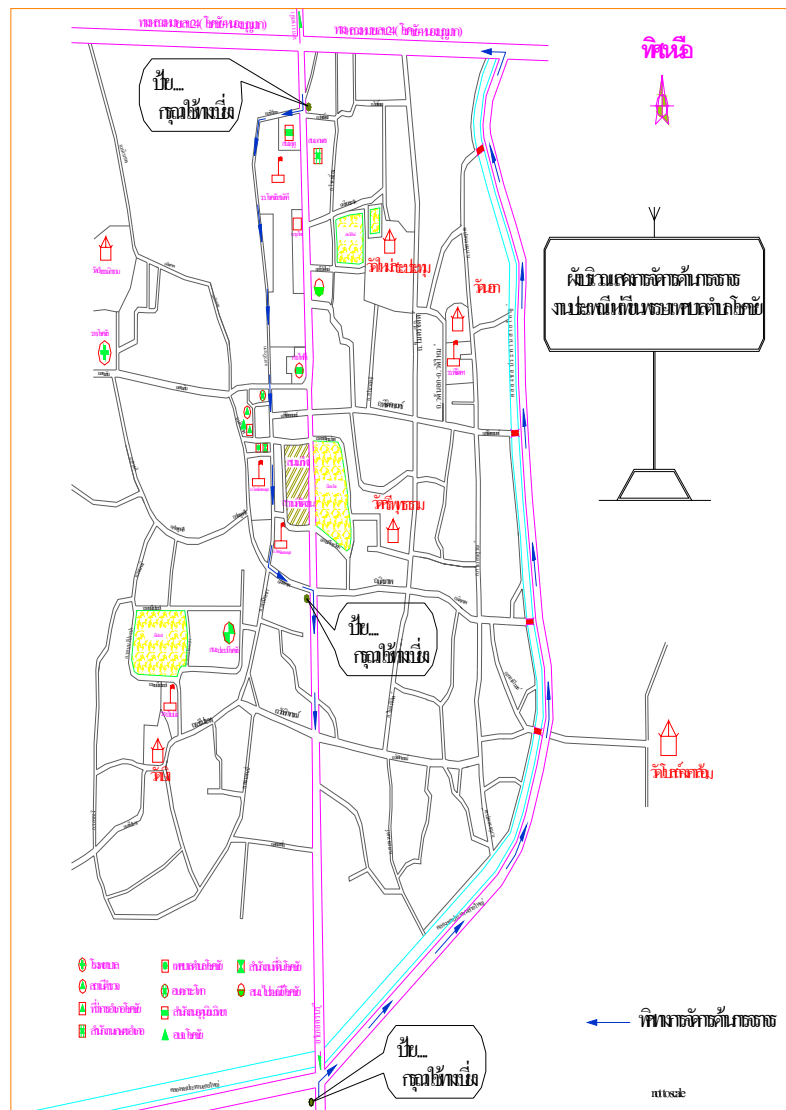

ภาพประกอบ 27 การให้บริการด้านการจราจรของหน่วย อปพร.

ภาพประกอบ 28 การให้บริการด้านการจราจรของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ภาพประกอบ 29 แผนที่ผังจุดบริการจราจร

1.2 การอำนวยความสะดวกด้านการจราจร ในการนำขบวนรถเทียนของคุ้มวัดต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มออกจากวัด เพื่อเคลื่อนขบวนเข้าสู่สนามกีฬาเทศบาลตำบลโชคชัย โดยจัดกำลังเจ้าหน้าที่ อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ไปช่วยอำนวยความสะดวก แต่ละคุ้มวัดจำนวนวัดละ 2 คน รวม 5 วัด เป็นจำนวน 10 คน โดยมีการจัดเส้นทางเคลื่อนขบวนรถเทียนพรรษาแต่ละวัดเป็นไปตามผังการเดินทาง ดังนี้

1.2.1 วัดโบสถ์คงคาล้อม เริ่มเคลื่อนขบวนรถเทียนพรรษา เวลา 13.00 น. ใช้เส้นทางถนนหน้าวัด เคลื่อนขบวนไปตามถนนเลียบบคลองชลประทานสายใหญ่

ออกมาสู่ ทางแยกร้านอาหารแก้วโกชนา เลี้ยวซ้ายสู่ถนนสายโชคชัย – หนองบุญมาก เคลื่อนขบวนมาถึงสี่แยกโชคชัย แล้วเลี้ยวซ้ายเข้าสู่ถนนสายโชคชัย – ครบุรี ผ่านตลาดอำเภอโชคชัย เข้าสู่สนามกีฬาเทศบาลตำบลโชคชัย

1.2.2 วัดใหม่สระประทุม เริ่มเคลื่อนขบวนรถเทียนพรรษา เวลา 14.00 น. เคลื่อนขบวนใช้เส้นทางไมตรีจิตร์ บ้านป่าหมากเลี้ยวซ้ายสู่ถนนสายโชคชัย – หนองบุญมาก เดินทางมาถึงสี่แยกโชคชัย แล้วเลี้ยวซ้ายเข้าสู่ถนนสายโชคชัย – ครบุรี เคลื่อนขบวนผ่านตลาดอำเภอโชคชัยเข้าสู่สนามกีฬาเทศบาลเทศบาลตำบลโชคชัย

1.2.3 วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์ เริ่มเคลื่อนขบวนรถเทียนพรรษา เวลา 15.00 น. ใช้เส้นทางถนนวัดนอก-วัดใหม่ เดินทางมาถึงสี่แยกเลี้ยวขวาเข้าสู่ถนนพิชิตเกษนทร์ เดินทางเข้าสู่ถนนสายโชคชัย – ครบุรี ผ่านตลาดอำเภอโชคชัยเข้าสู่สนามกีฬาเทศบาลเทศบาลตำบลโชคชัย

1.2.4 วัดบึง เริ่มเคลื่อนขบวนรถเทียนพรรษา เวลา 16.00 น. เคลื่อนขบวนโดยใช้เส้นทางถนนเสรีประชา เดินทางมาถึงสามแยกศาลาบึง เข้าสู่ถนนวัดภิภาภรณ์ เดินทางเข้าสู่สี่แยก เลี้ยวซ้ายเข้าสู่ถนนสายโชคชัย – ครบุรี เคลื่อนขบวนผ่านบึงกระโทก เข้าสู่สนามกีฬาเทศบาลตำบลโชคชัย

1.2.5 วัดศรีพุทธาราม เริ่มเคลื่อนขบวนรถเทียนพรรษา เวลา 17.00 น. ใช้เส้นทางถนนมิตรภาพ ออกสู่สี่แยก ร้านอาหารลาบโชคชัย เลี้ยวขวาเข้าสู่ถนนสายโชคชัย – ครบุรี เคลื่อนขบวนผ่านบึงกระโทก เข้าสู่สนามกีฬาเทศบาลเทศบาลตำบลโชคชัย

ซึ่งนอกจากบริการสถานที่จอดรถยนต์พาหนะดังกล่าวแล้ว ยังมีเจ้าหน้าที่คอยให้ความดูแล รถยนต์ทั้ง 3 จุด (พิเศษฐ์ พริงกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์)

2. การจัดเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยในบริเวณงาน

มีการประสานงานขอความร่วมมือจากสถานีตำรวจภูธรอำเภอโชคชัย ในการจัดกำลังเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยภายในงาน โดยใช้เจ้าหน้าที่ตำรวจจำนวน 31 นาย ซึ่งร่วมมือกับอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) จำนวน 14 นาย และเจ้าหน้าที่ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สำนักงานเทศบาลตำบลโชคชัย จำนวน 21 นาย รวมเจ้าหน้าที่ในการรักษาความปลอดภัยภายในงาน ทั้งหมด 61 นาย ซึ่งจากการสัมภาษณ์ ได้ข้อมูลว่า มีการจัดเจ้าหน้าที่เป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบกำลังส่วนใน ในการรักษาความปลอดภัยของผู้ร่วมงาน โดยรูปแบบส่วนในนั้น มีการวางกำลังตำรวจทั้งในเครื่องแบบ และนอกเครื่องแบบ กระจายกำลังในบริเวณงานสนามกีฬาเทศบาลตำบลโชคชัยที่ใช้จอดรถบรรดแห่เทียน เวทีการแสดง โรงมหรสพ เพื่อตรวจตราความปลอดภัย รวมถึงติดตามบุคคลที่น่าสงสัยภายในงานอย่างใกล้ชิด

2. รูปแบบกำลังส่วนกลาง ในรูปแบบส่วนกลาง มีการวางกำลังรอบนอกของบริเวณงานทั่วไป เพื่อดูแลความสงบเรียบร้อย สังเกตเฝ้าระวังกลุ่มบุคคลที่คาดว่าจะก่อเหตุร้าย

3. รูปแบบกำลังส่วนนอก ในรูปแบบนี้ มีการวางกำลังตามจุดต่าง ๆ ที่คาดว่าจะจะเป็นเส้นทางหลบหนีของผู้ต้องสงสัย หากเกิดกรณีมีเหตุร้ายเกิดขึ้นในงาน (อเนก พิเศษพงษา. 2551 : สัมภาษณ์)

ปัญหาในการบริหารจัดการ ด้านความปลอดภัย พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ด้านความปลอดภัย คือ การจัดการด้านการจราจร ที่ยังติดขัด การเที่ยวชมงานของนักท่องเที่ยวยังต้องระวังภัยจากรถพาหนะที่สวนทางไปมา ในถนนเส้นหลักหน้าสนามกีฬาเทศบาลที่ใช้เป็นบริเวณจัดงาน

นางชลดา ฐุประน้อย กรรมการชุมชนวัดโบสถ์คงคาล้อม กล่าวว่า การจัดการอำนวยความสะดวกในการบริการด้านการจราจร แก่ขบวนรถเทียนพรรษายังมีปัญหาคือการควบคุมรถพาหนะที่สัญจรไปมาไม่เหมาะสมในขณะการเคลื่อนขบวน ยังปล่อยให้รถวิ่งบนถนนเส้นที่ใช้เคลื่อนขบวนเทียนและขบวนแห่ ทำให้รูปขบวนเทียน และขบวนแห่ ไม่สวยงาม การแสดงของนักเรียน และชาวบ้านในขบวนแห่ ต้องระวังรถที่สัญจรผ่านไปมา (ชลดา ฐุประน้อย. 2551 : สัมภาษณ์)

นางขวัญจิตต์ เหม็งซัง นักท่องเที่ยวจากอำเภอเมือง กล่าวว่า การจราจรในการเข้าชมงานยังมีปัญหาติดขัดอยู่ (ขวัญจิตร์ เหม็งซัง. 2551 : สัมภาษณ์)

นายพนพล โครตรูโร นักท่องเที่ยวในพื้นที่ กล่าวว่า จะจัดการจราจร ยังไม่ดี ติดขัดโดยเฉพาะถนนเลี้ยวเส้นหน้าโรงเรียนโชคชัยพรหมบุตรบริการ ติดขัดมาก ในช่วงแต่ละวัดเคลื่อนขบวนแห่เข้ามายังบริเวณงาน หลังจากขบวนแห่เข้าบริเวณสนามกีฬาเทศบาลแล้ว มีการปล่อยรถให้วิ่งบนเส้นหลักหน้าสนามกีฬา ทำให้ผู้ที่มาเที่ยวงานเข้ามาในบริเวณงานยากมาก (นพนพล โครตรูโร. 2551 : สัมภาษณ์)

ด้านพ.ต.ท. เอนก พิเศษพงษา สวป.สภ. โชคชัย กล่าวว่า ปัญหาที่เกี่ยวกับการจราจรที่ติดขัดนั้น เป็นการไม่เคารพกฎจราจรของตำรวจ เช่น บริเวณที่ห้ามจอด ก็มีเจ้าหน้าที่ราชการผู้ใหญ่ กรรมการวัด รวมผู้ปกครองของนักเรียนที่แสดงบนเวที โดยอ้างสิทธิ์ว่าจำเป็นต้องจอด หรือเข้าไปในบริเวณงาน อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาจราจรติดขัด อีกประการหนึ่งด้วยอำเภอโชคชัยมีถนนที่ขับแฉบ ทำให้ยากแก่การจัดถนนเลี้ยวไม่ให้ใช้ถนนเส้นหน้าบริเวณสนามที่ใช้จัดงาน ทำให้การเคลื่อนตัวของรถยนต์พาหนะเป็นไปได้อย่างช้า แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาเรื่องการจราจรก็ไม่ถึงกับวิกฤต ตำรวจยังสามารถควบคุมได้ดี (เอนก พิเศษพงษา. 2551 : สัมภาษณ์)

ส่วนนายวัชพันธ์ ต้องกระโทก รักษาหัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล ผู้ดูแลกำลัง อปพร. ในการอำนวยความสะดวกด้านการจราจร กล่าวว่า ปัญหาการจราจรติดขัด เนื่องจากการขาดระเบียบวินัยของผู้มาเที่ยวชมงาน โดยจอดรถพาหนะกีดขวางการจราจร นอกจากนี้ แม่ค้าไม่ให้ความร่วมมือ โดยค้าขายในที่ห้ามขาย ทำให้เป็นปัญหากีดขวางการจราจรเช่นเดียวกัน (วัชพันธ์ ต้องกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์)

สรุปการบริหารจัดการด้านความปลอดภัย มีการจัดการโดยการขอกำลังสนับสนุนจากสถานีตำรวจภูธรโชคชัย และกำลังจากอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ในการวางแผนร่วมกัน ในการอำนวยความสะดวกด้านการจราจร และความปลอดภัยภายในงาน ในส่วนของการจราจร มีการแบ่งงานออกเป็น 3 ฝ่าย คือ 1) จุดตั้งด่านบริการจราจร 2) การบริการรถนำขบวนต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่ของแต่ละวัด 3) การบริการเจ้าหน้าที่ควบคุมบริเวณสถานที่จอดรถของผู้ที่มาเที่ยวชมงานประเพณี ส่วนในด้านความปลอดภัยภายในงาน มีการจัดกำลังเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) กำลังรูปแบบส่วนใน ทำหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยบริเวณเวที เต็มที่อำนวยความสะดวก 2) กำลังรูปแบบส่วนนอก ทำหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยทั่วบริเวณงาน 3) รูปแบบกำลังส่วนนอก ทำหน้าที่เป็นสายตรวจ ตามเส้นทาง หรือประจำจุดที่คาดว่าจะจะเป็นเส้นทางหลบหนีของผู้ร้าย หากมีกรณีเกิดเหตุร้ายขึ้นภายในงาน ปัญหาเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการด้านความปลอดภัย พบว่า การบริการด้านการจราจรเป็นปัญหาสำคัญ ได้แก่ การจัดเส้นทาง การจราจร การปล่อยให้รถวิ่งขณะ ขบวนต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่ของแต่ละวัดกำลังเคลื่อนขบวนเข้ามายังบริเวณงานคือสนามกีฬาเทศบาลตำบลโชคชัย ทำให้รูปขบวนที่แต่ละวัดจัดมา

เสียชีวิตชบวน นอกจากนี้ การปล่อยให้มีการเดินรถในเส้นทางหน้าสนามกีฬาเทศบาล หลังจากที่ขบวนรถต้นเทียนแต่ละวัดเข้าสู่สนามแล้ว ทำให้ผู้ที่มาเที่ยวชมงาน มีปัญหาด้านการข้ามถนนมายังบริเวณงาน นอกจากนี้ ยังปัญหาเกี่ยวกับการจัดการ เรื่องของการจอดรถของผู้ที่มาเที่ยวงาน โดยไม่สามารถควบคุมให้ผู้ที่มาเที่ยวงานนำรถไปจอดในที่ที่จัดไว้ให้ ผู้ที่มาเที่ยวงาน รวมถึงพ่อค้าแม่ค้าไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร

ภาพประกอบ 32 การเคลื่อนขบวนแห่ของวัดโบสถ์คงคาล้อมร่วมกับรถที่สัญจร

2.3 ด้านสุขอนามัย และสิ่งแวดล้อม

จากการสังเกต สอบถามสัมภาษณ์ และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารในการบริหารจัดการด้านสุขอนามัย และสิ่งแวดล้อม โดยทางสำนักงานเทศบาลตำบลโชคชัย ได้มอบหมายหน้าที่ให้ กองการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม สำนักงานเทศบาลตำบลโชคชัย เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการดูแล อำนวยความสะดวก ให้บริการด้านสุขอนามัยแก่ผู้ที่มาร่วมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ซึ่งได้แก่ คณะผู้บริหาร ประธานในพิธี เจ้าหน้าที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดงาน รวมถึงประชาชนที่มาร่วมงาน ชาวบ้านที่เดินทางมาร่วมกับขบวนเทียนของแต่ละคุ้มวัด ซึ่งทางกองการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ได้มีการวางแผน และมอบหมายหน้าที่ปฏิบัติงานอย่างชัดเจน (จรรยา ชัยประภากร. 2551 : สัมภาษณ์)

โดยแบ่งเป็นงาน ออกเป็น 2 งานหลัก ดังนี้

1. งานด้านสุขอนามัย แบ่งออกเป็น 3 ฝ่าย คือ
  - 1.1 ฝ่ายรักษาพยาบาล มีหน้าที่ดูแลช่วยเหลือในขบวนแห่ และผู้ที่มาร่วมงานได้มีการแบ่งหน้าที่เป็น 3 หน่วย ในการให้บริการ ได้แก่

1.1.1 จุดบริการรักษาพยาบาลเบื้องต้น ให้บริการบริเวณ
 เต็นท์อำนวยการมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกในการให้บริการปฐมพยาบาลเบื้องต้นแก่ผู้ป่วย
 ในขณะร่วมงานประเพณี ตั้งแต่เวลา 13.00 น จนถึงเวลา 22.00 น. ในวันที่ 16 กรกฎาคม
 พ.ศ. 2551 ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ ได้แก่ 1) นางอินทิรา วงษ์มา และ 2) นายภัทรกร ทรัพย์สุข

ภาพประกอบ 33 การให้บริการ ตั้งจุดหน่วยปฐมพยาบาล

1.1.2 รถพยาบาล มีหน้าที่เตรียมความพร้อมของรถพยาบาล
 ในการรับส่งผู้ป่วย ตั้งแต่เวลา 13.00 น จนถึงเวลา 22.00 น. ในวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2551
 ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ ได้แก่ นายภัทรกร ทรัพย์สุข

1.1.3 หน่วยบริการกระเป๋ายาบาลเคลื่อนที่ มีหน้าที่ในการดูแล
 ผู้เจ็บป่วยในระหว่างขบวนแห่ของวัดต่าง ๆ เคลื่อนที่ออกจากวัด จนกระทั่งเข้าสู่บริเวณสนามกีฬา
 เทศบาลตำบลโชคชัย ตั้งแต่เวลา 13.00 น จนถึงเวลา 18.00 น. ในวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2551
 ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ ได้แก่ 1) นายประจวบ หมี่กระโทก ดูแลในขบวนวัดบึง 2) นายกล่อม โมกระโทก
 ดูแลในขบวนวัดนอก (วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์) 3) นายวิเชียร ขวางกระโทก ดูแลในขบวนวัดใน
 (วัดศรีพุทธาราม) 4) นายธีรศักดิ์ รักษ์วิเชียร ดูแลในขบวนวัดใหม่ (วัดใหม่สระประทุม)
 และ 5) นายอนันต์ นินกระโทก ดูแลในขบวนวัดโบสถ์ (วัดโบสถ์คังคาล้อม)

1.2 ฝ่ายจัดเตรียม และบริการน้ำดื่ม มีหน้าที่ในการจัดหาเครื่องดื่ม
 เพื่อบริการแก่ผู้ที่มาร่วมงาน โดยแบ่งหน้าที่ออกเป็น 3 หน่วยบริการ ได้แก่

1.2.1 บริการแก่ ประธานในพิธีเปิด และคณะผู้บริหารสำนักงาน
 เทศบาลตำบลโชคชัย รวมถึงข้าราชการผู้ใหญ่จากหน่วยงานราชการต่าง ๆ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ ได้แก่

- 1) นางสาววรรณวิภา แซ่ตั้ง
- 2) นางสาวพรนัชชา กินกระโทก

- 3) นางสาวศรุตดา ถางสูงเนิน
- 4) นายชวัน มิตรกระโทก
- 5) นางสาวาล สุพยากรณ์ ผู้ควบคุม

1.2.2 บริการแก่ ผู้มีเกียรติที่มาร่วมงาน ผู้ปฏิบัติหน้าที่ ได้แก่

- 1) นางสาวปรีณดา มากประโคน
- 2) นางนันทนวล ปลอดกระโทก ผู้ควบคุม

1.2.3 บริการแก่ คณะกรรมการตัดสินขบวนแห่ ณ จุดให้คะแนน

ผู้ปฏิบัติหน้าที่ ได้แก่

- 1) นายนิรัญ เขตกระโทก
- 2) นายฉลอง เกษดี
- 3) นายสมศักดิ์ มูลกระโทก
- 4) นายประสิทธิ์ เพลอกระโทก ผู้ควบคุม

1.3 ฝ่ายทำความสะอาดวัสดุอุปกรณ์ โต๊ะ เก้าอี้ แก้วน้ำ ในเขตพื้นที่

อำนวยการ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ ได้แก่

- 1.3.1 นายจรูญ มาชะนา
- 1.3.2 นางอัมพร ตงกระโทก
- 1.3.3 นางสาวสมจิตร กระแสภัยสาร
- 1.3.4 นายหยัด เนาว์กระโทก
- 1.3.5 นายกัมพล โสนทอง
- 1.3.6 นายทนงศักดิ์ ช่วยกระโทก
- 1.3.7 นายกลับ หมี่กระโทก
- 1.3.8 นายชวัน คชรักษ์
- 1.3.9 นายจวัน หมี่กระโทก
- 1.3.10. นางวรรณภา เกษดี

นอกจากนี้ สำนักงานเทศบาลตำบลโชคชัย ยังมีการอำนวยความสะดวกในการให้บริการรถสุขาเคลื่อนที่ กับผู้ที่มีร่วมงาน โดยประสานงานไปทางนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์รถสุขาเคลื่อนที่ จำนวน 1 คัน ทั้งนี้ให้บริการตั้งแต่เวลา 14.00 น. ถึงเวลา 22.00 น.

ภาพประกอบ 34 การให้บริการรถสุขาเคลื่อนที่

2. งานด้านสิ่งแวดล้อม แบ่งเป็น 2 ฝ่าย ได้แก่

2.1 ฝ่ายดูแลความสะอาดบริเวณงาน มีการบริหารจัดการด้านการดูแลความสะอาด โดยมีการบริการจัดเตรียมถังขยะทั้งหมด 5 จุดบริการ ได้แก่ จุดที่ 1 บริเวณเต็นท์อำนวยความสะดวก จุดที่ 2, 3, 4, 5 คือ บริเวณมูมสวนนกกีฬาเทศบาลที่ใช้จัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา

2.2 ฝ่ายจัดระเบียบผู้ขายของ โดยมีการจัดเจ้าหน้าที่ในการควบคุมดูแลผู้ที่เข้ามาค้าขายในบริเวณงานประเพณี ทั้งตั้งแผงลอย หาบเร่ รถเงิน เพื่อให้เป็นไปในความเรียบร้อย เป็นระเบียบ ผู้ปฏิบัติหน้าที่ ได้แก่

2.2.1 นายสมพร อยู่รอบเรียง

2.2.2 นายประจวบ หมี่กระโทก

2.2.3 นายจวน หมี่กระโทก

2.2.4 นายสม กมลธรรม

2.2.5 นายแถม เกณฑ์กระโทก

2.2.6 นายสาม ศรีเจริญ

2.2.7 นายน้อม สอนกระโทก

2.2.8 นายเซ็ง ข่ากระโทก

2.2.9 นายสมหมาย สมการ

2.2.10 นายสามารถ ผ่องอนันต์ ผู้ควบคุม

ปัญหาที่พบในการบริหารจัดการ ด้านสุขอนามัย และสิ่งแวดล้อม พบว่าปัญหาที่เกี่ยวกับการบริการด้านสุขอนามัย ได้แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ คือ

1. กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการบริการ เช่น ไม่ทราบว่ามีการรถสุขาเคลื่อนที่ หรือหน่วยปฐมพยาบาล

2. กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ทราบว่ามีการบริการ แต่เห็นว่าไม่เพียงพอ นายปฏิพงษ์ ปัทมาลี นักท่องเที่ยวจากจังหวัดกำแพงเพชร กล่าวว่า ไม่ทราบว่ามีการบริการรถสุขาเคลื่อนที่ หรือการให้บริการหน่วยปฐมพยาบาล (ปฏิพงษ์ ปัทมาลี. 2551 : สัมภาษณ์)

นางวัชรีย์ บุญช่วย นักท่องเที่ยวจากจังหวัดขอนแก่น กล่าวว่า ไม่ทราบในเรื่องของการให้บริการด้านของรถสุขาเคลื่อนที่ และหน่วยปฐมพยาบาล (วัชรีย์ บุญช่วย. 2551 : สัมภาษณ์)

จากการสังเกตของผู้วิจัย ในวันงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ในการให้บริการด้านสุขอนามัย พบว่า มีการบริการของเจ้าหน้าที่ในขบวนแห่ของแต่ละวัด และมีการบริการหน่วยปฐมพยาบาลในบริเวณต้นที่อำนวยความสะดวก ให้บริการตั้งแต่เวลา 13.00 น. ถึงเวลา 22.00 น. หลังจากพิธีการบนเวทีเสร็จสิ้น หลังจากนั้นก็ไม่มีเจ้าหน้าที่ให้บริการ ในส่วนของรถสุขาเคลื่อนที่จำนวน 1 คัน เปิดให้บริการตั้งแต่ เวลาประมาณ 13.00 น. ถึงเวลา 22.00 น. เช่นเดียวกัน ซึ่งหลังจากเวลา 22.00 น. ก็ปรากฏว่า ยังมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมงานอยู่ นอกจากนี้ยังมีนักแสดงที่ในคณะลูก ผู้ประกอบการสวนสนุก พ่อค้า แม่ค้า ที่ขายของในงาน รวมถึงคณะกรรมการวัด ช่างเทียนที่อยู่ฝ้าขบวนรถเทียนพรรษาของตน

ส่วนในด้านของสิ่งแวดล้อมผู้วิจัยมุ่งประเด็นไปที่ การจัดการด้านทัศนียภาพของงานแห่เทียนโดยรวม และการจัดการด้านขยะในงาน พบว่า มีการจัดถังขยะรองรับขยะจำนวน 5 จุด คือ บริเวณ ต้นที่อำนวยความสะดวก และมุมสนามกีฬาเทศบาลจำนวน 4 จุด ซึ่งไม่เพียงพอจากการสังเกตของผู้วิจัย จำนวนขยะบนพื้นในงานยังมีจำนวนมาก ในเรื่องของทัศนียภาพของการจัดงานโดยรวมจากการสัมภาษณ์กลุ่มนักท่องเที่ยว ถือว่าอยู่ในระดับดี

ด้านนางจริยา ชัยประภากร รักษาการผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม กล่าวว่า ปัญหาที่พบในเรื่องของสิ่งแวดล้อม คือ การขายของของพ่อค้า และแม่ค้า โดยไม่รักษาระเบียบที่วางไว้ ทำให้เสียทัศนียภาพ และการทิ้งขยะไม่เป็นที่ของผู้เที่ยวชมงาน ทำให้พบขยะอยู่บนพื้น อย่างไรก็ตามมีการจัดเตรียมเจ้าหน้าที่ในการเก็บกวาดขยะให้แล้วเสร็จก่อนเวลา 06.00 น. ของวันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 เพื่อไม่ให้ผู้คนที่สัญจรผ่านไปมาเห็นภาพที่ไม่เหมาะสมของขยะในบริเวณงาน (จริยา ชัยประภากร. 2551 : สัมภาษณ์)

ส่วนนายปกรณ์ ทองเปลว เจ้าพนักงานธุรการ 5 สำนักเทศบาลตำบลโชคชัย คณะกรรมการจัดงานประเพณีแห่เทียนฝ่ายสถานที่ กล่าวว่า ด้วยเทศบาลมีโครงการสร้างตลาดใหม่ จึงมีการสร้างตลาดชั่วคราว ในบริเวณสนามกีฬาเทศบาล ซึ่งใช้จัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา

ดังนั้น ในเรื่องปัญหาของด้านทัศนียภาพของการจัดงาน จึงอาจมีบ้างเล็กน้อย (ปกรณั ทองเปลว. 2551 : สัมภาษณ์)

นางสาวบุษยา นุหัง วัฒนธรรมอำเภอโชคชัย กล่าวว่า มีการบริหารจัดการพื้นที่ การจัดงานประเพณีไม่เหมาะสม เช่น การจัดพื้นที่ให้มีสวนสนุกเข้ามาเล่นในบริเวณสนามกีฬา ที่ใช้จัดงาน มีรถเข็นขายของในบริเวณรถเข็นพระยาจอดอยู่ ทำให้บดบังรถขบวนเทียนพรรษา ซึ่งเป็นจุดขายหลักของงานประเพณี อีกทั้งมีการจัดพื้นที่ขายของของพ่อค้า แม่ค้า มากเกินไป จนทำให้ไม่สะดวกต่อการเดินเลือกซื้อสินค้า (บุษยา นุหัง. 2551 : สัมภาษณ์)

สรุปการบริหารจัดการด้านสุขอนามัย และสิ่งแวดล้อม พบว่า มีการบริหารจัดการที่ค่อนข้างชัดเจน มีการแบ่งงานของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานกองสาธารณสุขย่อย หลังจากมีการมอบหมายงานหลักจากสำนักงานเทศบาล การให้บริการ สามารถแบ่งเป็น 2 งานหลัก คือ

1. ด้านสุขอนามัย แบ่งเป็น 3 ฝ่ายย่อย คือ 1) ฝ่ายปฐมพยาบาล ซึ่งมีทั้งการจัดเจ้าหน้าที่ดูแลในขบวนแห่ของแต่ละวัด จำนวน 5 วัด วัดละ 1 คน มีการตั้งหน่วยปฐมพยาบาลในบริเวณพื้นที่อำนวยความสะดวก และจัดเตรียมรถพยาบาลพร้อมการขนส่ง กรณีมีผู้ป่วยที่ต้องนำส่งโรงพยาบาล 2) ฝ่ายบริการนำดื่ม ทั้งคณะกรรมการตัดสินต้นเทียนพรรษา กรรมการตัดสินขบวนแห่ และคณะผู้บริหาร ประธาน แจกผู้มีเกียรติในพิธี 3) ฝ่ายดูแลทำความสะอาดโต๊ะ เก้าอี้ แก้วน้ำ ที่ใช้ในบริเวณพื้นที่อำนวยความสะดวก

2. ด้านสิ่งแวดล้อม แบ่งเป็น 2 ฝ่ายย่อย คือ 1) ฝ่ายดูแลความสะอาดบริเวณงาน มีการบริหารจัดการด้านการดูแลความสะอาด โดยมีการบริการจัดเตรียมถังขยะทั้งหมด 5 จุดบริการ ได้แก่ จุดที่ 1 บริเวณพื้นที่อำนวยความสะดวก จุดที่ 2, 3, 4, 5 คือ บริเวณมุมสนามกีฬาเทศบาลที่ใช้จัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา 2) ฝ่ายจัดระเบียบผู้ขายของ โดยมีการจัดเจ้าหน้าที่ในการควบคุมดูแล ผู้ที่เข้ามาค้าขายในบริเวณงานประเพณี ทั้งตั้งแผงลอย หาบเร่ รถเข็น เพื่อให้เป็นไปในความเรียบร้อย เป็นระเบียบ

ส่วนปัญหาที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านสุขอนามัย และสิ่งแวดล้อม พบว่า ในด้านของสุขอนามัย มี 2 ประเด็น คือ 1) ประเด็นของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ไม่ทราบการให้บริการ 2) ประเด็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เห็นว่ามีบริการน้อยเกินไป ไม่เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว เวลาในการให้บริการเป็นเพียงระยะเวลาสั้น ๆ ซึ่งหลังจากการรงคให้บริการแล้ว ยังมีนักท่องเที่ยวที่ชมงานอยู่ แม้กระทั่งนักแสดงที่มาพร้อมกับคณะลูก พ่อค้า แม่ค้า และกรรมการวัดที่อยู่ฝ้าขบวนรถเข็นพระยา ส่วนด้านของสิ่งแวดล้อม ปัญหาที่สำคัญได้แก่ การตั้งพื้นที่ของสวนสนุก การจัดพื้นที่ในการขายของ และการควบคุมพ่อค้า แม่ค้า ในการเข้ามาขายของในบริเวณงาน ไม่เป็นระเบียบ ทำให้เสียทัศนียภาพของการจัดงาน

2.4 ด้านการแสดงศิลปวัฒนธรรม

การแสดงในขบวนแห่ประกอบรถขบวนเทียนพรรษา

จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า ในขบวนแห่ของแต่ละคุ้มวัด มีการแสดง การฟ้อนรำที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ประกอบด้วยเครื่องดนตรีพื้นบ้าน อาทิ เช่น การรำโทน โคราช การรำกลองยาว นอกจากนี้ยังมีการประยุกต์การฟ้อนรำร่วมกับวงอิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้ เครื่องดนตรีสากล เข้ามาร่วม เรียกว่า “วงเถิดเทิง” โดยทุกวัดจะมีขบวนฟ้อนรำ ร่วมเข้ามา ในขบวนแห่ทุกวัด ซึ่งคณะกรรมการวัด ชาวบ้าน ครู นักเรียน ที่อยู่ในชุมชนคุ้มวัดต่าง ๆ จะประสานงาน วางแผน และร่วมมือร่วมใจกัน ฝึกซ้อม เพื่อแสดงในขบวนแห่ ทั้งนี้งบประมาณ ที่ได้ในการจัดการนี้ จากการสอบถาม พบว่า กรรมการวัดที่รับผิดชอบขบวนแต่ละอย่าง จะเป็น ผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายเอง โดยการทดลองจ่ายก่อน เมื่อเสร็จงาน จะนำยอดค่าใช้จ่าย มาเบิกกับ ทางกรรมการวัดที่รับผิดชอบเรื่องเงินรายได้จากงานแห่เทียน อนึ่งพบว่าบุคลากรสำคัญในการจัดการ เรื่องการฟ้อนรำของขบวนแห่ในแต่ละวัด คือ ครูที่อยู่โรงเรียนในชุมชนใกล้เคียงกับวัดนั่นเอง จะทำหน้าที่ ตั้งแต่ คัดเลือกนักเรียน ชาวบ้าน ที่สามารถจะฟ้อนรำ หรือเคยทำหน้าที่การฟ้อนรำ มาก่อน มาทำการฝึกซ้อม เมื่อถึงวันงานแห่เทียน ครูผู้รับผิดชอบ ก็จะดำเนินการหาเสื้อผ้า เครื่องแต่งตัว ให้กับนักเรียน ส่วนชาวบ้าน จะรับผิดชอบกันเอง (สินวล ชัยจันทร์. 2551 : สัมภาษณ์)

ในประเพณีแห่เทียนพรรษา ของอำเภอโชคชัย ประจำปี พ.ศ. 2551 แต่ละวัดมีการฟ้อนรำที่แสดงออกในด้านศิลปวัฒนธรรมของตนเอง ในขบวนแห่ ดังนี้

1. วัดบึง มีขบวนรำเชิงของนักเรียน นำหน้าขบวนแห่ต้นเทียน จำนวน 30 คน มีขบวนรำเถิดเทิงเทิดพระเกียรติ ของกลุ่มแม่บ้านในชุมชนของวัดบึง จำนวน 30 คน และมีการขบวนรำ ทอดผ้าป่ามหาวิบาก จำนวน 10 คน (ปาติดา เจียรณัย. 2551 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 35 การฟ้อนรำของนักเรียน กลุ่มแม่บ้าน ในขบวนแห่ของวัดบึง

2. วัดนอก มีการฟ้อนรำของนักเรียนเพียงขบวนเดียว เรียกว่า รำกลองยาว ใช้นักเรียนที่แสดงทั้งหมด จำนวน 70 คน (พรรณีพา ปั้นดี. 2551 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 36 การฟ้อนของนักเรียน ในขบวนแห่ วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์

3. วัดศรีพุทธาราม (วัดใน) มีการรำของกลุ่มแม่บ้าน คนตรีที่ใช้ เป็นคนตรีวงเถิดเทิง จำนวนนักแสดงประมาณ 25 คน

ภาพประกอบ 37 การรำของกลุ่มแม่บ้าน ในขบวนแห่วัดศรีพุทธาราม

4. วัดใหม่ มีการรำวงเถิดเทิง รำกลองยาว รำโขน ของกลุ่มแม่บ้าน และ ชาวบ้านทั่วไป นักแสดงทั้งหมด จำนวน 60 คน

ภาพประกอบ 38 การรำของกลุ่มแม่บ้าน ในขบวนแห่ วัดใหม่สระประทุม

5. วัดโบสถ์คงคาล้อม มีการฟ้อนรำของนักเรียน ชุดรำกลองยาว จำนวน นักแสดง ทั้งหมด จำนวน 70 คน และการรำโทนของชาวบ้าน จำนวน 15 คน (ชลดา รูปสระน้อย, 2551 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 39 การฟ้อนรำของนักเรียน และกลุ่มแม่บ้านในขบวนแห่ วัดโบสถ์คงคาล้อม

การแสดงบนเวทีกลาง

มีการประสานงาน โดยการขอความอนุเคราะห์จากโรงเรียนต่าง ๆ ส่งการแสดงของนักเรียน แสดงบนเวทีกลางตั้งแต่ เวลา 17.00 น. ถึงเวลา 21.00 น. โดยประมาณ เมื่อขบวนแห่เทียนพรรษาของทางวัดที่เข้าร่วมประเพณี เข้าสู่บริเวณสนามกีฬาากลางอำเภอ โขกชัยครบทุกขบวนแล้ว ในช่วงภาคค่ำ หลังจากพิธีเปิดงาน มีการจัดการแสดง ของนักเรียนจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ อาทิ เช่น โรงเรียนโขกชัยสามัคคี โรงเรียนบ้านบึง โรงเรียนสายมิตรโขกชัย โรงเรียนโขกชัยพรหมบุตรบริหาร โรงเรียนบ้านพิชิตคเชนทร์ โรงเรียนบ้านบึงทับปร่างค์ โรงเรียนอนุบาลบัณฑิตน้อย

จากเอกสารรายการแสดงของโรงเรียนต่าง ๆ ในงานงานประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอโขงเจียม ประจำปี 2551 มีรายการแสดงทั้งสิ้น 9 รายการ ดังนี้

ตาราง 16 รายการการแสดงของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ

ลำดับ ที่	ชื่อ โรงเรียน	ชื่อชุดการแสดง	จำนวน นักแสดง
1	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลโขงเจียม (โรงเรียนบ้านบึง)	เต้นประกอบเพลง “หนุ่มโคราช”	10 คน
2	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลโขงเจียม (โรงเรียนบ้านบึง)	เซิ้งบั้งไฟ	13 คน
3	โรงเรียนอนุบาลบัณฑิตน้อย	รำประกอบเพลง “จิ้งจอกโลก”	15 คน
4	โรงเรียนอนุบาลบัณฑิตน้อย	จินตลีลา “พระเทพทรงบุญ”	12 คน
5	โรงเรียนบ้านบึง	ฟ้อนภูไท	6 คน
6	โรงเรียนบ้านพิชิตเขนทร์	รำไทพวน	8 คน
7	โรงเรียนโขงเจียมพรหมบุตรบริหาร	ฟ้อนอวยพร	8 คน
8	โรงเรียนโขงเจียมสามัคคี	เซิ้งกะโป้	16 คน
9	สถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพบ้านนารีสวัสดิ์	จินตลีลา “เพลงกล่อม”	8 คน

ภาพประกอบ 40 การแสดงบนเวทีของนักเรียนจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ

การแสดงมหรสพต่าง ๆ

มีการจ้างมหรสพสมโภช คือ ลิเกคณะพงษ์เพชรเบญจพร ลิเกชื่อดัง จากอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อแสดงในงานหลังจากการประกาศผลรางวัลการตัดสิน ดันเทียนพรรษา และขบวนแห่แล้ว โดยเริ่มทำการแสดงตั้งแต่เวลา 21.30 น. ของวันที่ 16 กรกฎาคม 2551 ถึงเวลา 06.00 น. ของวันที่ 17 กรกฎาคม 2551

ภาพประกอบ 41 การแสดงมหรสพลีเกหลังจากประกาศผลการตัดสินรางวัลดันเทียนพรรษา และขบวนแห่

ปัญหาการบริหารจัดการ ด้านการแสดงศิลปวัฒนธรรม พบว่า ในด้านของกลุ่มผู้ปฏิบัติ กล่าวว่า การบริหารจัดการด้านการการแสดงศิลปวัฒนธรรม โดยเทศบาลตำบลโชคชัย ได้ขอความอนุเคราะห์การแสดงจากโรงเรียนต่าง ๆ มีการให้เงินสนับสนุนในการจัดชุดการแสดงของโรงเรียนเป็นเงิน 100 บาท ต่อนักแสดง 1 คน ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ค่าใช้จ่ายในการแต่งหน้า ค่าชุด ก็มีราคามากกว่า 100 บาท โดยเงินที่ทางเทศบาลมอบให้ ก็จะให้เป็นรางวัลแก่เด็กนักเรียนที่แสดงบนเวที ดังนั้น ค่าใช้จ่ายทั้งหมดจึงเป็นภาระแก่โรงเรียนที่ส่งการแสดง ในส่วนของกลุ่มนักท่องเที่ยวมองว่า การแสดงออกด้านศิลปวัฒนธรรม ยังมีน้อย ไม่เป็นที่น่าสนใจที่จะสามารถดึงดูดดึงดูดนักท่องเที่ยวได้

นางปาลิดา เจียรณัย ครูโรงเรียนบ้านบึง ผู้ฝึกสอนการแสดงนาฏศิลป์เพื่อร่วมแสดงบนเวทีงานประเพณี กล่าวว่า เงินสนับสนุนที่ให้กับโรงเรียนในการส่งนักแสดงเข้าร่วมมีจำนวนน้อยเกินไป โดยเทศบาลได้ให้เงินสนับสนุนจำนวน 100 บาท / นักแสดง 1 คน ซึ่งค่าใช้จ่ายในการจัดการแสดงคิดเฉลี่ย / นักแสดง 1 คน นั้น เป็นจำนวนเงินถึง 200 บาท

ซึ่งโรงเรียนต้องรับภาระในส่วนนี้เอง ส่วนเงินสนับสนุนจำนวน 100 บาท โรงเรียนก็จะมอบให้เป็นรางวัลแก่นักเรียน (ปาติดา เจียรณชัย. 2551 : สัมภาษณ์)

ด้านนายวัชพันธ์ ต้องกระโทก รักษาการหัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล ตำบลโชคชัย ทำหน้าที่หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์ในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโชคชัย กล่าวว่า ในส่วนของศิลปวัฒนธรรมในการแสดงบนเวที และมหรสพสมโภช ยังไม่มีจุดเด่น และไม่เป็นที่น่าสนใจ ที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชมงานได้ (วัชพันธ์ ต้องกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์)

ด้านนายสอชิง ชินรัตน์ นักประชาสัมพันธ์วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์ กล่าวว่า การบริหารจัดการเวลาการแสดง และพิธีการบนเวที มีจำกัด เป็นการเร่งการแสดง ผู้ชมไม่ได้ซาบซึ้งถึงศิลปะแสดงเท่าใดนัก ส่วนการแสดงมหรสพก็มีจำนวนน้อยเกินไป (สอชิง ชินรัตน์. 2551 : สัมภาษณ์)

สรุปการบริหารจัดการด้านศิลปวัฒนธรรม ได้ข้อมูลว่า เทศบาลมีการตั้งงบประมาณในด้านของการแข่งขันขบวนแห่ โดยรางวัลที่ 1 เป็นเงินจำนวน 30,000 บาท รางวัลที่ 2 จำนวน 25,000 บาท รางวัลที่ 3 จำนวนเงิน 20,000 บาท รางวัลที่ 4 จำนวนเงิน 15,000 บาท และรางวัลที่ 5 จำนวนเงิน 10,000 บาท ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้แต่ละวัดมีการจัดการแสดงศิลปวัฒนธรรม การแสดงฟ้อนรำ ประกอบด้วยการรำของนักเรียน กลุ่มแม่บ้าน ชาวบ้านทั่วไป คนตรีที่ใช้ มีทั้งคนตรีในท้องถิ่น เช่น โทณ กลองยาว และคนตรีสากล ได้แก่ วงเถิดเทิง ส่วนการแสดงบนเวที เทศบาลได้ขอความอนุเคราะห์จากสถาบันการศึกษาโรงเรียนต่าง ๆ ในเขตเทศบาลตำบลโชคชัย ส่งการแสดงเข้าร่วมบนเวทีตั้งแต่เวลา 18.00 น. จนถึงเวลา 22.00 น. มีทั้ง 9 รายการ ได้แก่ 1) เต้นประกอบเพลง “หนุ่มโคราช” ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลโชคชัย (โรงเรียนบ้านบึง) 2) รำเซิ้งบั้งไฟ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลโชคชัย (โรงเรียนบ้านพิชิตคเชนทร์) 3) รำประกอบเพลง “จรัลจิตลอก” ของโรงเรียนอนุบาลบัณฑิตน้อย 4) จินตลีลา “พระเทพทรงบุญ” ของโรงเรียนอนุบาลบัณฑิตน้อย 5) รำฟ้อนภูไท ของโรงเรียนบ้านบึง 6) รำไทพวน ของโรงเรียนบ้านพิชิตคเชนทร์ 7) ฟ้อนอวยพร จากโรงเรียนโชคชัยพรหมบุตรบริหาร 8) เซิ้งกะโป๋ จากโรงเรียนโชคชัยพรหมบุตรบริหาร และ 9) จินตลีลา “เพลงกล่อม” จากสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพบ้านนารีสวัสดิ์ โดยเทศบาลตำบลโชคชัย ได้ให้เงินสนับสนุน จำนวน 100 / นักแสดง 1 คน ตามรายการแสดงของโรงเรียนต่าง ๆ ด้านการแสดงมหรสพ มีการจัดหาลิเก คณะพวงษ์เพชรเบญจพร มาแสดงสมโภชในงาน ส่วนปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการ พบว่า ในการแสดงของขบวนแห่ นักแสดงต้องรับภาระในการจัดหาชุดเสื้อผ้า ค่าใช้จ่ายในการแต่งตัว เพราะวัดยังไม่มียกงบประมาณให้ ด้วยเงินที่ทางเทศบาลสนับสนุนจำนวน

20,000 บาท นั้นได้นำไปใช้จ่ายในส่วนของขบวนต้นเทียนพรรษา ส่วนการแสดงบนเวทีนั้น การสนับสนุนเงินให้โรงเรียนต่าง ๆ ที่ส่งรายการแสดงบนเวที มีจำนวนน้อยเกินไป ไม่พอเพียงกับค่าใช้จ่ายในการจัดการแสดง ในด้านของมหรสพที่ทางเทศบาลจัดหามาแสดงในงานก็ไม่น่าสนใจ และน้อยเกินไป ไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว

ตอนที่ 3 แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอโขกชัย จังหวัดนครราชสีมา

จากการเก็บข้อมูลจาก กลุ่มผู้รู้ (Key Informant) ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก เพื่อให้ได้ ข้อมูลด้านนโยบาย การวางแผนการบริหารจัดการ ของภาครัฐและเอกชน การประสานงานในการ จัดงานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การวางแผนประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอโขกชัย จังหวัดนครราชสีมา และการบริการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ โดยมีเกณฑ์ในการ คัดเลือก คือเป็นบุคคลระดับหัวหน้างานในการประชุม วางแผนการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอโขกชัย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 20 คน และกลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informant) ซึ่งเป็น กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกในการปฏิบัติเกี่ยวกับประเพณีแห่เทียนพรรษา แบ่งเป็น ประวัติความเป็นมา ลักษณะการจัดประเพณีแห่เทียน ผู้ให้ข้อมูลภาครัฐในการปฏิบัติด้านความปลอดภัย สภาพแวดล้อม การบริการ ศิลปะการแสดง ตลอดจนปัญหาอุปสรรค ในการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา รวมทั้งข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่มีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกชัย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 40 คน และกลุ่มทั่วไป (General Informant) ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโขกชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยคัดเลือกจากประชาชนทั่วไปที่เข้าร่วมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา และ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมงาน จำนวน 35 คน โดยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ ได้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอโขกชัย จังหวัดนครราชสีมา ดังนี้

1. แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรในการดำเนินงาน

ด้านบุคคล

1. วัด ในการบริหารจัดการด้านทรัพยากรบุคคลในกิจกรรมงานประเพณี แห่เทียนพรรษาของแต่ละวัด โดยศึกษาจากรูปแบบการดำเนินงานของวัดที่ประสบผลสำเร็จ โดยภาพรวมโดยมีตัวชี้วัดจากผล รางวัลชนะเลิศขบวนต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่การละเล่น พบว่า วัดที่ประสบผลสำเร็จมีการบริหารจัดการด้านบุคคลอย่างเป็นรูปธรรม มีการประสานงาน กำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ผู้นำทั้งในวัด และชุมชน มีผลอย่างมากในการ

ผลักดันกิจกรรมให้บรรลุความสำเร็จได้อย่างดี โดยเจ้าอาวาสวัด เป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ด้วยกระบวนการตกแตงต้นเทียนพรรษา ของอำเภอโชคชัย ทุกวัด จัดทำขึ้นในวัด ดังนั้นเจ้าอาวาสวัดซึ่งถือว่าเป็นผู้ปกครองดูแลวัด หากเป็นบุคคลที่สนับสนุนกิจกรรมในการแตงขบวนต้นเทียนพรรษา ของคนในชุมชน ก็จะเป็นขวัญกำลังใจอย่างมาก ทั้งผู้นำชุมชนต่าง ๆ ในเขตคุ้มวัด ก็ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญ วัดที่มีผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกิจกรรมแห่เทียนพรรษา ก็จะเป็นกำลังสำคัญในการเชิญชวนชาวบ้านชุมชนได้เข้ามามีบทบาทด้วยเช่นกัน หากแต่วัดใด ที่ผู้นำชุมชนไม่ให้ความสนใจในกิจกรรม ก็เป็นข้อจำกัดอย่างมากในการเกิดปัญหาขาดบุคลากรในการขับเคลื่อนงานประเพณีนี้ (เลิศ กุ่มกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์) ดังนั้นการบริหารทรัพยากรบุคคลในส่วนของวัด จึงควรเริ่มต้นที่ เจ้าอาวาสวัด ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของพระสงฆ์ในวัด รวมถึงอุบาสก อุบาสิกา ชาวบ้าน หากสามารถสร้างแนวคิดในการให้ความสำคัญของการแตงขบวนต้นเทียนพรรษาประจำปีของวัด กับเจ้าอาวาส ก็เป็นทางหนึ่งที่จะเป็นจุดเริ่มต้นที่จะสามารถทำให้กิจกรรมงานแห่เทียนพรรษาบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างดี นอกจากนี้การกระตุ้นความคิดท้องถิ่นนิยม (Localization) ของคนในชุมชนก็จะสามารถสร้างแรงบันดาลใจในการมีส่วนร่วม (Participation) ซึ่งจะสามารถนำคนในชุมชนเข้ามาสร้างสรรค์ผลงานขบวนต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่ ของคุ้มวัดต่าง ๆ จนประสบผลสำเร็จได้ในที่สุด ดังนั้นการจัดรูปแบบองค์กรการบริหารงานด้านบุคคล และการดำเนินงาน เจ้าอาวาสควรมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นผู้ประสานงานกับผู้นำชุมชนในเขตคุ้มวัด และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานของวัด จากนั้นจึงควรมีการวางแผน กำหนดบทบาทของบุคคลอย่างชัดเจน และแบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ฝ่ายบริการ มีหน้าที่หลักในการดำเนินการให้บริการ เช่น อาหาร เครื่องดื่ม พาหนะ รวมถึง กิจกรรมอันสามารถอำนวยความสะดวกแก่แก่บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของทางวัด ซึ่งถือได้ว่าเป็นการดำเนินงานที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในด้านที่เป็นขวัญกำลังใจของชาวบ้าน และกับทรัพยากรบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมส่วนรวม

1.2 ฝ่ายงบประมาณ มีหน้าที่ในการดำเนินการจัดหาทุนเพื่อนำมาใช้ ในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของทางวัด โดยเริ่มจากการประเมินความพร้อมทรัพยากรของวัด รวมถึงชุมชน ว่าสามารถดำเนินงานได้เพียงใด อันจะทำให้การบริหารจัดการให้มีความเหมาะสมกับปัจจัยที่มีอยู่ หรืออาจจะวางแผนในการระดมเงินทุนเพิ่มเติม บริหารจัดการเพื่อให้สามารถเกิดส่วนต่างระหว่างรายรับกับรายจ่ายให้มากขึ้น ลดปัจจัยที่ทำให้เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งจะทำให้มีเงินทุนเหลือเพื่อใช้ดำเนินการในปีต่อไปได้ดียิ่งขึ้น

1.3 ฝ่ายประสานงาน มีหน้าที่ในการเป็นผู้ประสานงานกับฝ่ายต่าง ๆ ให้มีการดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย เป็นฝ่ายที่ตัดสินใจ แก้ปัญหา หาแนวทางในการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อให้ทางวัดสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ และประสบความสำเร็จในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา

1.4 ฝ่ายขบวน มีหน้าที่ที่สำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินการด้านการตกแต่ง ขบวนต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่แสดงการละเล่น ซึ่งเป็นหัวใจหลักของกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ในฝ่ายนี้ควรมีการแบ่งหน้าที่ย่อยเป็นฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้

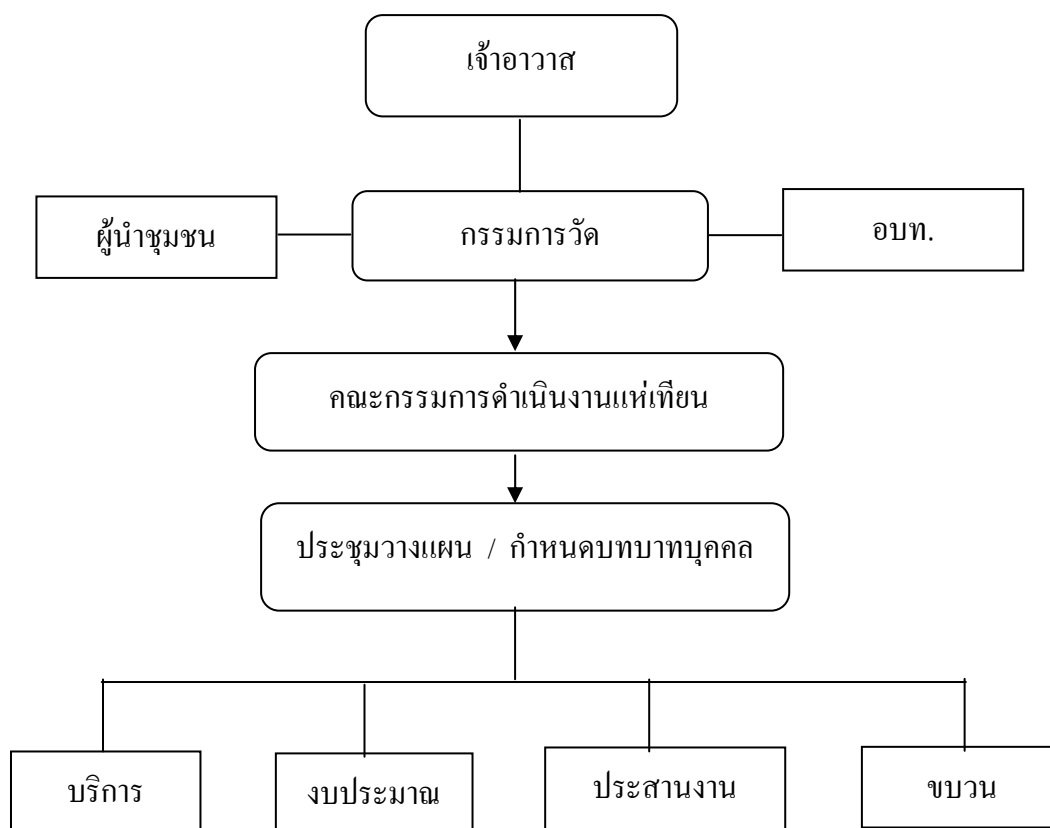
1.4.1 ฝ่ายขบวนต้นเทียนพรรษา มีหน้าที่ในการประชุมวางแผน กำหนดบทบาท หน้าที่ สรรหาช่างเทียนที่จะมาดำเนินการตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา รวมถึงวางรูปแบบ เนื้อหาที่จะนำมาใช้แกะสลักต้นเทียนพรรษา รวมถึงการวางแผนประกอบเรื่องบนขบวนรถต้นเทียนพรรษา

1.4.2 ฝ่ายขบวนแห่การละเล่น มีหน้าที่ในการวางรูปแบบ เนื้อหาของการแสดงที่จะนำมาใช้ในขบวน จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ประกอบการแสดง คนตรีที่จะนำมาใช้บรรเลงประกอบการแสดง

1.4.3 ฝ่ายนักแสดง มีหน้าที่ในการจัดหานักแสดงในการละเล่น การฟ้อนรำ นางเทพี รวมถึงจัดหาเสื้อผ้าที่ใช้ในการแต่งกายของนักแสดง

ทั้งนี้การกำหนดการบริหารจัดการด้านบุคคลออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงทรัพยากรบุคคลในวัด และชุมชน แต่ละฝ่ายอาจจะมีบุคคลใด บุคคลหนึ่งที่ทำงานหลายหน้าที่ ซึ่งไม่ได้เป็นข้อจำกัดในการปฏิบัติงาน หากแต่การแบ่งงานออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ อย่างชัดเจน เพื่อที่จะทำให้การบริหารจัดการเป็นไปได้อย่างเป็นระบบ สามารถตรวจสอบความก้าวหน้าของการดำเนินงานรวมถึงสามารถสร้างความตระหนักในการปฏิบัติงานของบุคคลได้เป็นอย่างดี ดังนั้นวัดจึงควรมีการนำรูปแบบการบริหารจัดการด้านบุคคลไปใช้ ในการดำเนินงาน อันจะสามารถทำให้การดำเนินกิจกรรมในงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประสบความสำเร็จได้ในระดับหนึ่ง

ภาพประกอบ 42 รูปแบบการจัดองค์กรการบริหารงานด้านบุคคลในวัด

2. เทศบาลตำบลโชคชัย ในการบริหารจัดการด้านการวางแผนงานการดำเนินงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ของทางเทศบาล จากการสัมภาษณ์ นายอรินทร์ ชุมกระโทก กรรมการวัดบึง อำเภอโชคชัย ได้เสนอแนวทางการว่า การวางแผนในด้านบุคลากร ควรมีการประสานงานร่วมกันจากเทศบาลต่าง ๆ รวมทั้งองค์กรบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอโชคชัย ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดงาน เพื่อให้ชุมชนต่าง ๆ มีแรงกระตุ้น ให้เข้ามามีส่วนร่วมประเพณีให้มากขึ้น อีกประการหนึ่งเพื่อให้วัดที่เคยส่งขบวนต้นเทียนพรรษาเข้าร่วมประเพณีในอดีต กลับมาร่วมประเพณี ก็จะสามารถทำให้งานประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโชคชัยมีความหลากหลายมากขึ้น (อรินทร์ ชุมกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์) สอดคล้องกับนายสุวิทย์ ศรีกระโทก ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบึง กล่าวว่า ควรมีการให้หน่วยงานอื่น ๆ เข้ามาช่วยในการมีส่วนร่วมมากกว่านี้ ซึ่งปัจจุบันมีเพียงสำนักงานเทศบาล สถานีตำรวจภูธรอำเภอโชคชัย

การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค และโรงเรียนต่าง ๆ เท่านั้น ที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนงานประเพณี ซึ่งงานประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโชคชัย คนในอำเภอโชคชัยควรจะมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้วย จะทำให้เกิดแนวความคิดที่หลากหลาย และอาจจะมี การสนับสนุน ด้านงบประมาณเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย (สุวิทย์ ศรีกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์) ด้านนางสารภี เหมากระโทก ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 4 ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา และกรรมการ วัดนอกริวกวักวายุฤทธิ์ ได้เสนอว่า ควรมีการวางแผนในการบริหารจัดการงานประเพณีร่วมกับ หน่วยงานภาคส่วนอื่น ๆ เพื่อให้การจัดงานประเพณีเป็นไปในด้านที่เป็นงานของคนในอำเภอโชคชัย มิใช่เป็นงานในระดับ ตำบลโชคชัยเท่านั้น ดังนั้น ควรจะมีการประสานงานร่วมกับหน่วยงาน ทางเทศบาลอื่น ๆ เช่น เทศบาลตำบลด่านเกวียน เทศบาลตำบลท่าเยี่ยม ตลอดจนองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ ในอำเภอโชคชัย เพื่อเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของ องค์กรประชาชนในพื้นที่ รวมถึงมีทรัพยากรบุคคลในการจัดงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (สารภี เหมากระโทก. 2551 : สัมภาษณ์) โดยสามารถสรุป ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการ ด้านการวางแผนงานบุคคล ได้ดังนี้

2.1 ควรจะมีการประสานงานกับหน่วยงาน และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น อื่น ๆ ในเขตพื้นที่อำเภอโชคชัย เพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ อีกประการหนึ่ง คือ การสร้างความหลากหลายของจำนวนขบวนเทียนพรรษา ที่ในปัจจุบัน

มีเพียง 5 วัด ที่ส่งขบวนเทียนพรรษาเข้าร่วมแข่งขันในงานประเพณี อันจะสามารถเพิ่มวัดอุทิศ ทางวัฒนธรรมให้เป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวในพื้นที่ และต่างพื้นที่ให้เข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้นอีกด้วย

2.2 ควรมีการประสานงานขอความร่วมมือในด้านของทรัพยากรบุคคลนอก พื้นที่ ที่มีความรู้ความสามารถ ในเรื่องของกรรมการตัดสินต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม อันจะเป็นการลดปัญหาขัดแย้งในการประกวดแข่งขัน

2.3 ควรมีการเพิ่มระยะเวลาในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาให้มากกว่านี้เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับทางวัด และชุมชน

โดยกระบวนการจัดการและบริหารจัดการตามที่ ชนงกรณ์ คุณทลบุตร (2549 : 2-5) ที่กล่าวว่า การจัดการต้องประกอบด้วยคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันทำงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน และกล่าวถึงกระบวนการจัดการ (Management Process) ว่า กระบวนการจัดการประกอบด้วยหน้าที่ทางการจัดการ (Managerial Function) ดังต่อไปนี้ การวางแผน (Planning) เป็นการพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน รวมทั้งพิจารณา ข้อจำกัดต่าง ๆ และทำการกำหนดล่วงหน้าถึงวิธีการปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติ ทรัพยากรที่ต้องการ เวลาที่แล้วเสร็จ และผลที่ได้ การจัดองค์กร (Organizing) เป็นการกำหนดระบบการทำงานของหน้าที่ต่าง ๆ ในองค์กรเพื่อให้เกิดการประสานงานที่ดี ในการจัดองค์กรนั้น รวมถึงแต่

การกำหนดหมวดหมู่ของงาน กำหนดวิธีการสื่อสารระหว่างฝ่ายต่าง ๆ การวางแผนทางด้านทรัพยากรมนุษย์เพื่อปฏิบัติงานในตำแหน่งต่าง ๆ การอำนวยความสะดวก (Directing) หมายถึง การมีผู้รับผิดชอบในงานด้านต่าง ๆ ขององค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ การควบคุม (Controlling) หมายถึง การติดตามผลการปฏิบัติงานเมื่อระยะเวลาผ่านไป เพื่อให้ทราบว่างานที่ได้ดำเนินไปตรงตามระยะเวลาที่กำหนดในแผนหรือไม่ พิจารณารายงานต่าง ๆ และปรึกษากับผู้เกี่ยวข้องเพื่อหาทางปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นไปตามแผน หรือดีกว่าที่แผนการกำหนด นอกจากนี้การจัดการท่องเที่ยวของ ยูพิน ศรีหรั่ง (2549 : 219-220) ที่กล่าวว่าจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการ ได้แก่ คน (Man) หมายถึง ทรัพยากรบุคคลที่ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จของปริมาณงานและคุณภาพงาน โดยเฉพาะการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวต้องอาศัยบุคคลที่มีคุณภาพที่มีความรู้ความสามารถและมีจิตสำนึกในการดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว เครื่องจักร (Machine) หมายถึง อุปกรณ์เครื่องจักรที่จัดหามาเพื่อใช้ปฏิบัติงานในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า เงินทุน (Money) หมายถึง เงินทุนระยะสั้นหรือระยะยาวที่เป็นปัจจัยสำคัญในการให้การสนับสนุนในการจัดหาทรัพยากรต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้การดำเนินกิจกรรมขององค์กรเป็นไปอย่างราบรื่นและประสบผลสำเร็จ วัสดุสิ่งของ (Material) หมายถึง วัตถุดิบ วัสดุสิ่งของที่ต้องจัดหามาใช้ในการดำเนินกิจกรรมขององค์กร ไม่ว่าจะเป็นการผลิตหรือการสร้างการบริการที่ดีแก่ลูกค้า จากที่กล่าวมาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดรูปแบบองค์กรการบริหารงานด้านบุคคล กล่าวคือ สำนักงานเทศบาลควรมีการประสานงานกับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ทั้งองค์กรบริหารส่วนตำบล และองค์กรบริหารส่วนจังหวัด ตลอดจนผู้นำชุมชนต่าง ๆ นอกจากนั้นการประสานงานร่วมกับ หน่วยงานทางราชการ ในอำเภอ อาทิเช่น สถาบันการศึกษา สำนักงานการไฟฟ้า สถานีตำรวจ สถานีอนามัย และโรงพยาบาลในการจัดตั้งองค์กรร่วม เพื่อแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จากนั้นก็ควรมีการประชุมวางแผนการดำเนินงาน กำหนดบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงาน โดยแบ่งงานออกเป็นฝ่ายหลัก 4 ฝ่าย ดังนี้

1. ฝ่ายงบประมาณ มีหน้าที่ดังนี้

- 1.1 จัดหางบประมาณในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา โดยมีการประสานงานขอการสนับสนุนจากหน่วยงาน องค์กรต่าง เพื่อระดมเงินทุนในเพื่อใช้ในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา
- 1.2 จัดเก็บรายได้จากการให้เช่าพื้นที่บริการขายสินค้าในบริเวณงาน และการให้เช่าพื้นที่ของผู้ประกอบการต่าง ๆ ที่ใช้ประโยชน์จากงานประเพณีแห่เทียนพรรษา นอกจากนี้ควรมีการจัดรูปแบบการ โฆษณาผลิตภัณฑ์ของสถานประกอบการห้างร้านเพื่อขอรับเงิน

สนับสนุน ซึ่งจะสามารถได้รับเงินสนับสนุนมาใช้ในการบริหารจัดการ และยังเป็นการสร้าง การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนได้อีกด้วย นอกจากนี้การดำเนิน

1.3 จัดเก็บรายได้จากการให้บริการด้านการท่องเที่ยว โดยมี การประสานงานกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อจัดเก็บรายได้จากการให้บริการ ด้านการท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการเสริม นอกจากการท่องเที่ยวตามอรรถศาสตร์ เช่น การบริการด้านแผนที่การท่องเที่ยว โบสถ์การ์ด รูปถ่าย วิดีทัศน์ งานประเพณี เป็นต้น เพื่อนำเงิน มาใช้ในการบริหารจัดการในปีต่อไป

2. ฝ่ายดำเนินงาน มีหน้าที่ในการดำเนินงานกิจกรรมงานแห่งเทียนพรรษา โดยทั่วไป ซึ่งแบ่งออกเป็นสายงานย่อยออกฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ฝ่ายอำนวยการ มีหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำ ประสาน การปฏิบัติงานระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ในการเตรียมงานและแก้ไข ปัญหาอุปสรรค ให้เป็นไปด้วย ความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

2.2 ฝ่ายสถานที่ มีหน้าที่จัดเตรียมสถานที่บริเวณสนามกีฬาากลาง เทศบาลตำบลโชคชัย โดยการจัดตกแต่งเวทีผูกฟ้ายระบาย ตั้งเต็นท์ โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องใช้อุปกรณ์ ต่าง ๆ ตลอดจนทั้งควบคุมดูแลและประสานเรื่องแสง สีเสียง พลุ

2.3 ฝ่ายจัดเตรียมเอกสารและประสานงานการดำเนินงาน มีหน้าที่ จัดทำคำสั่ง ประกาศต่าง ๆ กำหนดการ แจกหลักเกณฑ์และการรับสมัครต้นเทียนขบวนแห่ ให้คณะกรรมการวัดได้รับทราบ จัดประชุม ขอความอนุเคราะห์ต่าง ๆ ออกหนังสือเชิญผู้มาร่วมงาน ติดต่อประสานงานกับกรรมการตัดสินต้นเทียนและขบวนแห่ พิธีกรดำเนินการ จัดทำและรวบรวม เอกสารการให้คะแนนการประกวดประเภทต่าง ๆ จัดเตรียมเอกสารรับลงทะเบียนและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.4 ฝ่ายพิธีการ มีหน้าที่ในการจัดลำดับขั้นตอนบนเวทีให้เป็นไปด้วย ความเรียบร้อย

2.5 ฝ่ายปฏิคม มีหน้าที่ต้อนรับผู้มาร่วมงาน จัดเตรียมน้ำดื่ม กาแฟ และอาหาร ไว้บริการคณะกรรมการ หัวหน้าส่วนราชการ คณะกรรมการ เจ้าหน้าที่ และอำนวยการ ความสะดวก บริการคณะกรรมการตัดสินขบวนแห่ ต้นเทียนพรรษา ตามจุดให้คะแนนที่กำหนดไว้

2.6 ฝ่ายรักษาความสะอาดและจัดระเบียบร้านค้า มีหน้าที่ดำเนินการ ในเรื่องความสะอาดบริเวณจัดงานก่อนวันงานและหลังจากงานเสร็จสิ้น เก็บ กวาด เช็ดถู โต๊ะเก้าอี้ ภายในเต็นท์อำนวยการให้สะอาดอยู่เสมอตลอดการจัดงาน ควบคุมการจัดระเบียบร้านค้า ในบริเวณงาน ตามความเหมาะสมและจำเป็น

3. ฝ่ายส่งเสริมการท่องเที่ยว

3.1 ฝ่ายประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่ดำเนินการประชาสัมพันธ์การจัดงาน แข่งขันการและขั้นตอนการจัดงานให้ประชาชนรับทราบ เชิญชวนประชาชนร่วมชมกิจกรรม การประกวดต้นเทียน ขบวนแห่ การแสดงประเภทต่าง ๆ รวมทั้งจัดทำสื่อ วัสดุสิ่งพิมพ์ อิเล็กทรอนิกส์ เส้นทางการเดินทางในการร่วมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา

3.2 ฝ่ายบริการนักท่องเที่ยว มีหน้าที่ในการดำเนินการเพื่อจัดบริการ รองรับ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับที่พัก ร้านอาหาร แก่นักท่องเที่ยวต่างถิ่นที่จะเข้ามาเที่ยวในงานประเพณี แห่เทียนพรรษา

3.3 ฝ่ายรักษาความเรียบร้อย มีหน้าที่ ประสานงานกับตำรวจ อปพร. เพื่อวางแผนการรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณงาน จัดแสงกันจราจร ทำป้ายลูกศรชี้บอก ทางเดินรถ และจัดเตรียมรถนำขบวนและจัดคนควบคุมดูแลขบวนแห่ของวัดต่าง ๆ

3.4 ฝ่ายปฐมพยาบาล มีหน้าที่ดูแลปฐมพยาบาลเบื้องต้นสำหรับ นักท่องเที่ยว ผู้มาร่วมงานประเพณี และจัดเตรียมยา อุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมปฏิบัติหน้าที่ได้ทันที

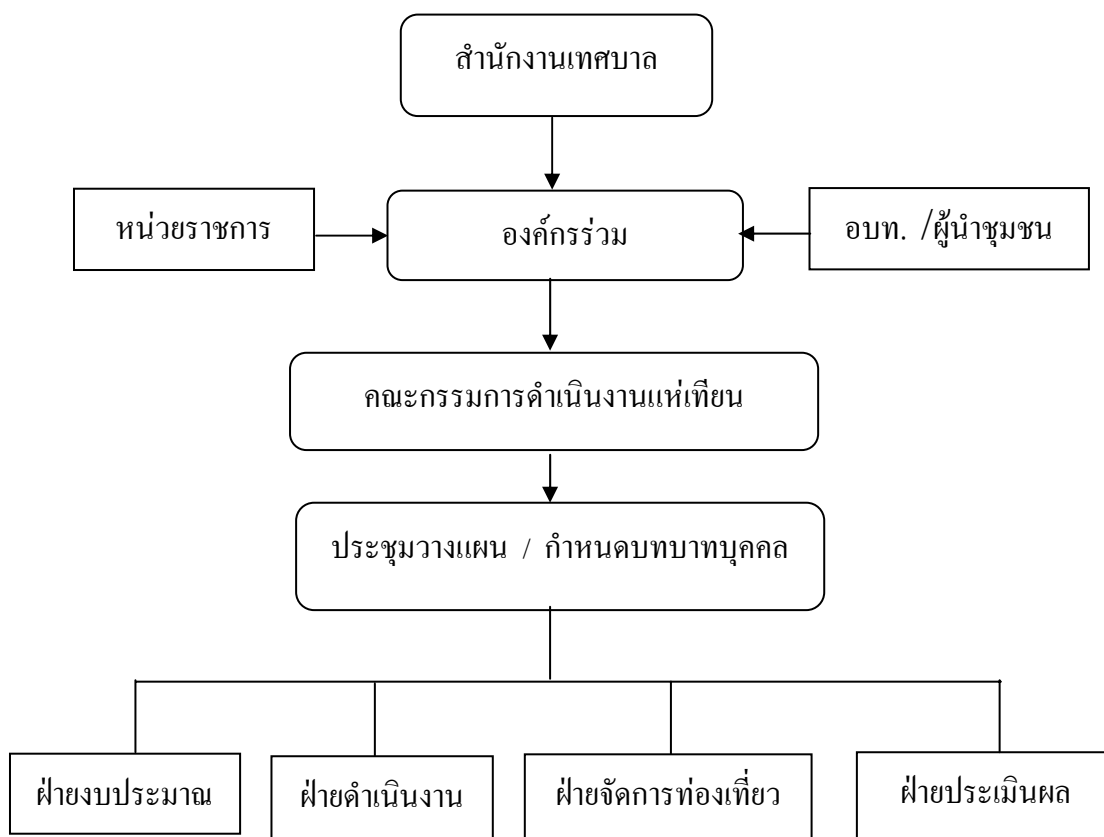
3.5 ฝ่ายจัดการแสดงศิลปวัฒนธรรม มีหน้าที่ในการประสานงาน ร่วมกับชุมชน สถานศึกษา รวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ ในการกำหนดรูปแบบ การแสดง ศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งจัดรายการการแสดงตลอดทั้งงาน ให้เป็นไปอย่างเหมาะสม และรักษา เอกสิทธิ์ของท้องถิ่น

4. ฝ่ายประเมินผล มีหน้าที่ในการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน ของทุกฝ่าย โดยแบ่งงานออกเป็น

4.1 ฝ่ายเก็บรวบรวมข้อมูล มีหน้าที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก การดำเนินงาน รวมถึงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ จากผู้ร่วมงาน และนักท่องเที่ยวเพื่อนำไปวิเคราะห์ เพื่อหาแนวทางในการปฏิบัติอย่างเหมาะสมต่อไป

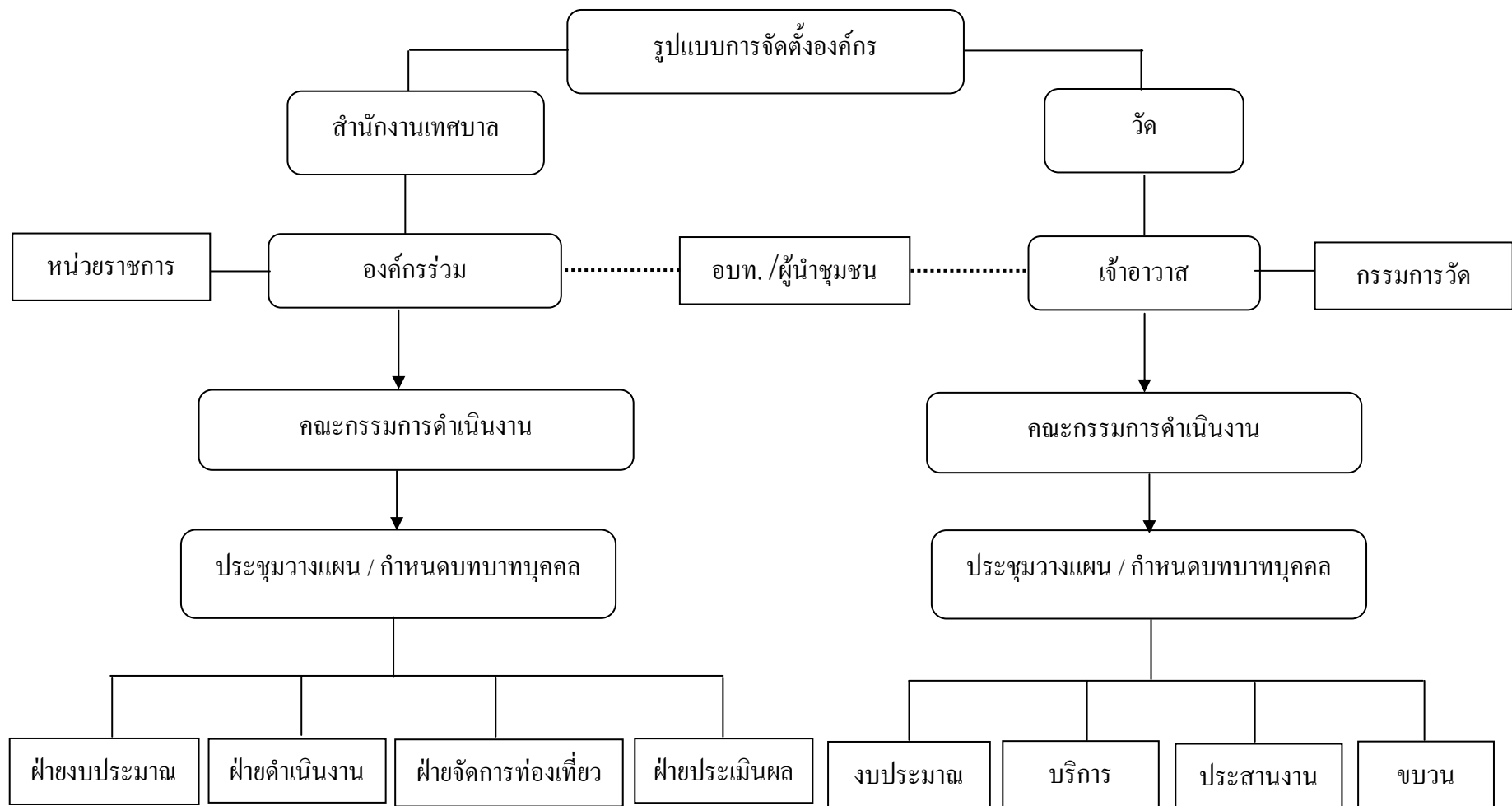
4.2 ฝ่ายบันทึกภาพ มีหน้าที่ในการบันทึกภาพ การจัดงานทุกรายการ ทุกประเภท โดยจัดเตรียมกล้องถ่ายภาพพร้อมอุปกรณ์ทุกประเภท ทั้งภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว ให้พร้อมและดำเนินการจนเสร็จสิ้นโครงการ

ภาพประกอบ 43 รูปแบบการจัดองค์กรการบริหารงานด้านบุคคลของเทศบาล

ภาพประกอบ 44 รูปแบบการจัดองค์กรการบริหารงานประเพณีแห่เทียนพรรษา

ด้านงบประมาณ

1. วัด ควรมีการจัดการในการจัดตั้งกองทุนที่ใช้ทำขบวนต้นเทียนพรรษา ในแต่ละปี และการดำเนินการขอรับบริจาคของชุมชนในท้องถิ่น ควรมีการประมูวงแผน ชี้แจงรายละเอียดด้านเงินประมาณ ค่าใช้จ่าย รายรับ ของปีที่ผ่านมาให้ชุมชนได้รับทราบ เพื่อหาแนวทางในการบริหารจัดการต่อไป ควรมีการประสานทางด้านองค์กรต่าง ๆ เช่น องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ในการจัดทำโครงการเพื่อจัดตั้งเงินเบิกจ่ายเงินในแผนปฏิบัติการประจำปี ในส่วนของงานส่งเสริมด้านศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นงานหนึ่งในการปฏิบัติงานขององค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ อยู่แล้ว ดังนี้ก็จะสามารถ นำเงินมาใช้ในกิจกรรมงานด้านประเพณีแห่งเทียนพรรษา ได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น นอกจากนี้ควรลดรายจ่ายในส่วนของค่าอาหาร โดยวิธีหนึ่งในการจัดการด้านนี้ คือ การขอความร่วมมือจากทางชุมชน ผู้นำชุมชน ตลอดจนร้านค้าต่าง ๆ ในการอำนวยความสะดวกช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ โดยแบ่งเวรรับผิดชอบไม่ให้ตกเป็นภาระกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ควรมีกู้มคนในการบริการด้านอาหารให้มีจำนวนมากขึ้น ประการหนึ่ง อาหารที่ได้จากวัดควรมีการจัดสรรมาทางช่างเทียน ก็จะสามารถลดภาระค่าใช้จ่ายเงินเพื่อจัดซื้ออาหารได้อย่างมาก

2. เทศบาลตำบลโชคชัย

นายศุภ นุ่มกระโทก รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลโชคชัย ได้เสนอว่า ในการจัดงานประเพณีครั้งต่อไป ควรมีการประสานงานติดต่อ และปรึกษา กับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์กรบริหารส่วนจังหวัด สมาชิกผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา ในการจัดหางบประมาณมาใช้ในการบริหารจัดการงานประเพณี ให้เป็นที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแห่งใหม่ของภาคอีสาน (ศุภ นุ่มกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์)

นายบุญนาค นอใหม่ ช่างเทียนวัดโบสถ์คงคาล้อม ได้เสนอว่า ทางสำนักงานเทศบาลตำบลโชคชัย ควรมีการประสานงานขอการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ทั้งภาครัฐ และเอกชน ในการจัดหางบประมาณในการจัดงานเพิ่ม และควรมีการวางแผนการบริหารจัดการเรื่องงบประมาณให้เหมาะสมกับงาน โดยคำนึงถึงให้เกิดประโยชน์สูงสุด ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนกรรมการวัดต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการวางแผนเรื่องงบประมาณในการจัดงานประเพณี (บุญนาค นอใหม่. 2551 : สัมภาษณ์)

นางสารภี เหมากะโทก ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 4 ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา และกรรมการวัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์ ได้เสนอว่า ควรมีการจัดหางบประมาณเพิ่ม เพื่อให้การบริหารจัดงานในทุกฝ่ายมีประสิทธิภาพมากกว่านี้ ด้วยงานประเพณีแห่งเทียนพรรษา อำเภอโชคชัย มีขบวนต้นเทียนพรรษาที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในระดับประเทศ แต่ขาดการบริหารจัดการ

ในด้านของการส่งเสริมการท่องเที่ยว (สารภี เหมภระโทก. 2551 : สัมภาษณ์) สรุปข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการเรื่องงบประมาณ พบว่า

1. ควรจะมีการวางแผนงานร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโขกษัยในการจัดหางบประมาณในการจัดงาน นอกจากการบริหารจัดการของทางเทศบาลตำบลโขกษัยเพียงองค์กรเดียว เพื่อให้การจัดงานประเพณีเป็นงานในระดับอำเภอโขกษัย มิใช่เป็นงานในระดับเทศบาลตำบลโขกษัย
2. ควรมีการประสานงานขอการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์กรบริหารส่วนจังหวัด ในการจัดหางบประมาณมาใช้ในการบริหารจัดการในงานประเพณี เพื่อส่งเสริมเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของภาคอีสาน
3. ควรมีการเปิดโอกาสให้กรรมการชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้งบประมาณในการจัดงาน

2. แนวทางการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้านการบริการ

1. การประชาสัมพันธ์ ในงานประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา จะสามารถพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้นั้น ต้องมีความตระหนักอย่างยิ่งในการที่จะส่งเสริมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อให้บุคคลนอกพื้นที่ในระดับอำเภอ จังหวัด ระดับประเทศ หรือแม้กระทั่งในโลก ได้ทราบข้อมูล จุดเด่นของงานประเพณีของอำเภอโขกษัยเอง ที่แตกต่างจากจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) อันจะสามารถเป็นการสื่อสารข้อมูลการท่องเที่ยวทางเลือกที่หลากหลาย สอดคล้องกับข้อเสนอของนายปกรณ์ ทองเปลว เจ้าหน้าที่จัดงานประเพณี ได้เสนอแนวทางในด้านการประชาสัมพันธ์ว่า ควรจะมีการเพิ่มการประชาสัมพันธ์เชิงรุก ให้เข้าถึงกลุ่มบุคคลมากขึ้น เพราะปัจจุบันเป็นการประชาสัมพันธ์ แบบเชิงรับ ที่คิดเพียงป้ายประชาสัมพันธ์กับสถานที่ ควรเพิ่มช่องทางประชาสัมพันธ์ในรูปแบบของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในรูปของสื่อโทรทัศน์ เว็บไซต์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวในระดับจังหวัด ประเทศ และต่างประเทศ (ปกรณ์ ทองเปลว. 2551 : สัมภาษณ์) นอกจากนั้นควรมีการจัดเตรียมคู่มือบริการการท่องเที่ยว (Marketing Tourism Responsibly) เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการเรียนรู้ข้อมูลด้านวัฒนธรรมในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ทั้งในรูปแบบของแผ่นพับ หนังสือคู่มือ แผ่นวีดิทัศน์ แผ่นซีดีรอม เป็นบริการได้ในรูปแบบของการจำหน่าย จะทำให้มีรายได้เกิดจากการประชาสัมพันธ์ทางหนึ่งอีกด้วย ทั้งนี้ในรูปแบบของการบริหารจัดการด้านการประชาสัมพันธ์ สามารถวางกลยุทธ์ได้เป็น 8 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 แต่งตั้งคณะกรรมการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ สื่อมวลชนตำบล ผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านการประชาสัมพันธ์

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดวัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว หลังจากได้คณะกรรมการประชาสัมพันธ์แล้ว ต้องมีการประชุมเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์ โดยคำนึงถึง 4 จุดประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อให้ทราบสารสนเทศทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ งานประเพณี การเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการที่มีอยู่ เป็นต้น
2. เพื่อชักจูงและเร่งเร้าให้นักท่องเที่ยวให้มีเป้าหมายที่จะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในงานประเพณีและใช้บริการการท่องเที่ยวที่จัดไว้ให้
3. เพื่อสร้างภาพเดือนความจำของนักท่องเที่ยวที่เคยมาเที่ยวแล้ว ให้กลับมาท่องเที่ยวอีกในครั้งต่อไป
4. เพื่อสร้างภาพพจน์การท่องเที่ยวที่ดี เพื่อขยายผลไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น ๆ

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายในการท่องเที่ยว โดยการกำหนดกลุ่มนักท่องเที่ยวตามเกณฑ์ ดังนี้

1. หลักเกณฑ์การกำหนดนักท่องเที่ยวเชิงภูมิศาสตร์
2. หลักเกณฑ์การกำหนดนักท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์
3. หลักเกณฑ์การกำหนดนักท่องเที่ยวเชิงจิตวิทยา

ขั้นตอนที่ 4 กำหนดงบประมาณเพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ เมื่อมีคณะกรรมการได้ทำการกำหนดวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว และกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการประชาสัมพันธ์แล้ว ขั้นตอนต่อมา คือ การจัดหางบประมาณในการจัดทำสื่อ การประชาสัมพันธ์ซึ่งเป็นข้อจำกัดอย่างยิ่งในการบริหารจัดการด้านการดำเนินงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโชคชัย เพื่อให้การจัดการด้านการประชาสัมพันธ์เป็นไปได้อย่างเหมาะสม การได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับงบประมาณที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ จะสามารถดำเนินการในขั้นต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 5 เลือกข้อมูลข่าวสารสารสนเทศที่จะทำการประชาสัมพันธ์ ในการประชาสัมพันธ์ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ งานประเพณี การเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการที่มีอยู่

ขั้นตอนที่ 6 เลือกสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ การเลือกสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะสื่อที่ดี จะสามารถทำการประชาสัมพันธ์ประสบผลสำเร็จ

ซึ่งจะสามารถทำให้เข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวได้ ควรใช้สื่อที่หลากหลาย เช่น แผ่นพับ แผ่นป้าย โฆษณา ไปสการ์ด สื่อทางวิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต ในระดับกลุ่มนักท่องเที่ยวนอกพื้นที่ ส่วนการประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ ควรใช้หอกระจายข่าวท้องถิ่น วิทยุชุมชน เป็นต้น

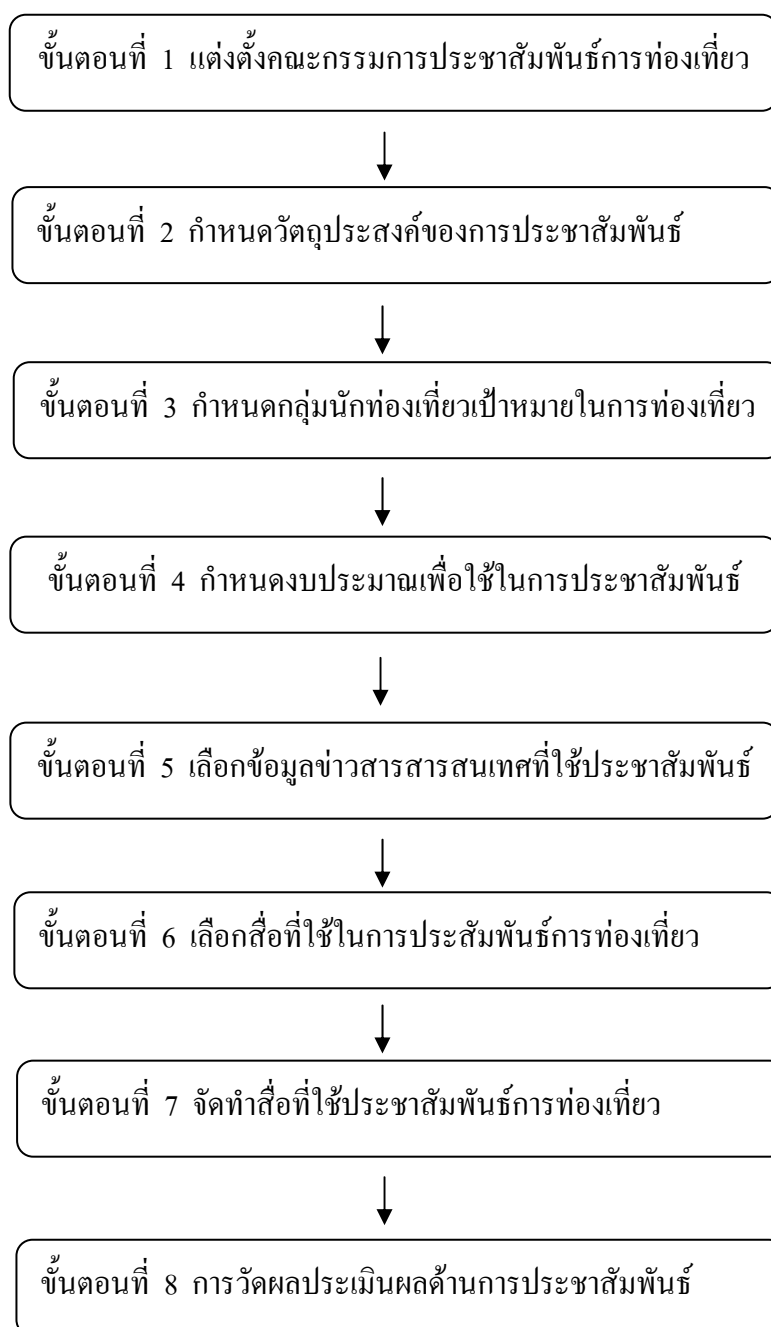
ขั้นตอนที่ 7 จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยว เป็นการจัดทำชิ้นงาน เพื่อใช้เป็นสื่อในการเผยแพร่ข้อมูลประชาสัมพันธ์ โดยต้องพิจารณาดังต่อไปนี้

1. ต้องเรียกความสนใจได้ดี
2. ต้องถ่ายทอดความรู้สึก ความประทับใจในการท่องเที่ยวได้ดี
3. ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์ที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 8 การวัดผลประเมินผลการประชาสัมพันธ์ ในขั้นตอนนี้จะเกิดขึ้น ภายหลังจากดำเนินการประชาสัมพันธ์ในงานประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลรวมถึง ประเมินความสำเร็จของการประชาสัมพันธ์แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การประเมินผลเชิงปริมาณ เป็นการตรวจสอบความสำเร็จเพื่อคุณสถิติ ของนักท่องเที่ยวโดยเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา
2. การประเมินผลเชิงคุณภาพ เป็นการตรวจสอบทัศนคติ และ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

ภาพประกอบ 45 ขั้นตอนกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

2. ด้านอาหาร ในการบริการด้านอาหาร เป็นหนึ่งปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจของการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2546 : 5-7) กล่าวว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยดึงดูดที่สำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้น ได้แก่ การบริการ ร้านอาหาร ซึ่งนางประคอง สุบงกช สมาชิกเทศบาลตำบลโชคชัย ได้เสนอว่า การจัดงานประเพณีในปีต่อไปควรจะมีกิจกรรมที่น่าสนใจ ที่เป็นเอกลักษณ์ของคนโชคชัย โดยจะจัดเทศกาลกินหมึกกระทอก โดยเปิดให้นักท่องเที่ยวได้มาเที่ยวงานประเพณีแห่เทียนพรรษา พร้อมกับรับประทานผัดหมึกกระทอก ที่บริการให้ฟรี เพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวและเป็นการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ ของดีในชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย (ประคอง สุบงกช. 2551 : สัมภาษณ์) นอกจากนี้ การมีการประชุมเพื่อวางแผน การมีส่วนร่วมของร้านอาหารในท้องถิ่น หรือแม้กระทั่งการบริการด้านอาหารท้องถิ่นของชุมชนในคุ้มวัด ไว้เพื่อบริการนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาท่องเที่ยวในงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ของอำเภอโชคชัย ก็จะเป็นทางหนึ่งที่น่าจะสามารถจัดเตรียมการบริการในด้านนี้แล้ว ยังสามารถทำให้เกิดรายได้กับชุมชนในท้องถิ่นอีกทางหนึ่งด้วย

3. ด้านที่พัก ในการบริหารจัดการด้านที่พัก ควรจะมีการเตรียมข้อมูลในส่วนของที่พักรับรองนักท่องเที่ยวได้ ในระดับต่าง ๆ ตามความต้องการของนักท่องเที่ยวเอง ในส่วนของอำเภอโชคชัย มีสถานที่ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ โดยมีทั้งโรงแรมโคราชรีสอร์ท โรงแรมหัวแหวนรีสอร์ท และอาพาร์ทเมนต์ที่อยู่ในตัวอำเภอ นอกจากนี้การรองรับนักท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ก็เป็นรูปแบบที่น่าสนใจ ซึ่งนางไพลิน โพธิกุล ได้เสนอแนวทางในการจัดที่พักสำหรับให้นักท่องเที่ยวมาพักในระหว่างงานประเพณี โดยมีการจัดการศึกษาความพร้อมในการจัดที่พักแบบโฮมสเตย์ ในชุมชนต่าง ๆ เพื่อเป็นการบริการนักท่องเที่ยว อีกทั้งเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนอีกด้วย (ไพลิน โพธิกุล. 2551 : สัมภาษณ์) ซึ่งสอดคล้องกับท่านพระครูพิทักษ์ปทุมมากร เจ้าอาวาสวัดใหม่สระประทุม ได้เสนอว่า เทศบาลควรมีการบริหารจัดการในด้านของที่พักนักท่องเที่ยว โดยทางวัดมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว สามารถมาพักก่อนวันแห่ขบวนต้นเทียนพรรษา เพื่อให้เห็นวิถีชีวิตความร่วมมือร่วมใจการฝึกซ้อมชมกรรมวิธีการตกแต่งต้นเทียนพรรษา อาจจะมีการทดลองให้นักท่องเที่ยว มีการช่วยการแกะพิมพ์เทียน เพื่อให้ได้สัมผัสและมีส่วนร่วมในการตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา ซึ่งจะให้นักท่องเที่ยวได้ซาบซึ้งถึงวัฒนธรรมอย่างแท้จริง (พระครูพิทักษ์ ปทุมมากร. 2551 : สัมภาษณ์)

ด้านความปลอดภัย

ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งที่เป็นเหตุผลในการตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ดังนั้นการจัดการด้านความปลอดภัยจึงควรมีการประชุมวางแผนอย่างจริงจัง รวมทั้งการบริการให้เกิดความสะดวก โดยเอื้อต่อการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงความสะดวก และ

ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก ด้านพ.ต.ท. เอนก พิเศษพงษา สวป.สภ.โชคชัย ได้เสนอว่า การจัดรูปแบบของกองกำลังรักษาความปลอดภัยในงานแก่นักท่องเที่ยว และผู้มาร่วมงาน ในลักษณะรูปแบบทั้ง 3 ส่วน ทำให้การบริหารจัดการและรักษาความปลอดภัยในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาได้อย่างดียิ่ง จึงสามารถนำมาเป็นแนวทางในการจัดการด้านความปลอดภัยในครั้งต่อไปได้ 1) รูปแบบกำลังส่วนใน 2) รูปแบบกำลังส่วนกลาง และ 3) รูปแบบกำลังส่วนนอก ส่วนแนวทางในการแก้ไขปัญหาในด้านของการจราจรและความปลอดภัยคือ ขอกำลังสนับสนุนเพิ่มเติม เช่น กำลังอาสาสมัครตำรวจชุมชนตำบล (ตชต.) ในตำบลต่าง ๆ ในการประจำจุดให้บริการจราจร ทั้งการบริการทางเลี้ยว การให้บริการตามเส้นทางที่ขบวนต้นเทียนพรรษาเคลื่อนมายังบริเวณสนามเทศบาล และเจ้าหน้าที่ในการให้บริการตรงจุดจอดรถของผู้มาเที่ยวงาน เพื่อควบคุมผู้ที่มาเที่ยวให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่วางไว้ (เอนก พิเศษพงษา. 2551 : สัมภาษณ์) ส่วน จ.ส.ต. สายันท์ สุ่มมาตย์ เสนอว่า ควรมีการประสานด้านการจราจร โดยการประชาสัมพันธ์ วางแผน เพื่อรับทราบข้อตกลงร่วมกันก่อนวันงานประเพณี เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปด้วยความเรียบร้อย (สายันท์ สุ่มมาตย์. 2551 : สัมภาษณ์) นายพนพล โคตรุโร นักท่องเที่ยวในงานประเพณีแห่เทียนพรรษา เสนอว่า ควรมีการปิดถนนเส้นหน้าสนามกีฬาเทศบาลในวันงานประเพณีทั้งก่อนและหลัง ขบวนแห่ต้นเทียนพรรษาเคลื่อนขบวนมายังบริเวณงาน เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความปลอดภัยในการชมขบวนแห่ ไม่ต้องระวังรถที่สัญจรไปมา นอกจากนี้ควรจัดหาเส้นทางเลี้ยว เพื่อระบายรถในช่วงภาคค่ำ จะช่วยลดการจราจรติดขัดได้ ส่วนหนึ่ง (พนพล โคตรุโร. 2551 : สัมภาษณ์)

ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการด้านความปลอดภัย พบว่า

1. ควรมีการเพิ่มกำลังตำรวจ ประสานงานขอความช่วยเหลือจากอาสาสมัครตำรวจชุมชนตำบล (ตชต.) เพื่อวางกำลังประจำจุดให้บริการด้านการจราจร เพื่อควบคุมกฎระเบียบการจราจรอย่างเข้มงวด

2. ควรมีประสานงานการประชาสัมพันธ์ให้กับผู้ใหญ่บ้าน กำนัน กรรมการชุมชนต่าง ๆ ให้ทำความเข้าใจกับผู้เที่ยวชมงานในพื้นที่ในการปฏิบัติตามกฎระเบียบการจราจรที่วางไว้ เพื่อลดปัญหาการจราจรติดขัด

3. ควรจัดเส้นทางจราจร เพิ่มเติม รวมถึงวางแผนในการใช้เส้นทางสายหลักโชคชัย – ทรบุรี ในวันงานประเพณีเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความปลอดภัยในการเที่ยวชมงานด้านสุขภาพอนามัย และสิ่งแวดล้อม

นางจริยา ชัยประภากร รักษาการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เสนอว่า ควรมีการวางแผนการให้บริการด้านสุขอนามัยให้เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว รวมถึงการจัดพื้นที่

ในการค้าขาย การควบคุมพ่อค้า แม่ค้า ที่เข้ามาขายของในบริเวณสนามกีฬา และการวางที่จำหน่ายสินค้าที่คิดวางการจราจร (จรรยา ชัยประภากร. 2551 : สัมภาษณ์)

Mr.Chan Chavanette นักท่องเที่ยวชาวฝรั่งเศส เสนอว่า ควรจะมีการประชาสัมพันธ์การให้บริการด้านสุขอนามัย เช่น บอกจุดหน่วยปฐมพยาบาล ตำแหน่งของรถสุขาเคลื่อนที่ เพื่อบริการนักท่องเที่ยว ด้วยนักท่องเที่ยวต่างพื้นที่ไม่ทราบข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ นอกจากนี้ควรเพิ่มการบริการด้านสุขอนามัยให้เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว (Chan Chavanette. 2551 : สัมภาษณ์)

นายสอิ่ง ชินรัตน์ นักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น กรรมการวัดนอกวิเวกไวฤทธิ เสนอว่า ควรจัดแผนผังการใช้พื้นที่บริเวณสนามกีฬาตำบลโชคชัยที่ใช้จัดงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการแสดงขบวนต้นเทียนพรรษา ควรจัดพื้นที่ของสวนสนุกไม่ให้บังทัศนียภาพของขบวนต้นเทียนพรรษา (สอิ่ง ชินรัตน์. 2551 : สัมภาษณ์)

นางสาวบุษยา นุหัง วัฒนธรรมอำเภอโชคชัย เสนอว่า ควรจัดพื้นที่การขายของให้เป็นระเบียบเพื่อสะดวกต่อการเที่ยวชมงาน บริเวณขบวนรถต้นเทียนพรรษาควรจะเป็นจุดเด่น ไม่สมควรมีเครื่องเล่นสวนสนุก อยู่ใกล้กับขบวนรถเทียนพรรษา เพราะทำให้บังทัศนียภาพของขบวนรถต้นเทียนพรรษา (บุษยา นุหัง. 2551 : สัมภาษณ์)

ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม

1. ควรมีการเพิ่มเจ้าหน้าที่ในการบริการด้านสุขอนามัย การบริการปฐมพยาบาล เพิ่มหน่วยบริการ ให้เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว
2. ควรเพิ่มจำนวนรถสุขาเคลื่อนที่ เพื่อให้เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว
3. ควรมีการประชาสัมพันธ์ ตำแหน่งของจุดบริการด้านสุขอนามัย การบริการด้านสุขภาพ การบริการห้องน้ำ สุขา ให้นักท่องเที่ยวได้ทราบ
4. ควรเพิ่มระยะเวลาให้บริการด้านสุขภาพ และรถสุขา หลังจากพิธีการเสร็จสิ้นตลอดทั้งคืนของวันงาน
5. ควรมีการจัดแผนผังการใช้พื้นที่ที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงทัศนียภาพของขบวนรถต้นเทียนพรรษาเป็นหลัก
6. ควรมีการจัดการด้านการใช้พื้นที่ในการค้าขายให้สะดวกต่อการเที่ยวชมงาน และควบคุมพ่อค้า แม่ค้า ที่เข้ามาบริเวณสนามที่จัดขบวนต้นเทียนพรรษา

ด้านการแสดงศิลปวัฒนธรรม

ในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของทางอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ในการบริหารจัดการด้านนี้ถือว่า มีวัตถุประสงค์ในด้านวัฒนธรรมอย่างมาก หากแต่ต้องจำเป็นอย่างยิ่ง

ในการจัดการอย่างมีรูปแบบ และให้ความสำคัญ ซึ่งนายโปย ฝ่ายกระโทก เสนอว่า ควรจะมีการจัดแข่งขันกลองยาว การรำโตน เพื่อรักษาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นให้คงไว้ อีกประการหนึ่ง ยังเป็นการแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อีกด้วย (โปย ฝ่ายกระโทก, 2551 : สัมภาษณ์) เช่นเดียวกับทางด้านของ นางสาวเกี งามกระโทก เสนอว่าควรจัดกิจกรรมที่เน้นในเอกลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อใช้ทุนทางวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ มาเป็นจุดขายในการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น การแสดงคำสากเหม็ง การแสดงรำโตนของชุมชนต่าง ๆ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น (สารเกี งามกระโทก, 2551 : สัมภาษณ์) นายขวัญจิตร เหม็งซัง นักท่องเที่ยว เสนอว่า ควรเพิ่มกิจกรรมที่แสดงออกเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพิ่มระยะเวลาในการแสดงการจัดกิจกรรม เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว (ขวัญจิตร เหม็งซัง, 2551 : สัมภาษณ์) จะเห็นได้ว่าการแสดงศิลปวัฒนธรรมนอกจากการฟ้อนรำของชาวบ้านในขบวนแห่แล้ว การสนับสนุนให้ชุมชนนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นออกมาแสดงให้นักท่องเที่ยวต่างถิ่นได้ดู ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ดังวรรณ วลัยวานิช (2546 : 146) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวแบบนี้จัดขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวชมงานเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นเนื่องในเทศกาลต่าง ๆ เป็นการสืบทอดและรักษามรดกทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นไว้ โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น ซึ่งมีหลักเกณฑ์สำคัญคือ

1. เป็นประเพณี หรือวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ที่เด่นของแต่ละท้องถิ่น และสมควรที่จะดำรงรักษาให้คงอยู่ไว้สืบต่อไป
2. เจ้าของพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งด้านการวางแผน การจัดการ และการอนุรักษ์
3. มีวิทยากรและมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่น
4. มุ่งให้นักท่องเที่ยวได้รับทั้งความรู้ ความสนุกเพลิดเพลิน ความประทับใจ และประสบการณ์ในการดำรงชีวิตในสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากเดิม

ซึ่งกิจกรรมในการแสดงภูมิปัญญา ที่แสดงออกให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นของคนอำเภอไชยชัย ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ได้แก่ การแสดงการคำสากเหม็ง การทำหมี่กระโทก การปั้นเครื่องดินเผา การหล่อทองเหลือง การทำปูนแดงกินหมาก ดังคำขวัญที่ว่า

“...ดินด่านเกวียนเลิศล้ำ ประติมากรรมทองเหลืองบ้านบึง
โบราณสถานยอดยิ่งปรางค์พะโค เกี่ยวหมากคำโตปูนแดงบ้านกอก
อร่อยไม่หยอกหมี่กระโทก ด่านกระโทกเป็นชื่อดั้งเดิม...”

นอกจากนี้ การจัดหาทรสพที่นำมาแสดงในงานนายอรินทร์ ชุมกระโทก เสนอว่า ควรมีการเพิ่มการแสดงด้านทรสพที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว เป็นที่น่าสนใจมากกว่านี้ เช่น วงตรีลูกทุ่ง มวย (อรินทร์ ชุมกระโทก. 2551 : สัมภาษณ์)

ในส่วนของการจัดการแสดงของนักเรียนบนเวที นางปาลิดา เจียรณัย เสนอว่า ควรมีการบริหารจัดการการสนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดการแสดงจากโรงเรียนต่าง ๆ ที่ส่งเข้าร่วมแสดง เพราะเห็นว่า การที่โรงเรียนต่าง ๆ ได้ให้ความอนุเคราะห์จัดการแสดงมาร่วมแสดง บนเวที ก็เป็นการช่วยเหลือในด้านศิลปวัฒนธรรมแล้ว ทางเทศบาลควรมีการจัดการเรื่องงบประมาณในการจัดการแสดงด้วย ไม่ใช่ตกเป็นภาระของทางโรงเรียน (ปาลิดา เจียรณัย. 2551 : สัมภาษณ์) ดังนั้น องค์กรที่จะดำเนินการจัดการด้านการแสดงในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาในครั้งต่อไป ก็ต้องคำนึงถึงในเรื่องนี้ด้วย

ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการด้านศิลปวัฒนธรรม

1. ควรมีการเพิ่มกิจกรรมศิลปะการแสดง ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น เช่น การรำโชน การดำเสาหมิง เพื่อนำเอาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นมาเป็นจุดขายทางวัฒนธรรม ในการดึงดูดนักท่องเที่ยว

2. ควรมีการบริหารจัดการด้านงบประมาณในการสนับสนุนการแสดงของโรงเรียนต่าง ๆ ที่อนุเคราะห์การแสดงบนเวที

3. ควรมีการจัดหาทรสพที่น่าสนใจ เพิ่มระยะเวลาในการจัดงาน

4. ควรมีการจัดประกวดแข่งขัน วงกลองยาว การแสดงรำโชน เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการจัดงานแข่งขัน นอกเหนือจากขบวนต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่

อย่างไรก็ตามการดำเนินงานในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาในทุกด้าน ทั้งการวางแผนจัดการด้านบุคคล งบประมาณ หรือแม้กระทั่ง การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว อันได้แก่ ด้านการบริการ ประชาสัมพันธ์ ที่พัก ร้านอาหาร ที่ถือว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ ในการจัดการท่องเที่ยว การจัดการด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว การบริการด้านสุขอนามัย ให้สะอาด การจัดการแสดงด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อใช้เป็นสิ่งที่สามารถดึงดูดจำนวนของนักท่องเที่ยวต่างพื้นที่ให้เข้ามาท่องเที่ยวในงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ของอำเภอโขกษัย ได้มากขึ้น ผู้วิจัยได้มีความสนใจ และตระหนักถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ความงดงามของวิถีชีวิตชุมชน และเข้าใจถึงสภาพการบริหารจัดการงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ในปัจจุบัน ดังนั้นจึงได้สร้างแผนภาพความตระหนัก 3 จ ในการดำเนินงานกิจกรรมในทุกด้าน อันได้แก่

1. ร่วมใจ (Willingness) หมายถึง การมีความตระหนักในการร่วมใจ สัมผัสสามัคคี ในการดำเนินกิจกรรมของคนในชุมชน หรือองค์กรนั้น ๆ สร้างความรัก และเห็นถึงความดีงามของกิจกรรมที่จะดำเนินงาน ซึ่งจำสามารถทำให้เกิดแรงกระตุ้นในการอยากที่จะร่วมกิจกรรมร่วมกัน

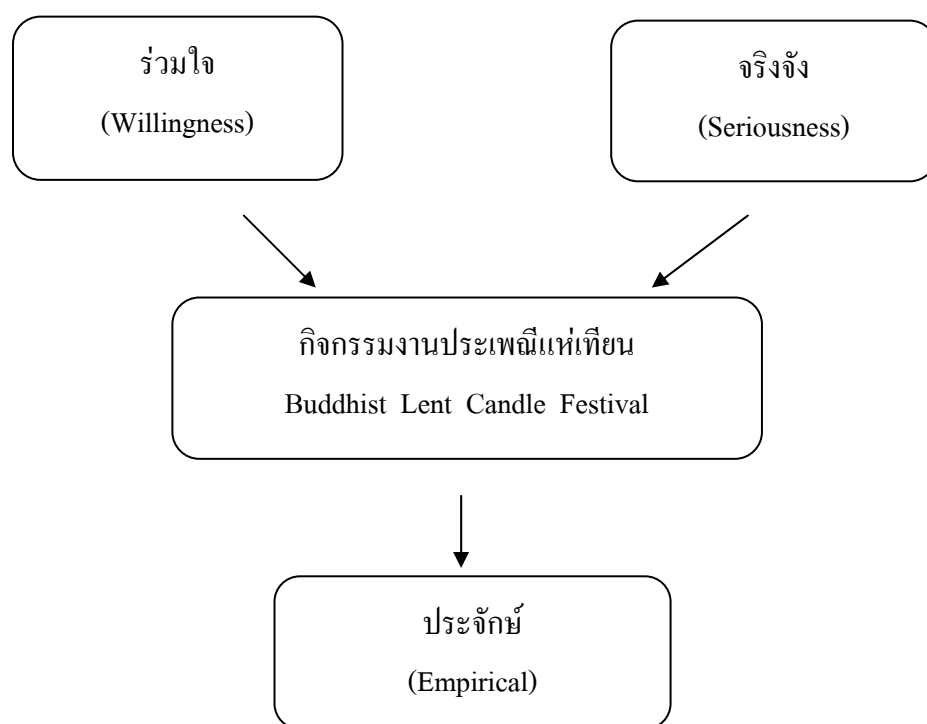
2. จริงจัง (Seriousness) หมายถึง การแสดงออกซึ่งความมุ่งมั่นที่จะดำเนินกิจกรรม อันเป็นความตระหนักที่พึงสร้างให้เกิดขึ้นระหว่างกัน หากทุกภาคส่วนมีความจริงจัง ในการปฏิบัติงานในขั้นตอนของการวางแผนงาน ตลอดจนการดำเนินงาน ก็จะเป็นไปด้วยความปรารถนาดี และสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรขององค์กร และชุมชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ประจักษ์ (Empirical) หมายถึง การสร้างความตระหนักในการบริหารจัดการ การดำเนินงานที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต สามารถตรวจสอบความถูกต้องให้เป็น ที่ประจักษ์ต่อบุคคลในองค์กร และชุมชน เพื่อลดปัญหาการขัดแย้ง ซึ่งมีผลกระทบอย่างมาก ในการบริหารจัดการงานประเพณี

หากทุกคนสามารถสร้างความตระหนักที่จะร่วมใจ มีความจริงจังที่จะปฏิบัติงานของตน และดำเนินงานอย่างเป็นที่ประจักษ์ โปร่งใส ผู้วิจัยคิดว่าจะสามารถแก้ปัญหาของการบริหารจัดการ และสามารถพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานประเพณี แห่งเทียนพรรษาของอำเภอโขกษัย และกิจกรรมในงานประเพณีอื่น ๆ ซึ่งจะทำให้การเกิดประโยชน์ กับชุมชนในท้องถิ่นต่าง ๆ อย่างยั่งยืนต่อไป

ภาพประกอบ 46 ความตระหนัก 3 จ ในการดำเนินกิจกรรม

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การดำเนินงานวิจัย เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอไชคชัย จังหวัดนครราชสีมา มีประเด็นสำคัญในการนำเสนอตามลำดับ ต่อไปนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สรุปผล
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอไชคชัย จังหวัดนครราชสีมา จึงกำหนดความมุ่งหมายของการวิจัย คือ

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอไชคชัย จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอไชคชัย จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอไชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

สรุปผล

1. ประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอไชคชัย จังหวัดนครราชสีมาพบว่า มีมานานไม่ต่ำกว่า 145 ปี มาแล้ว กล่าวคือ เมื่อปีพุทธศักราช 2406 ก็ได้มีประเพณีแห่เทียนพรรษา ขึ้นโดยคุ้มวัดต่างๆ ได้ส่งขบวนแห่เทียนพรรษาเข้าร่วมประเพณี โดยมีคุ้มวัดที่อยู่ใกล้เคียงในอำเภอกระโทก ในสมัยนั้น อาทิ เช่น วัดโบสถ์คงคาล้อม วัดบึง วัดนอก (วัดนอก

วิเวกไวยฤทธิ) วัดใน (วัดศรีพุทธาราม) วัดใหม่ (วัดใหม่สระประทุม) ต่อมา เมื่อประเพณี
 แห่งเทียนพรรษาเริ่มเป็นที่รู้จัก ก็มีวัดที่อยู่รอบนอก ได้ส่งขบวนเข้าร่วมประเพณีด้วย ได้แก่ วัดน้อย
 (วัดปรางค์น้อย) วัดใหญ่ (วัดพลับพลา) โดยประเพณีเทียนพรรษาในยุคแรก ๆ เกิดจากการรวม
 ก้อนจี๊ฟั้งของชาวบ้าน เพื่อนำมาหลอมเป็นเทียนพรรษาเพื่อใช้ถวายให้แก่วัดในชุมชน โดยก่อนที่จะ
 นำเทียนพรรษาไปถวายให้แก่พระสงฆ์นั้น ได้มีการรวมตัวของชุมชนแต่ละคุ้มวัดนำเทียนใส่เกวียน
 ใช้วัวลาก ไปแห่ไปยังอำเภอ ต่อมาเริ่มมีการประดิษฐ์ต้นเทียนพรรษาโดยใช้ไม้เนื้ออ่อน เช่น
 ไม้ทองหลาง ไม้จู้ ทำเป็นต้นเทียน ปักด้วยยอดเทียนจี๊ฟั้ง จากนั้นก็มีการการใช้กระดาษสีแดง
 ปิดทับก่อน แล้วตัดกระดาษสีทองเป็นร่องฉลุ เป็นลายไทยต่าง ๆ เรียกว่า “การปิดทองร่องชาด”
 ในสมัยนี้ยังใช้เกวียนเป็นพาหนะในการแห่ขบวนเทียน ยังไม่มีการประกวดแข่งขันแต่อย่างใด
 รางวัลที่ได้นั้น เป็นน้ำปลาไหล และน้ำมันก๊าด ที่ถวายแก่วัด ทุกวัดที่เข้ามาร่วมงานประเพณี ต่อมา
 จึงมีการประกวดแข่งขัน โดยใช้ความสวยงามของต้นเทียนพรรษา เป็นหลัก รางวัลที่ได้ก็ยังเป็น
 น้ำปลาไหล และน้ำมันก๊าด ที่มีการลดหลั่นขนาดของรางวัลลงตามผลการแข่งขัน ต่อมาเมื่อมี
 ความเจริญเข้ามายังตัวอำเภอ ก็เริ่มมีการใช้รถยนต์เป็นพาหนะในขบวนแห่ เริ่มมีการตกแต่งต้นเทียน
 มีการขยายขนาด และความสูงมีการประดิษฐ์วิธีการ ลวดลายมีการหลอมเทียนเป็นพิมพ์ติดทับกับ
 ท่อนไม้เนื้ออ่อนที่นำมาจัดรูปร่างที่สวยงามขึ้น จากท่อนไม้กลม ๆ เริ่มมีการทำเป็นรูปเหลี่ยม
 มีการต่อยอดเป็นฉัตร มีการจัดฐานต้นเทียนเป็นชั้น ๆ มีการติดกระดาษกับโครงไม้ไผ่ถักข้างรถ
 ทำเป็นรูปร่างต่าง ๆ มีการฟ้อนรำ การละเล่นที่สนุกสนานเดินตามขบวนรถเทียน ชุมชนเข้ามา
 มีส่วนร่วมกันมากขึ้น รางวัลที่ได้เริ่มปรับเปลี่ยนเป็นเงินรางวัล จนถึงปี พ.ศ. 2530 มีการ
 เปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยมีสุขาภิบาลตำบลโชคชัย จึงได้เปลี่ยนกิจกรรมการจัดงานจาก
 ทางอำเภอ มาเป็นความรับผิดชอบของ กรรมการสุขาภิบาล และได้ย้ายสถานที่จัดงานจาก
 ที่ทำการอำเภอ มาเป็นสนามกีฬาของเทศบาล ในปัจจุบัน ในสมัยนี้มีการจัดเงินรางวัลที่มากขึ้น
 จึงเป็นเหตุทำให้งานประเพณีแห่เทียนพรรษา มีการพัฒนาทั้งรูปแบบของการจัดงาน และขบวน
 ต้นเทียนพรรษา ที่มีการปรับเปลี่ยน พัฒนาฝีมือ เพื่อหวังผลเงินรางวัล จนในปี พ.ศ. 2542
 ขบวนต้นเทียนพรรษาของวัดนอกวิเวกไวยฤทธิ ได้รับเชิญจากทางเทศบาลนครนครราชสีมา
 ให้เข้าไปประกวดในระดับจังหวัด และได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 3 จึงเป็นปรากฏการณ์สำคัญ
 ที่ทำให้ วัดในเขตเทศบาลตำบลโชคชัย มีการพัฒนาฝีมือ และให้ความสำคัญกับการตกแต่ง
 ต้นเทียนพรรษา เพื่อหวังรางวัลในระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ซึ่งสามารถครองถ้วยรางวัล
 ชนะเลิศในระดับจังหวัด ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2544 มาจนถึงปี พ.ศ. 2551

ในส่วนของขบวนแห่การละเล่น จากการศึกษาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และศึกษา
 ข้อมูลจากเอกสาร พบว่าการละเล่นในขบวนแห่เทียนพรรษา ของประเพณีแห่เทียนพรรษา

อำเภอโชคชัย มีมานานนับตั้งแต่เริ่มการแห่เทียนโดยในยุคแรกใช้เกวียน บรรทุกเครื่องดนตรี มีการประโคมปี่พาทย์พื้นบ้าน ประกอบด้วย ปี่ใน 1 เล้า ฆ้องใหญ่ 1 วง กลองทัด ตะโพน ดีประโคมมากับขบวนแห่ ต่อมาจึงมีการรำโทน กลองยาว เข้ามาเพิ่ม โดยวัตถุประสงค์สำคัญคือ สร้างความสนุกสนานให้แก่ชุมชนในคุ้มวัดของตนเอง โดยไม่ได้หวังผลตอบแทนใด ๆ เมื่อประเพณีแห่เทียนพรรษาเริ่มมีการจัดที่เป็นรูปแบบมากขึ้น จึงมีการกำหนดเกี่ยวกับการละเล่น โดยให้เป็นไปในการสื่อความหมายถึงวิถีชีวิตพื้นบ้านของคนโชคชัย ของดีในชุมชน ข่าวดุเหตุการณ์บ้านเมืองที่สำคัญ การรณรงค์เกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด โรคเอดส์ แต่ก็ยังรักษาความสนุกสนาน ตลกขบขันเอาไว้

2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การบริหารจัดการทรัพยากรในการดำเนินงาน

ด้านบุคลากร

1. วัด มีการบริหารจัดการดังนี้

1.1 วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์ มีการประชุมบุคคล มีการประชุมคณะบุคคล ในการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดทำขบวนเทียนพรรษา โดยกรรมการวัด และชาวบ้าน ในเขตใกล้เคียง มีท่านพระครูวิมลธรรมมาวุธ เจ้าอาวาสวัด เป็นผู้ประสานงานจัดการประชุม โดยแบ่งกลุ่มบุคคล 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ช่างเทียน และ กลุ่มที่ 2 กรรมการวัด

1.2 วัดศรีพุทธาราม พบว่า ไม่มีการประชุมวางแผน หรือกำหนดบทบาทหน้าที่ใด ๆ ล่วงหน้า ทางวัดไม่มีการจัดการใด ๆ ซึ่งการจัดทำขบวนต้นเทียนพรรษาของทางวัด มีเพียงนายประกอบ โมฆรัตน์ ที่ริเริ่ม โดยการชักชวนช่างในหมู่บ้านเพียงไม่กี่คน มาลงมือทำต้นเทียนพรรษา ซึ่งนายประกอบเป็นผู้ออกแบบ และวางแผนการทำงานเองทั้งหมด ด้านอาหารก็จัดหาบริโภคนเอง ตลอดระยะเวลาที่ลงมือดำเนินงานตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษาที่ใช้เวลาประมาณ 3 เดือน หากแต่เมื่อใกล้ถึงวันงานแห่เทียนพรรษาประมาณ 1 สัปดาห์ ผู้นำหมู่บ้านในเขตคุ้มวัด ก็จะออกมาดูความก้าวหน้าของงาน รวมถึงจัดหาบุคคลที่จะเดินรับบริจาคติดตามขบวนแห่เทียน ที่เรียกว่า คนเดินบาตร ในส่วนของขบวนแห่มีการประสานงาน โดยจะตัดสินใจกันในวันงานแห่เทียนพรรษาของทางอำเภอ ซึ่งก็มีเพียงการจัดหาวงดนตรีเถิดเทิง และการรำของกลุ่มแม่บ้านในคุ้มวัด

1.3 วัดใหม่สระประทุม มีการประชุมบุคคล มีการประชุมคณะบุคคล ในการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดทำขบวนเทียนพรรษา โดยกรรมการวัด และชาวบ้านในเขตใกล้เคียง มีท่านพระครูพิทักษ์ปทุมกรเจ้าอาวาสวัด เป็นผู้ประสานงานจัดการประชุม โดยแบ่ง

กลุ่มบุคคล 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ช่างเทียน และกลุ่มที่ 2 กรรมการวัด มีการประชุมกรรมการวัด กรรมการชุมชน โดยมีการกำหนดบุคคลและมอบหมายหน้าที่ออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ

1.4 วัดโบสถ์คงคาล้อมบุคคล พบว่า มีการปรึกษาหารือคณะบุคคล ในการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดทำขบวนต้นเทียนพรรษา โดยกรรมการวัด มีท่านเจ้าอธิการจรินทร์ อินทวิโส เจ้าอาวาสวัด เป็นผู้ประสานงาน เมื่อมีการดำเนินการด้านโครงสร้างของขบวนเทียน ได้ระยะหนึ่ง จะมีการจัดประชุมจำนวน 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 ในช่วงเดือนมิถุนายน ก่อนถึงวันงาน ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประมาณ 1 เดือนทางเจ้าอาวาสวัดจะทำหนังสือเชิญ กรรมการวัด ผู้นำชุมชนทั้ง 6 หมู่บ้าน รวมทั้งชาวบ้านมาประชุมเพื่อปรึกษาหารือในการดำเนินการ ด้านการจัดหาทุน ด้านอาหารตลอดจนขอความร่วมมือในการมาช่วยกันตกแต่งขบวนต้นเทียน พรรษา กำหนดบุคคลและมอบหมายหน้าที่ให้ดำเนินการจัดหาเงินบริจาคในชุมชนในเขตของวัด ทั้ง 6 หมู่บ้านครั้งที่ 2 ช่วงต้นเดือนกรกฎาคม ก่อนวันงานประเพณีประมาณ 1 สัปดาห์มีการ เรียกประชุมวางแผนในส่วนของขบวนการละเล่น โดยชาวบ้านร่วมกันเสนอการละเล่นทั้งที่มีเนื้อหา สาระ และแบบตลกขบขัน

1.5 วัดบึง มีการประชุมคณะบุคคลในการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดทำ ขบวนเทียนพรรษา โดยกรรมการวัด และชาวบ้านในเขตใกล้เคียง จะมีการจัดประชุมจำนวน 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 ในช่วงเดือนมิถุนายน ก่อนถึงวันงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประมาณ 1 เดือน กรรมการวัดโดยนายเลิศ คุ่มกระโทก จะทำหนังสือเชิญประชุม ผู้นำชุมชน ทั้ง 3 หมู่บ้าน รวมทั้ง ชาวบ้านมาประชุมเพื่อปรึกษาหารือในการดำเนินการ ด้านการจัดหาทุน ด้านอาหารตลอดจน ขอความร่วมมือในการมาช่วยกันตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา กำหนดบุคคลและมอบหมายหน้าที่ ให้ดำเนินการจัดหาเงินบริจาคในชุมชนในเขตของวัดทั้ง 3 หมู่บ้าน โดยหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เป็นคือผู้นำหมู่บ้านและฝ่ายการจัดการด้านอาหาร มีหน้าที่ รับผิดชอบในส่วนของการจัดหาอาหาร บริการแก่ช่างเทียน และชาวบ้านที่ออกมาช่วยกันทำขบวนต้นเทียนพรรษา ตลอดระยะเวลา ตั้งแต่เริ่ม ลงมือทำจนถึงวันแห่ขบวนเทียนพรรษา ครั้งที่ 2 ช่วงต้นเดือนกรกฎาคม ก่อนวันงาน ประเพณีประมาณ 1 สัปดาห์ มีการเรียกประชุมวางแผนในส่วนของขบวนการละเล่น

2. เทศบาลตำบลโชคชัยเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดประเพณี แห่เทียนพรรษาของอำเภอโชคชัย มีการประสานงานโดย การส่งหนังสือเชิญหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเข้าร่วมประชุมวางแผนการจัดงาน มีหน่วยงานราชการที่ให้การสนับสนุน ได้แก่ สถานีตำรวจภูธรอำเภอโชคชัย สถาบันการศึกษาในเขตเทศบาลตำบลโชคชัย สำนักงาน การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอโชคชัย หลังจากประชุมวางแผนการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี เทศบาลตำบลโชคชัยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงาน กรรมการตัดสินต้นเทียนพรรษา

และขบวนแห่มีการประชาสัมพันธ์รับสมัครขบวนเทียนพรรษาและขบวนแห่ โดยส่งใบสมัครไปตามวัดต่าง ๆ หลังจากมีการตอบรับแล้ว มีการเชิญตัวแทนแต่ละวัดที่ร่วมแข่งขัน มาประชุมเพื่อชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการประกวดต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่ และเงินรางวัล ระยะเวลาในการจัดงานจำนวน 1 วัน ในวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551 (คำสั่งเทศบาลตำบลโชคชัย ที่ 166/2551) โดยแบ่งหน้าที่การปฏิบัติงาน เป็นฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้ 1) คณะกรรมการฝ่ายอำนวยการ 2) คณะกรรมการฝ่ายสถานที่ 3) คณะกรรมการฝ่ายการเงิน 4) คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ 5) คณะกรรมการฝ่ายรักษาความเรียบร้อย 6) คณะกรรมการฝ่ายจัดเตรียมเอกสารและประสานงานการดำเนินงาน 7) คณะกรรมการฝ่ายปฏิคม 8) คณะกรรมการฝ่ายรักษาความสะอาดและจัดระเบียบร้านค้า 9) คณะกรรมการฝ่ายปฐมพยาบาล และ 10) คณะกรรมการติดตาม ส่วนปัญหาที่พบ คือ ระยะเวลาในการจัดงานน้อย คณะกรรมการตัดสินต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่ ไม่เป็นที่ยอมรับของกรรมการวัด

ด้านงบประมาณ

1. วัด มีการบริหารจัดการ เป็น 2 ลักษณะ คือ 1) วัดที่มีการจัดตั้งเป็นกองทุนในการดำเนินการตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา มีการจัดการโดยตั้งกองทุนเงินไว้ เพื่อใช้ในกิจกรรมตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา ซึ่งอาจจะไม่มีจำนวนมาก หากแต่ก็มีการขอรับบริจาคจากชาวบ้านในเขตคุ้มวัด เพื่อนำเงินมาสมทบทุนในการดำเนินงาน อีกส่วนหนึ่งหากค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอ ก็จะยืมเงินจากส่วนอื่นของวัด หลังจากได้รับเงินรางวัลในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาในระดับอำเภอ และระดับจังหวัดแล้ว ก็จะนำรายได้มาหักค่าใช้จ่าย ในส่วนที่เหลือก็นำเข้าเป็นกองทุนเพื่อใช้ดำเนินการในปีต่อไป และ 2) วัดที่ไม่มีการการจัดตั้งกองทุนไว้ โดยมีการใช้เงินของวัดมาดำเนินการลงทุนก่อน หลังจากเสร็จกิจกรรมงานแห่เทียนพรรษาของทางอำเภอและจังหวัดแล้ว จะนำเงินรางวัลที่ได้มาหักค่าใช้จ่าย แล้วนำถวายเป็นแก่วัดทั้งหมด โดยเฉลี่ยแล้วทางวัดมีค่าใช้จ่ายในกิจกรรมการตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่แสดงการละเล่น รวมถึงค่าอาหาร ค่าน้ำมัน ในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของแต่ละปี ดังนี้

1.1 วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์ มีรายรับในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551 รวมเป็นเงิน 365,644 บาท ก็จะนำเงินรางวัลที่ได้ทั้งหมดถวายแก่วัด ซึ่งเมื่อหักรายจ่ายที่ใช้ไปตั้งแต่เริ่มการทำขบวนรถเทียน จะมียอดคงเหลือ 168,644 บาท (บัญชีรายรับรายจ่ายงานประเพณีแห่เทียนพรรษาวัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์. 2551)

1.2 วัดศรีพุทธาราม มีรับในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาประจำปี 2551 ทั้งสิ้นรวมเป็นเงิน 351,436 บาท หักรายจ่ายจำนวนเงิน 301,436 บาท เหลือเงินฝากธนาคาร

เพื่อใช้ทำขบวนต้นเทียนเทียนพรรษาในปีต่อไป เป็นจำนวนเงิน 50,000 บาท (บัญชีรายรับรายจ่ายงานประเพณีแห่เทียนพรรษาวัดศรีพุทธาราม. 2551)

1.3 วัดใหม่สระประทุม มีรายรับในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาประจำปี 2551 เป็นเงินทั้งสิ้น 458,404 บาท ส่วนรายจ่ายในการลงทุนตั้งแต่เริ่มดำเนินการในระยะเวลาประมาณ 3 เดือน วัดได้มีรายจ่ายโดยใช้ไปกับค่าวัสดุอุปกรณ์ในการตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา ถึงประมาณ 90,162 บาท ค่าอาหารในระหว่างดำเนินการ และในวันงานประมาณ 76,297 บาท ค่าน้ำมันรถที่ใช้ในกิจกรรม ประมาณ 13,133 บาท ค่าดอกไม้ประดับตกแต่งขบวนรถ 4,610 บาท ค่าวงดนตรีเถิดเทิง 2,500 บาท และวงกลองยาว 2,000 บาท รายจ่ายในวันงานฉลองด้วยพระราชทาน 90,700 บาท รวมรายจ่ายที่ใช้ไปในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาในระดับอำเภอ และระดับจังหวัด เป็นเงิน 317,197 บาท เหลือจำนวนเงินจำนวน 141,207 บาท (บัญชีรายรับรายจ่ายงานประเพณีแห่เทียนพรรษาวัดใหม่สระประทุม. 2551)

1.4 วัดโบสถ์คังคาล้อม มีรายรับในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาประจำปี 2551 เป็นเงินทั้งสิ้น 570,791 บาท ส่วนรายจ่ายในการลงทุนตั้งแต่เริ่มดำเนินการในระยะเวลาประมาณ 3 เดือน วัดได้มีรายจ่ายโดยใช้ไปกับค่าวัสดุอุปกรณ์ในการตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา ถึงประมาณ 150,241 บาท ค่าอาหารในระหว่างดำเนินการ และในวันงานประมาณ 30,000 บาท ค่าน้ำมันรถที่ใช้ในกิจกรรม ประมาณ 10,000 บาท ค่ารถบัสที่จ้างบรรทุกนักแสดงในขบวนรถเล่นไปวันงานประเพณีแห่เทียนพรรษาที่จังหวัดนครราชสีมา 3,500 บาท ค่าแต่งตัวนางเทพี ประมาณ 2,000 บาท รวมรายจ่ายที่ใช้ไปในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาในระดับอำเภอ และระดับจังหวัด เป็นเงิน 290,741 บาท และนำเงินฝากเป็นกองทุนเพื่อใช้ในการดำเนินการแต่งขบวนต้นเทียนพรรษาในปีต่อไป จำนวนเงิน 180,000 บาท (บัญชีรายรับรายจ่ายงานประเพณีแห่เทียนพรรษาวัดโบสถ์คังคาล้อม. 2551)

1.5 วัดบึง มีรายรับในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาประจำปี 2551 เป็นเงินทั้งสิ้น 468,528 บาท ส่วนรายจ่ายในการลงทุนตั้งแต่เริ่มดำเนินการในระยะเวลาประมาณ 3 เดือน วัดได้มีรายจ่ายโดยใช้ไปกับค่าวัสดุอุปกรณ์ในการตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา ถึงประมาณ 179,721 บาท ค่าอาหารในระหว่างดำเนินการ และในวันงานประมาณ 7,347 บาท ค่าน้ำมันรถที่ใช้ในกิจกรรม ประมาณ 30,200 บาท ค่ารถบัสที่จ้างบรรทุกนักแสดงในขบวนรถเล่นไปวันงานประเพณีแห่เทียนพรรษาที่จังหวัดนครราชสีมา และ ค่าแต่งตัวนางเทพี ประมาณ 34,620 บาท รวมรายจ่ายที่ใช้ไปในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาในระดับอำเภอ และระดับจังหวัด เป็นเงิน 353,860 บาท (บัญชีรายรับรายจ่ายงานประเพณีแห่เทียนพรรษาวัดบึง. 2551)

2. เทศบาล โดยงบประมาณที่ใช้ในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอโชคชัย มีการจัดทำโครงการรองรับเพื่อเบิกจ่ายงบประมาณประจำปีของสำนักงานเทศบาล ตำบลโชคชัย จำนวน 1,000,000 บาท แบ่งการใช้จ่ายออกเป็น 1) รางวัลการประกวดต้นเทียน จำนวนเงิน 255,000 บาท 2) รางวัลการประกวดขบวนแห่จำนวนเงิน 100,000 บาท 3) เงินสนับสนุนวัดในการตกแต่งเทียนจำนวนเงิน 100,000 บาท 4) รางวัลการแสดงของนักเรียน และชุมชนจำนวนเงิน 50,000 บาท 5) มหรสพสมโภช จำนวนเงิน 100,000 บาท 6) ค่าตกแต่งสถานที่จัดงาน จำนวนเงิน 100,000 บาท 7) ของขวัญกรรมการตัดสินต้นเทียน และขบวนแห่ จำนวนเงิน 25,000 บาท 8) ค่าไฟประดับแสง สีเสียง จำนวนเงิน 100,000 บาท 9) ค่าวัสดุแบบพิมพ์ต่างๆ จำนวนเงิน 10,000 บาท 10) ค่าอาหารและเครื่องดื่มจำนวนเงิน 30,000 บาท 11) ค่าประชาสัมพันธ์ จำนวนเงิน 80,000 บาท และ 12) ค่าใช้จ่ายอื่นๆ จำนวนเงิน 50,000 บาท รวมเป็นจำนวนเงิน 1,000,000 บาท (เอกสารโครงการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ประจำปี 2551. 2551 : 2-3)

นอกจากนี้ยังมีเงินสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด มอบให้แก่วัด ที่เข้าร่วมการประกวดขบวนต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่แสดงการละเล่น วัฒนธรรม 20,000 บาท รวมทั้งหมด 5 วัด เป็นเงิน 100,000 บาท ส่วนประเด็นปัญหาสำคัญ คือ เรื่อง เงินสนับสนุน และเงินรางวัลไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการจัดทำขบวนเทียนพรรษาของแต่ละวัด

การบริหารจัดการการท่องเที่ยว

1. ด้านการบริการ พบว่า การประชาสัมพันธ์ มีการจัดการโดย การจัดสรรเงินงบประมาณ จำนวน 80,000 บาท เพื่อใช้ในการจัดการด้านการประชาสัมพันธ์ โดย แบ่งเป็นการจัดป้ายโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ จำนวน 1,000 ใบ แยกใช้ 400 ใบ ในการติดประชาสัมพันธ์ตามสถานที่ราชการ และสถานที่สำคัญในชุมชน ในอำเภอโชคชัย อีก 600 ใบส่งไปตามสำนักงานเทศบาลทั่วประเทศ มีการจัดทำป้ายคัดเอาท์ ขนาดใหญ่ จำนวน 2 ป้าย ติดบริเวณ สี่แยกโชคชัย และบนเวทีกลาง มีการจัดทำหนังสือราชการ เชิญชวนประชาสัมพันธ์ในการร่วมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาส่งไปตามสถานที่ราชการต่าง ๆ ในเขตอำเภอโชคชัย มีการจัดรถประชาสัมพันธ์ออกประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ วันเวลา สถานที่ในการจัดงาน รวมถึงเชิญชวนประชาชนทั้งในเขตเทศบาลตำบลโชคชัย และในเขตเทศบาลตำบลใกล้เคียง และพื้นที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงมาร่วมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ส่วนในด้านของที่พักร้านอาหารที่รองรับนักท่องเที่ยว พบว่า เทศบาลยังไม่มีการบริหารจัดการในส่วนนี้ ปัญหาในการบริหารจัดการด้านการให้บริการ พบว่า การประชาสัมพันธ์การจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโชคชัย

ในระดับอำเภอ หรือระดับจังหวัด ยังไม่เพียงพอ หากการจัดงานจะมุ่งเพิ่มศักยภาพเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับประเทศ ถือว่ายังขาดการประชาสัมพันธ์อยู่มาก

2. ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว การบริหารจัดการด้านความปลอดภัย พบว่า มีการจัดการโดยการขอคำสั่งสนับสนุนจากสถานีตำรวจภูธรไชคชัย และกำลังจากอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ในการวางแผนร่วมกัน ในการอำนวยความสะดวกด้านการจราจร และความปลอดภัยภายในงานในส่วนของจราจร มีการแบ่งงานออกเป็น 3 ฝ่าย คือ

- 1) จุดตั้งด่านบริการจราจร
- 2) การบริการรถนำขบวนต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่ของแต่ละวัด และ
- 3) การบริการเจ้าหน้าที่ควบคุมบริเวณสถานที่จอดรถของผู้ที่มาร่วมงานประเพณี

ส่วนในด้านความปลอดภัยภายในงาน มีการจัดกำลังเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) กำลังรูปแบบส่วนในทำหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยบริเวณเวที เต็มที่อำนวยความสะดวก ทำหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยทั่วบริเวณงาน และ 3) รูปแบบกำลังส่วนนอก ทำหน้าที่เป็นสายตรวจตามเส้นทาง หรือประจำจุดที่คาดว่าจะเส้นทางหลบหนีของผู้ร้าย หากมีกรณีเกิดเหตุร้ายขึ้นภายในงาน ปัญหาเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการด้านความปลอดภัย พบว่า การบริการด้านการจราจรเป็นปัญหาสำคัญ ได้แก่ การจัดเส้นทางจราจร การปล่อยให้มีการเดินรถในเส้นทางหน้าสนามกีฬาเทศบาล หลังจากที่ยกขบวนรถต้นเทียนแต่ละวัดเข้าสู่สนามแล้ว ทำให้ผู้ที่มาร่วมชมงาน มีปัญหาด้านการข้ามถนน มายังบริเวณงาน นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรื่องของการจอดรถของผู้ที่มาร่วมงาน โดยไม่สามารถควบคุมให้ผู้ที่มาเที่ยวงานนำรถไปจอดในที่ที่จัดไว้ให้ ผู้ที่มาร่วมงาน รวมถึงพ่อค้า แม่ค้าไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร

3. ด้านสุขภาพอนามัย และสิ่งแวดล้อม มีการบริหารจัดการที่ค่อนข้างชัดเจน มีการแบ่งงานของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานกองสาธารณสุข สามารถแบ่งเป็น 2 งานหลัก คือ

- 1) ด้านสุขอนามัย แบ่งเป็น 3 ฝ่ายย่อย คือ ฝ่ายปฐมพยาบาล ซึ่งมีทั้งการจัดเจ้าหน้าที่ดูแลในขบวนแห่ของแต่ละวัด จำนวน 5 วัด วัดละ 1 คน มีการตั้งหน่วยปฐมพยาบาลในบริเวณเต็นท์อำนวยความสะดวกและจัดเตรียมรถพยาบาลพร้อมการขนส่ง กรณีมีผู้ป่วยที่ต้องนำส่งโรงพยาบาล, ฝ่ายบริการนำดื่ม ทั้งคณะกรรมการตัดสินต้นเทียนพรรษา กรรมการตัดสินขบวนแห่ และคณะผู้บริหาร ประธานแขกผู้มีเกียรติในพิธี และฝ่ายดูแลทำความสะอาดโต๊ะ เก้าอี้ เก้าอี้ ที่ใช้ในบริเวณเต็นท์อำนวยความสะดวก
- 2) ด้านสิ่งแวดล้อม แบ่งเป็น 2 ฝ่ายย่อย คือ ฝ่ายดูแลความสะอาดบริเวณงาน มีการบริหารจัดการด้านการดูแลความสะอาด โดยมีการบริการจัดเตรียมถังขยะ ละเจ้าหน้าที่ดูแลความสะอาด และฝ่ายจัดระเบียบผู้ขายของ โดยมีการจัดเจ้าหน้าที่ในการควบคุมดูแล ผู้ที่เข้ามาค้าขายในบริเวณงาน ประเพณี ทั้งตั้งแผงลอย หาบเร่ รถเข็น เพื่อให้เป็นไปในความเรียบร้อย เป็นระเบียบ ส่วนปัญหาที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านสุขอนามัย และสิ่งแวดล้อม พบว่า ในด้านของสุขอนามัย

มี 2 ประเด็น คือ 1) ประเด็นของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ไม่ทราบการให้บริการ และ 2) ประเด็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เห็นว่ามีการให้บริการน้อยเกินไป ไม่เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว เวลาในการให้บริการเป็นเป็นเพียงระยะเวลาสั้น ๆ ซึ่งหลังจากการงคให้บริการแล้ว ยังมีนักท่องเที่ยวเที่ยวชมงานอยู่ แม้กระทั่งนักแสดงที่มาพร้อมกับคณะลิเก พ่อค้า แม่ค้า และกรรมการวัดที่อยู่เฝ้าขบวนรถเทียบพระรษา ส่วนด้านของสิ่งแวดล้อม ปัญหาที่สำคัญได้แก่ การตั้งพื้นที่ของสวนสนุก การจัดพื้นที่ในการขายของ และการควบคุมพ่อค้า แม่ค้า ในการเข้ามาขายของในบริเวณงานไม่เป็นระเบียบ ทำให้เสียทัศนียภาพของการจัดงาน

4. ด้านการแสดงศิลปวัฒนธรรม พบว่า การบริหารจัดการด้านศิลปวัฒนธรรมพบว่า เทศบาลมีการตั้งงบประมาณในด้านของการแข่งขันขบวนแห่ โดยรางวัลที่ 1 เป็นเงินจำนวน 30,000 บาท รางวัลที่ 2 จำนวน 25,000 บาท รางวัลที่ 3 จำนวนเงิน 20,000 บาท รางวัลที่ 4 จำนวนเงิน 15,000 บาท และรางวัลที่ 5 จำนวนเงิน 10,000 บาท ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้แต่ละวัดมีการจัดการแสดงศิลปวัฒนธรรมการแสดงฟ้อนรำ ประกอบด้วยการรำของนักเรียน กลุ่มแม่บ้าน ชาวบ้านทั่วไป คนตรีที่ใช้ มีทั้งคนตรีในท้องถิ่น เช่น โทณ กลองยาว และคนตรีสากล ได้แก่ วงเถิดเทิง ส่วนการแสดงบนเวที เทศบาลได้ขอความอนุเคราะห์จากสถาบันการศึกษาโรงเรียนต่าง ๆ ในเขตเทศบาลตำบลโชคชัย ส่งการแสดงเข้าร่วมบนเวทีตั้งแต่เวลา 18.00 น. จนถึงเวลา 22.00 น. ด้านการแสดงมหรสพ มีการจัดหาลิเก คณะพงษ์เพชรเบญจพร มาแสดงสมโภชในงาน ส่วนปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการ พบว่า การแสดงบนเวทีนั้น การสนับสนุนเงินให้โรงเรียนต่าง ๆ ที่ส่งรายการแสดงบนเวที มีจำนวนน้อยเกินไปไม่พอเพียงกับค่าใช้จ่ายในการจัดการแสดง ในด้านของมหรสพที่ทางเทศบาลจัดหามาแสดงในงานก็ไม่น่าสนใจ และน้อยเกินไป ไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว

3. ผลการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

3.1 แนวทางในการบริหารจัดการในการดำเนินงาน

ด้านบุคคล

1. วัด ในการบริหารจัดการด้านทรัพยากรบุคคลในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของแต่ละวัด ควรจะมีการประสานงานกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน นอกจากนี้ผู้นำทั้งในวัด และชุมชน มีผลอย่างมากในการผลักดันกิจกรรมให้บรรลุความสำเร็จได้อย่างดี โดยเจ้าอาวาสวัด เป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ด้วยกระบวนการตกแต่งต้นเทียนพรรษาของอำเภอโชคชัย ทุกวัด จัดทำขึ้นในวัด ดังนั้นเจ้าอาวาสวัดซึ่งถือว่าเป็นผู้ปกครองดูแลวัด ดังนั้นการจ้ดรูปแบบของกิจกรรมบริหารงานด้านบุคคล และการดำเนินงาน เจ้าอาวาสควรมีการประมาณงาน

กับผู้นำชุมชนในเขตคุ้มวัด และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานของวัด จากนั้นจึงควรมีการวางแผน กำหนดบทบาทของบุคคลอย่างชัดเจน และแบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้ 1) ฝ่ายบริการ 2) ฝ่ายงบประมาณ 3) ฝ่ายประสานงาน และ 4) ฝ่ายขบวน

2. เทศบาล ควรจะมีการประสานงานกับหน่วยงาน และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ในเขตพื้นที่อำเภอโชคชัย เพื่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ และการขอความร่วมมือกับส่วนราชการต่าง ๆ เพื่อจัดตั้งองค์กรร่วม จากนั้นแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน มีการประชุมวางแผน และกำหนดบทบาทบุคคลอย่างชัดเจน โดยแบ่งงานออกเป็นฝ่ายหลัก 4 ฝ่ายดังนี้ 1) ฝ่ายสนับสนุน 2) ฝ่ายพิธีการ 3) ฝ่ายจัดการท่องเที่ยว และ 4) ฝ่ายประเมินผล

ด้านงบประมาณ

1. วัด ควรมีการจัดการในการจัดตั้งกองทุนที่ใช้ทำขบวนต้นเทียนพรรษา ในแต่ละปี และการดำเนินการขอรับบริจาคของชุมชนในท้องถิ่น ควรมีการประชุมวางแผนชี้แจงรายละเอียดด้านเงินประมาณ ค่าใช้จ่าย รายรับ ของปีที่ผ่านมาให้ชุมชนได้รับทราบ เพื่อหาแนวทางในการบริหารจัดการต่อไป ควรมีการประสานทางด้านองค์กรต่าง ๆ เช่น องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในการจัดทำโครงการเพื่อจัดตั้งเงินเบิกจ่ายเงินในแผนปฏิบัติการประจำปี ในส่วนของงานส่งเสริมด้านศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นงานหนึ่งในการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ อยู่แล้ว ดังนั้นก็จะสามารถ นำเงินมาใช้ในกิจกรรมงานด้านประเพณีแห่เทียนพรรษา ได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น

2. เทศบาล ควรจะมีการวางแผนงานร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอโชคชัยในการจัดหางบประมาณในการจัดงาน นอกจากการบริหารจัดการของทางเทศบาลตำบลโชคชัยเพียงองค์กรเดียว เพื่อให้การจัดงานประเพณีเป็นงานในระดับอำเภอโชคชัย มิใช่เป็นงานในระดับเทศบาลตำบลโชคชัยและควรมีการประสานงานขอการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหารส่วนจังหวัด ในการจัดหางบประมาณมาใช้ในการบริหารจัดการในงานประเพณี เพื่อส่งเสริมเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น นอกจากนี้ ควรมีการเปิดโอกาสให้กรรมการชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้งบประมาณในการจัดงานประเพณี

3.2 แนวทางในการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

ด้านการบริการ

ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้มากกว่านี้ ทั้งในด้านงบประมาณในการประชาสัมพันธ์ ความหลากหลายโดยเพิ่มช่องทางในการประชาสัมพันธ์ในเชิงรุก เช่น

ทางสื่อโทรทัศน์ วิทยุ เว็บไซต์ ตามขั้นตอนของการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวในระดับต่าง ๆ มากขึ้น ควรมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น เช่น งานเทศกาลกินหมึกกระทอก เพื่อประชาสัมพันธ์งานให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น อีกทั้งเป็นการบริการอาหารให้นักท่องเที่ยวได้รับประทานพักผ่อนฟรี เป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อีกวิธีหนึ่ง ควรมีการจัดการด้านที่พัก ร้านอาหารไว้เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวโดยประสานงานกับทางชุมชนในการศึกษาถึงความพร้อมที่พักแบบโฮมสเตย์ การขอความร่วมมือกับทางร้านอาหารที่สามารถจัดการบริการในช่วงงานเทศกาล โดยการมาร่วมเปิดบริการในบริเวณงาน

ด้านความปลอดภัย

แนวทางในใช้รูปแบบกำลัง 3 ส่วน เพื่อการรักษาความปลอดภัยในงานประเพณีแห่เทียนพรรษา มีความเหมาะสมดี นอกจากนี้ควรมีการเพิ่มกำลังตำรวจประสานงานขอความช่วยเหลือจากอาสาสมัครตำรวจชุมชนตำบล (ตชต.) เพื่อวางกำลังประจำจุดให้บริการด้านการจราจร เพื่อควบคุมกฎระเบียบการจราจรอย่างเข้มงวด ควรมีประสานงานการประชาสัมพันธ์ให้กับผู้ใหญ่บ้าน กำนันกรรมการ ชุมชนต่าง ๆ ให้ ทำความเข้าใจกับผู้เที่ยวชมงานในพื้นที่ในการปฏิบัติตามกฎระเบียบการจราจรที่วางไว้ เพื่อลดปัญหาการจราจรติดขัด ควรจัดเส้นทางจราจร เพิ่มเติม รวมถึงวางแผนในการใช้เส้นทางสายหลักโชคชัย – ครบุรี ในวันงานประเพณีเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความปลอดภัยในการเที่ยวชมงาน

ด้านสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อม

ควรมีการเพิ่มเจ้าหน้าที่ในการบริการด้านสุขอนามัย การบริการปฐมพยาบาลเพิ่มหน่วยบริการ ให้เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว ควรเพิ่มจำนวนรถสุขาเคลื่อนที่ เพื่อให้เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว ควรมีการประชาสัมพันธ์ ตำแหน่งของจุดบริการด้านสุขอนามัย การบริการด้านสุขภาพ การบริการห้องน้ำ สุขา ให้นักท่องเที่ยวได้ทราบ ควรเพิ่มระยะเวลาให้บริการด้านสุขภาพ และรถสุขากับท่องเที่ยว หลังจากพิธีการเสร็จสิ้นตลอดทั้งคืนของวันงาน นอกจากนี้ ควรมีการจัดแผนผังการใช้พื้นที่ที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงทัศนียภาพของขบวนรถต้นเทียนพรรษาเป็นหลัก ควรมีการจัดการด้านการใช้พื้นที่ในการค้าขายให้สะดวกต่อการเที่ยวชมงาน และควบคุมพ่อค้า แม่ค้า ที่เข้ามาบริเวณสนามที่จอดขบวนต้นเทียนพรรษา

ด้านศิลปวัฒนธรรม

ควรมีการเพิ่มกิจกรรมศิลปะการแสดง ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น เช่น การรำไทพอง การตำสากหมิง เพื่อนำเอาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นมาเป็นจุดขายทางวัฒนธรรมในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ควรมีการบริหารจัดการด้านงบประมาณในการสนับสนุนการแสดงของโรงเรียนต่าง ๆ ที่อนุเคราะห์การแสดงบนเวที ควรมีการจัดห้ามหรสพที่น่าสนใจ เพิ่มระยะเวลา

ในการจัดงาน มีการจัดประกวดแข่งขัน วงกลองยาว การแสดงรำโทน เพื่อให้เกิดความหลากหลาย ในการจัดงานแข่งขัน นอกเหนือจากขบวนต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา จากข้อค้นพบที่ว่า งานประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโขกษัย ที่มีวิวัฒนาการมานานไม่ต่ำกว่า 145 ปี โดยมูลเหตุของประเพณีแห่เทียนในสมัยนั้น แรงศรัทธาของชาวบ้านในชุมชนคุ้มวัดต่าง ๆ บริจาคจี๊ตี่ที่ได้จากการนำน้ำหวานของรวงผึ้ง โดยมีการนำมาหลอมรวมกันเป็นต้นเทียนพรรษา เพื่อใช้จุดให้แสงสว่างในการศึกษาพระธรรมวินัย และทำวัตรเย็น ในพระอุโบสถ ระหว่างที่ พระภิกษุสงฆ์จำพรรษาอยู่ทีวัดเป็นเวลา 3 เดือน เมื่อก่อนนั้น เป็นเพียงแต่การหลอมต้นเทียนในวัด แล้วชาวบ้านก็นำไปถวายแด่พระสงฆ์ ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ก่อนถวายก็มีการแห่เวียนรอบ พระอุโบสถเท่านั้น ต่อมาจึงมีผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่จากทางอำเภอ จัดงานแห่เทียนขึ้น โดยให้ วัดต่าง ๆ ส่งขบวนต้นเทียนพรรษาแห่มาซึ่งที่ทำการอำเภอ โดยงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ของอำเภอโขกษัย มีวิวัฒนาการมาไม่ต่ำกว่า 145 ปี มาแล้ว กล่าวคือ เมื่อปีพุทธศักราช 2406 มีหลักฐานปรากฏว่าได้มีประเพณีแห่เทียนพรรษาเกิดขึ้นสอดคล้องกับ ทวีศักดิ์ บุญสุ (2533 : 2-4) ที่กล่าวว่า ความมุ่งหมายสำคัญประการหนึ่งของการเข้าพรรษา คือ เพื่อให้ภิกษุสามเณรได้มีเวลา ศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติศาสนกิจได้เต็มที่ ในการศึกษาเล่าเรียนจำเป็นต้องศึกษาทั้งในเวลากลางวัน และกลางคืน ซึ่งในเวลากลางคืนมักมีปัญหาในเรื่องแสงสว่าง ครั้นจะอาศัยแสงสว่างจากกองไฟ ก็มีปัญหาเกี่ยวกับการเก็บฟืนใส่กองไฟ บางครั้งมีควันรบกวนทำลายสมาธิของผู้ศึกษาเล่าเรียน ได้อีกวิธีหนึ่งที่ใช้คืออาศัยแสงสว่างจากแสงใต้ (ภาษาอีสานเรียกว่ากะบอง) แต่มีปัญหาเรื่องกลิ่น และควันการลุกไหม้ไม่สม่ำเสมอ ต้องเขี่ยไฟได้ออกบ่อย ๆ ทำให้เสียสมาธิได้ ดังนั้นแสงไฟจากใต้ จึงสู้แสงเทียนไม่ได้ เพราะแสงเทียนลุกไหม้ต่อเนื่องและสม่ำเสมอทั้งกลิ่นและควันก็ไม่แรง ภิกษุสามเณรจึงนิยมจุดเทียนอ่านหนังสือในเวลากลางคืนดังนั้นพุทธศาสนิกชนจึงนิยมนำเทียน ไปถวายวัดในเทศกาลเข้าพรรษา เพื่อให้พระสงฆ์จะได้ใช้เทียนในการศึกษาพระธรรมวินัย แล้วจะได้นำความรู้อบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชน ความนิยมดังกล่าวยังหาหลักฐานมายืนยัน ไม่ได้ว่ามีมาตั้งแต่สมัยใด แต่พอสันนิษฐานได้ว่า ตั้งแต่คนรู้จักนำจี๊ตี่มาพันเป็นเทียน ซึ่งเรียกว่า “เทียนจี๊ตี่”

จากจุดนี้ถือได้ว่าเป็นจุดกำเนิดของเทียนพรรษาโดยแท้จริง และยังคงคล้องกับ สุทิน คลังแสง (2533 : 26) ที่กล่าวว่า ในตอนต้นที่มีผู้เข้าใจถึงประโยชน์ของการให้แสงสว่าง เป็นทาน โดยเริ่มรู้จักทำเทียนขี้ผึ้งไปถวายวัด แล้วต่อมาสามารถทำเทียนไขได้ แต่ก็ยังไม่เป็นที่พอใจที่ได้แสดงศรัทธาเพียงเท่านั้น จึงคิดทำเทียนที่ใหญ่ขึ้นในลักษณะเป็นพุ่มเทียน ซึ่งยังไม่เป็นที่พอใจ จึงได้คิดทำต้นเทียนขนาดใหญ่แล้วนำไปถวายวัดในเทศกาลเข้าพรรษา และในการนำไปถวายวัด มีการแห่เป็นขบวน เรียกว่า“การแห่เทียนพรรษา” การนำเทียน และการแห่เทียนพรรษานิยมทำกันในหลายจังหวัด ที่ทำกันเป็นงานใหญ่โต มีเพียงบางจังหวัดเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การแห่เทียนพรรษาเป็นประเพณีที่สำคัญเป็นพิเศษ ถือเป็นโอกาสหนึ่งที่จะได้สร้างกุศลผลบุญ ทั้งถือเป็นการฟื้นฟู และการสืบต่อวัฒนธรรมอันดีงามให้มั่นคงต่อไป อีกทั้งถือว่าเป็นสิ่งที่ส่งเสริมและปลูกฝังความกลมเกลียวก้ำวหน้าของบ้านเมืองอีกด้วย ดังนั้น ประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโชคชัย จึงมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่รูปแบบที่เรียบง่าย จนถึงปัจจุบันที่มีการสร้างสรรค์ผลงานขบวนต้นเทียนพรรษา ที่กล่าวได้ว่าเป็นขบวนต้นเทียนพรรษาที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย แล้วมีความสอดคล้องในทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural and Functional Theory) ของพาร์สันส์ ทั้งนี้เพราะแต่ละคนในชุมชนมีบทบาทและกระบวนการในการขับเคลื่อนกิจกรรมที่มาร่วมกันให้ประสบผลสำเร็จ เรียกกระบวนการนั้นว่า “สถานะการเปลี่ยนแปลงเป็นสถาบัน (Institutionalization)” หมายความว่า การที่บุคคลมีบทบาทต่าง ๆ เนื่องจากบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นค่านิยมและความเชื่อของวัฒนธรรม วัฒนธรรมเหล่านั้นได้แทรกซึมอยู่ในระบบบุคลิกภาพของบุคคล ได้เกิดอย่างสม่ำเสมอและเป็นระยะเวลายาวนานตลอดจนมีบทลงโทษและการให้รางวัล ซึ่งช่วยสนับสนุนสถานะการเปลี่ยนแปลงเป็นสถาบันขึ้น จนกระทั่งกลุ่มองค์กรในชุมชน มีความแข็งแกร่งมีศักยภาพมากพอในการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมของตนในแต่ละวัด ไปในทิศทางที่ดีขึ้น

โดยสิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือ การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ในการที่แต่ละชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งขบวนเทียนพรรษาในแต่ละปี เมื่อเข้ามาแข่งขัน ทำให้ได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งในด้านการแต่งต้นเทียนพรรษา ระบบการทำงานของวัดที่ประสบผลสำเร็จ นั่นเป็นโอกาสหนึ่งที่ทำให้เกิดวิวัฒนาการของประเพณีแห่เทียนพรรษา สอดคล้องตาม ทฤษฎีการแพร่กระจาย (สัจญา สัจญาวิวัฒน์. 2536 : 14-18) ที่กล่าวว่า การพัฒนาเกิดขึ้นมาได้ก็โดยเมื่อการติดต่อกันระหว่างคนต่างชุมชนหรือโดยเฉพาะคนที่ต่างวัฒนธรรมกัน การติดต่อระหว่างบุคคลสองพวกนี้จึงเป็นทางแพร่ความรู้และสิ่งแปลกใหม่ที่เรียกว่า “นวัตกรรม” หรือความเจริญได้ทางหนึ่ง การฝึกอบรม ชุมชนใดมีประชากรที่ได้รับการฝึกอบรมมากเท่าไรก็จะทำให้ชุมชนนั้น ๆ เกิดการพัฒนาขึ้น อัตลักษณ์ของประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโชคชัย

ที่เป็นจุดเด่นของประเพณีนั้นคือความเป็นตัวตนของคนโคราชชัย ความสนุกสนานที่เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวและผู้ชมทั้งในระดับอำเภอ และระดับจังหวัด สอดคล้องกับ ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ของ จอร์จ เฮอร์เบิร์ต เมด (George Herbert Mead) ที่กล่าวถึงการจัดระเบียบสังคม ว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลสังคมนั้นอยู่ที่การมีและการใช้ความหมายร่วมกัน (Shared Meaning) การกระทำระหว่างกันของบุคคลในสังคมจนเกิดเป็นความสัมพันธ์ขึ้นนั้น เป็นเพราะใช้สัญลักษณ์ร่วมกัน มนุษย์กับสังคมมีความสัมพันธ์ต่อกัน มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งในสังคม และสังคมก็จำเป็นต้องมีมนุษย์ที่อาศัยและมีการกระทำต่อกัน ทั้งมนุษย์และสังคมจึงพึ่งพาอาศัยกัน และแก้ไขปัญหาาร่วมกันเพื่อความอยู่รอดของทั้งสองฝ่าย เพราะฉะนั้นกระบวนการของการกระทำระหว่างกัน (Social Interaction) จึงมีความสำคัญมาก เน้นถึงความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์ที่มนุษย์ได้ใช้ร่วมกัน การรวมกลุ่มทางสังคมมิได้เกิดจากการร่วมกัน แต่มาจากความตั้งใจ การกระทำก็แสดงได้ความตั้งใจ ทำทางที่แสดงออกจะเป็นไป ด้านภาษาสัญลักษณ์จะเป็นเครื่องกระตุ้นให้อีกบุคคลหนึ่งแสดงโต้ตอบความหมายนั้น ๆ จนเกิดความสัมพันธ์กันขึ้น จึงมองเป็นการจัดระเบียบอย่างหนึ่ง ดังนั้น เทียนพรรษาถึงแม้จะไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง เหมือนครั้งที่บรรพบุรุษ เคยกระทำมา แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่า การเสื่อมศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ตรงกันข้าม การที่ชุมชนได้เข้าร่วมมือร่วมใจกันสร้างสรรค์งานแกะสลักต้นเทียนพรรษาโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง นั่นคือสัญลักษณ์ที่บ่งบอกว่า ชุมชนในแต่ละวัดได้มีแรงศรัทธาอย่างแรงกล้าในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้คงอยู่สืบไป

ประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโคราชชัย มีวิวัฒนาการเรื่อยมา จนถึงปัจจุบัน ที่งานประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโคราชชัย เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป ทั้งในระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ต้นเทียนพรรษามีการแกะสลักอย่างสวยงาม มีการประกวดแข่งขัน มีเงินรางวัลเป็นตัวกลางในการผลักดันให้แต่ละวัดมีการพัฒนาฝีมือ ขบวนการแห่มีการจัดรูปแบบที่มีเนื้อหาสาระสื่อความหมายถึงวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ก็ยังรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ นั่นคือ ความสนุกสนาน ตลกขบขัน ที่เป็นสิ่งดึงดูดให้มีผู้ชม และนักท่องเที่ยว มีความต้องการเข้าร่วมประเพณีแห่เทียนพรรษาอย่างหนาแน่นในทุกปีประการหนึ่งที่สำคัญไม่น้อยไปกว่า การแข่งขันต้นเทียนพรรษาของอำเภอโคราชชัย นั่นคือ ขบวนการแห่แสดงการละเล่นประกอบขบวนต้นเทียนพรรษาอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่ทำให้ประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโคราชชัยแตกต่างจากที่อื่น ๆ ขบวนการละเล่นหรือขบวนแห่ เป็นสิ่งที่ทำให้ประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโคราชชัย เป็นที่น่าสนใจ กล่าวคือ มีการแสดงต่าง ๆ ที่สื่อความหมายถึงวิถีชีวิตในท้องถิ่น ภูมิปัญญาพื้นบ้านของดีในอำเภอ ดังนั้น กล่าวได้ว่าขบวนแห่หรือการละเล่นนั้นเป็นสิ่งที่สามารถช่วยให้ผู้ชมและนักท่องเที่ยวเข้าใจถึงอัตลักษณ์ของคนโคราชชัยได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้การละเล่นต่าง ๆ

ในขบวนแห่ยังสามารถสร้างความสามัคคีในชุมชน อีกทั้งบ่งบอกได้ถึงความมีน้ำใจ ความเสียสละ ทั้งร่างกายแรงใจในการช่วยเหลือวัดของตน โดยสร้างสรรค์งานการแสดงออก ในรูปของความตกลงขบขัน สร้างความสนุกสนานให้ผู้ชมและนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี

ในประเด็นของลักษณะของลวดลายที่แกะสลักต้นเทียนพรรษา และองค์ประกอบของขบวนรดต้นเทียนพรรษามีข้อค้นพบที่น่าสนใจ คือ ลวดลายของต้นเทียนพรรษาของฝีมือช่างเทียน โชคชัย ส่วนมากจะแกะสลักเป็นลายกนกเปลว หากแต่ช่างเทียนอุบลส่วนมากจะแกะสลักเป็นลายก้านขด เห็นได้จากวัดโบสถ์คงคาล้อม ที่มีการจ้างช่างเทียนจากจังหวัดอุบลราชธานี มาแกะสลักต้นเทียนพรรษา ส่วนองค์ประกอบของหุ่นเทียน จะสร้างเป็นเนื้อหาเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา อาทิเช่น พุทธประวัติ พุทธชาติชาดก นอกจากนี้ยังมีการสร้างหุ่นเทียนเป็นสัตว์ป่าหิมพานต์ เช่น พญานาค พญาครุฑ พญาหงส์ นางกนิรี คชปิกสี ไกรสรปิกษี เกินรี กิณร เหล่าเทพเทวดานางฟ้า ซึ่งเป็นความเชื่อ ที่ยังถือสืบทอดกันมา หากแต่วัดที่มีผลการแข่งขันของขบวนต้นเทียนพรรษา ได้รับรางวัลชนะเลิศเป็นประจำทุกปีนั้น พบว่า มีการวางแผนการกำหนด ออกแบบลวดลายบนต้นเทียนพรรษา และหุ่นเทียนที่ใช้ประกอบ รวมถึงโครงสร้างขององค์ประกอบอื่น ๆ ในขบวนต้นเทียนพรรษา เป็นเนื้อหา เรื่องราวเดียวกันตลอดทั้งขบวน โดยเริ่มจากด้านหน้าของรถเทียน จนถึงด้านท้ายของขบวนรดต้นเทียนพรรษา โดยวัดใหม่สระประทุม และวัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์ มีการดำเนินการตกแต่งต้นเทียนพรรษา ในลักษณะนี้ จึงทำให้ผลการแข่งขันการประกวดขบวนรดต้นเทียนพรรษา ของงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ได้รับรางวัลชนะเลิศเป็นประจำ ส่วนวัดอื่น ๆ ในการตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา พบว่า ลวดลายที่แกะสลักบนต้นเทียน มีลายลักษณะทั้งลายกนก ลายก้านขด ลายกระจัง ในส่วนของการสร้างหุ่นประกอบรวมทั้งโครงสร้าง และโครงเรื่องของรถเทียนนั้น มีหลากหลายเนื้อหาอยู่ในขบวนต้นเทียนพรรษา วัดที่มีการตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษาในลักษณะนี้ ได้แก่ วัดศรีพุทธาราม วัดโบสถ์คงคาล้อม และวัดบึง

2. สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

2.1 การบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล

ด้านบุคคล จากข้อค้นพบที่ว่า บริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา มีองค์กรและหน่วยงานที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การวางแผนการดำเนินงาน มีการประชุมกำหนดบทบาทหน้าที่ ทั้งในส่วนของวัด และทางเทศบาลตำบลโชคชัย ที่เป็นองค์กรหลักในการบริหารจัดการงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ทั้งในด้านของการกำหนดบุคคลออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ มีความสอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารจัดการของ Gulick และ Urwick (1963)

(อรุณกุล ร่มกลาง. 2547 : 39-40) โดยเสนอทฤษฎีการบริหารที่โด่งดังมาก คือ “POSDCORB” เป็นทฤษฎีที่ใช้กันมากเพราะเป็นกระบวนการทำงานที่มี 7 ขั้นตอน คือ 1) Planning หมายถึง การวางแผนการทำงาน 2) Organizing หมายถึง การจัดองค์การหรือการจัดโครงสร้างขององค์การ 3) Staffing หมายถึง การจัดคนเข้าทำงานโดยจัดคนที่มีความสามารถเหมาะสมกับงาน 4) Directing หมายถึง การอำนวยการให้งานลุล่วงตามแผนงานที่กำหนดไว้ 5) Co-ordinating หมายถึง การประสานงานเพื่อให้การดำเนินงานราบรื่น สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว 6) Reporting หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้สนใจรับทราบ และ 7) Budgeting หมายถึง การงบประมาณ โดยศึกษาวิธีการในการบริหารงบประมาณและการเงิน

นอกจากนี้ยังมีข้อค้นพบที่ว่า ลักษณะการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล ในส่วนของวัดต่าง ๆ ที่มีลักษณะการบริหารจัดการทั้ง 2 ลักษณะ คือ วัดที่มีการประชุมวางแผน ในการดำเนินงาน ทั้งในส่วนของการจัดการด้านบุคลากร และงบประมาณ มีการกำหนดบทบาท ของบุคคลที่แน่ชัด โดยวัดที่พบการบริหารจัดการในลักษณะนี้ได้แก่ วัดใหม่สระประทุม วัดนอกวิเวกไวยฤทธิ์วัดโบสถ์คงคาล้อม และวัดบึง ซึ่งนอกจากทำให้การดำเนินการเป็นไปด้วย ความสะดวก มีทรัพยากรในการดำเนินงานอยู่ในระดับหนึ่ง ทั้งในด้านของบุคคล และงบประมาณ ส่งผลให้ผลการแข่งขันขบวนต้นเทียนพรรษาได้รับรางวัลชนะเลิศ อันดับ 1 , 2, 3 และ 4 ตามลำดับ ในส่วนของวัดที่ไม่มีการประชุมวางแผนการดำเนินงาน ทั้งในส่วนของการจัดการ ด้านงบประมาณ และบุคลากร โดยเป็นการดำเนินงานเพียงกลุ่มคน กลุ่มหนึ่ง วัดที่พบว่ามีการ บริหารจัดการในลักษณะนี้ ได้แก่ วัดศรีพุทธาราม ประสบปัญหาอย่างยิ่งในการดำเนินการ ทั้งในด้านของเงินทุนที่ไม่มี การประสานงานขอรับบริจาคจากชุมชนในเขตคุ้มวัด และในเรื่องของ ด้านอาหาร ขวัญกำลังใจในการดำเนินงาน ทำให้การสร้างสรรค์ผลงานทั้งขบวนต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่การละเล่น ได้รางวัลอันดับที่ 5

ส่วนประเด็นปัญหาด้านการจัดการด้านทรัพยากรบุคคลในการทำกิจกรรม ขบวนต้นเทียนพรรษาของคุ้มวัดต่าง ๆ ข้างต้น ที่มีไม่เพียงพอ ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ในคุ้มวัดนั้น เห็นว่า สาเหตุหนึ่งที่สำคัญ คือ ผู้นำวัด และผู้นำชุมชน ไม่มีความตระหนัก ในกิจกรรมงานแห่เทียนพรรษา เนื่องด้วยขาดปัจจัยด้านแรงจูงใจของผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับ ยูพิน ศรีหรั่ง (2549 : 219-220) ที่กล่าวว่า การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จะประสบผลสำเร็จ มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการ ได้แก่ คน (Man) ซึ่งทรัพยากรบุคคลที่ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จของปริมาณงานและคุณภาพงาน โดยเฉพาะการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวต้องอาศัยบุคคลที่มีคุณภาพที่มีความรู้ความสามารถและ

มีจิตสำนึกในการดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว และปัจจัยด้านวิธีการปฏิบัติงาน (Method) หมายถึงการกำหนดระบบงาน ระเบียบ ขั้นตอน วิธีปฏิบัติงานในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ต้องกำหนดให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด สามารถกำหนดตัวบุคคลและเลือกเครื่องมือในการจัดการได้อย่างเหมาะสมซึ่งจะก่อให้เกิดการประหยัดต้นทุนได้ผลงานตรงตามวัตถุประสงค์และมีมาตรฐานที่ดี ดังนั้นการขาดความรู้ด้านการจัดการวิธีการในการปฏิบัติงานของบุคคลจึงอาจทำให้เกิดปัญหา ด้านบุคคลดังกล่าวข้างต้น

ด้านงบประมาณ จากข้อค้นพบที่ว่า การขอรับบริจาคจากชุมชนในเขตคุ้มวัด และจากนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาทั้งของอำเภอโชคชัย และจังหวัดนครราชสีมา ทำให้มีรายได้ในส่วนนี้เป็นเงินจำนวนหนึ่ง ที่สามารถนำมาเป็นส่วนลดในด้านของค่าใช้จ่าย ต้นทุน ในการดำเนินกิจกรรมของแต่ละวัด ซึ่งเป็นแรงศรัทธาจากชุมชน และจากนักท่องเที่ยว โดยวัดโบสถ์คงคาล้อม มีเงินที่ได้จากการรับบริจาคในเขตคุ้มวัด เป็นจำนวนเงิน 56,885 บาท และเงินที่ได้จากการเดินบาตรรับบริจาค จากนักท่องเที่ยวในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาทั้งในระดับอำเภอโชคชัย และระดับจังหวัด เป็นเงิน 73,906 บาท รวมเป็นเงินถึง 130,791 บาท จึงทำให้มีรายได้จากกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาในปี 2551 เป็นจำนวนเงิน 280,050 บาท ทำให้สามารถแบ่งไปเป็นเงินเพื่อเข้ากองทุนในการดำเนินการปีต่อไปถึง 180,000 บาท

ส่วนประเด็นปัญหาสำคัญของการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา เป็นเรื่องของ การซื้อจำกัดของงบประมาณในการสนับสนุนในการจัดกิจกรรมประเพณีแห่เทียนพรรษา ของอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ในส่วนของเงินรางวัลการประกวดขบวนต้นเทียนพรรษา และขบวนแห่ โดยเฉลี่ยมีบางวัดมีส่วนต่างระหว่างรายรับ กับรายจ่าย ซึ่งปรากฏว่ามีรายรับน้อยกว่า ต้นทุนที่ใช้จ่ายในระหว่างตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา ได้แก่ วัดนอกวิเวกไวฤทธิ วัดศรีพุทธาราม ที่ขาดทุนเป็นจำนวนเงิน 59,710 บาท และ 126,568 บาท ตามลำดับ นอกจากนี้ วัดที่มีรายรับมากกว่ารายจ่าย แต่ก็ยังเป็นเพียงจำนวนเงินที่น้อยมาก เมื่อเทียบกับต้นทุนที่ใช้ในการดำเนินงานในกิจกรรมงานแห่เทียนพรรษา เช่น วัดใหม่สระประทุมมีรายรับ หลังการหักรายจ่ายแล้ว เป็นจำนวนเงินเพียง 1,320 บาท ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ทางวัดดังกล่าว มีการมุ่งเน้นที่จะเข้าไปแข่งขันต่อในระดับจังหวัด เพื่อต้องการเงินรางวัลเพิ่ม นี่เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ งานประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโชคชัย มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดงาน ให้มีระยะเวลาสั้นลง จากที่จัดในเวลาประมาณ 09.00 น. ก็มาเป็นหลังเวลา 14.00 น. เพื่อรักษาสภาพของขบวนต้นเทียนพรรษาไม่ให้เกิดความเสียหายจากแสงแดด จึงเกิดปัญหาระยะเวลาในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโชคชัยที่น้อยเกินไป ชุมชน นักท่องเที่ยวในท้องถิ่น ที่มีเวลาในการ

เที่ยวชมงานเพียงไม่กี่ชั่วโมงเท่านั้น การจัดงานก็เป็นไปเพื่อให้งานเสร็จลงโดยเร็ว ไม่ได้คำนึงถึงคุณค่าต้นทุนทางวัฒนธรรมที่แต่ละวัด แต่ละชุมชน ได้สร้างสรรค์ผลงานใช้เวลาถึง 3 เดือน แต่กลับได้ชื่นชมกับผลงานของตนเองในระยะเวลาสั้น ๆ เป็นการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมได้ไม่เหมาะสม ดังนั้นปัญหาเรื่องเงินงบประมาณจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อีกทั้งยังเป็นตัวกำหนดรูปแบบของกิจกรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอีกด้วย

ในส่วนของวัดที่มีข้อค้นพบว่า มีลักษณะการบริหารจัดการทรัพยากรด้านงบประมาณเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) วัดที่มีการจัดตั้งเป็นกองทุนในการดำเนินการตกแต่ง ขบวนต้นเทียน และ 2) วัดที่ไม่มีการการจัดตั้งกองทุนไว้ สามารถอธิบายได้ว่า วัดที่มีการบริหารจัดการทรัพยากรด้านงบประมาณที่ด้อย จะมีการจัดตั้งเป็นเงินกองทุนในการดำเนินกิจกรรม เพื่อใช้ในการดำเนินงาน รวมถึงมีการจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่าย ตลอดจนการดำเนินงาน ทำให้สามารถทราบถึงเงินทุนที่ต้องใช้ในแต่ละปี และรายจ่ายที่ดำเนินการ เพื่อนำมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการบริหารจัดการเงินทุนในการดำเนินงานในปีต่อไป

2.2 การบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ด้านการบริการ การประชาสัมพันธ์ มีการดำเนินการประชาสัมพันธ์ทั้งในระดับพื้นที่ เช่น การประชาสัมพันธ์วิทยุชุมชน แผ่นป้ายโฆษณา หนังสือเชิญชวน และต่างพื้นที่ เช่น การทำป้ายโปสเตอร์ แจกไปยังสถานที่ราชการต่าง ๆ ซึ่งจากการสังเกต และการสัมภาษณ์ พบว่าไม่มีนักท่องเที่ยวต่างพื้นที่ที่ตั้งใจมาเที่ยวในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาอย่างจริงจัง โดยนักท่องเที่ยวจากต่างจังหวัดส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่อำเภอโขงเจียม แต่ไปทำงานต่างจังหวัด ในช่วงเข้าพรรษาจึงถือโอกาสกลับมาบ้าน และเที่ยวงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ดังนั้น การจัดการในด้านของการประชาสัมพันธ์ จึงถือว่าการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น ส่วนการประชาสัมพันธ์ในระดับนอกพื้นที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จมากนัก ในการบริการด้านที่พัก และร้านอาหาร ยังไม่มีหน่วยงานใดดำเนินการบริหารจัดการในด้านนี้ นี่เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาการขาดรายได้ในส่วนที่ควรจะได้รับในการจัดกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโขงเจียม ที่ถือได้ว่ามีทุนทางการท่องเที่ยวสูงมาก ทั้งในแง่ของทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมเป็นการท่องเที่ยวได้ อาทิ ขบวนต้นเทียนพรรษาที่สวยงาม ขบวนแห่แสดงการละเล่นที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น ที่สามารถสร้างความสนุกสนานของผู้ชมในงาน นอกจากนี้การมีทุนในด้านของการท่องเที่ยว ในส่วนของที่ตั้ง สถานที่ เส้นทางจราจร ที่สะดวกใกล้มีระยะทางติดกับอำเภอเมือง ที่มีบริการด้านที่พัก ร้านอาหาร และประการหนึ่งแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ ที่เป็นที่ยุติในเรื่องของศิลปหัตถกรรม เครื่องปั้นดินเผาบ้านด่านเกวียน ก็เป็นอีกหนึ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวในช่วงงานประเพณีแห่เทียนพรรษาได้

ด้านความปลอดภัย มีการจัดการอยู่ในระดับที่ดีทั้งรูปแบบของการจราจร และการอำนวยความสะดวกในจัดหาสถานที่จอดรถของนักท่องเที่ยว และการจัดกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจ รักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวในงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ทั้งรูปแบบกำลังส่วนในการรักษาความปลอดภัยของผู้ร่วมงาน มีการวางกำลังตำรวจทั้งในเครื่องแบบ และนอกเครื่องแบบ กระจายกำลังในบริเวณงานสนามกีฬาเทศบาลตำบลโชคชัยที่ใช้จัดขบวนรถเทียนเวทีกการแสดง โรงมหรสพ เพื่อตรวจตราความปลอดภัย รวมถึงติดตามบุคคลที่น่าสงสัยภายในงานอย่างใกล้ชิด รูปแบบกำลังส่วนกลาง ซึ่งมีการวางกำลังรอบนอกของบริเวณงานทั่วไป เพื่อดูแลความสงบเรียบร้อย สังเกตเผื่อระวังกลุ่มบุคคลที่คาดว่าจะก่อเหตุร้าย ส่วนรูปแบบกำลังส่วนนอกในรูปแบบนี้ มีการวางกำลังตามจุดต่าง ๆ ที่คาดว่าจะอาจจะเป็นเส้นทางหลบหนีของผู้ต้องสงสัย หากเกิดกรณีมีเหตุร้ายเกิดขึ้นในงาน ถือว่าเป็นการจัดการด้านความปลอดภัยได้อย่างเหมาะสม หากแต่ปัญหาในด้านการจราจร พบว่า การจัดการจราจรในช่วงของขบวนแห่ต้นเทียนพรรษาของแต่ละวัดเคลื่อนขบวนเข้ามายังบริเวณสนามกีฬาเทศบาลตำบลโชคชัย ที่ใช้เป็นที่จัดงานประเพณี มีการปล่อยให้รถพาหนะสัญจรร่วมมากับขบวนต้นเทียนพรรษา ทำให้เกิดปัญหาด้านการจัดรูปขบวนของทางวัด นอกจากนี้ยังอาจจะทำให้เกิดอันตรายแก่นักแสดงในขบวนอีกด้วย

ด้านสุขอนามัย และสิ่งแวดล้อม มีการจัดการโดยกองการสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม สำนักงานเทศบาลตำบลโชคชัย โดยจัดเจ้าหน้าที่ เพื่อให้บริการด้านการปฐมพยาบาลทั้งในบริเวณงาน และในขบวนแห่ของทางวัดต่าง ๆ มีการจัดรถสุขาเคลื่อนที่ จำนวน 1 คัน ซึ่งเมื่อเทียบกับอัตราส่วนของนักท่องเที่ยวในงานแล้ว ถือว่า ไม่เพียงพอต่อความต้องการในส่วนของการจัดบริเวณพื้นที่การใช้ประโยชน์ในการขายของในงาน พบว่า ความเห็นของผู้ร่วมงานส่วนใหญ่ เห็นว่าไม่เหมาะสม เช่น การให้ผู้ประกอบการสวนสนุก มาใช้พื้นที่ใกล้กับบริเวณที่ใช้จัดรถขบวนต้นเทียนพรรษา และการไม่สามารถควบคุมพ่อค้า และแม่ค้า ที่ใช้รถเงินเข้ามาค้าขายในบริเวณที่จัดรถขบวนต้นเทียนพรรษา ซึ่งทำให้เสียทัศนียภาพ นอกจากนี้การจัดการด้านขยะก็ว่ายังไม่ประสบผลสำเร็จ โดยในบริเวณงานพบว่า มีขยะจำนวนมากบนพื้นสนามกีฬา สาเหตุอาจจะเพราะ นิสัยของคนไทยที่ชอบทิ้งขยะไปเป็นที่ หรืออาจเป็นเพราะการจัดเตรียมถังขยะมีจำนวนน้อยเกินไป โดยจากการสัมภาษณ์ พบว่า มีการจัดเตรียมถังขยะไว้บริการ จำนวน 5 จุดบริการเท่านั้น ทำให้เกิดปัญหามีขยะจำนวนมากที่อยู่บริเวณสนามกีฬาเทศบาลที่ใช้จัดงาน อย่างไรก็ตามมีการดำเนินการจัดการปัญหาของขยะโดยจัดเจ้าหน้าที่ของกองการสาธารณสุขในการเก็บกวาดขยะตั้งแต่เวลา 06.00 น. ของวันรุ่งขึ้น เพื่อไม่ให้เสียทัศนียภาพบริเวณที่ใช้จัดงาน ซึ่งถึงแม้จะเป็นการจัดการแก้ปัญหาหลังจากเสร็จกิจกรรม แต่ก็เป็นการจัดการที่ยังมีการดำเนินงานเรื่องสิ่งแวดล้อมหลังจากงานประเพณี สอดคล้องกับ ของปัจจัยมา มูลเมือง

(2541 : 1-2) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนบ้านป่าเหมี้ยง ที่คำนึงถึงศักยภาพความสามารถ ในการรองรับของพื้นที่และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง และมีการวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับแผนพัฒนาชุมชน ให้สามารถจัดการทรัพยากรท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเกิดความยั่งยืน รวมทั้งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมประเพณีไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาสังคม พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นระบบการจัดการที่ต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ด้านศิลปวัฒนธรรม มีการจัดการแสดงด้านการฟ้อนรำในขบวนแห่ของแต่ละวัด ซึ่งพบว่า มีทั้ง การฟ้อนรำที่มีรูปแบบ กล่าวคือ มีการฝึกซ้อมทั้งท่ารำ มีการคัดเลือกเพลงที่นำมาประกอบการแสดง และการฟ้อนรำที่ไม่มีรูปแบบ กล่าวคือ ไม่มีการฝึกซ้อมท่ารำ ไม่มีการเลือกดนตรีประกอบ เป็นการแสดงที่ใช้ความสามารถในการฟ้อนรำตามประสบการณ์ของแต่ละบุคคล โดยส่วนมากนักแสดงจะเป็นกลุ่มแม่บ้าน หรือนักเรียนที่มีสถานศึกษาที่ติดกับวัด ในการแสดงในขบวน ถือว่าเป็นจุดหนึ่ง ที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว ได้เป็นอย่างดี ด้วยมีการแสดงของชาวบ้านในชุมชนเอง ดังนั้นจึงเป็นการแสดงที่บ่งบอกถึงความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชน เป็นอัตลักษณ์ของคนในท้องถิ่น ส่วนการแสดงบนเวทีของนักเรียนจากสถานศึกษาต่าง ๆ เป็นการแสดงที่มีรูปแบบ ส่วนมากเป็นการฟ้อนรำ ในชุดการแสดงไทยอนุรักษ์ และไทยพื้นเมือง ปัญหาที่พบ เป็นเรื่องของงบประมาณที่สนับสนุนการแสดงของสถานศึกษาที่เข้าร่วมการแสดง โดยทางเทศบาลจะมีเงินสนับสนุน ซึ่งไม่เพียงพอกับรายจ่ายในชุดการแสดงนั้น โดยทางโรงเรียนต้องรับภาระในการจ่ายค่าใช้จ่ายในส่วนที่เหลือ

3. แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
อำเภอไชยชัย จังหวัดนครราชสีมา

3.1 แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรในการดำเนินงาน

ด้านบุคคล ควรมีการจัดตั้งองค์กรร่วมที่มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคคล ควรมีการประสานงานกันระหว่างองค์กรทุกภาคส่วน เป็นแนวทางการจัดตั้งองค์กรร่วมกันในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับชัยอนันต์ สมุทวณิช (2541 : 21-24) ที่ได้กล่าวถึงรูปแบบขององค์กรที่พิจารณาว่ามีความเหมาะสมสำหรับดำเนินการบริหารการจัดการในแต่ละพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ควรมีหน้าที่ในระบบการท่องเที่ยวที่ประกอบด้วย 1) การจัดระบบบริหาร อำนาจการและควบคุม 2) การจัดระบบการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และ 3) การจัดระบบการดำเนินการในการพัฒนาโดยสร้างพื้นฐาน และการจัดตั้งองค์กรบริหารจัดการใหม่ เป็นการจัดตั้งองค์กรบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวขึ้นมาใหม่ เพื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวให้เป็น ไปในลักษณะของรูปแบบองค์กรบริหารราชการกึ่งเอกชน โดยเป็นการ

ดำเนินการร่วมในลักษณะของหน่วยงานท้องถิ่น คือ อำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบลร่วมกับ สหกรณ์หรือสมาคมผู้ประกอบการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

นอกจากนี้การจัดการด้านทรัพยากรบุคคลที่ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของ ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน ให้มากที่สุด เพื่อดำเนินกิจกรรมด้วยตนเอง ใช้บุคลากรในพื้นที่ของชุมชน ตนเองให้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อารตี อยุทธการ (2541 : 153-174) ที่ว่า ปัจจัย ที่มีอิทธิพลให้เกิดการพึ่งพาตนเองของชุมชน คือ 1) ผู้นำชุมชนจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และบารมีทำให้เกิดการรวมตัวของชาวบ้านเป็นองค์กรชุมชนขึ้น มีความเข้าใจในชุมชนของตนเอง สามารถริเริ่มกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนได้ นอกจากนี้ยังประสานงานเพื่อให้เกิดความสนับสนุนในด้านวิชาการและงบประมาณ 2) องค์กรชุมชนจะต้องมีการทำงานที่เน้น กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกชั้นตอน มีการประสานงานกันระหว่างสมาชิกกับ ผู้นำชุมชนอยู่ตลอดเวลา การมีองค์กรชุมชนจะทำให้เกิดการรวมตัวกันทำกิจกรรม เพื่อแก้ไขปัญหา ปัญหาต่าง ๆ และการที่องค์กรชุมชนได้มีการบริหาร จัดการอย่างต่อเนื่องจะทำให้ชุมชน มีความเข้มแข็ง เกิดการพึ่งพาตนเองของสมาชิกและชุมชนต่อไป 3) ลักษณะโครงสร้างสังคมของ ชุมชนเป็นแบบเครือญาติ และมีความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ทำให้การรวมตัวเป็นองค์กรชุมชน ทำได้ง่าย การที่ในชุมชนมีผู้มีภูมิความรู้และภูมิปัญญาอยู่มากจะทำให้การทำงานขององค์กรเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพ และควรมีความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อเกิดอำนาจต่อรอง ทางเศรษฐกิจ ส่วนโรงเรียนในชุมชนควรมีหลักสูตรการศึกษาที่เอื้ออำนวยในการพัฒนาชุมชน และเป็นแหล่งความรู้ทางวิชาการที่สามารถช่วยเหลือชาวบ้านในการประกอบอาชีพได้ และ 4) ในองค์กรชุมชนจะต้องมีการสืบทอดความคิดและจิตสำนึกในระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับเครือข่ายให้เกิดความร่วมมือในระดับต่าง ๆ ชุมชนควรได้รับการสนับสนุนในด้านวิชาการ และเงินลงทุน ส่วนการจัดการความขัดแย้ง ผู้นำจะต้องมีความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง ที่เกิดขึ้นภายในองค์กรชุมชน และระหว่างองค์กรชุมชนกับหน่วยงานอื่น โดยมีการประสาน ผลประโยชน์กันอย่างเหมาะสม ในการบริหารจัดการด้านทรัพยากรบุคคล ต้องมีความตระหนัก ในหน้าที่อย่างจริงจัง ใส่ใจ และดำเนินกิจกรรมให้เกิดความประจักษ์ ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้อง ทฤษฎีการบริหารจัดการของ Fayol (อรุกุล ร่มกลาง. 2547 : 39-40) ได้ศึกษาหน้าที่ของการ บริหารหรือขององค์การบริหารและได้เสนอไว้ว่าหน้าที่ในการบริหารนั้น เป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ ต่อเนื่องกัน

ด้านงบประมาณ หากมีการจัดตั้งกองทุนในการดำเนินกิจกรรมงานแห่เทียนพรรษา ในส่วนของวัด และการประสานงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จะสามารถมีเงินทุน ในการดำเนินกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม นอกจากนี้หากมีการจัดการที่สามารถสร้างรายได้จาก

การท่องเที่ยวในงานประเพณี ซึ่ง พบว่า ถ้ามีการจัดงานที่มีระยะเวลามากขึ้น โดยแต่ละวัดมีการ รับบริจาคเงินสนับสนุนจากนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในงานประเพณี ก็สามารถทำให้ได้รายได้เข้าวัด จำนวนหนึ่ง ซึ่งจะส่งผลให้วัดได้ประโยชน์ในส่วนตรงนี้ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ การท่องเที่ยว แห่งประเทศไทย (2545 : 13-14) ได้กล่าวถึงรูปแบบการท่องเที่ยวในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ที่ต้องคำนึงถึง องค์ประกอบด้านกิจกรรม เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ โดยมิ การให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนัก และปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อ นักท่องเที่ยว ประชาชน ท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นองค์ประกอบด้านกิจกรรม จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษาและองค์ประกอบด้านองค์กร เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิด ผลประโยชน์แก่ท้องถิ่น โดยประโยชน์ต่อท้องถิ่นที่ได้ หมายรวมถึง การกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการ แหล่งท่องเที่ยวด้วย

3.2 แนวทางการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

ด้านการบริการ การประชาสัมพันธ์ ควรมีการส่งเสริมตามขั้นตอนกลยุทธ์ การประชาสัมพันธ์ทั้ง 8 ขั้น เพื่อบริหารจัดการด้านการประชาสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิภาพ ประการหนึ่ง การจัดทำสื่อให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เกิดความต้องการที่จะ เดินทางมาท่องเที่ยว ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งของการประชาสัมพันธ์ ดังนั้นสื่อที่ใช้ควรจะสามารถ กระตุ้นความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ สอดคล้องกับ ฉลองศรี พิมลสมพงษ์ (2531 : 88-90 ; อ้างอิงมาจาก Mcinotsh and Goeldner. 1980 : 124-125) ได้กล่าวว่า ความตั้งใจในการเดินทาง ท่องเที่ยวมีสิ่งต่างๆเป็นตัวกระตุ้น ซึ่งมีหลายประการประกอบด้วยกัน จากการศึกษาของ แมคอินทอช และเกลด์เนอร์ พบว่า ตัวกระตุ้น (Motivator) ให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวเกิดขึ้น คือ ตัวกระตุ้นทางวัฒนธรรม (Culture Motivators) เป็นตัวกระตุ้นที่ทำให้เกิดการเดินทางเพื่อการเรียนรู้ วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของคนในประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะอยู่ในลักษณะของดุริยางค์ศิลป์ นาฏศิลป์ เป็นต้น และตัวกระตุ้นทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Motivators) เป็นตัวกระตุ้นที่ทำให้เกิดความ ต้องการ เพื่อเยี่ยมเยียนญาติ เพื่อน เพื่อพบปะกับคนแปลกหน้า ใหม่ ๆ หรือคนที่มีความคิดใหม่ ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงจากงานประจำที่จำเจ เป็นต้น

ในการบริการด้านที่พัก และร้านอาหาร ซึ่งแนวทางในการบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยวของงานประเพณีแห่เทียนพรรษาอำเภอโขกษชัย จะต้องมีการให้ความสำคัญ ในการจัดทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิด

ด้านการปัจจัยที่สนับสนุนการจัดทรัพยากรการท่องเที่ยวของทางท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2546 : 5-7) ที่กล่าวว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยดึงดูดที่สำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้น นอกจากนี้ยังมีปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ ที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีความเห็นว่ามีส่วนที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจและตัดสินใจเลือกซื้อบริการ ได้แก่ 1) การคมนาคม เมื่อผู้ซื้อเดินทางมาซื้อบริการถึงที่ผลิต การคมนาคมขนส่งทั้งจากต่างประเทศและภายในประเทศจะต้องสะดวกรวดเร็วและปลอดภัยทั้ง 3 ทาง คือ ทางบก มีสถานที่พาหนะต่าง ๆ ผ่านเข้า-ออกได้สะดวก หรือมีบริการรถไฟ ทางน้ำมีท่าเทียบเรือและอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทางอากาศมีท่าอากาศยานที่ทันสมัย มีสายการบินมาลงมาก 2) พิธีการเข้าเมืองและการบริหารข่าวสาร มีการผ่อนคลากระเบียบพิธีการเข้าเมืองได้สะดวกรวดเร็ว มีการให้บริการข่าวสาร บริการจองที่พัก บริการขนส่งผู้ที่พัก เป็นต้น 3) ที่พักแรม มีโรงแรมระดับต่าง ๆ ให้เลือก มีอัตราเหมาะสมกับคุณภาพ สะอาดและบริการตามมาตรฐานสากล 4) ร้านอาหาร นอกจากจะมีอาหารให้เลือกหลายชนิดแล้ว จะต้องถูกสุขลักษณะมีบริการที่สุภาพ และมีการกำหนดราคาอาหารให้แน่นอน 5) บริการนำเที่ยว มีบริการจัดนำเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ โดยมีมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง มีอภยาศัยไมตรี และมีความรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยว 6) สินค้าของที่ระลึก ต้องมีการควบคุมคุณภาพ กำหนดราคา รวมทั้งการส่งเสริมการใช้วัสดุพื้นบ้าน การออกแบบสินค้าให้มีเอกลักษณ์ รวมทั้งการบรรจุหีบห่อที่สวยงาม 7) ความปลอดภัย ในการตัดสินใจเลือกจุดหมายการเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะคำนึงถึงความปลอดภัยและทรัพย์สินเป็นประการสำคัญ มาตรฐานการรักษาความปลอดภัยจึงต้องมีประสิทธิภาพและทั่วถึงทุกแหล่งท่องเที่ยว และ 8) การโฆษณาเผยแพร่ เป็นปัจจัยสำคัญต่อการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นกรรมวิธีที่จะทำให้แหล่งท่องเที่ยว เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งจากต่างประเทศและภายในประเทศ

ด้านความปลอดภัย มีการจัดกำลังทั้ง 3 รูปแบบ ถือว่าเป็นการจัดการด้านความปลอดภัยได้อย่างเหมาะสม สามารถสร้างความเชื่อมั่นในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและผู้ที่มาเที่ยวชมงานประเพณีได้ สอดคล้องกับ การจัดการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2546 : 5-7) ที่กล่าวไว้ว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยดึงดูดที่สำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวเหล่านั้น นอกจากนี้ยังมีปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ ที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีความเห็นว่ามีส่วนที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจและตัดสินใจเลือกซื้อบริการ ในส่วนของด้านความปลอดภัย ในการตัดสินใจเลือกจุดหมายการเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะคำนึงถึงความปลอดภัยและทรัพย์สินเป็นประการสำคัญ มาตรฐานการรักษาความปลอดภัยจึงต้องมีประสิทธิภาพและทั่วถึงทุกแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้

แนวทางการจัดการด้านการจราจรก็มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการบริการนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับ เบญจา จันทร (2545 : 14-17) ที่กล่าวว่า แหล่งท่องเที่ยวควรมีสิ่งดึงดูด (Attraction) ให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชม และมีการเข้าถึง (Accessibility) แหล่งท่องเที่ยว โดยไม่ลำบาก ถ้าสามารถเดินทางเข้าไปได้หลายเส้นทางยิ่งดี ถ้าระยะไกลจะทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายสูง นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงข้อจำกัดทางด้านพื้นที่ของเส้นทางจราจร เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลนอกพื้นที่ที่จำเป็นต้องร่วมสัญจรในเส้นทางที่ใช้จัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโขกษัยให้น้อยที่สุด

ด้านสุขอนามัย และสิ่งแวดล้อม ควรจะมีการวางรูปแบบที่เหมาะสมให้มากขึ้น ทั้งในด้านของจำนวนหน่วยที่ให้บริการ และระยะเวลาของการให้บริการ การคำนึงถึง การรักษา สภาพแวดล้อมในการจัดงาน ซึ่งสอดคล้องกับ การบริหารจัดการการท่องเที่ยว ของการท่องเที่ยว แห่งประเทศไทย (2545 : 13-14) ที่กล่าวว่า รูปแบบของการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึง องค์ประกอบ ด้านการจัดการ ซึ่งต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ สิ่งแวดล้อมและ สังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกัน และกำจัดมลพิษและควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขตดังนั้นองค์ประกอบ ด้านการจัดการจึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน

ด้านศิลปวัฒนธรรม ควรจะเป็นการแสดงที่เน้นถึงวัฒนธรรมไทย และ การแสดงในท้องถิ่น เช่น เพลงโคราช เปิดโอกาสให้นักเรียน และเยาวชนเข้าร่วมประกวด แข่งขัน การร้องเพลงโคราช เพื่อส่งเสริมกิจกรรมด้านวัฒนธรรมในท้องถิ่น ก็จะเป็นการใช้ ทรัพยากรได้อย่างเหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงขึ้น นอกจากนี้การสนับสนุนการจัดการแสดง ให้ชาวบ้านในชุมชนได้ออกมา แสดงถึงภูมิปัญญา และวิถีชีวิตของตนเอง เช่น การรำโทน การดำสากเหม็ง การทำเส้นหมี่กระโทก การปั้นดินด่านเกวียน การทำปูนแดงกินหมากบ้านกอก การหล่องานหินทราย การหล่องานทองเหลือง ซึ่งต่างก็เป็นผลิตภัณฑ์ในชุมชน ก็จะสามารถ เป็นกิจกรรมที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ถึงวัฒนธรรมในท้องถิ่น เป็นจุดขายทางการท่องเที่ยว ได้อย่างดี สอดคล้องกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ของ วรรณ วลัยวานิช (2546 : 146) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวรูปแบบนี้จัดขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวชมงานเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น เนื่องในเทศกาลต่าง ๆ เป็นการสืบทอดและรักษามรดกทางวัฒนธรรม ของแต่ละท้องถิ่นไว้ โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น ซึ่งมีหลักเกณฑ์สำคัญ คือ 1) เป็นประเพณี หรือวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ที่เด่นของแต่ละท้องถิ่น และสมควรที่จะดำรงรักษาให้คงอยู่ไว้สืบต่อไป 2) เจ้าของพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งด้าน การวางแผน การจัดการ และการอนุรักษ์ 3) มีวิทยากรและมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่น และ 4) มุ่งให้

นักท่องเที่ยวได้รับทั้งความรู้ ความสนุกเพลิดเพลิน ความประทับใจ และประสบการณ์ในการดำรงชีวิตในสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากเดิม นอกจากนี้การแสดงในขบวนแห่ ทั้งในด้านของวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น วิถีชีวิต เช่น ประเพณีการบวชนาค การทำไร่ไถนา ซึ่งนอกจากจะสื่อถึงวิถีชีวิตของตนเองแล้ว อย่างแทรกความตลก ขบขัน สร้างความสนุกสนานแก่ผู้ชมได้อย่างมากในงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโชคชัย หากแต่การจัดการในปัจจุบันกรรมการวัดที่ดำเนินการจัดขบวนแห่แสดงการละเล่น มีค่านิยมที่เปลี่ยนไป จากการใช้รถในการแสดงขบวนแห่ เป็นการให้เดินแสดง โดยยึดกฎเกณฑ์การประกวดแข่งขันแสดงขบวนแห่ของทางเทศบาลนครนครราชสีมา ดังนั้น การจัดขบวนแห่ของวัด จึงจัดการแสดงเพื่อมุ่งหวังให้เข้าไปประกวดแข่งขันในระดับจังหวัดด้วย จึงทำให้การแสดงขบวนแห่การละเล่น เกิดข้อจำกัดตามมาหลายอย่าง เช่น การแสดงบางอย่างไม่สามารถดำเนินการได้ เช่น การดำสากหมิง การเทศมหาชาติ การแสดงดนตรีปี่พาทย์ประโคมในขบวนแห่ การฟัดหมี่ ซึ่งในอดีต ถือว่าเป็นการแสดงที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของตน และยังสามารถเพิ่มการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ด้วยผู้สูงอายุที่ไม่สามารถเดินร่วมมากับขบวนแห่ได้ ก็จะนั่งมาบนรถขบวนแสดงการเทศมหาชาติ รถขบวนการทอเสื่อ การแสดงการอื่น ๆ ที่สามารถร่วมได้ แต่ในปัจจุบัน ในขบวนต่าง ๆ นักแสดงจึงมีเพียงชาวบ้านที่สามารถมีกำลังเดินแสดงมากับขบวนแห่ได้ ดังนั้น การสร้างแนวความคิดให้กรรมการวัด หันมาจัดรูปขบวนแห่เหมือนอย่างเดิม ก็จะเป็นการเพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชน การรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมของตนเองให้ดำรงอยู่ต่อไป

อย่างไรก็ตาม แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา สิ่งที่ควรเน้น คือ คนในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางทางการท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเอง การเป็นสะพานเชื่อมความเข้าใจระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน บอกกล่าวให้คนที่จะไปเยี่ยมเยือนชุมชนได้เข้าใจเรื่องราวของชุมชน รูปแบบการท่องเที่ยว กติกา ข้อปฏิบัติเมื่ออยู่ในชุมชน ในขณะเดียวกันก็มีการพูดคุยกับชุมชนให้ชัดเจน จนถึงเป้าหมายของการทำกิจกรรมนี้ ซึ่งก็มีความแตกต่างกันในแต่ละชุมชน ตามทฤษฎีการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม นั่นคือ การท่องเที่ยวเป็นการเผยแพร่เรื่องราว วิถีชีวิต วัฒนธรรมของคนอำเภอโชคชัยที่เป็นอัตลักษณ์ มีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วม ช่วยกันวางระบบการบริหาร จัดการ จัดโปรแกรม แบ่งบทบาทหน้าที่ที่จัดสรรผลตอบแทนที่เหมาะสม และโปร่งใสตรวจสอบได้ เหล่านี้ก็จะสามารถทำให้การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเพณีแห่เทียนพรรษา อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืนได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

1.1 ควรมีการประชุมงาน ประชุมวางแผนการดำเนินงานอย่างจริงจัง ในการดำเนินงานกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา ทั้งในรูปแบบของการอนุรักษ์เอกลักษณ์ของท้องถิ่น และในรูปแบบการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ด้วยจะยังสามารถรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นไว้ และจะเป็นการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อ วัฒนธรรมเดิมของชุมชนให้น้อยที่สุด อันจะสามารถเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 ควรมีการจัดการด้านองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น เพื่อให้มีการระดมทั้งทรัพยากรบุคคล และงบประมาณ มาใช้ในการบริหารจัดการงานประเพณีได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้ชุมชนในคุ้มวัดต่าง ๆ ในอำเภอโขกษัย ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น ซึ่งจะสามารถทำให้มีทรัพยากรในการบริหารจัดการที่มากขึ้น ส่งผลให้เกิดประโยชน์ทั้งในด้านของทรัพยากร และการมีส่วนร่วมในการจัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน

1.3 ควรมีการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวของอำเภอโขกษัย ในช่วงงานประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเรียนรู้วัฒนธรรมในท้องถิ่น นอกจากนั้นยังเป็นสนับสนุนการให้นักท่องเที่ยวได้อุดหนุนผลิตภัณฑ์ของชุมชน เช่น เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน งานประติมากรรมหินทรายบ้านหนองโสน งานประติมากรรมเครื่องทองเหลืองบ้านบึง จะก่อให้เกิดรายได้กับชุมชน และมีเงินหมุนเวียนในกิจกรรมส่วนนี้เพิ่มขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

2.1 การศึกษาเรื่องแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา เป็นการศึกษาซึ่งมุ่งเน้นในการหาแนวทางที่เหมาะสมในการใช้ในรูปแบบในการบริหารจัดการงานในครั้งต่อไป หากมีการศึกษาถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จะทำให้ได้แนวทางการสร้างความตระหนักของชุมชนในการที่อยากจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา รวมถึงการศึกษองค์ความรู้ด้านพุทธศิลป์ในขบวนต้นเทียนพรรษา ก็จะทำให้ทราบถึงความหมาย ลักษณะของลวดลาย องค์ประกอบของขบวนต้นเทียนพรรษา เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดทำต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษาของวัดในอำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา ทั้งในด้านวัตถุ และด้านจิตใจ ซึ่งจะสามารถเข้าใจ

ถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินกิจกรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา และจะสามารถหาแนวทางในการแก้ไข เพื่อส่งเสริม และพัฒนาการดำเนินงานตกแต่งขบวนต้นเทียนพรรษา อย่างเหมาะสมต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. นโยบายและแผนงานกลยุทธ์. กรุงเทพฯ : กองบริการที่ปรึกษา ศูนย์บริการวิชาการ, 2533.
- . นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์(Ecotourism)ปี พ.ศ. 2538-2539 ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อัมรินทร์ พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, 2540.
- . การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ : กองบริการที่ปรึกษา ศูนย์บริการวิชาการ, 2542.
- . สถิตินักท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : กองบริการที่ปรึกษา ศูนย์บริการวิชาการ, 2545.
- . การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : กองบริการที่ปรึกษา ศูนย์บริการวิชาการ, 2545.
- . แผนพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างปี 2544-2553. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2548.
- กุลธิดา สามะพุทธิ. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม : ทางเลือกใหม่ของการเดินทาง. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ, 2540.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. กระบวนการทัศน์วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : ซีเอสเอ็มเดีย, 2541.
- . วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., ม.ป.ป.
- ไกรสิทธิ์ สิทธิโชค. การเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอ ระยะที่ 2 คณะอนุกรรมการวัฒนธรรมจังหวัด (2-3 กรกฎาคม 2544). กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2547.
- ขวัญสุดา ชันชวิทย์. การเปรียบเทียบการจัดสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสองแห่งในเมืองเก่าอยุธยาที่มีผลต่อกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น: กรณีศึกษาการจัดการรูปแบบชุมชนดั้งเดิม. วิทยานิพนธ์ วท.ม. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541.
- งามพิศ สัตย์สงวน. “การจัดระเบียบสังคม” ในสังคมและวัฒนธรรม. เอกสารประกอบการศึกษา วิชา 313 – 183. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- จักร กินีสี. รูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงองค์ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของนกของชาวป่าเกาะฉลูในเขตอุทยานแห่งชาติ ดอยอินทนนท์จังหวัดเชียงใหม่. นนทบุรี : สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาคจัดทรัพยากรเชียงใหม่, 2546.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. คติชาวบ้าน. มหาสารคาม : ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, 2530.

- จรงค์ อินทนต์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านโป่งร้อน ตำบลใหม่พัฒนา อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2539 .
- . การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2549.
- ฉลองศรี พิมพ์สมพงษ์. การวางแผนและพัฒนาตลอดการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2546.
- ชนงกรณ์ กุณฑบุตร. หลักการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชียงใหม่. เชียงใหม่ : ภาควิชามนุษย์สัมพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2537.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. การเสริมสร้างศักยภาพของ อบต.ในการพัฒนาการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2541.
- ทิตติฉิน นาคเกษม. ไทยศึกษา. กรุงเทพฯ : โอ เอส พริ้นติ้ง เฮาส์, 2550.
- ณรงค์ เส็งประชา. มนุษย์กับสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โอ เอส พริ้นติ้ง เฮาส์, 2542.
- ดนัย ไชยโยธา. สังคม วัฒนธรรมและประเพณีไทย. ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอ เอส พริ้นติ้งเฮาส์, 2546.
- . อารยธรรมไทย. กรุงเทพฯ : โอ เอส พริ้นติ้ง เฮาส์, 2550.
- . ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : โอ เอส พริ้นติ้ง เฮาส์, 2550.
- ดารุณี บุญธรรม. องค์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในชุมชนชาวม้ง บ้านน้ำเค จังหวัดพะเยา. เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยสำนักงานภาค, 2547.
- ดวงใจ หล่อธนาณิชย์และคณะ. ประมวลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ช่วง ปี พ.ศ. 2529 – 2539. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- ทวีป ศิริรัศมี. รวมบทความวิจัยการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : พี เอส พริ้น, 2547.
- ทรงคุณ จันทจร. การศึกษาและพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549.
- . งานวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม. มหาสารคาม : สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรม อีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549.
- นิคม จารุณณี. การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : โอเดียน สโตร์, 2544.
- นิคม มุสิกคามะ. วัฒนธรรม : บทบาทใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองการพิมพ์, 2545.

- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง. พิมพ์ครั้งที่ 3. ขอนแก่น : คลังนาวิทยา, 2543.
- นำชัย ทนุผล. โครงการวิจัยเรื่องธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านโป่ง. เชียงใหม่ : ม.ป.ท., 2545.
- บุญยสฤษฎ์ อเนกสุข. รัฐกับการลงทุนทางวัฒนธรรม : ศึกษากรณีแห่งเทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2544.
- บุญสม ยอดมาลี. วัฒนธรรม : ความจริงกับสิ่งที่คนเข้าใจ. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา ทฤษฎีพลวัต และกระบวนการทางวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ม.ป.ป.
- เบญจา จันทร. แนวทางการพัฒนาตลาดคอนฮวาย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- ปราณี วงษ์เทศ. สังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2522.
- . สังคมและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์. กรุงเทพฯ : ศิลปวัฒนธรรม จำกัด, 2542.
- ประมวล เหมพงศ์พันธุ์. ภูมิศาสตร์นครราชสีมา. ภาควิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 2546
- ประภาศรี สีหอำไพ. วัฒนธรรมทางภาษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- ประภัศร โพธิ์ศรีทอง. โลกาภิวัตน์กับการจัดการวัฒนธรรม. 2551. <www.m-culture.go.th>, 4 กรกฎาคม 2551.
- ปาริชาติ ประเสริฐเทียม. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาน้อยเขาประคู้ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก. พิษณุโลก : ม.ป.พ., 2544.
- ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนิจิ. โครงการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำในกรุงเทพฯ ชั้นใน และบริเวณใกล้เคียง. กรุงเทพฯ : โอเดียน สโตร์, 2542.
- พนมวรรณ อยู่ดี. โครงการวิจัยทางเลือกและรูปแบบการจัดการที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดเชียงราย. เชียงราย : ม.ป.ท., 2545.
- พระครูพิทักษ์ปทุมมากร. ประวัติวัดในอำเภอโชคชัย. นครราชสีมา : อัดสำเนา, มปป.
- พิพัฒน์ พรพรรณนุกุล และคณะ. มองกระทอกแลโชคชัย. นครราชสีมา : อักษรการพิมพ์, 2544.
- พูลทรัพย์ สวนเมือง. โครงการวิจัยเรื่องรูปแบบในการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์และร้อยเอ็ด. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2545.
- พจนานา สวนศรี. คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, 2547.

- พวงผกา ประเสริฐศิลป์. ประเพณีไทยกับการเปลี่ยนแปลงตามกระแสวัฒนธรรมโลก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, 2542.
- ภารดี มหาจันทร์. พื้นฐานอารยธรรมไทย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2532.
- มานิตย์ มณีธรรม. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหมู่บ้านชาวเขาคามโครงการเงินกู้ OCEF : กรณีศึกษาบ้านจะคือ ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. เชียงราย : ม.ป.พ., 2544.
- ยศ สันติสมบัติ. มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- . ความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. เชียงใหม่ : นนทบุรีการพิมพ์, 2542.
- . มนุษย์กับวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.
- ยุพิน ศรีหรั่ง. การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ จังหวัดหนองบัวลำภู. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549.
- เยาวภา เจริญรัตน์. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหมู่บ้านช้างบ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549.
- รัฐจิตยา หิรัญหาค. แนวทางเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมการท่องเที่ยว : กรณีศึกษา หมู่บ้านหนองขาว อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดกาญจนบุรี. การค้นคว้าแบบอิสระ. ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.
- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2543.
- วรรณภา วงศวานิช. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.
- วิมล วิโรจน์พันธุ์ และคณะ. วิถีไทย. กรุงเทพฯ : อัลฟ่า มิเลินเนียม, 2548.
- . ศิลปะและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : อัลฟ่า มิเลินเนียม, 2548.
- วิรัช พิชัยเพชร. ประเพณีพิธีกรรมกับเจ้าแม่สองนางพี่น้องจังหวัดมุกดาหาร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2542.
- วีระศักดิ์ อนันตมงคล. เสริมสร้างความเข้มแข็งประชาคมตำบล เพื่อการพัฒนา กำหนดมาตรฐานคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลตะโพนผัด จังหวัดพัทลุง. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2543.
- วรวิฑูร์ สุวรรณฤทธิ์ และคณะ. วิถีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอ เอส พรีนติ้ง เฮาส์, 2547.
- สร้อยพัฒน์ คันสุขเกษม. การสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมงานประเพณีแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

- สุติมา ฮามคำไพ. มหาเจดีย์ชัยมงคลกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549.
- สุวคนธ์ รัชฎาจารย์. ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาจังหวัดบุรีรัมย์. มหาสารคาม : ม.ป.พ., 2533.
- สุทิตย์ ออบุ่น. ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาเส้นทางสายลำน้ำกก. วิทยานิพนธ์ พ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- สุทิน คลังแสง. ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาจังหวัดอุดรธานี. มหาสารคาม : ม.ป.พ., 2533.
- สุทัศน์ กุลบุตร. ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาจังหวัดเลย. มหาสารคาม : ม.ป.พ., 2533.
- สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงศ์. การพัฒนาระบบมาตรฐานคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวบ้านโคกโค้ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุดฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2544.
- . คติชนวิทยาเพื่อการท่องเที่ยว. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2546.
- สุพรรณิ ไชยอำพร และสนธิ สมักรการ. การวิเคราะห์ทางสังคม เพื่อการพัฒนาแนวคิด และวิธีการ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2536.
- . สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2539.
- สุภาวดี วันทวานิช. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- . การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. การศึกษาสังคมและวัฒนธรรม : แนวความคิด วิธีวิทยา และทฤษฎี. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2545.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และสุวรรณ บันทวน. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนในจังหวัดขอนแก่น : หมู่บ้านอัมพวัน และหมู่บ้านคำแก่นคูณ. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2527.
- . การศึกษาสังคมและวัฒนธรรม. ขอนแก่น : ม.ป.พ., 2545.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีสังคมวิทยาเนื้อหาและแนวทางการใช้เบื้องต้น. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2536.
- . ทฤษฎีทางสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวทางการใช้ ประโยชน์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

- อร่ามศักดิ์ ชัยจิต. ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาจังหวัดนครราชสีมา. รายงาน. มหาสารคาม : ม.ป.พ., 2533.
- อรรรรณ พันธุ์เนตร. การประเมินความต้องการมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของประชาชน. เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.
- . การประเมินการมีส่วนร่วมและความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวของประชาชนบ้านหาดไคร้ ตำบลเวียง อำเภอเมืองของ จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541.
- อารตี อุกุทธการ. การพึ่งตนเองวิถีสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน : กรณีศึกษาชุมชนวัฒนธรรมมารวิชัย อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. สารนิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2541.
- อุรุกุล ร่มกลาง. การบริหารจัดการการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนารายได้ของเทศบาลนครปฐม จังหวัดนครปฐม. การศึกษาแบบอิสระ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2547.
- อุคร วงษ์ทับทิม. โครงการพัฒนาชุมชนกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ตำบลอิ อำเภอแม่ปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. เชียงใหม่ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, โอเดียน สโตร์, 2547.
- เอกรวิทย์ ณ ถกลาง. ภูมิปัญญาชาวบ้านที่ภูมิภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2540.
- . ภูมิปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : มุลนิธิภูมิปัญญา, 2542.
- Bunten and Alexisc. So ,how long have been : Self – commodification in the Nativeowned culture Tourism industry. Ph.D. University of California,Los Angeles, 2006.
- Cyr,Tim. A Study In Economics And Religion : The relationship Beddhism And Capitalism In Thailand. Canada : Dalhouse University Canada, 1994 .
- Costa, Leeray M. Devenloping indentities : The Production Of Gender , Culture And Modernity In A Norhern Thai Non – Governmental Organization. Hawaii : University Hawaii, 2001 .
- Daneil Lerner. The Passing Of Traditional Society. Glencoe III : The Free Press, 1958.
- Edward Tylor . Researches into the Early History of Mankind and Development of Cicilization Paul Bohannan. Chicago : University of Chicago Press, 1964.
- Hritz, Nancy. Urban hot community perceptions of tourism market segment impacts : Evidence From Indianapolis (Indiana). Ph.D. Indiana University, 2006.

- Kaplan , David and Manners, A. Robert. Culture Theory . Englewood Cliffs. New Jersey : Perntice – Hall , Inc. 1972.
- Lu, Shiau-Yun. “Control Power, Tourism Development and Conservation : Planning an Island with a Traditional Culture,” Dissertation Abstracts Interantional. 67(4) : 203 ; October, 2006.
- Mayor, Leah Elizabeth. We come to Rebuild Ourselves : Tourists , Tourist Spaces, and ReconceptualizingTtransformative Learning Theory. New Jersey : Cornell University, 2006.
- Mc Intosh , Robert W . and Charles R Goeldner. Tourism Principles Philosophies. New York : Van Nostrand Rcinhold, 1989.
- Mitz, Robyn. “A Community’s Perspective on Tourism Development,” Maters Abstracts Interntional. 45(3) : 72 ; June, 2006.
- Murphy, Peter E . Community driver Tourism Planning. Bangkok : tourism Management, P. 96,1988.
- Sams , Bert F . Tradition And Modernity In A lao Song Vilege Of CenTral Thailand (Blak Tai). California : University Of California , Los Angeles, 1987.
- Stem, Caroline Jeanine. “The Role of Local Development in Protected Area Management : A Comparative Case Study of Ecotourism in Costa Rica,” Dissertation Abstracts International. 62(7) : 3009-B ; January, 2002.
- Talamantes, Maria Sofia. The Culture Polittics of Performantce : Woman Dance rituail, And The Transnational Toutism industry in Bali. California : University of Californian, Riverside, 2004.
- UNESCO-APNIEVE. Source book for Teacher Education Teriary Level Education Thailand. U.S.A. : UNESCO Principal Regional Office for Asia and the Pacific, 2003
- Valene L. Smith. Hosts and Guests : The Anthropology of Tourism. 1989.
- White, Alastairt. Why Community Participation. A Discussion of the Arqument Community. Participation Current Issue and Lesson Bangkok : United Nations Children’s Fund, P. 18, 1982.
- William Erwin. Participation Maanagement. Concept, theory and Implementation. United state of America : state University, P. 138., 1976.

Xie, Philip Feifan. Authenticating cultural tourism : Folk villages in Hainan, China. Canada :
Canada. University of Waterloo (Canada), 2001.

Yang , Minkang. A study Of Music Tradition And Its Contemporaly Chang Of The Thera
Buddhist Festival Ritual performantce Of Dai Ethnic Nationality In Yunnan.
Hong Kong : Chinese University Of Hong Kong (People Republic Of China), 2002.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

- แก้ว เกริ่นกระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 90 หมู่ 8 ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2551.
- ก่อพงษ์ ปีกวงค์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สนามกีฬาเทศบาล ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2551.
- กำพล ปริกกระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานเทศบาล ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2551.
- ขวัญจิตร เหม็งชัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สนามกีฬาเทศบาล ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2551.
- คุณ เมินกระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน เทศบาลตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2551.
- คำปุ่น นาจาน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 61 หมู่ 13 ตำบลกระโทก อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2551.
- จริยา ชัยประภากร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานเทศบาล ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2551.
- จรรณู สิทธิพรพงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่วัดโพนสวรรค์ประทุม ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2551.
- จามจรี แซ่ลิ้ม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สนามกีฬาเทศบาล ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2551.
- จิราภรณ์ ปริกกระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 142 หมู่ 7 ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2551.
- จूरรัตน์ ทองนอก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สนามกีฬาเทศบาล ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2551.
- จ้อย เคล้ากระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 5 หมู่ 2 ตำบลกระโทก อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2551.
- พระอธิการจรินทร์ อินทวโธ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่วัดโพนสวรรค์ประทุม ตำบลกระโทก อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2551.

- ชู ค้อนกระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 59 หมู่ 6 ตำบลกระโทก อำเภอโซคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2551.
- ชลดา รูปสรระน้อย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 80 หมู่ 8 ตำบลกระโทก อำเภอโซคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2551.
- เชิด กกกระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 119 หมู่ 5 ตำบลโซคชัย อำเภอโซคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2551.
- ช่วง โมริยเสถียร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 73 หมู่ 3 ตำบลโซคชัย อำเภอโซคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2551.
- ชำนาญ กุลงเหลือม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่โรงเรียนบ้านพิชิต-คเชนทร์ ตำบลโซคชัย อำเภอโซคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2551.
- ณรงค์ ธีระวัฒนา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่วัดใหม่สระประทุม ตำบลโซคชัย อำเภอโซคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2551.
- ดำ เลื่องวิรุณากิจ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สนามกีฬาเทศบาล ตำบลโซคชัย อำเภอโซคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2551.
- คู่่น คุ่มกระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน เทศบาลตำบลโซคชัย อำเภอโซคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2551.
- เที่ยง เกลื้อนกระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 88 หมู่ 8 ตำบลโซคชัย อำเภอโซคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2551.
- เที่ยง คิงกระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 73 หมู่ 3 ตำบลโซคชัย อำเภอโซคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2551.
- ชนดล ภาคสมพงษ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สนามกีฬาเทศบาล ตำบลโซคชัย อำเภอโซคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2551.
- ธิเบศร์ เกิดกระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 183 หมู่ 13 ตำบลโซคชัย อำเภอโซคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2551.
- ธีรพันธ์ กาญจนสูงเนิน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สนามกีฬา เทศบาลตำบลโซคชัย อำเภอโซคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2551.
- นภวรรณ ภาคสมพงษ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน เทศบาลตำบลโซคชัย อำเภอโซคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2551.
- นิพนธ์ ไหมกระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่วัดนอกวิเวกไวย-ฤทธิ์ ตำบลโซคชัย อำเภอโซคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2551.

- นันทิกา พลยุทธภูมิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 91/2 หมู่ 6 ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2551.
- นันทน์ภัส กอบสุขนิรันดร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2551.
- บุญนาค นอใหม่ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่วัดโบสถ์คงคาล้อม ตำบลกระโทก อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2551.
- บุษยา นุ่หง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่ที่ว่าการอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2551.
- ปกรณั ทองเปลว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานเทศบาลตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2551.
- ปฏิพงษ์ ปัทมาลี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สนามกีฬาเทศบาลตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2551.
- ประกอบ แก่นกระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานเทศบาลตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2551.
- ประกอบ โมฆรัตน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่วัดศรีพุทธาราม ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2551.
- ประคอง สุนงกข เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานเทศบาลตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2551.
- ประยูร เพลงกระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่โรงเรียนบ้านบึง ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2551.
- ปาลิดา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่โรงเรียนบ้านบึง ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2551.
- โปย ฝ่ายกระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 13/1 หมู่ 8 ตำบลกระโทก อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2551.
- พระครูพิทักษ์ปทุมมากร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่วัดใหม่สระประทุมตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2551.
- พระครูวิมลธรรมมาวุธ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่วัดนอกวิเวก - ไวยฤทธิ์ ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2551.
- พิเชษฐ์ พริ้งกระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานเทศบาลตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2551.

- พิลาวรรณ คุณขุนทด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สนามกีฬา
เทศบาลตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2551.
- พรม โดดกระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 263
หมู่ 13 ตำบลกระโทก อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2551.
- พวงเพชร แสงปลื้มภิมภิม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 149
หมู่ 1 ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2551.
- ไพลิน โพธิกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 10/2 หมู่ 4
ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2551.
- มนัสนันท์ เก้าช่นไพบุรณ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
เทศบาลตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2551.
- มาลัย พิมสวรรค์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สนามกีฬาเทศบาล
ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2551.
- เล่อ เกิดกระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 118 หมู่ 13
ตำบลกระโทก อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2551.
- เลิศ คุ่มกระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, วัดบึง อำเภอโชคชัย
จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2551.
- ลำพิ่ง พรันกระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 96 หมู่ 4
ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2551.
- ลำพอง นาจาน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 61 หมู่ 13
ตำบลกระโทก อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2551.
- รุ่ง หมี่กระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 48 หมู่ 8
ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2551.
- รัตนา กรนนานท์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
เทศบาลตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2551.
- รัตนา ใหญ่กระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
เทศบาลตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2551.
- วิเชียร สาคะเรศ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 72/2 หมู่ 8
ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2551.
- วิภาวดี ชุ่มวงจันทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 90 หมู่ 13
ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2551.

- สมพิศ รวมผักแว่น เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สนามกีฬาเทศบาล
ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2551.
- อนงนาฏ ด้านกระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สนามกีฬา
เทศบาลตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2551.
- เอนก พิเศษพงษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สถานีตำรวจภูธร
อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2551.
- อนุวัฒน์ สอนใจ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่วัดใหม่สระประทุม
ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2551.
- อลงกรณ์ ภูราศรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานเทศบาล
ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2551.
- อรินทร์ ชุมกระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 124 หมู่ 8
ตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2551.
- Chan Chavenette เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สมัชชา เจียรณัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ที่สนามกีฬา
เทศบาลตำบลโชคชัย อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2551.

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง รหัส.....
 สำหรับผู้นำชุมชน ผู้รู้ในท้องถิ่น และผู้เข้าร่วมประเพณีแห่เทียนพรรษา

เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
 อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา

- คำชี้แจง : 1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้เป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ดำเนินการจัดงาน
 2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มี 2 ส่วน ได้แก่
 ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์
 ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
 ศาสนา.....เชื้อชาติ.....อาชีพ.....
 ที่อยู่ปัจจุบัน..... อำเภอ..... จังหวัด.....
2. เรื่องที่ให้ข้อมูล.....
3. บรรยากาศในขณะที่ให้ข้อมูล.....
4. วัน เดือน ปี ที่ให้ ข้อมูล.....
5. อื่น ๆ .....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาและการร่วมประเพณีแห่เทียนพรรษา

1. ในหมู่บ้านของท่านมีการร่วมประเพณีแห่เทียนพรรษามาเป็นเวลานานเท่าไร

.....

.....

.....

.....

2. ประเพณีแห่เทียนพรรษาในสมัยก่อนมีรูปแบบเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

3. ท่านเคยมีส่วนร่วมอย่างไรในประเพณีแห่เทียนพรรษา

.....

.....

.....

4. กิจกรรมที่ชุมชนทำร่วมกันในระหว่างการแต่งเทียนพรรษาเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

5. ประเพณีแห่เทียนมีผลต่อชุมชนอย่างไร

.....

.....

.....

6. ท่านคิดว่าประเพณีแห่เทียนพรรษามีส่วนช่วยเศรษฐกิจของอำเภอโขกษัยอย่างไร

.....
.....
.....

7. รูปแบบการจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาในปัจจุบันมีความเหมาะสมหรือไม่

.....
.....
.....

8. ท่านคิดว่าปัญหาในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษา มีอะไรบ้าง

.....
.....
.....

9. ท่านคิดว่าประเพณีแห่เทียนพรรษา สามารถดึงนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวได้หรือไม่

.....
.....
.....

10. ท่านคิดว่าแนวทางในการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
ควรเป็นอย่างไร

.....
.....
.....

แบบสอบถามที่มีโครงสร้าง รหัส .....
สำหรับบุคคลที่เป็นผู้รู้ ผู้นำในชุมชน

เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา

คำชี้แจง : แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา ขอความอนุเคราะห์ท่าน ได้กรอกข้อมูลในแบบสอบถาม เพื่อจะนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต่อไป

แบบสอบถาม ชุดนี้ มีทั้งหมด 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 ข้อคิดเห็นด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน และความต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ชื่อ.....นามสกุล.....
 อาชีพ.....อายุ.....ปี
 การศึกษาสูงสุด.....
 บ้านเลขที่ .....ตำบล.....
 อำเภอ.....จังหวัด.....
 วันที่สัมภาษณ์...../...../..... เวลา.....น.
 ชื่อผู้สัมภาษณ์ .....

ส่วนที่ 2 ข้อคิดเห็นด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน และความต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน

1. ท่านมีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหรือไม่

.....
 .....
 .....

2. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร ในการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

.....
 .....
 .....

3. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการจัดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

.....
 .....
 .....

4. ปัจจุบันท่านมองว่านักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยว มีปัญหาในด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

5. ท่านทราบว่านักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในอำเภอโชคชัยส่วนใหญ่มีความต้องการในด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

6. ปัญหาที่ท่านพบในการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

7. ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชน

1. ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

2. ท่านต้องการให้มีการพัฒนาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างไร

.....

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่าควรจัดรูปแบบและลักษณะด้านสวัสดิภาพและความปลอดภัยอย่างไร

.....

.....

.....

.....

4. สิ่งที่ท่านต้องการอยากให้มีการพัฒนา หรือจัดการอย่างเร่งด่วน คือ เรื่องใด

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
สำหรับกลุ่มผู้ปฏิบัติ (เจ้าหน้าที่สำนักงานเทศบาล)

รหัส .....

เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

- คำชี้แจง : 1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้เป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ดำเนินการจัดงาน
2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มี 2 ส่วน ได้แก่
ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์
ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....
ตำแหน่งปัจจุบัน.....
อาชีพ.....อายุ.....ปี
การศึกษาสูงสุด.....
เลขที่.....หมู่.....ถนน.....
ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
รหัสไปรษณีย์.....
หน่วยงานที่รับผิดชอบ.....
สังกัด.....
ผู้บริหารหน่วยงาน.....
สถานที่ติดต่อ.....โทรศัพท์.....
วันที่สัมภาษณ์...../...../.....
ชื่อผู้สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

1. ท่านมีความรู้เรื่องการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หรือไม่

.....

.....

2. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในงานประเพณีแห่เทียน
อำเภอโขกษัย จังหวัดนครราชสีมา

.....

.....

3. ท่านมีการจัดการด้านการบริการเป็นอย่างไร

.....

.....

4. ท่านมีการจัดการด้านความปลอดภัย เป็นอย่างไร

.....

.....

5. ท่านมีการจัดการด้านสุขอนามัย เป็นอย่างไร

.....

.....

6. ท่านมีการจัดการด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นอย่างไร

.....

.....

7. ท่านมีปัญหการจัดการด้านการบริการ หรือไม่ อย่างไร

.....
.....

8. ท่านมีปัญหการจัดการด้านความปลอดภัย หรือไม่ อย่างไร

.....
.....

9. ท่านมีปัญหการจัดการด้านสุขอนามัย หรือไม่ อย่างไร

.....
.....

10. ท่านมีปัญหการจัดการด้านศิลปวัฒนธรรม หรือไม่ อย่างไร

.....
.....

11. ท่านมีแนวทางในการจัดการด้านการบริการอย่างไร

.....
.....

12. ท่านมีแนวทางในการจัดการด้านความปลอดภัย อย่างไร

.....
.....

13. ท่านมีแนวทางในการจัดการด้านสุขอนามัย อย่างไร

.....
.....

14. ท่านมีแนวทางในการจัดการด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นอย่างไร

.....
.....

15. ท่านมีข้อเสนอแนะในการพัฒนากิจกรรมในประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง

.....
.....

ขอขอบคุณที่ได้ให้ข้อมูลอย่างจริงจัง
นายสมัชชา เกียรติชัย

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง
สำหรับกลุ่มผู้ปฏิบัติ(ช่างเทียน กรรมการวัด)

รหัส.....

เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
อำเภอโขงชัย จังหวัดนครราชสีมา

- คำชี้แจง : 1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้เป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ดำเนินการจัดงาน
2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มี 2 ส่วน ได้แก่
ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์
ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
ศาสนา.....เชื้อชาติ.....อาชีพ.....
ที่อยู่ปัจจุบัน.....อำเภอ.....จังหวัด.....
2. เรื่องที่ให้ข้อมูล.....
3. บรรยากาศในขณะที่ให้ข้อมูล.....
4. วัน เดือน ปี ที่ให้ ข้อมูล.....
5. อื่น ๆ .....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการในวัด

1. ท่านมีส่วนร่วมอย่างไรในการบริหารจัดการการดำเนินงานในกิจกรรมงานแห่เทียนของวัด

.....

.....

.....

.....

2. การบริหารจัดการของวัดในด้านบุคลากรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

3. การบริหารจัดการของวัดในด้านงบประมาณเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่าวัดมีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านบุคลากรหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

5. ท่านคิดว่าวัดมีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านงบประมาณหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

6. ท่านมีแนวทางอย่างไรในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

.....

.....

.....

.....

7. การบริหารจัดการของวัดในด้านบุคคลกรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

8. การบริหารจัดการของวัดในด้านงบประมาณเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

9. ท่านคิดว่าวัดมีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านบุคลากรหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

10. ท่านคิดว่าวัดมีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านงบประมาณหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

รหัส.....

สำหรับกลุ่มทั่วไป

เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
อำเภอโขงชัย จังหวัดนครราชสีมา

- คำชี้แจง : 1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้เป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ดำเนินการจัดงาน
2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มี 2 ส่วน ได้แก่
ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์
ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
ศาสนา.....เชื้อชาติ.....อาชีพ.....
ที่อยู่ปัจจุบัน.....อำเภอ.....จังหวัด.....
2. เรื่องที่ให้ข้อมูล.....
3. บรรยากาศในขณะที่ให้ข้อมูล.....
4. วัน เดือน ปี ที่ให้ ข้อมูล.....
5. อื่น ๆ .....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานประเพณีแห่เทียนพรรษา

1. ท่านเคยมาเที่ยวงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโขกษัย หรือไม่

.....
.....
.....
.....

2. ท่านคิดว่าการจัดงานประเพณีสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้หรือไม่

.....
.....
.....

3. ท่านทราบได้อย่างไรว่ามีการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาของอำเภอโขกษัย

.....
.....
.....

4. ท่านคิดว่าการประชาสัมพันธ์งานประเพณีแห่เทียนพรรษาเป็นอย่างไร

.....
.....
.....

5. ท่านทราบหรือไม่ว่ามีการจัดบริการด้านที่พัก และร้านอาหารให้นักท่องเที่ยว

.....
.....
.....

6. ท่านคิดว่าการบริการด้านปฐมพยาบาล และสุขอนามัยเพียงพอหรือไม่

.....

.....

.....

.....

7. ท่านคิดว่าการจัดการด้านความปลอดภัยมีความเหมาะสมหรือไม่

.....

.....

.....

8. ท่านคิดว่าการจัดการแสดงด้านศิลปวัฒนธรรมในงานประเพณีเป็นที่น่าสนใจหรือไม่

.....

.....

.....

9. ท่านคิดว่าการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษามีปัญหาอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

10.ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรในการจัดงานประเพณีครั้งต่อไป

.....

.....

.....

แบบสังเกตชนิดมีส่วนร่วม รหัส .....

**เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
อำเภอโขกชัย จังหวัดนครราชสีมา**

แบบสังเกตนี้ เป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอ โขกชัย จังหวัดนครราชสีมา

1. กิจกรรมที่สังเกต

ด้านการประสัมพันธ์

.....

.....

.....

ด้านความปลอดภัย

.....

.....

.....

ด้านสุขอนามัย

.....

.....

.....

ด้านศิลปะการแสดง

.....

.....

.....

2. บุคคลที่เกี่ยวข้อง

.....
.....
.....

3. เครื่องมือประกอบการสังเกต (กล้องถ่ายรูป / กล้องวิดีโอ/ สัมภาษณ์)

.....
.....
.....

4. ผู้สังเกต .....
ผู้ช่วย .....

5. วัน เวลา สถานที่

.....

แบบสังเกตชนิดไม่มีส่วนร่วม

รหัส .....

เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
อำเภอโขกชัย จังหวัดนครราชสีมา

แบบสังเกตนี้ เป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการประเพณีแห่เทียนพรรษา เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอ โขกชัย จังหวัดนครราชสีมา

6. กิจกรรมที่สังเกต

.....

7. วัน เวลา สถานที่

.....

8. บุคคลที่เกี่ยวข้อง

.....

9. เนื้อหาสาระจากการสังเกต

.....

.....

.....

.....

.....

10. เครื่องมือประกอบการสังเกต (กล้องถ่ายรูป / กล้องวิดีโอ/สัมภาษณ์)

.....

11. ผู้สังเกต .....

ผู้ช่วย .....

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นายสมัชชา เจียรณัย
วันเกิด	วันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2525
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 279 หมู่ 13 ตำบลกระโทก อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ครู อันดับ คศ. 1
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนบ้านบึง อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2542	มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนโชคชัยสามัคคี อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา
พ.ศ. 2547	ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์ทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
พ.ศ. 2551	ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

